

Psykoterapian termistöä ranska–suomi: kaksikielinen deskriptiivinen sanastotyö

Lea Tommola
Pro gradu -tutkielma
Turun yliopisto
Kieli- ja käännöstieteiden laitos
Ranska, kääntäminen ja tulkkaus
Kesäkuu 2016

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO

Kieli- ja käännöstieteiden laitos / Humanistinen tiedekunta

TOMMOLA, LEA: Psykoterapian termistöä ranska–suomi: kaksikielinen deskriptiivinen sanastotyö

Tutkielma, 113 s., 114 liites.

Ranska, kääntäminen ja tulkkaus

Kesäkuu 2016

Tutkielmassa tutustutaan psykoterapian keskeiseen ranskankieliseen ja suomenkieliseen käsitteistöön ja termistöön terminologian näkökulmasta. Terminologisessa näkökulmassa yhdistyvät perinteinen käsitteellinen lähestymistapa, kielitiedettä painottava leksikaalis-semanttinen lähestymistapa ja sosioterminologinen deskriptiivisyys. Termistön pää- ja lähdekieli on ranska ja vastinekieli suomi. Kohderyhmä ovat ranska–suomi-suuntaan kääntävät ja tulkkaavat kieliasiantuntijat, joille psykoterapian erikoisala on vieras. Tutkielman tavoitteina on tarjota kohderyhmälle tietoa psykoterapian erikoisalan keskeisistä ominaiskäsitteistä ja näiden järjestäytymisestä käsitejärjestelmiksi, tarjota mahdollisimman kattava termistö, joilla valittuihin käsitteisiin viitataan erikoisalan nykyisessä diskurssissa sekä ennaltaehkäistä synonymiasta ja polysemiasta mahdollisesti aiheutuvia erikoisalan diskurssin tulkitsemisen ongelmia. Termistössä on 204 termitietuetta, 421 ranskankielistä termiä ja 508 suomenkielistä termiä tai termivastine-ehdotusta.

Tutkielmassa esitellään lyhyesti terminologian tutkimusala, terminologian teorian keskeisiä käsitteitä, sanastotyön menetelmä ja periaatteita sekä psykoterapian erikoisala. Esiteltäväksi valitut terminologian teorian keskeiset käsitteet muodostavat tutkielman teoreettisen perustan. Tutkielman sanastotyön menetelmä perustuu pääosin Sanastokeskus TSK:n *Sanastotyön käsikirjaan* (1989), mutta kohdekielisten vastineiden hakuun on käytetty ensisijaisesti sosioterminologista tiedonkeruun menetelmää: erikoisalan kielenkäyttäjien puolistrukturoitua haastattelua. Termistön lähdekielisenä aineistona käytetään ensisijaisesti kahta teosta, *Premiers pas en psychothérapie* (Schmitt 2010) ja *Pratiquer la psychothérapie* (Delourme & Marc 2014). Kohdekielisenä aineistona käytetään ensisijaisesti kahdelta erikoisalan asiantuntijalta kerättyä suomenkielistä suullista sanastoa.

Sanastotyön yhteydessä tutkielmassa on kiinnitetty huomiota ranskankielisen psykoterapian erikoiskielen piirteisiin. Tutkitun tekstiaineiston perusteella tärkeimpiä havaintoja ranskankielisestä psykoterapian erikoiskielestä ovat seuraavat: Enin osa termeistä on substantiiveja ja rakenteeltaan moniosaisia substantiivilausekkeita. Moniosaisen termin tyypillisin rakenne on sanaliitto substantiivi + adjektiivi. Erikoiskielessä esiintyy delfisiä ja kryptisiä termejä, termien elliptisiä muotoja, synonymiaa ja polysemiaa.

Termistössä esitetään erikoisalan asiantuntijoilta kerättyjä vastine-ehdotuksia ja lyhyitä selittäviä suomenkielisiä kuvauksia niille ranskankielisille termeille, joiden käsitettä ei ole olemassa suomeksi. Termistöä voidaan jatkossa laajentaa ottamalla mukaan enemmän erikoisalan osa-alueita sekä englannin kieli.

Asiasanat: terminologia, sanastotyö, kääntäminen, tulkkaus, psykoterapia, termistö

SISÄLLYS

1. JOHDANTO.....	1
1.1. PSYKOTERAPIAN ERIKOISALAN SANASTOJEN SAATAVUUS	2
1.2. TUTKIELMAN AINEISTO.....	3
1.3. TUTKIELMAN TUTKIMUSKYSYMYKSET.....	3
1.4. AIHEALUEEN RAJAUS.....	4
1.5. TUTKIELMAN RAKENNE	6
2. MITÄ ON TERMINOLOGIA?	7
2.1. 'TERMINOLOGIA' MERKITYKSESSÄ TERMISTÖ	7
2.2. TERMINOLOGIA TIETEENALANA	7
2.2.1. TERMINOLOGIAN JA SEMANTIIKAN VÄLINEN SUHDE	9
2.2.2. TERMINOLOGIAN JA LEKSIKOGRAFIAN VÄLINEN SUHDE	10
2.2.3. TERMINOLOGIAN JA KÄÄNTÄMISEN VÄLINEN SUHDE.....	12
2.2.4. YLEINEN TERMINOLOGIAN TEORIA	16
2.2.5. PERINTEISEN TERMINOLOGIAN TEORIAN KRITIIKKI JA UUDET NÄKÖKULMAT TERMINOLOGIAN TEORIAAN.....	18
2.2.5.1. SOSIOTERMINOLOGIA	21
2.3. 'TERMINOLOGIA' MERKITYKSESSÄ SANASTOTYÖ: SOVELTAVA TERMINOLOGIA	25
2.3.1. SANASTOTYÖ, TERMINOGRAFIA JA TERMINOLOGI.....	25
2.3.2. NORMATIIVINEN SANASTOTYÖ	26
2.3.3. DESKRIPTIIVINEN SANASTOTYÖ.....	27
3. TERMINOLOGIAN KESKEISET KÄSITTEET	29
3.1. YLEISKIELI, LEKSIKKO, ERIKOISKIELI JA ERIKOISSANASTO	29
3.1.1. KÄSITTEENMUODOSTUS JA TERMINMUODOSTUS.....	34
3.1.2. KRYPTINEN ERIKOISKIELI JA DELFINEN ERIKOISKIELI	37
3.2. TARKOITE, KÄSITE JA TERMI	37

3.3. KÄSITEPIIRTEET, INTENSIO JA EKSTENSIO	40
3.4. KÄSITESUHTEET JA KÄSITEJÄRJESTELMÄT	41
3.4.1. HIERARKKINEN, MONITASOINEN JA MONIULOTTEINEN KÄSITEJÄRJESTELMÄ.....	43
3.4.2. TAKSONOMIA	44
3.4.3. KOOSTUMUSSUHTEINEN KÄSITEJÄRJESTELMÄ JA FUNKTIOSUHTEINEN KÄSITEJÄRJESTELMÄ	44
3.4.4. MERONYMIA.....	45
3.5. TERMINOLOGINEN MÄÄRITELMÄ.....	46
4. TERMIN JA KÄSITTEEN VÄLISET SUHTEET, TERMIEN VÄLISET SUHTEET JA TERMIEN RAKENNE	48
4.1. MONOSEMIA, POLYSEMIA JA HOMONYMIA.....	49
4.2. SYNONYMIA.....	49
4.1. ANTONYMIA.....	51
4.2. EKVIVALENSSI.....	52
4.3. KOLLOKAATIOT JA TERMIEN RAKENNE.....	52
5. SANASTOTYÖN KÄYTÄNTÖ.....	54
5.1. SANASTOTYÖN OSAPUOLET.....	54
5.2. SANASTOTYÖN VAIHEET	54
5.2.1. SANASTOTYÖN SUUNNITTELU: KOHDERYHMÄN MÄÄRITTÄMINEN JA AIHEESEEN PEREHTYMINEN.....	55
5.2.2. SANASTOTYÖN SUUNNITTELU: AIHEEN RAJAUS, AIHEEN JÄSENTELY JA SANASTON OSIEN PAINOTUS	55
5.2.3. LÄHDEAINEISTON KERÄÄMINEN: MÄÄRÄ	56
5.2.4. LÄHDEAINEISTON KERÄÄMINEN: LAATU ELI AINEISTON VALINTAKRITEERIT.....	56
5.2.5. TERMI-INVENTAARIO JA ESITERMIEN RYHMITTELY	57
5.2.6. KÄSITTEIDEN VALINTA, KÄSITEANALYYSI JA KÄSITEJÄRJESTELMIEN MUODOSTAMINEN.....	59
5.2.7. TERMINOLOGISTEN MÄÄRITELMIEN LAATIMINEN	60
5.2.8. VASTINEIDEN HAKU.....	62
5.2.9. LAUSUNNOT JA VIIMEISTELY	63
5.3. SANASTOTYÖN TIETOTEKNISET APUVÄLINEET	63

6. TUTKIELMAN TYÖMENETELMÄN KUVAUS	65
6.1. SANASTOTYÖRYHMÄ, TOIMEKSIANTO JA KOHDERYHMÄ.....	65
6.2. RAJAUS JA LÄHDEAINEISTON VALINTA	68
6.3. AINEISTON KUVAUS.....	69
6.3.1. RANSKANKIELINEN SANASTETTAVA AINEISTO JA LISÄAINEISTO.....	70
6.3.2. SUOMENKIELINEN AINEISTO: ASIANTUNTIJAHAASTATTELUT JA LISÄAINEISTO ...	71
6.4. SANASTUS JA ESITERMITIETOKANNAN KOKOAMINEN.....	73
6.5. ESITERMIEN RYHMITTELY JA KARSINTA.....	78
6.6. KÄSITEANALYYSI JA KÄSITEJÄRJESTELMIEN LAATIMINEN	81
6.7. MÄÄRITELMIEN LAATIMINEN.....	81
6.8. VASTINEIDEN HAKU JA LAUSUNNOT	81
7. ERIKOISALA: PSYKOTERAPIA.....	82
7.1. PSYKOTERAPIAN SYNTY JA KEHITYS.....	83
7.2. ERIKOISALAN JAOTTELU OSA-ALUEISIIN.....	88
7.3. RAJAUS ELI KÄSITELTÄVÄT OSA-ALUEET	90
8. YHTEENVETO.....	91
8.1. TUTKITUN ERIKOISKIELEN PIIRTEITÄ	91
8.1.1. DELFISET JA KRYPTISET TERMIT	93
8.1.2. ADJEKTIIVIN TERMIYS	93
8.1.3. TERMIN ESITTELIJÄT ELI <i>KOETTIMET</i>	94
8.1.4. ELLIPTISTEN MUOTOJEN RUNSAS KÄYTTÖ	95
8.2. SYNONYMIA JA POLYSEMIA KÄSITTEELLISEN JÄSENTELYN ONGELMAKOHTINA EI-ASIANTUNTIJALLE	95
8.2.1. SYNONYMIA	96
8.2.2. SYNONYMIAA SELITTÄVÄT TEKIJÄT	98
8.2.3. POLYSEMIA.....	101

9. LOPUKSI	103
9.1. TUTKIMUSMENETELMÄN KRIITTISTÄ TARKASTELUA.....	104
9.2. TUTKIMUKSEN JATKAMISEN MAHDOLLISUUKSIA.....	105
10. LÄHDELUETTELO	107

LIITTEET

LIITE 1: Schémas conceptuels / Käsitekaaviot

LIITE 2: Glossaire terminologique / Termistö

LIITE 3: Index alphabétique en français

LIITE 4: Suomenkielinen aakkosellinen hakemisto

LIITE 5: Références / Termistön lähdeluettelo

LIITE 6: Résumé en français

1. Johdanto

Tutkielman aiheena on psykoterapian erikoisalaa käsittelevä kaksikielinen deskriptiivinen terminologinen sanastotyö. Sanastotyön pääkieli on ranska ja vastinekieli suomi. Tutkielmassa perehdytään psykoterapian erikoisalan keskeisiin käsitteisiin ja termeihin ja kuvataan niitä järjestelmällisesti ei-asiantuntevalle lukijalle soveltavan terminologian työmenetelmiä ja merkintätapoja käyttäen. Psykoterapiat voidaan karkeasti ottaen jakaa kahtia niiden teoreettisena perustana käytettävien psykologisten teorioiden mukaan: Sigmund Freudin kehittämään psykoanalyysiin pohjautuviin psykodynaamisiin psykoterapioihin ja ei-psykoanalyttisiin psykoterapioihin (Brusset 2003; haastattelu: F. Schmitt, psykoterapeutti, 21.1.2015), joiden merkittäviä suuntauksia ovat kognitiivinen psykoterapia, kognitiivis-behavioraalinen psykoterapia eli kognitiivinen käyttäytymisterapia, traumapsykoterapia ja systeeminen psykoterapia (haastattelu: M. Heinimaa, psykiatrian erikoislääkäri 9.4.2015). Psykodynaamisen psykoterapian ja ei-psykoanalyttisen psykoterapian välimuotokin on olemassa: psykodynaamista ja kognitiivista teoriaa yhdistävä kognitiivis-analyttinen psykoterapia on sekin nykyään merkittävä psykoterapian suuntaus (Huttunen & Kalska 2012: 7–8; Kalska 2012: 103–105; haastattelu: F. Schmitt, psykoterapeutti, 21.1.2015).

Tässä työssä käsitellään psykoterapian keskeistä termistöä yleisellä tasolla psykodynaamista psykoterapiaa painottaen. Psykodynaamisiin psykoterapioihin voidaan lukea psykoanalyysi, psykoanalyttiset psykoterapiat, eksistentiaaliset psykoterapiat ja muut psykodynaamiset psykoterapiat, joita ovat esimerkiksi Carl Jungin luoma analyttinen psykoterapia, rankilainen tahtoterapia, adlerilainen terapia ja ranskalaisen Jacques Lacanin perustaman l'École freudienne de Paris -ryhmän piirissä syntynyt lacanilainen psykoanalyysi (haastattelu: M. Heinimaa, psykiatrian erikoislääkäri 9.4.2015, 6.5.2016; Huttunen 2012: 243–246). Psykoanalyttiset psykoterapiat ovat Sigmund Freudin kehittämään psykoanalyysiin ja psykoanalyttista teoriaa edelleen kehittäneisiin psykoanalyttisiin teorioihin pohjautuvia psykoterapiamenetelmiä, jotka perustuvat ajatuksiin siitä, että ihmisen menneisyys ja lapsuuden kokemukset vaikuttavat ihmisen tapaan kokea nykyisyys (Aalberg 2009; Luhtasaari 2010), että ihmisen mieleen vaikuttavat ristiriitaiset pyrkimykset (Luhtasaari 2010) ja että tiedostamattomat mielelliset prosessit vaikuttavat määräävästi ihmisen tietoiseen ajatteluun ja käyttäytymiseen (Takalo 2009: 23).

1.1. Psykoterapian erikoisalan sanastojen saatavuus

Erityisesti psykoterapian alaan rajattuja, alan termistöä kokoavia systemaattisia suomenkielisiä sanastoja ei ole saatavilla. Lääkäriseura Duodecim on julkaissut laajan suomen-, ruotsin- ja englanninkielisiä termejä sisältävän selittävän sanakirjan *Lääketieteen termit* (1. painos 1991, 5. uudistettu painos 2007), johon sisältyy psykoterapian termistöä. Recallmed Oy (1995) on julkaissut *Psykiatrian sanasto* -sanakirjan, jossa hakusanoina on yli 2800 englanninkielistä termiä, suomenkielisiä psykiatristen sairauksien nimityksiä sekä latinan-, ranskan- ja saksankielisiä termejä, jotka esiintyvät teoksen toimituksen mukaan englanninkielisessä psykiatrisessa kirjallisuudessa ja myös suomenkielisessä psykiatrian alan diskurssissa sellaisenaan (1995: 7). Termeille on teoksessa annettu suomenkieliset vastineet ja selitteet. Psykologian alalta löytyy Helsingin yliopiston Avoimen yliopiston julkaisema määritelmiä sisältämätön elektroninen englantisuomi-sanaluettelo (Hilkka Pakarinen 1995, laajentanut ja päivittänyt Juhani Ihanus 2010) sekä Mirja Kalliopuskan laatima yli 2300 hakusanaa sisältävä painettu sanakirja *Psykologian sanat* (2005), joka sisältää psykologian oppikirjoista kerättyjen käsitteiden lisäksi kasvatustieteen, sosiaalipsykologian, neuropsykologian ja mielenterveyden käsitteitä (Kalliopuska 2005: 5) suomen- ja englanninkielisine termeineen ja lyhyine suomenkielisine määritelmineen. Psykoterapian erikoisala asettuu kuitenkin psykiatrian ja psykologian yhteiselle alueelle, eikä ei-asiantuntijan ole mahdollista saada olemassa olevista julkaisuista kuvaa siitä, mitkä käsitteet kuuluvat olennaisesti psykoterapian alaan. Sanahakemistot ja määritelmiä sisältävät sanaluettelot, joita psykoterapia-alan asiantuntijat esittävät suomenkielisissä julkaisuissaan, ovat edellä mainittujen julkaisujen tavoin aakkosellisia, eikä niistäkään noviisin siksi ole mahdollista muodostaa järjestelmällistä mielikuvakartastoa alan keskeisistä peruskäsitteistä, niiden suhteista toisiinsa ja käsitesuhteiden järjestäytymisestä käsitejärjestelmiksi. Tässä tutkielmassa yritetään kuvata erikoisalan perustiedon rakennetta käsitekaavioiden avulla ja käsitekaavioihin perustuvalla termistön termitietueiden systemaattisella esittämisjärjestyksellä, kuten systemaattisissa terminologisissa sanastoissa yleensäkin (Cabré 1999: 34; TSK 1989).

Psykoterapiaa käsitteleviä tietosanakirjoja on saatavilla ranskan kielellä runsaasti, koska etenkin psykoanalyysia on harjoitettu ja kehitetty Ranskassa poikkeuksellisen paljon (Czermak 1993: I) ja sillä on ollut pitkään hallitseva asema ranskalaisessa psykoterapiassa (Deneux & al. 2009: 4). Ranskaksi on julkaistu muun muassa laaja aakkosellinen

tietosanakirja *Dictionnaire de la psychanalyse* (Chemama toim. 1993), joka sisältää myös hakusanojen englannin- ja saksankielisiä vastineita. Eri psykoterapioiden käsitteitä, merkittäviä teoreetikkoja, psykoterapiatekniikkoja ja psyykkisiä häiriöitä sekä oireita käsittelee esimerkiksi vuonna 2006 ilmestynyt psykologi Nathalie Sinelnikoffin laatima tietosanakirja *Dictionnaire critique des psychothérapies : Concepts, principaux théoriciens, techniques, pathologies, symptômes*. Ranskaksi on saatavilla myös esimerkiksi kognitiivista psykoterapiaa käsittelevä tietosanakirja *Dictionnaire de psychothérapie cognitive et comportementale* (Nollet & Thomas 2001). Kognitiivisen psykoterapian termistö ei kuitenkaan kuulu tämän tutkielman rajaukseen muiden kuin niiden käsitteiden osalta, jotka kuuluvat yleisesti psykoterapian kliinisen käytännön osa-alueeseen.

1.2. Tutkielman aineisto

Tämän työn lähde- eli ranskankielisenä aineistona käytetään psykologien, psykiatrien ja psykoterapeuttien kirjoittamia kirjoja, joiden aiheena ovat psykoterapian teoria ja kliininen käytäntö, psykoterapian tekniikka, eri psykoterapiamenetelmät sekä psykoterapian keinoin hoidettavat mielenterveyden häiriöt, jotka käsitteistönä kuuluvat psykiatriaan ja sen sisällä psykopatologian alaan. Lähdekielinen aineisto on osin ei-asiantuntijalle tai aloittelijalle suunnattua yleistajuista tekstiä ja osin alan ammattilaisillekin tarkoitettua, erikoiskielistä, kokoavaa ja erittelevää tekstiä, joka edustaa niin sanottua integratiivista lähestymistapaa. Tämän lähestymistavan avulla psykoterapia pyritään hahmottamaan samalla yhtenäiseksi ja moninaiseksi, moniarvoiseksi erikoisalaksi, jonka sisällä eri suuntauksat ja menetelmät teoreettisine ja teknisine eroineen ja yhtäläisyyksineen voivat rikastuttaa toisiaan koulukuntien sulkeutuneisuuden ja arvohierarkioiden ylläpitämisen sijaan (Delourme & Marc 2014: 5–7). Kohde- eli suomenkielisenä aineistona käytetään ensisijaisesti kahdelta työkieleltään suomenkieliseltä psykoterapia-alan asiantuntijalta puolistrukturoiduilla haastatteluilla kerättyä diskurssia ja toissijaisesti psykoterapiaa käsitteleviä suomenkielisten asiantuntijoiden suomeksi laatimia artikkeleita ja kirjoja sekä kirjojen sisältämiä sanahakemistoja ja valmiita sanaluetteloita määritelmiseen, kun sellaisia on esitetty. Tarvittavaa lisätietoa on hankittu myös psykologian sanakirjoista.

1.3. Tutkielman tutkimuskysymys

Tutkielman tavoitteena on muodostaa terminologisen tutkimuksen menetelmiä noudattaen deskriptiivinen kaksikielinen termistö ranska–suomi psykoterapian erikoisalan kes-

keisistä käsitteistä erikoisalaa entuudestaan tuntemattomalle, äidinkieleltään suomenkieliseen kääntäjälle tai tulkille, eli ei-asiantuntijalle, joka voisi hyödyntää terminologisen käsiteanalyysin tuloksena syntyvää käsitesuhteiden järjestelmää ja termistöä tiedollisena ja kielellisenä apuvälineenä, suppeana kaksikielisenä systemaattisena sanakirjana, toimeksiannoissaan. Tavoitteen saavuttamiseksi tutkielmassa perehdytään siihen, mitä terminologinen tutkimus on ja miten terminologista työtä tehdään. Tutkielman keskeinen kysymys on, mitkä ovat nykyään Ranskassa ja Suomessa potilaille tarjottavan psykoterapian keskeiset ominaiskäsitteet ja termit, joita erikoisalan asiantuntijat käyttävät käsitteisiin viitattaessaan. Tutkielman hypoteesina on, että psykoterapian erikoiskielessä esiintyy runsaasti synonymiaa: samaan käsitteeseen viitataan lukuisilla eri termeillä paitsi eri psykoterapiakoulukunnissa, myös niiden sisällä. Työn rajaamisvaiheessa mukaan otettavan psykoterapiasuuntauksen valinnasta keskustelemisen yhteydessä erikoisalan asiantuntijat varoittivat tutkielman tekijää myös polysemiasta: psykodynaamisen suuntauksen eri teoriakoulukuntia edustavat asiantuntijat, paitsi saman kieliyhteisön piirissä, myös etenkin eri kulttuureissa, voivat käyttää muodoltaan identtistä termiä viittaamaan merkityssisällöltään eriäviin käsitteisiin (haastattelu: F. Schmitt, psykoterapeutti, 21.1.2015; haastattelu: M. Heinimaa, psykiatrian erikoislääkäri, 9.4.2015). Tutkielmassa tarkastellaan siis myös synonymian ja polysemian ilmiöitä siinä määrin kuin ne ovat sanastotyön aineistossa ilmenneet.

1.4. Aihealueen rajaus

Sanastotyön aihealueen rajaus on suunniteltu ajatellen sanaston kohdekäyttäjiä, sellaisia äidinkieleltään suomenkielisiä kääntäjiä ja tulkkeja, joille tutkielmaan valittu erikoisala on tuntematon. Kääntäjä todennäköisesti kohtaa alan keskeisiä käsitteitä toimeksiannoissaan, ja tulkin taas on hyödyllistä tutustua erikoisalan perustiedon rakenteeseen omaksumalla alan ominaiskäsitteistö ja termistö valmistautumistyössään ennen varsinaista tulkkaussuoritusta. Kootun termistön hyöty kohderyhmälleen on perusteltu siten, että kuten erikoisalan tekstien kääntäjän, myös tulkkaukseen valmistautuvan tulkin käytävissä oleva aika on rajallinen, ja siksi leksikaalinen perustyökalu, josta löytyvät nopeasti alan ominaiskäsitteet, on tarpeen. Lääketieteen ja psykologian aloilta löytyy laajoja sanakirjoja, mutta psykoterapian toimintaympäristö kuuluu psykiatrian, psykologian ja muun hoito- ja sosiaalityön alojen jakamalle yhteiselle alueelle. Tällä termistöllä pyritään siihen, että laajan ja rinnakkaisalojen käsitteitä sisältävän aineiston aikaa vie-

vän läpikäymisen sijaan termistön käyttäjä saa tietoonsa nopeasti peruskäsitteet, jotka kuuluvat olennaisesti psykoterapiaan ja psykoterapian kantamuotoon, psykodynaamiseen psykoterapiaan, joka edelleen on sekä Ranskassa että Suomessa yleinen psykoterapian laji ja merkittävä suuntaus kahden muun pääsuuntauksen, kognitiivis-behavioraalisen psykoterapian ja systeemisen psykoterapian, rinnalla (Deneux & al. 2009: IX, 33; Aalberg 2009; haastattelu: M. Heinimaa, psykiatrian erikoislääkäri, 15.1.2015; Lehtonen 2006: 703; Luhtasaari 2010).

Psykoterapian erikoisala on hyvin laaja. 1960-luvulta 2010-luvulle tultaessa erinimisten psykoterapiamenetelmien arvioitu määrä maailmassa on kasvanut noin neljästäkymmenestä nykyiseen yli neljänsataan (Deneux & al. 2009: VII; Huttunen & Kalska 2012: 5; Sinelnikoff 2006: 9). Eri psykoterapiamenetelmät perustuvat erilaisiin teorioihin psyyken toiminnasta (Schmitt 2010: 163), psyykkisistä häiriöistä ja niiden hoidosta, mikä heijastuu psykoterapeuttien käyttämässä ammatillisessa kielessä (Huttunen & Kalska 2012: 5). Alan käsitteistö ja termistö ovat runsaita, koska teoriaperinteiden piirissä on muodostunut omat käsitteensä, mutta myös koska eri psykoterapiasuuntausten piirissä samoista ilmiöistä käytetään eri nimityksiä (Leiman 2012: 320–324). Uusia termejä, joilla viitataan tunnettuun käsitteeseen, onkin eri suuntausten piirissä ”kehitetty palvelemaan terapeuttisen suuntauksen erottautumista muista” (Leiman 2012: 320). Psykoterapian eri teoreettisten suuntausten diskurssiin kuuluvien termien viittauskohteena olevien käsitteiden välille on vaikea vetää rajaa, ja nykyajan palvelumarkkinoilla, joilla psykoterapeutit ovat keskenään kilpailevia palveluntuottajia, myytävän palvelutuotteen erottuminen muista, kilpailevista palvelutuotteista on tärkeää kysynnän kannalta (Leiman 2012: 318, 321). Psykologit ja kouluttajapsykoterapeutit Alain Delourme ja Edmond Marc (2014: 5) tuovat esiin saman huomion ranskankielisestä psykoterapian erikoiskielestä, jossa ammattisanaston käyttöä motivoivat psykoterapiakoulukuntien sisäinen sosiaalinen yhteenkuuluvuus sekä toisistaan erottuminen:

Souvent ce jargon, compris des seuls initiés, joue plus comme un signe de reconnaissance pour les membres du clan qu’il ne sert la pensée. Par ailleurs, il alimente des guerres idéologiques et fait obstacle à un véritable échange entre praticiens. (Delourme & Marc 2014: 5).

Tämän tutkielman laajuuden rajoissa ei ollut mahdollista tutkia useiden eri psykoterapiasuuntausten diskursseja suuntauksille yhteisen käsitteistön ja kullekin suuntaukselle ominaisten käsitteistöjen kartoittamiseksi. Koko psykoterapian erikoisalan kattava sanasto, joka esittelisi eri psykoterapiasuuntausten ja -menetelmien käsitteistöjen yhtäläi-

syyskiä ja eroja kummassakin sanastotyön kielen kulttuurissa, olisi toki oivallinen apuväline sanaston kohderyhmälle. Tutkielma on kuitenkin vain ovenavaus laajan, monitieteisen toimintaympäristön toisiinsa limittyvien diskurssiyhteisöjen käyttämän, käsitteistöiltään erittäin runsaan ja termistöiltään erittäin monimuotoisen erikoiskielten ryhmän tutkimiseen: kerätty termistö ei suinkaan ole tyhjentävä. Tutkielmassa pyritään kuvaamaan systemaattisesti suppea otos psykoterapialle yleisesti keskeisiä käsitteitä rajallisen, yleistajuisen ja kokoavan aineiston avulla. Mukana on joitakin erikoisalan Suomesa yleisimmän suuntauksen, psykodynaamisen eli psykoanalyttisen psykoterapian (Luhtasaari 2010) keskeisiä käsitteitä. Psykodynaamisen psykoterapian alue on tutkielmassa rajattu yksilöpsykoterapiaan, jolloin termistön ulkopuolelle jäävät psykodynaamisen pari- ja ryhmäpsykoterapian käsitteistöt. Työhön mukaan rajattuja erikoisalan osa-alueita ovat psykoterapian kliininen käytäntö, psykoterapiaprosessi, psykoterapeuttinen työskentely ja keskustelopsykoterapian tekniikka sekä jotkin psykoanalyttiseen viitekehykseen kuuluvat psykodynaamisen yksilöpsykoterapian teorian peruskäsitteet. Mukana on myös suppea psykologinen käsitteistö, johon on valittu joitakin psyyken toimintaan liittyviä käsitteitä, sillä nämä käsitteet tulevat erikoisalan diskurssissa todennäköisesti vastaan tutkimani aineiston perusteella.

1.5. Tutkielman rakenne

Luvussa 2 esittelen terminologiaa tutkimusalana tarkastelemalla sen syntyä ja kehitystä, yleistä terminologian teoriaa ja myöhempiä, uusia näkökulmia terminologiaan. Tarkastelen luvussa 2 myös soveltavaa terminologiaa. Luvuissa 3 ja 4 esittelen terminologian teorian peruskäsitteitä, jotka ovat myös tämän tutkielman teoreettinen perusta. Luvussa 5 esittelen sanastotyön menetelmiä ja periaatteita lukijalle, joka ei ole niihin entuudestaan perehtynyt. Esiteltyt menetelmät ja periaatteet ovat tämän tutkielman työmenetelmän perusta. Luku 6 sisältää kuvauksen tämän sanastotyön aineistosta ja selostuksen työn vaiheista. Luvussa 7 esittelen sanastotyön aiheena olevan erikoisalan, sen jaottelun osa-alueisiin sekä työn rajauksen. Luvussa 8 esitän yhteenvedon työn tuloksista. Luvussa 9 tarkastelen kriittisesti käyttämäni tutkimusmenetelmää ja esitän pohdinnan tutkimuksen jatkamisen mahdollisuuksista. Liitteessä 1 esitän sanastotyön tuloksena syntyneet käsittekaaviot. Liitteessä 2 esitän sanastotyön tuloksena syntyneen termistön, liitteessä 3 termistön aakkosellinen ranskankielisen hakemiston, liitteessä 4 termistön aakkosellisen suomenkielisen hakemiston ja liitteessä 5 termistön lähdeluettelon.

2. Mitä on terminologia?

Sanalla 'terminologia' voidaan viitata kolmeen eri tarkoitteeseen: erikoiskielten käsitteitä, termejä ja termistöjä tutkivaan tieteenalaan eli terminologiaoppiin, soveltavaan terminologiaan eli jonkin tietyn erikoisalalan erikoiskieltä tutkivaan käytännön sanastotyöhön sekä erikoisalalan termien joukkoon eli termistöön (Dubuc 1992: 2–3; Haarala 1981: 13; Nykänen & Kalliokuusi 1999: 174; L'Homme 2004: 15, 31; Wüster 1981: 57–59). Näihin kolmeen eri merkitykseen viittaamiseksi tulisi terminologiaopin kehittäjän, Eugen Wüsterin (1981: 59) mukaan käyttää kolmea eri termiä, koska termin 'terminologia' käyttö on termin kolmen eri tarkoitteen takia aiheuttanut väärinkäsityksiä siitä lähtien, kun tieteenala sai alkunsa.

2.1. 'Terminologia' merkityksessä termistö

Termiä 'terminologia' käytetään niin suomeksi, englanniksi ('terminology') kuin ranskaksikin ('terminologie') viittaamaan jonkin tietyn erikoisalalan termien joukkoon (Dubuc 1992: 2; Nykänen & Kalliokuusi 1999: 170–171, 174; L'Homme 2004: 31). Merkityksen ”tietylle erikoisalalle kuuluvien *termien* joukko” ilmaisemiseen suomalaiset terminologian asiantuntijat suosittelivat suomeksi termiä 'termistö', ja väärinkäsitysten välttämiseksi he eivät suosittelle termin 'terminologia' käyttöä suomeksi tässä merkityksessä (Haarala 1981: 13; Nykänen & Kalliokuusi 1999: 174; TEPA: terminologia, termistö; TSK 2006: 30). Termiä 'terminologia' suositellaan käytettäväksi, kun viittauskohdeena on ”tieteenala, joka tutkii *erikoiskielten käsitteitä, termejä ja termistöjä*” (Nykänen & Kalliokuusi 1999: 174) tai ”oppi käsitteiden ja termistöjen rakenteesta, muodostamisesta, kehityksestä, käytöstä ja käsittelystä eri erikoisaloilla” (TEPA: terminologia; TSK 2006: 30).

2.2. Terminologia tieteenalana

Terminologia on soveltavaan kielitieteeseen kuuluva monitieteinen tutkimusala, jolla tutkitaan erikoiskielten käsitteitä, termejä ja termistöjä (Temmerman 1997: 51; Nykänen & Kalliokuusi 1999: 174; Wüster 1981: 60). Terminologialle läheisiä ja siihen limittyviä aloja ovat logiikka, ontologia, semantiikka, tietojenkäsittelytiede, leksikografia ja kääntäminen (Bergenholtz & Tarp 1995: 11; Nuopponen 1999: 94; Wüster 1981). Terminologisen tutkimuksen motiivit ovat olleet käytännöllisiä tieteenalan synnystä lähti-

en: Terminologian tarkoituksena on ollut luoda kansainvälinen teoreettinen pohja terminologiselle sanastotyölle, jonka tarkoituksena on järjestää ja välittää tietoa (Haarala 1981: 13; Suonuuti 2006: 11). Terminologian tutkimuskohteena ovat *termit* eli erikoisalan tietoa edustavat ja viestivät erikoiskielten leksikaaliset yksiköt, termien eroavuus yleiskielen sanoista ja niiden merkityksistä ja termien käyttäytyminen erikoisalojen viestinnässä (Nuopponen 1999: 92). Keskeinen elementti terminologiassa ovat *käsitteet* eli termien viittauskohdetta ihmismielessä ja käsitteiden väliset suhteet eli *käsitesuhteet*, joiden selvittäminen ja analysointi ovat terminologian tavoite ja terminologisen työn perusta (Suonuuti 2006: 11; Wüster 1981: 100). Terminologian perustutkimus on käsitteen- ja terminmuodostuksen, käsitejärjestelmien laatimisen, käsitteiden määrittelyn ja termivastaavuuden periaatteiden tutkimista, ja yksittäisissä kielissä ja yksittäisillä erikoisaloilla terminologinen tutkimus on esimerkiksi erikoiskielen ominaisuuksien tai kehityksen tutkimusta, erikoisalan viestinnän käsite- tai termiongelmien tutkimusta tai terminologian teorian eri soveltamiskeinojen tutkimusta (Nuopponen 1999: 92).

Wüsterin (1981: 63, 70) kehittämän terminologiaopin mukaan terminologian huomio on erikoisalojen käsitteissä, jotka pyritään erottamaan toisistaan selvärajaisesti, ja yhteyksissä, jotka liittävät erikoisalan kaikki käsitteet toisiinsa: käsitteitä tutkitaan osana *käsitejärjestelmää*, mistä seuraa, että perusteellisesti kootut erikoisalojen sanastot ovat käsitejärjestelmän järjestyksen mukaisia esitellen sanaston artikkelit järjestyksessä laajoista käsitteistä suppeampiin ja kokonaisuuksista osiin. Erotuksena kielitieteeseen terminologisen tutkimuksen ensisijaisen huomion kohteena on ensisijaisesti leksikko eikä syntaksi (Wüster 1981: 64). Muita kielitiedettä ja perinteistä terminologiaoppia erottavia lähestymistapojen eroja ovat, että terminologia tutkii kieltä synkronisesta näkökulmasta ja että terminologialle tärkeintä kielessä ovat käsitejärjestelmät, joille kieli perustuu (Wüster 1981: 64). Wüsterin (1981: 65–67) esittämä perinteisen terminologiaopin tärkein ominaispiirre, joka erottaa sen kielitieteestä, on preskriptiivisyys: kun kielitiede pitää normina kielen todellista käyttöä, perinteisen terminologiaopin kannalta erikoiskielen vapaa kehitys johtaa sekaannuksiin viestinnässä, ja kieltä pyritään siksi muodostamaan tietoisesti. Perinteinen terminologinen tutkimus myös keskittyy vain kirjoitettuun kieleen ja sen standardisoimiseen: termien graafinen muoto on ensisijainen, eikä fonologialla ole terminologian kannalta käytännössä juurikaan merkitystä (Wüster 1981: 68).

2.2.1. Terminologian ja semantiikan välinen suhde

Terminologiaa voidaan tarkastella itsenäisenä soveltavan kielitieteen alana vertaamalla sitä sen lähialoihin ja erittelemällä aloja erottavia piirteitä. Terminologi Robert Dubuc (1992: 15–22) kuvailee terminologian erityistä luonnetta ja terminologian asemaa terminologialle läheisten, kielellisten ilmiöiden leksikaalista ulottuvuutta tutkivien kielitieteen osa-alueiden rinnalla esittelemällä eroja terminologian ja semantiikan sekä terminologian ja leksikografian välillä. Dubucin (1992: 15) mukaan semantiikka tutkii ja kuvaa kielellisten merkkien ja niiden tarkoitteiden välisiä suhteita olennaisesti diakronisella tutkimusotteella ja pyrkii kokoamaan yhteen yhden kielellisen muodon kaikki mahdolliset merkitykset. Terminologian tutkimusongelma on erilainen: terminologian voidaan todeta olevan pääosin synkronista, koska se on sidoksissa viestintätilanteeseen, jota silmällä pitäen etsitään tietylle merkitykselle kielellistä muotoa (Dubuc 1992: 16). Jos terminologisen tarkastelun kohteeksi otetaan yhden kielellisen muodon kaikki eri merkitykset, ne luokitellaan edustamiinsa eri erikoiskieliin kuuluviksi (Dubuc 1992: 17). Semantiikka on Dubucin mukaan intralingvistisesti suuntautunutta, koska se tarkastelee merkityksiä kielijärjestelmässä, kun terminologia taas on ekstralingvistinen ala, koska sen lähtökohtana on tietty viestintätilanne ja näkökulmana tietyn erikoisalan kieli, jota ei mielletä järjestelmäksi vaan viestinnän keinoksi. Siinä missä semantiikka pyrkii selittämään merkin ja tarkoitteen välistä suhdetta, terminologia tutkii sen soveltamista käytännössä. (Dubuc 1992: 18.)

Vaikka perinteinen terminologian teoria syntyi käytännön pyrkimyksestä tehostaa erikoiskielistä viestintää, eikä siis pyrkimyksestä tehdä deskriptiivistä kielitieteellistä tutkimusta, terminologia ja semantiikka eivät enää ole niin erillisiä tieteenaloja kuin Dubucin (1992: 15–18) kuvauksen perusteella voisi olettaa. Terminologian erityisen näkökulman määrittely ja terminologian itsenäisen aseman korostaminen erillisenä ammatillisen ja tieteellisen toiminnan alana on ollut tarpeen aikanaan, mutta semantiikka ja terminologia nivoutuvat teorioidensa tasolla yhteen. Semantiikan selitysmalleja on omaksuttu osaksi terminologian teoriaa. Tästä esimerkkinä on perinteisessä terminologiaopissa käytettävä C. K. Ogdenin ja I. A. Richardsin (1923) semanttinen kolmio, termin, käsitteen ja tarkoitteen – kielen, mielen ja maailman – keskinäisiä suhteita kuvaava malli (ks. esim. Haarala 1981: 19; TSK 1989: 24), joka on filosofisen semantiikan tutkimusongelman klassinen perusasetelma (Karlsson 1998: 200, 205). Leksikaalinen semantiikka on tuottanut tietoa merkityspiirteistä tai merkityskomponenteista, joiden avulla sa-

namerkitystä voidaan kuvata (Karlsson 1998: 202, 215–218), ja vaikka perinteisessä terminologiassa käsitteiden analysointiin on käytetty merkityspiirteiden sijaan käsitepiirteitä (TSK 1989: 26), termien merkityskomponenttien tutkiminen on otettu myöhemmin osaksi terminologiaa ja sanastotyötä (ks. esim. L’Homme 2004: 107–115). Leksikaalisen semantiikan tutkimusalaan kuuluvat paradigmaattiset merkityssuhteet, synonymia, hyponymia, meronymia ja antonymia, ja syntagmaattiset merkityssuhteet eli kollokaatiot ovat kaikki myös terminologiassa nykyään tutkittavia ilmiöitä (Karlsson 1998: 219–223, 233; L’Homme 2004). Kognitiivisen psykologian alalla 1970-luvulla tehdyn sanamerkitysten tutkimuksen synnyttämä prototyypiteoria, joka tuli osaksi leksikaalista semantiikkaa ja muidenkin kielen osajärjestelmien kuvausta, omaksuttiin 1990-luvulla myös terminologian teorian uusiin näkökulmiin (Gaudin 2003: 42; Karlsson 1998: 20, 210; Temmerman 1997: 51, 53, 59).

2.2.2. Terminologian ja leksikografian välinen suhde

Terminologia ja leksikografia ovat toisilleen läheisiä, rinnakkaisia aloja, koska kummankin tutkimusaineistona ovat sanat (Dubuc 1992: 18–19). Alojen pyrkimykset ovat Dubucin (1992: 19) mukaan erilaiset siksi, että terminologisten ja leksikografisten tuotteiden käyttötarkoitukset ovat erilaiset: Leksikografian pyrkimys on leksikaalisen tiedon purkaminen, eli sanojen merkityksen avaaminen ja antaminen sanakirjan käyttäjälle, ja terminologian pyrkimys on erikoisalan tiedon koodaus, eli termien käyttöympäristön rajaaman käsitteellisen sisällön kartoitus ja sopivan termin osoittaminen terminologisen sanaston käyttäjälle. Leksikografisten ja terminologisten tuotteiden käyttäjien tarpeet ovat Dubucin (1992: 19) mukaan erilaiset: sanakirjan käyttäjä etsii sanan merkityksiä, mutta terminologisen sanaston käyttäjä ei välttämättä etsi määritelmää, vaan sopivaa nimitystä viestinsä välittämiseksi. Dubuc (1992: 19–22) kärjistää lisää terminologian ja leksikografian välisiä eroja seuraavilla neljällä argumentilla: Terminologia tutkii sanoja vain jonkin erikoisalan ja viestintätilanteen rajaaman erikoissanaston osana, kun leksikografia tutkii koko kieliyhteisölle yhteistä yleiskielen leksikkaa. Terminologian keinoin analysoidaan niitä kielellisen yksikön merkityspiirteitä, jotka tietty käyttöympäristö ja viestintätilanne tuovat esiin, kun leksikografiassa kartoitetaan kielellisen yksikön kaikki eri merkitykset, joita sillä voi eri käyttöyhteyksissä olla. Terminologisella määritelmällä annetaan kuvaus tiettyyn käyttöympäristöön kuuluvasta käsitteestä, kun leksikografinen määritelmä kattaa sanan kaikki eri merkitykset. Terminologiset tuotteet ovat sanastoja tietueineen, kun taas leksikografiset tuotteet ovat sanakirjoja artikkeleineen.

Leksikografien Bergenholtzin ja Tarpin (1995: 10–11) mukaan leksikografian ja terminologian eroja ei ole tarpeen kärjistää edellä olevassa kappaleessa esitettyjä argumentteja käyttäen. Bergenholtz ja Tarp huomauttavat, että vaikka erikoiskiелten leksikografialla (LSP lexicography) ja terminologisella sanastotyöllä on eroa perinteisissä lähestymistavoissaan, niillä on myös paljon yhteistä: erikoistuneessa leksikografiassa (specialised lexicography) voidaan hyödyntää terminologian teoriaa, ja terminologia on siten ainakin osin keskeinen osa erikoistunutta leksikografiaa. Leksikografian alalla ei siis tutkita yksinomaan yleiskiелlen leksikköä vaan työskennellään myös erikoiskiелten termien parissa, ja leksikografian tuottamien sanakirjojen rakenne voi olla paitsi aakkosjärjestykseen, myös systemaattiseen järjestykseen perustuva. Erikoiskiелten leksikografia voi olla sekä normatiivista että deskriptiivistä ja sen tuotteet on suunnattu niin eiasiantuntijoille kuin asiantuntijoillekin, sekä viestin koodaamisen että purkamisen tarkoituksia varten. (Bergenholtz & Tarp 1995: 11.)

Terminologisen sanastotyön ja leksikografian eroa ja yhtäläisyyttä on tutkinut esimerkiksi Kudashev (2007). Kudashev (2007: 158) mukaan terminologian ja leksikografian vastakkainasettelu ja pitäminen erillisiä aloina on edelleen yleistä. Kudashev pohtii, onko alojen vastakkainasettelulle kuitenkaan teoreettista perustaa, ja määrittelee leksikografian tieteenalaksi, joka ”käsittelee luonnollisten kielten leksikaalisten yksikköjen esittämistä ja kuvaamista sanakirjoissa” (Kudashev 2007: 159, suomennos tutkielman tekijän). Terminologian ja leksikografian erillisyyden arvioimiseksi Kudashev esittää kaksi kysymystä: 1. ”Ovatko terminologisen työn tuotteet sanakirjoja?” ja 2. ”Ovatko terminologiset nimitykset leksikaalisia yksikköjä?” (Kudashev 2007: 159–160, suomennos tutkielman tekijän). Kudashev vastaa, että suurinta osaa terminologisen työn tuotteista voidaan pitää sanakirjoina ja että erikoiskieleen kuuluvat nimitykset ovat leksikaalisia yksikköjä kuten yleiskiелlenkin leksikaaliset yksiköt. Vaikka leksikografian eri lajeilla on omat perinteensä ja työmenetelmänsä, myös terminologinen työ on siten sanakirjojen tuottamista ja tutkimista ja kuuluu leksikografian alaan. Kudashev korostaa, että laadukkaiden terminologisten tuotteiden laatimisessa niin leksikografian kuin terminologiankin työmenetelmien tuntemus on tarpeen ja että erikoiskiелten sanakirjojen laatimista niin teorian kuin käytännön osalta voivat kehittää terminologit ja leksikografit yhdessä. (Kudashev 2007: 160–165.)

2.2.3. Terminologian ja kääntämisen välinen suhde

Termin- ja käsitevastaavuuksien etsiminen on paitsi terminologian ja leksikografian, myös kääntäjän (Nuopponen 1999: 94) ja tulkin työtä. Terminologian teorian ja terminologian työn menetelmien tuntemus on siksi osa kääntäjän ja tulkin ammattitaitoa. (ks. esim. Montero Martínez & Faber Benítez 2009: 91–92; Sunnari 2006: 29; Tommola 2006: 10; Vehmas-Lehto 2010: 371–372.) Kääntäminen ja tulkkaukset vaativat suorittajaltaan työkielten kielitaidon eli lähde- ja kohdekielen kielijärjestelmien ja normien tuntemisen lisäksi ”tavanomaista syvempää” kulttuurien, alojen ja aihepiirien tuntemusta (Tommola 2004: 9) eli yksityiskohtaista tietoa yhteisökohtaisista arvoista ja viestinnän konventioista sekä luonnollisen kielen kielenkäyttäjien enemmistön jakamaa arkitietoa hienojakoisempaa ensyklopedista tietoa, asiantuntijatietoa, jota erikoisalot tuottavat (Karlsson 1998: 221–222). Kielitaidot ovat siis kääntäjän ja tulkin työvälineitä, mutta työvälineiden avulla käsitellään ja siirretään kielijärjestelmän ulkopuolista informaatiota. Kääntäjä välittää käänöksellä – ja tulkki tulkkauksella – mahdollisimman täsmällisesti lähdekieleen tekstiin sisältyvän viestin sisältöä (Gouadec 2002: 17; Sunnari 2004: 58–59; Tommola 2004: 11; Vehmas-Lehto 2010: 364).

Kääntäjän ja tulkin on kyettävä jakamaan lähdekielellisen tekstin sisältämä viesti osiinsa ja hahmottamaan viestin osien ja niiden muodostaman kokonaisuuden merkityssisältö sekä tuottamaan viittaus mahdollisimman samankaltaiseen merkityssisältöön kohdekielellä kohdekielen diskurssiyhteisön konventioita käyttäen. Viestinnän kulttuurisidonnaisten konventioiden tunteminen eli kielellistä muotoa koskeva tieto (miten ilmaistaan?) ja tekstin sisällön ymmärtäminen eli merkitystä koskeva tieto (mitä ilmaistaan?) ovat kumpikin välttämättömiä kääntäjälle ja tulkille laadukkaaseen käänökseen tai tulkkaukseen eli asiavirheettömään, vastaanottajalleen ymmärrettävään ja vastaanottajan diskurssiyhteisön kielellisiä ja kulttuurisia normeja ja konventioita noudattavan kohdekielellisen diskurssin tuottamiseksi. (Gouadec 2002: 17–19; Tommola 2004: 10–19; Tommola 2006: 12.) Jos kääntäjä ei tunne ja noudata vastaanottajan kulttuurin retorisia ja stilistisiä konventioita, käänös antaa vieraan tai oudon vaikutelman, ja jos kääntäjä ei tunne ja käytä kunkin käänökseen erikoisalalan kohdekielisistä vastaanottajista muodostuvan diskurssiyhteisön hyväksymiä ja käyttämiä, asiaankuuluvia kohdekielisiä termejä ja fraaseja, käänös antaa epäammattimaisen vaikutelman (Gouadec 2002: 19). Lähdetekstin sisältämät erikoisalalan termit on ilmaistava myös tulkkauksessa täsmällisiä kohdekielisiä vastineita käyttämällä (Tommola 2006: 21).

Kääntäjä tai tulkki on työssään yleensä tekemisissä erikoiskielisten tekstien kanssa, eli sellaisten tekstien kanssa, jotka sisältävät jollekin erikoisalalle tyypillisiä piirteitä (Tommola 2006: 10). Termistö on erikoiskielten tyypillisistä piirteistä huomattavin (Karlsson 1998: 195; Tommola 2006: 10; Yli-Jokipii 2006: 98; Yli-Jokipii 2004: 85). Erikoiskielisen tekstin sisältämä kielenulkoinen informaatio, asiantuntijatieto, on kiteytynyt termeihin, jotka viittaavat erikoisalan käsitteisiin eli asiantuntijoiden mielikuviin olioiden, tapahtumien tai ominaisuuksien luokista (Vehmas-Lehto 2010: 362–363). Asiantuntijatiedon omaksumisen ja hallitsemisen tärkeys kääntäjän työssä näyttäytyy ammattimaisten kääntäjien erikoistumisena. Ennen tai myöhemmin kääntäjä erikoistuu jonkin erikoisalan tai toisilleen läheisten erikoisalojen tekstien kääntämiseen (Gouadec 2002: 33, 35, 47). Kääntäminen on siis yleensä erikoisalakääntämistä, ja terminologinen työ on erikoisalakääntämisen keskeinen osa (Tommola 2006: 10), sillä termit ja fraasit ovat kääntämisen raaka-aineet (Gouadec 2002: 24–25, 27).

Terminologisen työn tuotteet, termipankit ja erikoissanakirjat, ovat kääntäjän ja tulkin apuvälineitä, mutta kaikki tapauskohtaisesti tarvittava termistö ja käsitepiirteitä koskeva tieto ei löydy erikoissanakirjoista. Kääntäjän tai tulkin on tehtävä itse terminologista työtä. (ks. esim. Cabré 1999: 48.) Ammattimainen kääntäjä tai tulkki tekee terminologista työtä hakemalla vertailtavakseen lähde- ja kohdekielisiä rinnakkaistekstejä eli paralleelimeriaalia, joista etsii ja kerää tietoa erikoisalan lähde- ja kohdekielen käsitteistä sekä erikoisalan kohdekielisen diskurssiyhteisön käyttämiä kielellisiä muotoja lähdetekstin merkitysisällön kohdekielellä tapahtuvaa ilmaisemista varten. Paralleelimeriaalista kääntäjä tai tulkki saa tietoa niin lähde- kuin kohdekielisten diskurssiyhteisöjen käyttämistä termeistä ja tyylistä sekä käsitepiirteistä, joiden avulla käsitteiden vastaavuutta eri kielissä voidaan arvioida. (Yli-Jokipii 2006: 100; Sunnari 2006: 29; Vehmas-Lehto 2010: 361.) Myös erikoisalan asiantuntijat ovat merkittävä erikoisalan tekstien kääntäjän tietolähde (Yli-Jokipii 2006: 101; Vehmas-Lehto 2010: 370).

Terminologisen työn keskeistä sijaa kääntäjän työssä kuvaa esimerkiksi Grinëv (1993: 259), jonka mukaan kääntäjän kääntämiseen käyttämästä ajasta jopa 75 prosenttia kuluu termien vastineiden hakuun (Pasanen 2009: 13). Toinen esimerkki, joka havainnollistaa terminologisen työn ensisijaista tärkeyttä kääntämisessä, ovat ammattimaisen käänösprosessin vaiheita kuvaavat teoreettiset mallit. Pelkistetyssä mallissa, jonka mukaan käänösprosessissa on viisi päävaihetta A–E, termien vastineiden haku ja muu termino-

loginen työ tapahtuu vaiheessa B ja itse kääntäminen (transfert) vaiheessa C. Hieman yksityiskohtaisemmassa mallissa käänösprosessissa erotetaan 12 vaihetta, joista viidennessä tapahtuu termistön ja fraasien vastineiden haku, kun itse kääntäminen (transfert) tapahtuu seitsemännessä vaiheessa. (Gouadec 2002: 24.) Vielä yksityiskohtaisemmin eritellyssä kääntäjän työsuorituksen kokonaisprosessin kuvauksessa on 9 vaihetta ja 155 mahdollista peräkkäistä operaatiota. Termien ja fraasien vastinehaku tapahtuu tämän mallin vaiheessa 4 ja on operaatioista 71:s. Kääntäminen tapahtuu vaiheessa 5 ja on operaatioista 85:s. (Gouadec 2002: 134–160.) Kaikki edellä esitetyt mallit osoittavat, että termien ja fraasien parissa työskentely, eli olemassa olevien vastineiden haku tai näiden puuttuessa sopivien nimitysten muodostaminen, on kääntämisen edellytys ja käänössuoritusta ajallisesti edeltävä kääntäjän työprosessin vaihe. Terminologinen työ kuuluu myös tulkin työhön, ja terminologista työtä tehdään tulkkaustakin varten etukäteen tulkkaustoimeksiannon aihepiiriin tutustuttaessa, ennen varsinaista tulkkaussuoritusta (Sunnari 2006: 29).

Lähde- ja kohdekielisten termien lisäksi kääntäjä tarvitsee tehtävässään tietoa termien taustalla olevien käsitteiden välisistä suhteista ja käsitejärjestelmistä (Vehmas-Lehto 2010: 363), joiksi erikoisalan tieto on järjestynyt, koska käsitteitä koskeva tieto määrää sen, millaista vastinetta voidaan käyttää ja miten käsitteistä voidaan kielellisesti viestiä ymmärrettävästi ja loogisesti ristiriidattomasti. Jotkin termit ovat semanttisesti läpinäkyviä, eli ne antavat vihjeitä käsitteen olennaispiirteistä. Toisaalta termin kielellinen muoto voi olla käsitteen kannalta myös harhaanjohtava, ja jotkin termit ovat kokonaan läpinäkymättömiä. Termien merkityssisällön ymmärtämiseen ja välittämiseen ei siis riitä pelkkä lekseemin tai useista lekseemeistä koostuvan lausekkeen morfeemien kantama informaatio, vaan tarvitaan käsitteisiin sitoutunutta kielenulkoista asiantuntijatie-toa, jota kielellisellä muodolla sopimuksellisesti välitetään. (Vehmas-Lehto 2010: 363.) Kuten Sunnari (2006: 29) toteaa, ”Kääntää ja tulkata voi vain silloin, kun ymmärtää erikoiskielen taustalla olevan käsitemaailman ja tietää, millaiseen kokonaisuuteen termit liittyvät.” Erikoisalan tekstin kääntäjä operoi näin paitsi kielellisellä tasolla myös käsitetasolla: käsitetasolla kääntäjän on päästävä selville siitä, mihin erikoisalan käsitteeseen lähdekielen erikoistunut kielellinen yksikkö viittaa ja mitkä ovat käsitteen keskeiset ominaisuudet eli olennaispiirteet, ja kielellisellä tasolla kääntäjän on ratkaistava, miten toteuttaa viittaus kohdekielen keinoin eri tapauksissa (Vehmas-Lehto 2010: 361–362).

Seuraavaksi tarkastelen vielä lyhyesti niitä erilaisia tapauksia, joissa terminologinen osaaminen on kääntäjälle tarpeen.

Lähdekieliselle termille ei aina ole olemassa lainkaan kohdekielistä vastinetta. Käsitevastaavuuden ja valmiiden kohdekielisten termien puute onkin haaste, joka koskee yhtä lailla kääntäjää ja terminologia (Nuopponen 1999: 95). Käsitteet kehittyvät erilaisiksi eri yhteisöissä ja aloilla historiallisista, maantieteellisistä, sosiaalisista ja taloudellisista syistä, ja käsitteiden välillä on eroja kieliyhteisöstä toiseen niin yleis- kuin erikoiskiellisissä (TSK 1989: 99). Käsitteiden erilaisuus johtuu siitä, että todellisuus ja todellisuuden luokittelu ovat erilaiset eri kieliyhteisöissä (Vehmas-Lehto 2010: 365). Kun on kyse uusista keksinnöistä eli uusista käsitteistä, joille ei ole olemassa termejä kohdekielessä, kääntäjä on ”ikään kuin aallonmurtaja, joka ottaa ensimmäiseksi vastaan uudet lähdekielen ilmaisut ja saattaa ne ymmärrettävälle kohdekielelle” (Yli-Jokipii 2004: 90–91). Vastineen puuttuessa kääntäjän on siis tehtävä vastine-ehdotus, joka saattaa myöhemmin vakiintua kohdekielen termiksi (Vehmas-Lehto 2010: 368). Tällöin terminologian teoriaan perustuvien terminmuodostuksen periaatteista on kääntäjälle hyötyä (Nuopponen 1999: 95; TSK 1989: 73–80). Vastine-ehdotukset voivat olla lainasanoja, käännettäjä-lainoja tai muodoltaan pitempiä ja informatiivisempia selittäviä vastineita (Vehmas-Lehto 2010: 368–369).

Lähdekieliselle termille voi olla olemassa osittaisia vastineita kohdekielessä (Vehmas-Lehto 2010: 365). Osittaiset vastineet, terminologian näkökulmasta *lähivastineet*, voivat olla käsitteitä, joilla on joitakin yhteisiä käsitepiirteitä sekä eroavia käsitepiirteitä. Osittaisia vastineita ovat myös käsitteet, jotka yhdessä kielessä ovat sisällöltään laajempia ja toisessa suppeampia. Jos kohdekielessä on käsite, joka vastaa osittain lähdekielen käsitettä, on tapauskohtaisesti harkittava, voiko osittaista vastinetta käyttää. (Kalliokuusi & Seppälä 1999: 79.) Kääntäjän on tällaisissa tapauksissa valittava, käyttääkö osittaista vastinetta vai muodostaako vastine-ehdotus (Vehmas-Lehto 2010: 367).

Lähdekielen termille voi olla olemassa myös täysi vakiintunut vastine kohdekielessä (Vehmas-Lehto 2010: 365). Nämä tapaukset ovat kuitenkin suhteellisen harvinaisia:

Sanastotyön tekijä saa olla onnellinen jokaisesta tapauksesta, jossa eri kielten välillä vallitsee täydellinen käsitevastaavuus eli kohdekielessä on käsite, joka vastaa täsmällisesti lähdekielen käsitettä ja kohdekielessä on käytössä vakiintunut termi tälle käsitteelle (ns. **termivastine**) (Kalliokuusi & Seppälä 1999: 78).

Kääntäjän on silti lähdetekstiä analysoidessaan oltava lähdetekstin kielellisten muotojen suhteen kriittinen ja avoin sille mahdollisuudelle, että lähdetekstissä käytetty muoto on termi, jolle on mahdollisesti olemassa kohdekielelläkin vakiintunut termivastine. Kääntäjän, kuten monikielistä sanastotyötä tekevän terminologin, on varmistettava, onko lähdekielen kielellinen yksikkö vakiintunut termi, vaiko tilapäismuodoste eli sana tai sanaliitto, joka ei ole vakiintunut viittaamaan johonkin tiettyyn, asiantuntijoiden määrittelemään käsitteeseen ja jonka merkityssisältö on näin vapaammin erilaisia kohdekielen ilmaisuja käyttäen välitettävissä. (Kalliokuusi & Seppälä 1999: 78; Vehmas-Lehto 2010: 363.) Ammattimainen kääntäjä siis arvioi kielellisten yksikköjen erikoistuneisuutta tavoitteenaan tunnistaa pelkältä yleiskieleltäkin näyttäviä termejä lisätiedon hankintaa vaativiksi yksiköiksi, joilla on mahdollisesti vakiintunut vastine kohdekielessä. (Vehmas-Lehto 2010: 363–365.) Jos kääntäjän tiedot erikoisalan käsitteistä ovat puutteelliset, kääntäjä voi virheellisesti kääntää lähdekielisen termin ”sana sanalta tai morfeemi morfeemilta” ja näin luoda uuden vastine-ehdotuksen, vaikka termille olisi olemassa kohdekielellä vakiintunut vastine. Tämä heikentää käännöksen ymmärrettävyyttä ja siis käännöksen laatua, sillä vastaanottajalle ei ole selvää, mihin käsitteeseen käännöksessä viitataan, jos vakiintunutta kohdekielistä termiä ei käytetä. (Vehmas-Lehto 2010: 367.)

Käsitteiden vastaavuus eli niiden sisältämien käsitepiirteiden yhtenevyys diskurssiyhteisön jäsenten välillä on sidoksissa kulttuuriin ja käsitteiden vastaavuus on kulttuurien välillä sitä yleisempää, mitä enemmän kulttuurit viestivät käsitteistä keskenään:

Erikoisaloilla, joiden tutkimus- ja kehitystyö on hyvin kansainvälistä, käsitejärjestelmät muodostuvat eri kielissä helposti toistensa kaltaisiksi (Kalliokuusi & Seppälä 1999: 79).

Termien kielellisen muodon kansainvälisyys ei kuitenkaan takaa, että käsite ymmärretään eri kulttuuri- ja kieliyhteisöissä samalla tavalla. Termit voivat olla muodoltaan kansainvälisiä, mutta käsitteet, joihin termit viittaavat, voivat tästä huolimatta erota piirteiltään kieliyhteisöjen välillä. Tällaisiin ”petollisiin ystäviin” on vastinetyössä osattava suhtautua varoen (Kalliokuusi & Seppälä 1999: 78).

2.2.4. Yleinen terminologian teoria

Seuraavaksi tarkastelen lähemmin terminologian tieteenalan syntyä ja kehitystä. Terminologia alkoi kehittyä 1900-luvun alkupuolella omaksi tieteenalaksi. Luonnontieteissä, erityisesti biologian ja kemian aloilla sanaston tietoinen kehittäminen ja kansain-

välinen yhdenmukaistaminen oli alkanut jo 1800-luvulla (Cabré 1999: 1; Haarala 1981: 13; TSK 1989: 22). 1930-luvulla muodostui edelleen maailman tunnetuimpana pidetty Wienin terminologinen koulukunta, jonka perustaja oli wieniläinen diplomi-insinööri ja tekniikan tohtori Eugen Wüster (1898–1977) (Cabré 1999: 2; TSK 1989: 22). Wüster pyrki ensimmäisenä tutkimaan termistöä tieteellisesti ja muotoili yleisen terminologian teorian, jonka periaatteet ovat edelleen parhaiten tunnettuja ja ohjaavat terminologista sanastotyötä (L’Homme 2004: 24; TSK 1989: 22). Yleisen terminologian teorian ja soveltavan terminologian perusteoksina pidetään Wüsterin vuonna 1931 julkaistua väitöskirjaa *Die internationale Sprachnormung in der Technik, besonders in der Elektrotechnik* ja Wüsterin luentoihin perustuvaa, hänen seuraajansa professori Helmut Felberin kokoamaa teosta *Einführung in die Allgemeine Terminologielehre und terminologische Lexikographie* (TSK 1989: 22). Wüsterin teoreettisia periaatteita ovat muokanneet ja mallintaneet Wüster itse ja myöhemmin muut terminologit ja eurooppalaiset terminologiaan erikoistuneet järjestöt (L’Homme 2004: 24), eli sanastokeskukset, jotka toimivat yleensä yhteistyössä virallisten kielenhuoltoelinten kanssa (TSK 1989: 16).

1930-luvulla terminologinen tieteellinen tutkimus aloitettiin myös silloisessa Neuvostoliitossa. Wienin koulukunnan rinnalle syntyi Moskovan terminologinen koulukunta, jonka perustajista on mainittava D.S. Lotte (1889–1950) (Cabré 1999: 2; TSK 1989: 22). Myös Prahaan ja Pohjois-Amerikkaan on muodostunut omat terminologiset koulukuntansa ja Pohjoismaihin omansa. Puhutaan myös suomalaisesta terminologian koulukunnasta, jonka työ painottuu soveltavaan terminologiaan (TSK 1989: 22). Koulukuntien välillä vallitsevia eroja ovat tekniikan kieleen suuntautuminen, joka oli ominaista Wienin koulukunnalle, standardisointiin sitoutuminen, joka kuvaa Moskovan koulukuntaa, sekä kielitieteellisen näkökulman painottaminen, joka on ollut ominaista Quebecin ja Prahan koulukunnille (TSK 1989: 23). Koulukuntien välillä oli eroa näkökulmassa terminologian teoriaan erityisesti siinä, pidettiinkö käsitettä ja termiä toisistaan selvästi erillisinä ilmiöinä vai ei. Wienin koulukunta erotti käsitteen ja termin selvästi toisistaan (TSK 1989: 23), ja tämä näkemys on edustettuna myös suomalaisessa terminologiassa (Haarala 1981; TSK 1989; Kuhmonen 1999; Suonuuti 2006). Moskovan koulukunta ei erottanut käsitettä ja termiä yhtä selvästi toisistaan kuin Wienin koulukunta, ja Quebecin ja Prahan koulukunnat suuntautuivat terminologiaan kielitiedettä painottaen (TSK 1989: 23).

Wüsterin alkuun saattaman yleisen, perinteiseksi kutsutun terminologian teorian keskeinen periaate on termin, käsitteen ja tarkoitteen erottaminen toisistaan (TSK 1989: 23; Nuopponen 1999: 91–92; Wüster 1981: 63–64). Käsitteet ja termit ovat yleisen terminologian teorian mukaan olemassa erillisinä ilmiöinä omissa maailmoissaan – käsitteet ajatusmaailmassa ja termit tarkoitteiden tavoin reaali maailmassa (Nykänen & Kallio-kuusi 1999: 174; Wüster 1981: 63). Termeillä viitataan käsitteisiin, joiden välillä vallitsevat suhteet kuvastavat erikoisalan tiedon rakennetta (L’Homme 2004: 25, 86). Käsitteiden tarkoitteen, käsitteen ja termin käsitteitä uudelleen tarkemmin luvussa 3.2.

Yleisen terminologian teorian synty johtui pyrkimyksestä häiriöttömään ja selkeään viestintään tekniikan erikoisalalla ja tavoitteesta ohjata kielenkäyttöä luomalla yksimerkityksisiä termejä, joilla viitattaisiin yhteen ja samaan käsitteeseen erikoisalan diskursissa paitsi yhdellä kielellä myös kansainvälisesti (Nuopponen 1999: 91; Wüster 1981: 65–67). Terminologiaopin tarkoitus oli siis standardisoida erikoiskielten termejä, jotta ne olisivat viittauksessaan mahdollisimman yksitulkintaisia paitsi yhdessä kielessä, myös eri kielten välillä (Temmerman 1997: 48–50; Wüster 1981: 68). Yleisen terminologian teorian näkökulma terminologiseen sanastotyöhön on *preskriptiivinen* ja *onomasiologinen* eli nimitysopillinen (L’Homme 2004: 26–27): merkityssisällöltään tunnetuista käsitteistä käsin tarkastellaan kielellisiä muotoja ja valitaan käsitteelle suositettava nimitys. Yleinen terminologian teoria sisältää *monosemian* ihanteen, jonka mukaisesti erikoisalalla käytettävässä kielessä vain yksi kielellinen muoto valitaan viittaamaan vain yhteen käsitteeseen (L’Homme 2004: 27). Monosemian tavoitteesta johdettua kansainvälistä käsitteharmonisointia voidaan pitää toteutettavissa olevana erityisesti aloilla, joilla termien tarkoitteet ovat konkreettisia ja materiaalisia (TSK 1989: 100).

2.2.5. Perinteisen terminologian teorian kritiikki ja uudet näkökulmat terminologian teoriaan

Terminologian teoria ja soveltava terminologia ovat muuttuneet nopeasti 1900-luvun loppupuolella ja uudella vuosituhanella, mikä johtuu terminologi Marie-Claude L’Hommen mukaan muun muassa tietotekniikan kehityksen vaikutuksesta terminologiseen työhön. Tietoteknisten sovellusten avulla voidaan nopeasti löytää ja järjestää termien esiintymiä ja termien tekstikonteksteja sekä havainnoida termien variaatiota teksteissä aikaisempaa suuremmassa mittakaavassa. Tietoteknisten apuvälineiden käytön kautta terminologian teoreettiset mallit ja periaatteet kyseenalaistettiin. (L’Homme

2004: 18–19.) Perinteisen terminologiaopin preskriptiivisyys, termien standardisoinnin tavoite ja onomasiologinen näkökulma saivat kritiikkiä terminologian tutkijoilta 1990-luvulta alkaen, jolloin tutkijat ryhtyivät uudistamaan terminologian teoriaa tavoitteenaan terminologian tieteellinen objektiivisuus ja sen edellyttämä teorian deskriptiivisyys (L’Homme 2004: 24, 30–32; Temmerman 1998/1999: 78). Tieteenalana terminologian tavoite ei enää ollut kansainvälisen viestinnän parantaminen kielenkäyttöä harkitusti säännöstelemällä, vaan tieteellisen teorian kehittäminen termeistä (Cabré & Sager 1998/1999: 3). Terminologian tutkimuskohde, termi, on kaikkien leksikaalisten yksiköiden tavoin moniulotteinen ilmiö: termillä on ymmärtämiseen ja tietämiseen liittyvä kognitiivinen ulottuvuus, kielijärjestelmään liittyvä kielitieteellinen ulottuvuus ja pragmaattinen, viestinnällinen ulottuvuus. Tutkimuskohteen moniulotteisuuden huomioon ottamiseksi teoreetikot avasivat terminologian teoriaan uusia ulottuvuuksia. (Cabré 2003: 186–187.) Yhdeksi uudeksi tutkittavaksi alueeksi otettiin termien käytön sosiaalinen ulottuvuus. Käsittelen sosioterminologian näkökulmaa jäljempänä luvussa 2.2.5.1.

Perinteistä terminologian teoriaa kritisoitiin siitä, että sen mallit ja periaatteet eivät kuvanneet sitä, mitä voidaan havaita käytännön sanastotyötä tehtäessä (L’Homme 2004: 23). Onomasiologinen näkökulma ei vastaa sanastotyön *semasiologista* eli merkitysopillista käytäntöä, jossa käsitteitä etsitään ja lähestytään keräämällä niistä käytettyjä kielellisiä muotoja teksteistä ja tutkimalla kielellisten muotojen merkityksiä. Erikoisalan asiantuntija, joka nimeää uuden ilmiön, voi edetä onomasiologisesti käsitteestä nimitykseen luoden uuden termin tuntemalleen käsitteelle perinteisen terminologian teorian kuvauksen mukaisesti, mutta terminologin työmenetelmä on päinvastainen: terminologi aloittaa työnsä keräämällä termejä teksteistä ja etenemällä termien merkityksen analysoimisesta kohti käsitteiden kuvaamista. (L’Homme 2004: 30.) Vasta kun käytössä oleviin termeihin ja terminologista tietoa sisältäviin tekstikonteksteihin tutustumalla on löydetty erikoisalalle ominaiset termit ja käsitteet, voidaan valita jokin termi suositettavaksi, jos pyrkimyksenä on kielenkäytön standardisoiminen.

Standardisoiminen ja sen edellyttämä preskriptiivisyys olivat toinen perinteistä terminologian teoriaa vastaan esitetyn kritiikin aihe: kielen standardisoiminen oli pyritty saatamaan osaksi terminologian teoriaa, mutta se ei ole todellinen tieteellinen periaate eikä kuvaa termien todellista käyttäytymistä viestinnässä (L’Homme 2004: 27, 32). Myös standardisoimiseen liittyvä monosemian periaate oli perinteistä terminologian teoriaa

vastaan esitetyn kritiikin aihe, sillä polysemia ja synonymia ovat yleisiä, luonnollisia ilmiöitä, joiden kuvaamista ei voida sivuuttaa, kun tutkitaan termejä (L’Homme 2004: 27, 30; Temmerman 1998/1999: 79). Puutteelliseksi kritisoitua perinteisen terminologian teorian mallia pyrittiin täydentämään, kehittämään ja korvaamaan esittämällä tekstuaalinen, kommunikatiivinen, sosiolingvistinen ja sosiokognitiivinen näkökulma terminologian teoriaan (L’Homme 2004: 24–25).

Uusinta ja radikaalisti yleistä terminologian teoriaa muokannutta lähestymistapaa edustaa sosiokognitiivisen terminologian teorian kehittäjä Rita Temmerman (esim. 1997, 1998/1999, 2000), joka toi terminologian teoriaa läheisempään yhteyteen modernin kielitieteen kanssa semantiikan kautta käyttämällä kognitiivisen semantiikan selitysmalleja terminologian teorian kehittäminen yhtenä ja sanastotyön menetelmien kehittäminen toisena tavoitteenaan. Temmerman muovasi terminologian teorian keskeisiä käsitteitä, erityisesti käsitteen käsitettä. Temmerman esitti artikkelissaan *Why traditional terminology theory impedes a realistic description of categories and terms in the life sciences* (1998/1999: 77–92) viisi perinteisen terminologian periaatetta korvattavaksi uusilla sosiokognitiivisen terminologian teorian periaatteilla. Huomattava uusi periaate oli tarkkarajaisien käsitteiden korvaaminen sumearajaisilla *ymmärryksiköillä* (unit of understanding) eli kategorioilla, joilla on prototyypirakenne. Sosiokognitiivisen terminologian teorian näkökulmasta termi on kategorian nimitys ja tärkeä osa ymmärtämisprosessia, sillä termi liittyy uutta ymmärtämistä edeltävään (Temmerman 1998/1999: 85). Kategoriat eivät ole olemassa erillään kielestä ja ne ovat jatkuvassa kehityksessä, jota saavat aikaan niiden prototyypirakenne, kielenkäyttäjien vuorovaikutus ja alituisesti enenevä ymmärtämisen tarve. Sosiokognitiivisen terminologian teorian mukaan terminologisessa kuvauksessa lähdetään liikkeelle käsitteen sijaan termistä, koska terminologista tutkimusta voidaan tehdä vain diskurssin avulla. (Temmerman 1998/1999: 77–85.)

Toinen Temmermanin korvattavaksi esittämä perinteisen terminologiaopin periaate on, että tarkkarajaisille käsitteille voidaan osoittaa paikka loogisessa tai ontologisessa järjestelmässä, ja korvaava periaate on, että kategorioilla on kategorian sisäinen sekä kategorioiden välinen rakenne ja kategoriat osallistuvat kognition toimintaan. Kolmas perinteisen terminologiaopin periaate on, että käsite voidaan määritellä olennaispiirteiden avulla sisältömääritelmällä ja/tai joukkomääritelmällä, ja korvaava periaate on, että

se, mikä on olennaista tai epäolennaista tietoa määritelmän kannalta, vaihtelee kategorian tyyppin ja viestinnän lähettäjän ja vastaanottajan asiantuntijuuden tason sekä tutkittavan erikoisalan mukaan. Neljäs perinteinen periaate on, että ihanteellisesti vain yksi termi annetaan yhden käsitteen pysyväksi nimitykseksi. Korvaava periaate on, että monosemia, polysemia ja synonymia voivat kaikki olla ymmärtämistä palvelevia ilmiöitä, joilla siis on käyttötarkoituksensa viestinnässä ja ymmärtämisessä, ja siksi näiden ilmiöiden kuvaaminen terminologian teoriassa on tarpeen. Viides perinteinen periaate on, että käsitteitä ja termejä tutkitaan synkronisesti ja suhde käsitteen ja termin välillä on mielivaltainen. Korvaavan periaatteen mukaan kategoriat kehittyvät jatkuvasti ja termit ovat motivoituja. Tietyntyyppisten kategorioiden ymmärtämiseksi historiatieto voi olla oleellista, ja nimeämisen ymmärtämiseksi yleensä kategorioiden historiatiedon analysointia, diakronista tutkimusta, ei voida ohittaa. (Temmerman 1998/1999: 79–86.)

Uudet terminologian teorian näkökulmat ovat vaikuttaneet terminologisen tutkimuksen kohteisiin ja soveltavaan terminologiaan. L’Homme (2004: 24) edustaa leksikaalisemanttista lähestymistapaa, joka on yhtenevä tekstuaaliseksi terminologiaksi kutsutun näkökulman kanssa. Leksikaalis-semanttisesta näkökulmasta terminologisessa tutkimuksessa kiinnitetään huomiota käsitteiden ja tarkoitteiden sijasta termeihin, jotka määritellään sellaisiksi leksikaaliseksi yksiköiksi, joiden erityispiirre on niiden merkityksen liittyminen johonkin inhimillisen tiedon erikoisalaan. Huomion kohteena leksikaalis-semanttisessa mallissa ovat semanttiset suhteet termien ja muiden leksikaalisten yksiköiden välillä, etenkin niiden, jotka esiintyvät tekstikonteksteissa yhdessä termien kanssa. Leksikaalis-semanttisesta näkökulmasta sanastotyössä termin määritelmää tai kuvausta laatiessa huomioidaan tekstikonteksti, josta termi on poimittu, ja vaikka kontekstia ei tallennettaisi termitietueeseen, kontekstin merkitys on etusijalla analyysissa, joka edeltää termitietueen laatimista. (L’Homme 2004: 36–37, 41.)

2.2.5.1. Sosioterminologia

Sosioterminologiaksi nimettyä näkökulmaa edustava François Gaudin (2005) esittää neljä muuttujaa, jotka vaikuttivat 1900-luvun loppupuolella terminologian teorian ja terminologisen tutkimuksen kehitykseen: teoreettisen ja soveltavan sosiolingvistiikan, yleisen kielitieteen ja korpuslingvistiikan. Gaudinin mukaan teoreettinen sosiolingvistiikka tarjosi mahdollisuuden muuttaa diskurssiin liittyviä käsityksiä kovarianssin ja kielellisen vuorovaikutuksen tutkimuksen tuottaman tiedon avulla ja soveltava sosio-

lingvistiikka rikastutti kielipolitiikkaa, kun sanastotyön tulosten tuli käytännössä vastata paitsi lainsäätäjien täsmällisyyden vaatimuksia, myös kieliyhteisöjen toiveita ja tottumuksia. Erikoissanastot olivat pitkään olleet yleisessä kielitieteessä perifeerinen tutkimuskohde, mutta yleisen kielitieteen avulla tuli sittemmin mahdolliseksi tarkastella uudelleen termin asemaa kielellisenä merkinä (signe) ja termien ja tarkoitteiden (référent) välistä suhdetta. Korpuslingvistiikka taas johti terminologisten työ- ja käsitystapojen uudistamiseen, koska tekstien tieto- ja viestintäteknisen käsittelyn mahdollisuudet kehittyivät ja uusia kieliteknisiä työkaluja tuli saataville. Teoreettisen ja soveltavan sosiolingvistiikan vaikutuksesta 1980-luvulla Ranskassa ja Quebecissä syntyi sosioterminologian suuntaus, jonka tutkimuskohteena on termien käyttö ja leviäminen sekä synkronisesti että diakronisesti. Pohjoismaissa sosioterminologian näkökulman edustajia ovat John Myking Norjassa ja Yves Gambier Suomessa. (Gaudin 2005: 80–82.)

Sosioterminologiaksi nimetty näkökulma toi kielenkäytön sosiaalisen ulottuvuuden tutkimisen ja kuvaamisen osaksi terminologiaa esittämällä seuraavanlaisia kysymyksiä: Kuka käyttää mitään termiä? Kuka keksii uusia termejä? Kuka levittää termejä ja miten? Miten termistöjä uudistetaan? Keitä ovat terminologian toimijat? Mikä on heidän ideologiansa? (Gambier 1991: 10–11; Gaudin 2003: 180). Kielenkäytön normatiivisen ohjaamisen sijaan sosioterminologia tutkii termien todellista käyttöä ja esiintymistä puhunnoksissa ja termien variaatiota erilaisissa viestintätilanteissa sekä termien tiedollista ja sosiaalistavaa roolia kielenkäyttäjän kognitiossa (Gambier 1991: 10). Viestinnässä esiin tulevat polysemian ja synonymian ilmiöt eivät ole sosioterminologisesta näkökulmasta eliminoinnin vaan tutkimuksen kohteena. Gambierin (1991: 8) mukaan sosioterminologian suuntaus oli vastaus terminologia-tieteenalan kriisiin ja paikallaan polkemiiseen 1990-luvulla, jolloin tieto- ja viestintäteknikan kehitys ja nopea tiedonsiirto heijastuivat terminologiaan kasvukriisinä ja työmenetelmien kriisinä. Gambier (1991: 8) selittää, että kuten strukturaalikielitieteen idealismi murtui, kun kielitieteellinen tutkimus laajennettiin sosiolingvistiseksi kielenkäytön ja kielellisen variaation tutkimukseksi, saattamalla terminologinen tutkimus osaksi kielen todellisen käytön tutkimusta voitiin uudistaa tieteenalaa ja teoriaa, jotka muuten olisivat olleet vaarassa unohtua yhdessä keinotekoisien kansainvälisten apukielten kanssa mielikuvituksellisena maailmanparannussuunnitelmana ja leikkikaluteorian, joilta puuttuvat reaali maailman tarkoitteet ja sosiaaliset toimijat.

Sosioterminologian sosiokriittisestä näkökulmasta termit ovat kielellisiä merkkejä – eivät nimilappuja tai erisnimiä käsitteille, termien merkityksen muodostuminen liittyy aina termien esiintymisolosuhteisiin ja termien leviämistä tarkastellaan osana termien sosiaalisten käyttöyhteyksien monimuotoisuutta (Gaudin 2005: 81, 85, 87; Gaudin 2003: 16). Tästä näkökulmasta katsottuna termien monosemian ihanne on kestävä tavoite vain yksittäisen idiolektin tapauksessa: ei ole olemassa yhtä sinänsä oikeaa nimitystä, vaan erilaisiin kanssakäymisen muotoihin sopivia sanoja. Termit nähdään dynaamisina ja ne poimitaan sosiaalisesta kielenkäytöstä, jossa ne esiintyvät ja joka pitää yllä niiden merkitystä ja käyttöä. (Gaudin 2005: 86.) Sosioterminologia painottaa, että termit viittaavat tarkoitteisiin vain kieliyhteisön jäsenten vuorovaikutuksen kautta ja että merkitys vakiintuu kielenkäytössä. Se, että jollakin nimityksellä viitataan vain yhteen käsitteeseen, voi perustua vain kielenkäyttäjien yksimielisyyteen. Tarkoittaminen on ennen kaikkea siis sosiaalinen ilmiö. (Gaudin 2003: 35–43.) Termit ovat osa alati muuttuvaa, dialektista ”glottopoliittista” mallia, jossa kielijärjestelmä tekee mahdolliseksi kielenkäytön ja kielenkäyttö pitää yllä ja uudistaa kielijärjestelmää. Yksittäisten kielenkäyttäjien, kielenkäyttäjryhmien ja yhteisöjen asenteet siis muokkaavat kieltä jatkuvasti. (Gaudin 2005: 83–84; Gaudin 2003: 176.)

Sosioterminologinen tutkimus laajensi perinteisen terminologian tutkimusalaa, jonka ulkopuolelle oli jäänyt sen havainnointi, miten termit toimivat, ilmestyvät, leviävät, kulkeutuvat ja jäävät käyttöön diskurssissa ja sosiaalisessa kanssakäymisessä (Gaudin 2005: 83; Gaudin 2003: 15–17). Sosioterminologisen tutkimuksen merkitys ja anti on ollut esimerkiksi sen soveltamisessa kielipolitiikkaan. Kielipolitiikan toteutus vaatii kielellisiä uudistuksia, jotka menestyvät vain ollessaan yhteneviä kielenkäyttäjien mielipiteiden ja kielenkäyttöön liittyvien tuntemusten ja tottumusten kanssa. Sosioterminologinen kielenkäytön kuvaaminen – tiedon kerääminen todellisesta kielenkäytöstä – ja termeistä neuvottelemisen kielenkäyttäjien kanssa ovat suotuisat edellytykset sellaisille kielipoliittisille päätöksille, joilla on tarkoitus saada aikaan käytännön vaikutus. Instituutiot standardisoivat kieltä suosituksin tai velvoittein, mutta kielenkäyttöä normittaa kielen todellinen käyttö eli sosiaalisten yhteisöjen jäsenten idiolektit. (Gaudin 2005: 84–86.) Sosioterminologi tutkii siksi termejä lähtemällä kentälle ja kysymällä kielenkäyttäjiltä itseltään, mitä termejä he käyttävät.

Perinteinen terminologian teoria ja uudemmat näkökulmat terminologiaan eivät kumoa toistensa merkityksellisyyttä, vaan muodostavat kehityskulun, jossa tutkimusalan pyrkimyksiä ja tutkimuskohteita määritellään uudelleen eri näkökulmista. Terminologiaoppi kehittyi tekniikan termistön standardisoinnin pyrkimyksestä, joka oli vastaus käytännön tarpeeseen selkiyttää viestintää asiantuntijoiden välillä (ks. esim. Cabré 1999: 13). Tätä pyrkimystä seurattessaan Wienin koulukunta saattoi alulle toiminnan, joka johti terminologian syntyyn ja vakiintumiseen uutena kansainvälisenä ammatillisen ja tieteellisen toiminnan alana. Vielä 1970-luvun lopulla terminologiaa ei pidetty tieteenalana vaan vain ammatillisena toimintana (Dubuc 1978: 15), mutta terminologisen tutkimuksen tekijät halusivat kehittää terminologian teorialle tieteelliseltä teorialta vaadittavat ominaisuudet ja toivat 1990-luvulla aktiivisesti esille perinteisen terminologiaopin puutteita ja ristiriitoja ja ratkaisuehdotuksia näihin, jotta terminologian teoria kuvaisi todellisia ilmiöitä eikä ihanteellisia tavoitteita (ks. esim. *Terminology, International journal of theoretical and applied issues in specialized communication*, 5:1, 1998/1999).

Wüsterin alulle saattaman yleisen terminologian teorian periaatteet ovat kuitenkin käytökelpoisia edelleen, kun halutaan muodostaa järjestelmällinen sanasto ja kartoittaa erikoisalan tietoa. Perinteinen, käsitteellinen lähestymistapa on edelleen käytössä sanastotyön teoreettisena perustana (ks. esim. Suonuuti 2006), ja käsitteellistä lähestymistapaa voidaan hyödyntää sanastotyössä rinnan muiden terminologian teorian näkökulmien tarjoamien työskentelytapojen kanssa (L'Homme 2004: 24, 33–34, 38, 50, 86). Preskriptiivisyys on säilynyt sanastotyön tekijöiden merkittävänä käytännön pyrkimyksenä: erikoisalojen termistöä pyritään normatiivisen sanastotyön avulla selkeyttämään ja vakiinnuttamaan viestinnän helpottamiseksi erikoisalojen sisällä ja niiden välillä, kieliyhteisöissä ja näiden välillä (Suonuuti 2006; TSK 1989). Terminologinen tutkimus ei kuitenkaan ole preskriptiivistä tai pyri Wienin koulukunnan ihanteena olleeseen monosemiaan, vaan deskriptiiviseen kielen todellisen käytön kuvaamiseen. Termejä ja niiden merkitystä voidaan lähestyä deskriptiivisesti tutkimalla, miten termit esiintyvät yhdessä muiden kielellisten yksiköiden kanssa erikoisalojen teksteissä (L'Homme 2004: 34).

2.3. 'Terminologia' merkityksessä sanastotyö: soveltava terminologia

Seuraavaksi tarkastelen soveltavaa terminologiaa. Ensin selvitän lyhyesti teoreettiseen terminologiaan ja soveltavaan terminologiaan liittyvien ranskan- ja suomenkielisten termien käyttöä, sillä termeillä viitataan eri käsitteisiin em. kielissä, mikä voi terminologian alaan tutustuvalla muodostaa häiritseviä ymmärtämisen esteitä.

2.3.1. Sanastotyö, terminografia ja terminologi

Ranskankielisessä terminologian ja sanastotyön diskurssissa käytetään termiä 'terminographie' nimityksenä soveltavalle terminologialle, siis käytännön sanastotyölle eli terminologiselle työlle *kaikkine työvaiheineen* (ks. esim. Depecker 2002: 171–172 tai L'Homme 2004: 15–16, 45–47). Sanastotyöstä voidaan käyttää ranskaksi myös termiä 'travail terminologique' (Depecker 2002: 109; TEPA: sanastotyö; TSK 2006: 31). Suomalaisen Sanastokeskus TSK:n tarjoama määritelmä ranskankieliselle termille 'terminographie' on kuitenkin suppeampi kuin ranskankielisen käsitteen 'terminographie' ala, mikä johtunee siitä, että ranskankielinen termi on annettu suomalaisesta näkökulmasta suomalaisen käsitteen 'terminografia' vastineeksi (TEPA: terminografia; TSK 2006: 32). Palaan tähän seuraavassa tekstikappaleessa. Ranskankielisellä termillä 'terminologie' taas viitataan (tietyllä erikoisalalla käytettävän termien joukon lisäksi) nimenomaan terminologiaoppiin eli terminologian tieteelliseen tutkimusalaan ja teorioihin (L'Homme 2004: 15–16). TEPA:n tarjoama ranskankielinen synonyymi terminologian tieteenalaan viittaavalle termille 'terminologie' on 'science de la terminologie' (TEPA: terminologia). Ranskankielisiä nimityksiä 'terminographe' tai 'terminologue' voidaan kumpaakin käyttää nimityksenä käytännön sanastotyön tekijästä, mutta ainoastaan nimitys 'terminographe' viittaa vain käytännön sanastotyön tekijään (Gouadec 2002: 61; L'Homme 2004: 22). Nimityksellä 'terminologue' voidaan myös viitata vain terminologian teorian asiantuntijaan, terminologian tutkijaan (Dubuc 1978: 9). Soveltavan ja teoreettisen terminologian ja näiden parissa työskentelevien ammattihenkilöiden erillisiä nimityksiä ehdotti Alain Rey 1970-luvulla (Dubuc 1978: 9; L'Homme 2004: 15; Rey 1995: 129). Rey (1995: 129) halusi tuolloin erottaa selkeästi käytännön toiminnan – kielipolitiikan kehittämisen, termipankkien luomisen sekä tieteellisten ja teknisten sanastojen kokoamisen – teoreettisesta terminologiasta eli käsitteenmuodostuksen ja nimityksen prosessien analysoinnista.

Suomenkielisessä terminologian diskurssissa ranskankielistä jaottelua soveltavaan ja teoreettiseen terminologiaan vastaavat termit 'sanastotyö' tai sen synonyymi 'terminologinen työ' ja 'terminologia' tai sen synonyymi 'terminologiaoppi' (TEPA: terminologia, sanastotyö; TSK 2006: 30–31). Suomenkielinen termi 'terminografia' on olemassa, mutta vaikka se yhtenevän muotonsa takia vaikuttaa erehdyttävästi ranskankielisen sanastotyötä nimittävän termin 'terminographie' vastineelta, se on vain osittainen vastine. Suomenkielisellä termillä 'terminografia' viitataan vain sanastotyön osaan: terminologisten tietojen tallentamiseen ja esittämiseen (Nykänen & Kalliokuusi 1999: 174; TEPA: terminografia; TSK 2006: 32) tai itse sanaston graafiseen esitystapaan: yksityiskohtaisten ohjesääntöjen ohjaamaan terminologisten tietojen merkitsemisjärjestykseen ja merkintätapaan (TSK 1989: 160–187). Ranskankielisen käsitteen 'terminographie' ala on siis laajempi kuin suomenkielisen käsitteen. Ranskankielinen termi 'terminographie' viittaa sanastotyöhön kokonaisuudessaan, ei vain sanastotyön osaan, ja siksi ranskankielisen termin 'terminographie' määritelmäksi sopisi paremmin se määritelmä, jonka TSK antaa termille 'travail terminologique': "työ, johon kuuluu tietyn erikoisalan käsitteitä ja niiden nimityksiä koskevan tiedon systemaattinen kerääminen, analysointi, kuvaaminen ja esittäminen" (TEPA: terminologinen työ; TSK 2006: 31 vrt. Depecker 2002: 171–172 tai L'Homme 2004: 45–47). Sanastotyön tekijästä käytetään suomeksi ammattinimikettä 'terminologi' (Nykänen & Kalliokuusi 1999: 174). Samaa nimitystä voidaan käyttää suomeksi terminologian teorian tutkijasta.

2.3.2. Normatiivinen sanastotyö

Käytännön sanastotyötä, terminologista työtä, ohjaavat yleisestä terminologian teoriasta johdetut soveltavan terminologian periaatteet (TSK 1989: 16). Yleinen, perinteinen terminologian teoria on siis "sulautettu terminologisen sanastotyön menetelmien osaksi" (Nuopponen 1999: 92). Sanastotyö voi olla normatiivista tai deskriptiivistä, ja sanaston tuottaja määrittää, onko sanasto normatiivinen vai deskriptiivinen, kun sanastotyöhön ryhdytään (Nuopponen 1999: 92; TSK 1989: 125). Normatiivisen sanastotyön pyrkimyksenä on helpottaa ja tehostaa tiedonvälitystä ja viestintää, ja normatiivista sanastotyötä ryhdytään tekemään usein siksi, että olemassa oleva termistö on kehittynyt ristiriitaiseksi ja epäloogiseksi (TSK 1989: 124). Normatiivisella sanastotyöllä pyritään lähentämään monosemiaa ja mononymiaa: antamalla suosituksia termien käytöstä erikoisalalle pyritään vakiinnuttamaan käyttöön vain yksi kielellinen muoto jolla viitataan tunnet-

tuun tai tunnetuksi saatettavaan käsitteeseen ja muut käsitteestä käytettävät rinnakkaiset nimitykset pyritään poistamaan kielenkäytöstä esittämällä ne hylättäväksi.

Normatiivisen sanastotyön tuloksena syntyvässä *sanastossa* suositetaan ensisijaisesti vain yhtä termiä yhdestä käsitteestä käytettäväksi, kun ensin on selvitetty mitä rinnakkaisia muotoja on käytössä asiantuntijoiden diskurssissa viittaamassa samaan käsitteeseen (TSK 1989: 163, 187; Suonuuti 2006: 32). Sanastokeskus TSK:n määritelmän mukaisesti normatiivisen sanastotyön tuloksena syntyvä *sanasto* on tiettyä ammattikieltä käsittelevä *normatiivinen sanakirja*, joka sisältää käsitteiden määritelmät ja käsitteitä vastaavat termit sekä ohjeita siitä mitä ja miten sanoja tulee käyttää (TSK 1989: 121).

2.3.3. Deskriptiivinen sanastotyö

ISO 26162 -standardissa (2012) deskriptiivinen sanastotyö määritellään seuraavasti: ”approach for managing terminology that documents the way that terms are used in contexts without indicated preferred usage” (Karsch 2014: 213). Deskriptiivisessä sanastotyössä ei siis pyritä yhtenäistämään käsitteistöä tai standardisoimaan termistöä suosittamalla tiettyä termiä käytettäväksi, vaan kokoamaan, kuvailemaan ja tarjoamaan yleisesti saataville jollakin erikoisalalla käytössä oleva käsitteistö ja termistö (Nuopponen 1999: 92; TSK 1989: 121). Deskriptiivinen sanastotyö on kääntäjille ja tulkeille tarpeellista, koska he joutuvat kohdakkain todellisen kielenkäytön kanssa viestintätilanteissa, joissa kielenkäyttäjät eivät välttämättä noudata suosituksia (Sunnari 2006: 29).

Deskriptiivistä sanastotyötä voidaan tehdä asiantuntijoiden tai ei-asiantuntijoiden tarpeisiin. Sen tavoitteet ovat oppimiskeskeisiä. Deskriptiivisen sanastotyön tuotteiden avulla asiantuntijat voivat löytää käyttöönsä sopivia termejä ja ei-asiantuntijat voivat päästä käsiksi sellaisen alan asiantuntijatietoon, joka on heille vielä tuntematon ja jonka ”mystisen retoriikan” he kokevat hämmentävänä (Riggs, Mälkiä & Budin 1997: 196). Deskriptiivisessä sanastotyössä tunnistetaan ja kerätään käsitteet, joita asiantuntijat käyttävät jollakin erikoisalalla tai tietyssä teoreettisessa viitekehysessä, kerätään ja tarjotaan tietoa asiantuntijoiden käyttämistä termeistä, siteerataan lähdeviitteet näkyviin merkiten tietolähteitä, joissa termit esiintyvät ja autetaan käyttäjiä tunnistamaan erikoiskieleen liittyviä ongelmakohtia, joista tärkeimpänä on termien monimerkityksisyys eli polysemia. Käsitteet ja termit kerätään erikoisalan kirjallisuutta riittävällä tavalla edustavasta aineistosta. Aineiston edustavuutta voivat arvioida luotettavasti vain erikoisalan asiantuntijat itse. (Riggs, Mälkiä & Budin 1997: 185, 196.)

Deskriptiivisen sanastotyön tarkoituksena ei ole suosittaa tai esittää hylättäväksi mitään termiä, mutta uusia termejä voidaan ehdottaa tarvittaessa. Ehdotuksia voivat esittää erikoisalan asiantuntijat. Ehdotetut termit, monimerkityksiset termit ja yksimerkityksiset termit voidaan varustaa termitietueissa merkinnöillä, jotka osoittavat termin kuulumisen näihin kategorioihin. Vaihtoehtoisista termeistä jonkin valitseminen tietueessa ensimmäisenä esitettäväksi on ongelmallista, sillä jonkin termin esittäminen ensimmäisenä synnyttää vaikutelman siitä, että kyseinen termi on jollakin tavalla suositeltavampi kuin muut. Ongelma voidaan välttää esittämällä ensimmäisenä tietueessa käsite kirjain- ja/tai numerotunnisteen avulla, sitten määritelmä, ja vasta tämän jälkeen kaikki käsitteeseen viittaavat termit ja niiden tekstikontekstit. (Riggs, Mälkiä & Budin 1997: 187.)

Käsitesuhteita voidaan kuvata deskriptiivisessä erikoissanakirjassa eri tavoin, esimerkiksi viittauksilla tietylle käsitteelle jollakin tavalla läheisiin käsitteisiin, luokitteluun perustuvilla koodeilla tai sanakirjan systemaattisella rakenteella. Luokittelun tarkoitus on sitoa käsitteet yhteen ja auttaa käyttäjää löytämään kaikki johonkin luokkaan kuuluvat toisiinsa liittyvät käsitteet. Sähköisessä formaatissa käsitesuhteiden esittämiseen on enemmän mahdollisuuksia kuin painetussa sanakirjassa, muun muassa siksi, että sähköisessä tietokannassa on mahdollista käyttää useita erilaisia luokittelutapoja. (Riggs, Mälkiä & Budin 1997: 190–192.) Käsitteiden luokittelua siis käytetään apuna käsitesuhteiden ilmaisemisessa erikoissanakirjan käyttäjälle. Erikoisalojen väliset rajat ovat kuitenkin sumeita, ja mikä tahansa ala voidaan jakaa pienempiin osa-alueisiin, joita taas voidaan pitää omina erikoisaloinaan. Osa-alueiden ja erikoisalojen limittäisyys on mahdollista, koska luokitteluperusteita on erilaisia. Mitään luokittelua tai rajanvetoa erikoisalojen välillä ei voidakaan pitää ainoana totuutena, vaan ainoastaan käyttää käsitteiden välisten suhteiden ilmaisemisen apuna siinä määrin kuin sanakirjan käyttäjän ja sanakirjan laatijan mielipiteet luokitteluista kohtaavat. (Riggs, Mälkiä & Budin 1997: 186.)

Deskriptiivisen sanastotyön tuloksena ei synny luvussa 2.3.2 esitetyn Sanastokeskus TSK:n (1989: 121) määritelmän mukaista *sanastoa*. Käytän siksi selvyden vuoksi tässä tutkielmassa deskriptiivisen sanastotyön tuloksena syntyvästä termien, termivastineiden, termivastine-ehdotusten, määritelmien ja käyttöesimerkkien joukosta nimitystä *termistö* normatiivista merkitystä kantavan nimityksen 'sanasto' sijaan.

3. Terminologian keskeiset käsitteet

Tässä luvussa tarkastelen terminologian teoriaa esittelemällä joitakin sen peruskäsitteitä. Käsiteltävät käsitteet ovat keskeisiä paitsi terminologiassa tieteenalana, myös soveltavassa terminologiassa, jota tämä tutkielma edustaa. Olen valinnut tarkasteltavaksi erityisesti sellaisia ilmiöitä ja piirteitä, joihin perehtyminen on ollut tarpeen tutkielman kohteena olevan erikoiskielen kuvaamiseksi ja sanastotyön toteuttamiseksi.

3.1. Yleiskieli, leksikko, erikoiskieli ja erikoissanasto

Luonnollinen kieli sisältää *varieteetteja* eli muunnoksia, joita ovat ammattikielet, tilanne- ja tarkoituskohtaiset tyyliuunnokset sekä kunkin kielenkäyttäjän oma yksilömurre, *idiolekti* (Karlsson 1998: 3). *Yleiskieli* on luonnollisen kielijärjestelmän laajin varieteetti, luonnollisen kielen koko kieliyhteisön jäsenten enemmistön ymmärtämä osakieli. Yleiskielen ymmärrettävyys perustuu kirjakielen vakiinnuttamaan muotorakenteeseen ja erityisesti *leksikkoon*, sanavarastoon, joka on tuttu ja yhteinen kaikille kieliyhteisön jäsenille. (Haarala 1981: 9; TSK 1989: 11.) Yleiskielen leksikko on kielen *ydinsanasto*, johon kuuluvat vakiintuneet sanat eli leksikaalistuneet ja institutionaalistuneet sanat sekä tilapäiset sanat (Karlsson 1998: 192–193). Yleiskielen leksikon tuttujen sanojen eri merkitykset ymmärretään arkitiedon sekä viestintäyhteyden, ympäröivän tekstin eli kontekstin, avulla. Viestintäyhteys siis määrittää sen, mikä yleiskielen sanan monista eri merkityksistä kulloinkin on kyseessä. (Karlsson 1998: 3, 214; TSK 1989: 11.) Yleiskielen sanojen monimerkityksisyys ja niiden merkityksen epätasaisuus on osa kielijärjestelmän joustavuutta ja käyttöekonomiaa: Merkitykseltään sumearajaiset sanat sallivat tutuista tai tyyppillisistä poikkeavista, uusista ilmiöistä puhumisen (Karlsson 1998: 3, 214).

Siirryttäessä pois luonnollisen kielen koko kieliyhteisön enemmistön yhteisesti jakaman arkitietämyksen ja ydinsanaston alueelta erikoisalalle kohdataan *erikoissanastoa*, tieteenalojen, ammattien ja harrastusten kehityksen myötä ilmiökohtaisesti spesifiseksi eriytynyttä sanastoa, joka ei kuulu yleiskielen ydinsanaston piiriin (Haarala 1981: 9; Karlsson 1998: 3, 194–195; TSK 1989: 11). Esimerkki laajasta erikoissanastosta on lääketieteen erikoisanan sanasto (Karlsson 1998: 195). Erikoissanasto on yleiskielen ja *erikoiskielen* tärkein ero: yleiskielen sanoista poiketen erikoiskielen erikoissanat eli *termit* viittaavat käsitteisiin, jotka on rajattu ja määritelty tarkasti erikoisalalla, johon ne

kuuluvat. Erikoiskielen termien merkitys on yleiskielen sanojen merkitystä tarkkarajaisempi eikä muutu tekstikontekstin vaikutuksesta. (Haarala 1981: 15; TSK 1989: 11.) Erikoiskieltä ja yleiskieltä erottavia erikoiskielen tunnuspiirteitä ovat termien lisäksi myös *fraasit*, jotka termien tavoin ovat yleiskielestä poikkeavia, erikoisalalla käyttöön vakiintuneita erityisilmaisuja (Nykänen & Kalliokuusi 1999: 174). Erikoisalalla käytössä olevan erikoissanaston eli *termistön* voidaan siis katsoa olevan erikoisalan asiantuntijoiden jakaman tiedon yksiköiden eli käsitteiden ja asiantuntijatiedon rakenteen eli käsitteiden välisten suhteiden muodostaman käsitejärjestelmän kielellinen ulottuvuus. Ammattilaiset tarvitsevat erikoisalan sisäisessä viestinnässä tarkkaa käsitteistöä ja termistöä (Nuopponen 1999: 93). Erikoiskieltä käytetään yleiskieltä täsmällisempänä työkaluna tähän tarpeeseen, ilmaisemaan ja jäsentämään erikoisalan käsitteistöä (Haarala 1981: 11; TSK 1989: 11).

Karlssonin (1998: 3) mukaan yleiskieli ja erikoiskielet ovat siis yhtä lailla tietyn *luonnollisen kielen* varieteetteja eli muunnoksia. Yleiskieli kuuluu luonnollisen kielen tilanne- ja tarkoituskohdainten muunnosten joukkoon (Karlsson 1998: 3), ja erikoiskieli on etenkin sanastoltaan yleiskielestä eriytynyt (Haarala 1981: 9; Karlsson 1998: 195), tilanne- ja tarkoituskohdainten, tiedollinen muunnos. Yleiskielen ja erikoiskielen välillä vallitsee käyttötarkoituksen ero: toisin kuin yleiskielen, erikoiskielen ei ole ensisijaisesti tarkoitus olla ymmärrettävää koko luonnollisen kielen kieliyhteisön kaikille jäsenille, vaan erikoisalan diskurssiyhteisön jäsenille. Erikoiskieliä syntyy erikoisalan kielenkäyttäjien tarpeesta viestiä keskenään erikoisalalla kehitetystä tiedosta yleiskielen sanojen merkityksen täsmällisyyttä suuremmalla merkityksen täsmällisyydellä (TSK 1989: 11). Erikoiskielen erikoisilmaisujen käytöllä on myös sosiaalisen yhteenkuuluvuuden osoittamisen merkitys (TSK 1989: 12; Stenvall 1999: 61; Sunnari 2006: 31).

Dubucin (1992: 28) mukaan erikoiskielet ovat yleiskielen (*langue générale*) alajärjestelmiä (*sous-systèmes*); yleiskielen vaikutuksesta johtuu, että erikoiskielissä ilmenee synonymiaa, vaikka erikoiskielisessä kielenkäytössä olisi ihanteellista, että vain yksi termi viittaisi yhteen käsitteeseen (Dubuc 1992: 28). Erikoiskielten hahmottaminen yleiskielen alajärjestelmiksi on kuitenkin loogisesti ristiriitaista: jos yleiskieli olisi erikoiskielen yläjärjestelmä, yleiskielen ala kattaisi kaikkien alajärjestelmien alat eli yleiskieli sisältäisi kaikki erikoiskielet. Erikoiskielet taas ovat *erikoiskieliä* juuri siksi, että niiden yleiskielestä poikkeavat, erikoisalakohdainten erikoisilmaisut määriteltäessä eivät

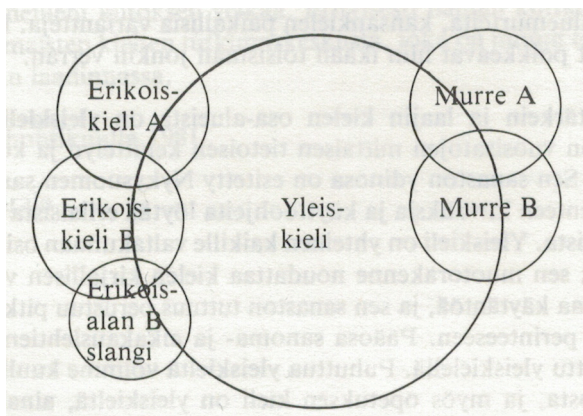
kuulu yleiskieleen (Haarala 1981: 9; Karlsson 1998: 195; Nykänen & Kalliokuusi 1999: 174). Erikoiskielet voidaan loogisesti nähdä yleiskielen laajennuksina, mutta ei *yleiskielen* alajärjestelminä, vaan yleiskielestä eriytyneinä, yleiskielen kanssa rinnakkaisina ja osin yleiskielen kanssa päällekkäisinä järjestelminä. Erikoiskielet ovat erikoistuneita kielimuotoja, erityisiä *osakieliä*, ja niitä voidaan verrata esimerkiksi murteisiin (Haarala 1981: 9–10). Kriteeri, jonka mukaan murteet kuuluvat samaan luonnolliseen kieleen, on murteiden keskinäinen ymmärrettävyys (Karlsson 1998: 252). Erikoiskielet ovat kuitenkin saman luonnollisen kielen murteitakin kauempaan toisistaan: ne eivät ole välittömästi keskinäisesti ymmärrettäviä, sillä erikoiskielen ymmärtämiseksi on välttämätöntä omaksua erikoisalan käsitteisiin liittyvä tieto.

Dubucin (1992: 28) hahmottamaa *yleiskielen* ja *erikoiskielen* välistä käsitesuhdetta voidaan selventää asettamalla Karlssonin (1998: 3) tai Haaralan (1981: 9–10) tapaan yleis- ja erikoiskielen yhteiseksi yläkäsitteeksi luonnollinen kieli, jonka alaan kuuluvia, luonnollisen kielen sisäisiä ja rinnakkaisia, mutta vain osin päällekkäisiä alajärjestelmiä sekä yleiskieli että erikoiskielet ovat. Näin *yleiskieli* ja *erikoiskieli* ovat käyttötarkoitukseltaan ja tiedollisesti toisistaan eroavia osakieliä, luonnollisen kielen osa-alueita, ja siten toistensa *lähikäsitteitä*, mutta eivät suinkaan toistensa ylä- ja alakäsitteet. Kun rinnakkaisten muunnosten keskinäisiä suhteita tarkastellaan siten, että niiden yhteisenä yläkäsitteenä on luonnollinen kieli, voidaan edelleen selventää, että erikoiskielessä esiintyvä synonymia ei johdu yksin minkään rinnakkaisen muunnoksen, kuten yleiskielen vaikutuksesta. Yhtäältä luonnollisen kielen eri muunnokset, aivan kuten eri luonnolliset kielikin, toki vaikuttavat toistensa sanavarastoon, ja tämä vaikutus on kahdensuuntaista: yleiskielen sanoja otetaan käyttöön erikoismerkityksissä erikoiskielissä (TSK 1989: 84, 154), erikoisalojen termejä popularisoituu yleiskieleen (Haarala 1981: 15) erityisesti median välityksellä (Cabré 1999: 4) ja termejä lainataan merkityksen läheisyyden perusteella käytettäväksi erikoiskielestä toiseen (Haarala 1981: 34–35). Toisaalta tämä rinnakkaisten kielijärjestelmien toisiinsa kohdistuva vaikutus on vain sellaisten luonnollisessa kielessä yleisten ilmiöiden ilmentymä, jotka aiheutuvat luonnollisen kielen kielijärjestelmän ominaisuuksista ja toiminnasta itsestään: luonnollisen kielen avoimuudesta, luovuudesta, joustavuudesta ja variaatiosta (Karlsson 1998: 24, 250) sekä kielenkäytön säännönmukaisuuksista, tilannekohtaisesta vaihtelusta, normeista ja konventioista (Karlsson 1998: 256, 22), jotka pätevät niin yleis- kuin erikoiskieleen. Erikoiskielessäkin esiintyvä synonymia edustaa luonnollisessa kielessä yleistä ilmiötä (Haarala 1981:

39), ja loogisesti tarkasteltuna erikoiskielessä esiintyvä synonymia johtuu yläjärjestelmän, luonnollisen kielen, ominaisuuksien ja käytön säännönmukaisuuksien ilmenemisestä alajärjestelmissä.

Bergenholtz ja Tarp (1995: 16–19) ovat koonneet yhteenvedon kuudesta eri näkemyksestä, joita eri kielitieteilijät ja terminologit edustavat eriävillä tavoillaan hahmottaa ja mallintaa yleiskielen ja erikoiskielten välistä suhdetta. Ensimmäinen näkemys on se, jota esimerkiksi Dubuc (1992: 28) sekä Picht ja Draskau (1985: 22) edustavat: yleiskielen katsotaan olevan kokonaisuus, jonka osia kaikkia erikoiskielet ovat. Yleiskieli nähdään siis yleisenä kielijärjestelmänä, jonka alaisuuteen erikoiskielet kuuluvat, koska ne käyttävät yleiskielen järjestelmää. Kaavakuva tästä näkemyksestä on suurempi nelikulmio tai ympyrä, joka edustaa yleiskieltä (LGP, language for generic purposes), ja sen sisälle piirretty pienempi nelikulmio tai ympyrä, joka edustaa erikoiskieliä (LSP, language for special purposes). (Bergenholtz & Tarp 1995: 16; Picht & Draskau 1985: 22.) Toinen, leksikaalinen näkemys on päinvastainen: tämän näkemyksen mukaan yleiskielen koko ilmaisuvaranto on erikoiskielten käytössä, mutta erikoiskieliin kuuluvat yleiskielen ilmaisujen lisäksi myös erikoiskielten omat ilmaisut, jotka eivät kuulu yleiskieleen. Tästä seuraa, että erikoiskielet ovat suurempi kokonaisuus, jonka alaan yleiskieli kuuluu. Näkemystä kuvaa kaavio, jossa suurempi ympyrä edustaa erikoiskieltä ja sen sisään piirretty pienempi ympyrä yleiskieltä. Kolmas näkemys, joka perustuu yleis- ja erikoiskielen toisistaan eroaviin viestinnällisiin käyttötarkoituksiin, pitää yleis- ja erikoiskieltä samanarvoisina ja täysin toisistaan erillisinä ilmiöinä. Tätä näkemystä voidaan kuvata kahdella ympyrällä, jotka eivät kosketa toisiaan ja joista yksi siis edustaa yleis- ja toinen erikoiskieltä. Neljäs näkemys on, että yleiskieltä ei ole olemassa, vaan kaikki kielenkäyttö edustaa tilannekohtaisesti jotakin erikoiskieltä, eli kaikki kielen muunnokset ovat erikoiskieliä. Viides, neljättä näkemystä muistuttava näkemys on, että on olemassa vain eri asiantuntijuuden tasoja, joita kielenkäyttö tilannekohtaisesti edustaa, ja kaikki eri asiantuntijuuden tasot ovat erikoiskieliä. Kuudes näkemys on, että on olemassa yleiskieli ja erikoiskieliä ja erikoiskielet käyttävät vain osaa yleiskielen ilmaisuista erikoiskielille ominaisten erikoisilmaisujen lisäksi. Tätä näkemystä voidaan kuvata kahdella toisensa leikkaavalla ympyrällä, joista yksi edustaa yleiskieltä ja toinen erikoiskieltä. Alue, jolla ympyrät leikkaavat toisensa, edustaa sitä kielellistä ainesta, joka esiintyy sekä yleis- että erikoiskielisessä kielenkäytössä. (Bergenholtz & Tarp 1995:

17–19.) Haarala (1981: 10) edustaa tätä kuudetta näkemystä, mutta ottaa huomioon kaavakuvassaan (Kuva 1) myös erikoiskielten mahdollisen limittäisyyden:

Kuva 1. Yleiskielen ja erikoiskielen suhde (Haarala 1981: 10).

Yleis- ja erikoiskielen suhdetta havainnollistavat kaksiulotteiset kaavakuvat eivät tuo esiin sitä seikkaa, että kieli – siis myös erikoiskieli – muuttuu jatkuvasti. Haarala (1981: 10) toteaaakin, että erikoiskielten keskinäiset suhteet muuttuvat kaiken aikaa, erikoiskielten sanastot kasvavat ja olemassa olevien erikoiskielten keskuuteen syntyy uusia erikoiskieliä. Kokonaiskuva luonnollisesta kielestä kaikkine muunnoksineen voitaisiinkin hahmottaa metaforan keinoin kolmiulotteisesti pallona, joka kiehuu ja kuplii: koko kieliyhteisön yhteinen yleisikieli muodostaisi pallon ytimen, ja erikoiskielet ja muut pienempien kieliyhteisöjen käyttämät muunnokset muodostaisivat kuplia, joita alituisen pulppuaa ulos pallon pinnasta, hajoaa unohdettuina, surkastuu painuen takaisin palloon, yhdistyy toisiinsa ja jakautuu erilleen. Toinen yleis- ja erikoiskielten suhdetta havainnollistava kielikuva voisi olla maapallo. Tässä metaforassa maa-aines voisi edustaa luonnollisten kielten morfologista, syntaktista ja semanttista ainesta, valtiot muuttuvine valtasuhteineen voisivat edustaa erikoiskieliä, ihmiset leksikaalisia yksikköjä, ilmakedä yleiskielen sanamerkityksiä ja tarkoitteiltaan konkreettisia käsitteitä ja tähdet avaruudessa tarkoitteiltaan abstrakteja käsitteitä. Metafora jättää kehittelyn varaa, mutta havainnollistaa sitä, että erikoiskieletkään eivät ole pysyviä: termejä syntyy ja liikkuu erikoiskielestä toiseen kuin ihmisiä syntyy ja matkustaa tai muuttaa valtiosta toiseen, ja joillakin erikoiskielillä – tai valtioilla – on pitkä historia ihmiselämän mittakaavassa, mutta ei tähtien, maapallon tai edes nykymuotoisen puhutun kielen olemassaolon mittakaavassa.

Sanoja siirtyy yleiskielestä erikoiskieliin ja erikoiskielistä yleiskieleen. Kun termit siirtyvät erikoiskielestä yleiskielen sanoiksi eli yleiskielistyvät, ne muuttuvat merkityssisällöltään tarkkarajaisista ja täsmällisistä ilmaisuista kielikuviksi, jotka välittävät väljemmin määriteltyjä, epämääräisempiä mielikuvia ja ideoita. Yleiskielisessä käytössä sanojen viittaus tarkasti määriteltyyn käsitteeseen siis hämärtyy: yhden yhtenevän, tarkan määritelmän ei voida olettaa olevan käytössä yleiskielisen viestinnän osapuolten kesken, ja yleiskielistyneet leksikaaliset yksiköt eivät enää ole termejä, vaikka erikoisalalla sama kielellinen muoto voi edelleen toimia tarkasti määritellyn käsitteen nimityksenä. (Haarala 1981: 15–16.) Yleiskielistyminen on yksi syy siihen, miksi polysemiaa ilmenee yleiskielen ja erikoiskielen välillä. Toinen syy polysemiaan yleis- ja erikoiskielen välillä on termittäminen, jota tarkastelen seuraavaksi alaluvuissa 3.1.1 ja 3.1.2. Erikoiskielissä termien merkityssisällön täsmällisyys eli termien viittauskohteena olevien käsitteiden määrittely on tarpeen, sillä hyvin toimiva erikoiskielinen viestintä edellyttää, että termeillä viitataan samoihin käsitteisiin viestinnän osapuolten kesken (TSK 1989: 11–12).

3.1.1. Käsitteenmuodostus ja terminmuodostus

Tiedon muuttuessa ja lisääntyessä tieteellisen ja ammatillisen toiminnan seurauksena erikoisaloille syntyy uusia käsitteitä ja olemassa olevien käsitteiden sisältö muuttuu (TSK 1989: 81). Uusia käsitteitä kuvataan uusilla kielellisillä muodoilla, jotka vakiintuvat pikku hiljaa asiantuntijoiden viestintään, tai liittämällä uusia merkityksiä tuttuihin yleiskielen sanoihin (TSK 1989: 83–98, 154). Uuden tiedon tuomaa uutta merkitystä kuvaavia synonyymisia kielellisiä muotoja voi olla samassa erikoiskielessä rinnakkain useita, ja erikoisalan asiantuntijoillekaan ei aina ole selvää, viittaavatko erilaiset termit samaan käsitteeseen vai eri käsitteisiin. (TSK 1989: 72, 81; Nuopponen 1999: 94.) Käsitteiden väliset rajat taas voivat olla vaikeasti hahmotettavissa niin uudella kuin vanhallalla ja vakiintuneellakin erikoisalalla (Nuopponen 1999: 94). Eri erikoisalojen erikoiskielissä samasta käsitteestä käytetään ja samalle käsitteelle myös tahallisesti etsitään eri nimityksiä (Haarala 1981: 11; Nuopponen 1999: 96; TSK 1989: 97).

Kaikki kehittyvät erikoisalot synnyttävät siis jatkuvasti uusia käsitteitä. Erikoisalojen välillä on kuitenkin eroa siinä, miten käsitteen- ja terminmuodostus tapahtuvat. (Riggs 1982: 145–147.) Deskriptiivistä terminologista työtä kehittäneen yhteiskuntatieteilijä Fred W. Riggsin (1982: 146) mukaan on tavallista olettaa, että ensin syntyy uusi käsite

ja sitten se nimetään. Näin yleensä tapahtuukin tekniikan ja luonnontieteiden aloilla, joille on tyypillistä se, että löytynyttä uutta tieteellistä ilmiötä kuvataan uudissanalla (Riggs 1990: 581; 1982: 145). Sitä säännönmukaisuutta, että luonnontieteellisten käsitteiden nimityksiksi luodaan uudissanoja, selittää Riggsin mukaan se, että luonnontieteellisten ilmiöiden voidaan katsoa olevan ihmisen arkikokemuksen ulkopuolella, eikä arkitietoa ja jokapäiväisen elämän ilmiöitä nimittävä yleiskielen leksikko siksi riitä luonnontieteellisten käsitteiden nimeämiseen. Niin sanottujen kovien tieteiden alojen, kuten lääketieteen tai kemian diskurssiyhteisöt myös suhtautuvat uudissanojen luomiseen ja standardisoimiseen hyväksyvästi. (Riggs 1990: 582; Riggs 1982: 145.) Myönteistä suhtautumista uudissanoihin selittää se, että luonnontieteiden alalla on helppoa osoittaa, että uusi, uudissanalla nimitettävä käsite todella on uusi. Myönteistä suhtautumista standardisoimiseen selittää pyrkimys taloudellisen haitan välttämiseen: standardisoituja termejä käyttämällä vältetään väärinkäsityksiä, joiden seurauksena voisi olla suuria taloudellisia menetyksiä (Riggs 1982: 145).

Yhteiskuntatieteiden käsitteet taas ovat luonnontieteiden käsitteitä lähempänä ihmisten jokapäiväistä elämää ja kokemista (Riggs 1990: 582), ja ne syntyvät pyrkimyksestä määritellä tarkasti jokapäiväisen elämän ilmiöitä ja näitä nimittäviä yleiskielen sanoja. Tästä syystä yhteiskuntatieteen aloilla uudet käsitteet usein syntyvät epäsuorasti siten, että olemassa olevien sanojen tai termien merkitystä tulkitaan ja selitetään uudelleen ja sanoille tai termeille ehdotetaan uusia määritelmiä. Olemassa oleviin leksikaalisiin yksikköihin siis liitetään uusia merkityksiä uusia selityksiä ehdottamalla. Näin tullaan luonneeksi yhä uusia käsitteitä ja liittäneeksi uusia käsitteitä niiden monien eri käsitteiden joukkoon, joihin yhteiskuntatieteen aloilla käytettävä sana tai termi voi viitata. Yhteiskuntatieteiden termit muodostuvat näin säännönmukaisesti polyseemisiksi. (Riggs 1982: 146–147.) Yhteiskuntatieteiden diskurssiyhteisöt ovat luonnontieteen diskurssiyhteisöjä haluttomampia luomaan uudissanoja, sillä nimettävän käsitteen uutuutta on yhteiskuntatieteissä hankalampaa osoittaa kuin luonnontieteissä. Vaikka käsite ei olisikaan laajalti tunnettu, yhteiskuntatieteilijät pitävät mahdollisena, että joku on jo kirjoittanut siitä: alan diskurssissa saattaa olla kaikille kuviteltavissa oleville käsitteille jo aikaisemmin käytettyjä nimityksiä, ja uudissanamuotoisen termin luomista ja käyttämistä voitaisiin näin pitää erheellisenä itsekorostuksena. (Riggs 1982: 145–146.) Yhteiskuntatieteiden erikoiskielissä ilmenevää polysemiaa selittävät siis yleiskielen leksikaalisella varannolla nimitettävissä olevien yhteiskuntatieteellisten käsitteiden kuuluminen arkikokemuksen

piiriin, käsitteiden uutuuden todistamisen vaikeus sekä tästä johtuva diskurssiyhteisön varovainen ja torjuva asenne uudissanon käyttöä kohtaan. Sanaston standardisoiminen ei yhteiskuntatieteissä onnistu kahdesta syystä: ensinnä, suositetun termin käyttämättä jättämisellä ei ole välittömiä taloudellisia haittavaikutuksia, vaan yksittäiset kirjoittajat voivat valita itse parhaimpina pitämänsä ilmaisut ja merkitykset, joita ilmaisuille antavat, jättäen sanamerkitysten tulkitsemisen lukijan vastuulle. Toiseksi, olemassa olevien sanojen joustava käyttö uusissa merkityksissä on se tapa, joilla uusia käsitteitä aloilla luodaan ja nimitetään. (Riggs 1982: 145–147, 153–154.) Tieteidenvälisessä viestinnässä yhteiskuntatieteellisten termien polysemia voi haitata tai jopa estää täysin eri tieteenaloja edustavien viestinnän osapuolien keskinäisen ymmärryksen. Riggs nimittää tätä yhteiskuntatieteen erikoisalojen välisestä polysemiasta johtuvaa tieteidenvälisen viestinnän vaikeutta Baabel-syndroomaksi (Riggs 1990: 579), jota voidaan hoitaa deskriptiivisen terminologisen työn avulla (Riggs 1990: 587–590).

Kuten edellä todettiin, kielelliset muodot, joilla erikoisaloilla syntyviä uusia käsitteitä nimitetään, voivat olla ennestään tuttuja yleiskielen sanoja, joihin lisätään uusia, erikoisalaan liittyviä merkityksiä. Tätä ilmiötä kutsutaan *termittämiseksi* (TSK 1989: 84). Uudet termit voivat olla myös yhdistämällä muodostettuja uusia *sanaliittoja* tai *yhdys-sanoja*, mukaan lukien yhdysverbejä tai -adjektiiveja (TSK 1989: 87–92), johtamalla muodostettuja uusia verbikantaisia *johdannaisia*, kuten esimerkiksi teon välineen nimet tai tekijännimet (TSK 1989: 93–94) tai vieraista kielistä lainattuja *lainasanoja*, jotka jaotellaan kotiutumisasteensa mukaan täysin lähdekielistä kirjoitusasua ja ääntämistä noudattaviksi *sitaattilainoiksi*, kirjoitus- ja äänneasultaan kohdekieleen osittain mukautuneiksi *erikoislainoiksi* ja *yleislainoiksi*, jotka ovat kirjoitusasultaan ja ääntämiseltään täysin kohdekieleen mukautuneita (Haarala 1981: 35; TSK 1989: 94–95). Lainaamalla muodostettavien uusien termien joukkoon kuuluvat myös *käännöslainat*, jotka muodostetaan kääntämällä lähdekielisen sanan osat kohdekielelle lähdekielen sanan rakennetta noudattaen (TSK 1989: 96). Uusien termien muodostamiskeinoja ovat myös *lyhentäminen* eli lyhenteiden muodostaminen sanojen tai sanaliittojen alkukirjaimista, tavuista tai osista, *konversio* eli sanaluokan muuttaminen esimerkiksi adjektiivista substantiiviksi sekä täysin uusien *tekosanojen* muodostaminen (TSK 1989: 97–98).

3.1.2. Kryptinen erikoiskieli ja delfinen erikoiskieli

Erikoiskielet voidaan jakaa kahteen eri tyyppiin niille ominaisten terminmuodostustapojen perusteella. Jaottelun on tehnyt edellisessä alaluvussa mainittu Riggs ja se on levinnyt niin suomalaisten (ks. Setälä 1995: 245) kuin keskieurooppalaistenkin (ks. Nederlandt 1997: 43) erikoiskielten termistön tutkijoiden ajatteluun. Kryptiselle erikoiskielelle on ominaista, että käsitteitä nimetään uudissanoilla, joiden muoto on kryptinen eli ei-asiantuntijalle semanttisesti läpinäkymätön. Kryptisen kielellisen koodin muoto tekee ei-asiantuntijalle selväksi ensi näkemältä, että diskurssin ymmärtämiseksi tarvitaan perehtymistä erikoisalan tietoon. Luonnontieteiden ja tekniikan alojen erikoiskielet ovat tyypillisesti kryptisiä erikoiskieliä. (Riggs 1990: 581–582.)

Delfisen erikoiskielen ominaisuus taas on se, että erikoiskielessä käytetään muodoltaan yleiskielen sanojen kanssa identtisiä termejä, jotka kuitenkin viittaavat erikoisalalla kehitettyihin käsitteisiin. Yhteiskuntatieteiden erikoiskielet ovat tyypillisesti delfisiä. Termillä 'delfinen' Riggs viittaa Delfoin oraakkeliin, jonka ennustuksissaan lausumat tavalliset sanat välittivät piilotettuja merkityksiä. Delfisen erikoiskielen diskurssin kanssa tekemisiin joutuva ei-asiantuntija voi lukea tekstiä ja tunnistaa kaikki sanat, joita tekstissä esiintyy, kuitenkin lukemaansa ymmärtämättä, sillä yleiskielen sanamerkitysten tunteminen ei riitä tekstin laatijan tarkoittamien erikoismerkitysten vastaanottamiseen. Delfistä diskurssia vastaanottava ei-asiantuntija ei välttämättä edes huomaa olevansa tekemisissä erikoisalan tiedon omaksumista vaativan diskurssin kanssa tämän yleiskieleltä näyttävien leksikaalisten muotojen takia. Kun yleiskielen perusteella ymmärrettävä muoto ei takaakaan ymmärrettävää merkityssisältöä, ei-asiantuntija voi pitää delfistä diskurssia ”hevonkukkuna” (gobbledygook); tällaista arvostelua kryptinen diskurssi saa osakseen harvoin. (Riggs 1990: 582.)

3.2. Tarkoite, käsite ja termi

Perinteisen terminologian teorian näkökulmasta ihmistä ympäröivän maailman ilmiöt ovat *tarkoitteita*: kuvitteellisia tai todellisia, konkreettisia, kuten esineet, ihmiset tai eläimet tai abstrakteja, kuten ilmiöt, tapahtumat ja prosessit. Tarkoitteet voivat myös koostua toisista tarkoitteista ja muodostaa tarkoitteiden joukkoja, jotka ovat itsessään tarkoitteita. (Nykänen & Kalliokuusi 1999: 174–175; TSK 1989: 24; Suonuuti 2006: 11.) Ihmisen ajattelulle on ominaista jäsentää ja luokitella tarkoitteita samaan joukkoon

kuuluviksi, ja ihminen muodostaa tarkoitteista ajattelun avulla mielessään mielikuvia: ajatuskokonaisuuksia eli *käsitteitä*, jotka ovat olemassa vain ihmisen mielessä ajattelun elementteinä (TSK 1989: 24). Käsite on siis jonkin tarkoitteen mielellinen representatio, joka sisältää tarkoitteen tyypilliset ominaisuudet ja jonka avulla voimme tunnistaa uusia tarkoitteita (L'Homme 2004: 25). Jonkin tietyn, ainutkertaisen tarkoitteen ominaisuuksista muodostetaan ajattelussa *yksilökäsite*, joka vastaa vain tiettyä tarkoitetta ja joka ilmaistaan usein erisnimellä (Nykänen & Kalliokuusi 1999: 175; TSK 1989: 25; Suonuuti 2006: 11). *Yleiskäsitteet* taas ovat käsitteitä, jotka on muodostettu joukosta samankaltaisia tarkoitteita ja ominaisuuksista, jotka ovat näille tarkoitteille yhteisiä (Nykänen & Kalliokuusi 1999: 175; TSK 1989: 26; Suonuuti 2006: 11).

Käsitteistä voidaan viestiä nimien tai symbolien avulla. Tällaisia sopimuksenmukaisia käsitteen kielellisiä tunnuksia, joilla käsitteistä viestitään, ovat *termit*. (TSK 1989: 24–25, 70.) Termi on siis kielellinen yksikkö, mutta kaikki kielelliset yksiköt eivät ole termejä (Picht 1979: 69). Terminologit ovat ryhtyneet pohtimaan termin tunnistamisen ja terminä pidettäväksi hyväksyttävän syntagman kriteereitä jo vuosikymmeniä sitten, mutta yksimielisyyteen termin määritelmästä ei olla päästy. Termin kuten myös käsitteen käsitteistä on esitetty toisistaan eroavia teoreettisia näkemyksiä (Nuopponen 1999: 92) ja yhä nykyään ”Termien erottaminen ei-termeistä yksiselitteisesti on terminologiassa kuitenkin edelleen avoin kysymys” (Pasanen 2015: 180). Tähän lienee syynä se, että kielijärjestelmään sisältyvän semanttisen tiedon ja kielijärjestelmän ulkopuolisen ensyklopedisen tiedon välinen raja on semantiikan tutkijoillekin avoin kysymys (Karlsson 1998: 222).

Suomalaisen terminologian erikoiselimen, Sanastokeskus TSK:n termipankki TEPA:n määritelmän mukaan ’termi’ on ”erikoisalalla käytettävä yleiskäsitteen nimitys” (TEPA: termi). Suomalaisen Tieteen kansallisen termipankin tarjoaman terminologiaoppiin luokitellun termin ’termi’ määritelmän mukaisesti ’termi’ on ”erikoisalalla käytettävän yleiskäsitteen nimitys” (TTP: termi). Mikäli kyseessä ei ole pelkkä kirjoitusvirhe, kahden nykyaikaisen, luotettavan kansallisen lähteenkin määritelmät eroavat toisistaan hienoisesti saman erikoisalan (terminologiaopin) saman käsitteen ’termi’ osalta: TEPA:n määritelmä kertoo, että termejä käytetään erikoisalalla, kun taas TTP:n määritelmä kertoo, että käsitteitä, joiden nimityksiä termit ovat, käytetään erikoisalalla. TTP:n määritelmä ei ota kantaa siihen, missä termit ovat käytössä. Nämä kaksi määritelmää yhdis-

tämällä voidaan määritellä käsite 'termi' seuraavasti: termi on erikoisalalla käytettävä erikoisalalla käytettävän yleiskäsitteen nimitys. Käytettiinpä termiä erikoisalalla tai erikoisalan ulkopuolellakin, termi on kuitenkin erikoisalan erikoiskieleen kuuluva, erikoisalan diskurssiyhteisön kielessä syntynyt tai käyttöön otettu ilmaus, joka viittaa erikoisalalle kuuluvaan käsitteeseen ja jonka merkitys siksi ”avautuu vain asiantuntijalle” (TSK 1989: 11). Termin käsitteen käsitepiirteinä on pidetty myös termin tunnettuutta, hyväksytyyttä ja käyttöön vakiintuneisuutta erikoisalalla sekä sitä, että käsite, johon termi viittaa, on määritelty erikoisalalla tarkasti eli sillä on oma tarkasti määritelty paikansa erikoisalan käsitejärjestelmässä (Haarala 1981: 15–16; TSK 1989: 11; Picht 1979: 69). Muodoltaan termi voi olla symboli, sana, kirjaimia, numeroita tai tunnuksia sisältävä sana, yhdyssana, kahdesta tai useammasta sanasta muodostuva sanaliitto tai lyhenne ja sanaluokaltaan substantiivi, verbi, adjektiivi tai adverb (Suonuuti 2006: 11, 32; TSK 1989: 70).

L'Homme (2004: 32–37) määrittelee käsitettä 'termi' leksikaalis-semanttisesta näkökulmasta, josta tarkasteltuna termi on leksikaalisten yksikköjen tyyppi, joka muodostaa kielen leksikon osajoukon. Leksikaalisina yksikköinä termit eroavat muista kielellisistä yksiköistä (morfeemit, lauseet) muodoltaan. Termit eivät kuitenkaan eroa muista leksikaalisista yksiköistä muodoltaan vaan merkitykseltään: Termillä on erikoistunut merkitys eli merkitys, joka liittyy johonkin inhimillisen toiminnan erikoisalaan, ja siksi 'termi' on suhteellinen käsite. (L'Homme 2004: 32–33.) Leksikaalisen yksikön asema terminä, kuuluipa yksikkö mihin tahansa sanaluokkaan, määrittyy sen yhteyden mukaan, joka voidaan osoittaa yksikön merkityksen ja erikoisalan välillä (L'Homme 2004: 64). L'Homme (2004: 64–66, suomennos tutkielman tekijän) esittää seuraavat käytännölliset ja käyttökelpoiset leksikaalis-semanttiset kriteerit, joiden mukaan leksikaalista yksikköä voidaan pitää terminä ja valita se poimittavaksi sanastotyötä tehtäessä:

a) [Termi on] Leksikaalinen yksikkö, jolla on merkitys, joka liittyy erikoisalaan; erikoisala on rajattu etukäteen tiettyä sanastotyöprojektia varten.

Leksikaalisen yksikön merkityksen yhteys erikoisalaan on helpointa osoittaa substantiivien tapauksessa. [- -] Yksimielisyys yhteyden olemassaolosta vähenee, kun tarkastellaan muiden sanaluokkien yksiköitä [- -]. Ehdotan kriteeriin a) lisättäväksi kolme ”**leksikaalis-semanttista**” **kriteeriä**. Mikään kriteereistä ei ole yleispätevä ihmelääke – niin kuin ei ole myöskään kriteeri a) –, mutta niistä voi olla hyötyä sanastotyön tekijälle leksikaalisen yksikön erikoistuneisuutta koskevan intuition vahvistamisessa.

b) **Semanttisten aktanttien** laatu voi toimia vihjeenä sellaisen leksikaalisen yksikön merkityksen erikoistuneisuudesta, joka on merkitykseltään predikoiva. Jos merkitykseltään predikoivan leksikaalisen yksikön semanttiset aktantit ovat kohdan a) kriteerin mukaisesti termejä, merkitykseltään predikoiva yksikkö on myös mitä todennäköisimmin merkitykseltään erikoistunut. [- -]

Kriteeriin b) on kuitenkin lisättävä lisämääre, jotta se olisi käyttökelpoinen: Ollakseen erikoisalan termi, merkitykseltään predikoiva leksikaalinen yksikkö saa kantaa erikoistunutta merkitystään vain esiintyessään sellaisten semanttisten aktanttien kanssa, joiden merkitys on erikoistunut. Jos merkitykseltään predikoiva yksikkö kantaa samaa merkitystä esiintyessään merkitykseltään erikoistuneiden aktanttien ja merkitykseltään ei-erikoistuneiden aktanttien kanssa, se ei ole merkitykseltään erikoistunut. [- -]

c) **Morfologinen johdannaisuus** – jota välttämättä seuraa semanttinen johdannaisuus – on lisävihje erikoistuneesta merkityksestä. Jos termejä on poimittu kriteerien a) ja b) avulla, poimitujen termien johdannaiset ovat välttämättä erikoistuneita. [- -]

d) Mikä tahansa **paradigmaattinen suhde** eli muu kuin morfologinen suhde leksikaalisen yksikön ja kolmen edellä olevan kriteerin avulla hyväksytyin termin välillä viittaa leksikaalisen yksikön erikoistuneeseen merkitykseen. (L’Homme 2004: 64–66).

Esimerkkeinä paradigmaattisista suhteista L’Homme mainitsee kokonaisuuden ja sen osien välisen eli meronymisen suhteen sekä vastakohtaisuuden eli antonymisen suhteen (L’Homme 2004: 66, suomennos tutkielman tekijän):

Esimerkiksi jos *käyttöliittymä* poimitaan kriteerin a) perusteella, täytyy ottaa huomioon myös *valikko* ja *ikkuna*, jotka ovat käyttöliittymään kuuluvia osia. Samaan tapaan, mikäli verbi *syyttää* valitaan lakitieteen sanakirjaan, verbin *puolustaa* on välttämättä esiinnyttävä samassa sanakirjassa. (L’Homme 2004: 66).

Tämän tutkielman sanastotyössä on pyritty noudattamaan edellä esitettyjä termin kriteereitä leksikaalisia yksikköjä arvioitaessa ja poimittaessa.

3.3. Käsitepiirteet, intensio ja ekstensio

Käsitepiirteet ovat tarkoitteiden ominaisuuksia, jotka tallentuvat mieleemme tarkoitteita ajatellessamme (Suonuuti 2006: 11–12). Käsitepiirteet ovat sellaisia ominaisuuksia, joita voidaan havaita tai mitata tai jotka ovat muuten tarkoitteen ominaisuuksiksi yleisesti hyväksytyjä. Käsitepiirteitä voidaan luokitella eri tavoin, esimerkiksi *sisäisiin käsitepiirteisiin* ja *ulkoisiin käsitepiirteisiin*: sisäiset käsitepiirteet kuvaavat esimerkiksi materiaalisen tarkoitteen valmistusainetta, muotoa, väriä, kokoa tai olomuotoa, ja ulkoiset käsitepiirteet kuvaavat tarkoitteiden ominaisuuksia vertailtuina muihin tarkoitteisiin. Ulkoisia käsitepiirteitä voivat olla esimerkiksi *suhdepiirteet* eli tarkoitteen ominaisuudet suhteessa muihin tarkoitteisiin, kuten sijainti, aika tai *syy*, *funktiopiirteet* kuten tarkoitteen käyttötarkoitus, toimintatapa tai käyttöominaisuudet ja *syntypiirteet* kuten keksijä, valmistaja, myyjä tai valmistustapa. Abstrakteja käsitteitä analysoitaessa edellä luokitellut käsitepiirteet eivät ole aina käytettävissä, vaan abstraktien käsitteiden käsitepiirteiden tutkimiseen on käytettävä erikoisalalle ominaisia kriteerejä. (TSK 1989: 26–28.)

Jokaisella tarkoitteella on paljon ominaisuuksia, ja siten käsitteillä on mielessämme runsaasti käsitepiirteitä. Vain jotkin piirteet, *erottavat piirteet*, määrittävät käsitteitä erottaen ne muista käsitteistä (Suonuuti 2006: 12). Näitä käsitepiirteitä kutsutaan *olennaispiirteiksi*. Käsitepiirteet, jotka eivät yksilöi ja erota käsitettä toisista käsitteistä, ovat *epäolennaisia piirteitä*. Käsitteen kaikkien käsitepiirteiden joukko muodostaa käsitteen *sisällön* eli *intension*. (Suonuuti 2006: 11; TSK 1989: 28, 42.)

Käsitteen *ala* eli *ekstensio* tarkoittaa kaikkia niitä tarkoitteita, jotka kuuluvat käsitteeseen, eli kaikkien niiden tarkoitteiden joukkoa, joita käsitteen käsitepiirteiden joukko, käsitteen sisältö, luonnehtii. Mitä yksityiskohtaisempia käsitteen käsitepiirteet ovat, sitä pienempi on käsitepiirteiden kuvaamien tarkoitteiden joukko eli käsitteen ala. Vastavasti mitä vähemmän käsitteellä on erottavia olennaispiirteitä, sitä suurempi ala käsitteellä on. Sekä käsitteen sisältö että käsitteen ala ovat käsitteen terminologisen *määritelmän* muodostamisessa käytettäviä tietoja. (Suonuuti 2006: 12–13; TSK 1989: 28.)

3.4. Käsitesuhteet ja käsitejärjestelmät

Käsitteet eivät ole irrallisia ilmiöitä, vaan ne liittyvät aina toisiinsa: käsitteiden välillä vallitsee *käsitesuhteita* ja käsitteet ja niiden väliset suhteet muodostavat *käsitejärjestelmiä* (Depecker 2002: 148; Haarala 1981: 21; TSK 1989: 28; Suonuuti 2006: 13). Yleistä terminologian teoriaa kehittänyt Wüster jakoi käsitteiden välillä vallitsevat suhteet kahteen päätyyppiin: *loogisiin* ja *ontologisiin* suhteisiin. Loogiset suhteet perustuvat samankaltaisuuteen, eli siihen, että kahdella käsitteellä on ainakin yksi yhteinen ominaisuus. Käsitteitä vertailemalla ilmenee kahdentyyppisiä loogisia suhteita: Ensimmäisessä tapauksessa yksi käsite on toisen *yläkäsitem*, jolloin kyseessä on looginen hyponymia. Toisessa tapauksessa, loogisen koordinaation tapauksessa, molemmat käsitteet ovat saman yläkäsitteen rinnakkaisia alakäsitteitä, *vieruskäsitteitä*, jotka eroavat toisistaan vain yhden ominaisuuden osalta. (Wüster 1981: 85–87, 94.)

Logiikan alaan kuulumattomat käsitesuhteet ovat ontologisia. Ontologiset suhteet ovat käsitteiden yhteenkuuluvuutta ajassa tai tilassa. Ontologisia suhteita ovat kokonaisuuden ja sen osien väliset suhteet, ajalliset seuraussuhteet ja syy-seuraussuhteet. (Wüster 1981: 94–96.) Wüsterin (1981: 95) mukaan terminologian näkökulmasta merkittävimpiä käsitesuhteita loogisten suhteiden jälkeen ovat ontologiset kokonaisuuden ja sen osien

väliset suhteet. Loogisten ja ontologisten suhteiden erilaisuutta havainnollistavat seuraavat Wüsterin (1981: 97, suomennos tutkielman tekijän) antamat esimerkit:

Jokaista oliota, vaikkapa koiraani Brunoa, voidaan inhimillisessä ajattelussa tarkastella eri abstraktiotasoilla. Tästä seuraa, että yksi ja sama olio voi edustaa jokaista niistä käsitteistä, jotka seuraavat toisiaan samassa abstraktiotasojen asteikossa. Koirani Bruno on esimerkiksi yhtä aikaa bernhardilainen, koira, nisäkäs ja elollinen olento.

Sitä vastoin ei ole olemassa mitään oliota, joka voisi edustaa yhtäaikaaisesti useita ontologisen käsitteisarjan eri tasojen käsitteitä. Miltään maantieteelliseltä kartalta ei löydy maalaikkua, joka olisi samaan aikaan valtio ja tämän valtion maakunta tai maakunta ja tähän maakuntaan kuuluva kunta. Toisin sanoen vain loogiset suhteet eli abstraktiosuhteet vallitsevat suoraan käsitteiden välillä. Ontologiset suhteet syntyvät, kun abstrahoidaan suhteita, jotka ovat olemassa reaali maailmassa olioiden välillä (*onttiset suhteet*) tekemällä näistä oliokohtaisista suhteista (niin sanotusti näistä suhdeolioista) suhdekäsitteitä (esimerkiksi *päällä, alla*). (Wüster 1981 :97).

Käsitesuhteiden päätyyppien sisällä käsitesuhteita voidaan terminologisessa tutkimuksessa erottaa, luokitella ja nimetä kymmeniäkin erilaisia (Nykänen 1999a: 17; Nuopponen 2007: 199–213) riippuen siitä, kuinka tarkasti – kuinka yksityiskohtaisin abstraktioin – reaali maailmaa pyritään käsitteellistämään. Ontologisia käsitesuhteita voidaan kuvata erittäin yksityiskohtaisesti, abstrahoimalla reaali maailman tarkoitteiden välisten ontologisten suhteiden jäsenet ja nimeämällä suhteet, luokittelemalla ontologisten suhteiden abstrahoinnin ja nimeämisen kautta syntyneet ontologiset käsitesuhteet ja nimeämällä käsitesuhteiden luokat. Esimerkki käsitesuhteiden yksityiskohtaisesta luokittelusta on terminologi Anita Nuopponen (2007: 213) esittämä käsitesuhteiden käsittekaavio, josta voidaan näkyviin merkittyjen luokkien avulla laskea 39 erilaista ontologista käsitesuhdetta, joista 15 on kolmeen eri luokkaan kuuluvia erilaisia funktiosuhteita. Nuopponen (2007: 213) kaaviossa ontologiset suhteet jakautuvat kahteen pääluokkaan, jotka jakautuvat yhteensä 12:een luokkaan, jotka edelleen jakautuvat yli 11:een seuraavan tason luokkaan, joista 11 taas jakautuu edelleen yhteensä 22:een luokkaan, joista kolme jakautuu edelleen yhteensä kuuteen erilaiseen suhteeseen. Nuopponen (2007: 210) on edelleen tarkentanut tätä käsitesuhteiden luokittelua japanilaiseen teetaiteeseen kuuluvan prosessityypin kuvaamiseen tarvittavia ontologisia käsitesuhteita erittelemällä ja nimeämällä. Käsitesuhteita olisi ollut Nuopponen mukaan teetaidetta käsittelevän tutkimuksen aineiston avulla luokiteltavissa vieläkin enemmän, mutta Nuopponen luokitteli ja nimesi vain ne, jotka olivat tarpeellisia tutkimuksen kohteena olleen prosessin kuvaamiseen (Nuopponen 2007: 209).

Perinteiseen, yleiseen terminologian teoriaan perustuvassa sanastotyössä tavallisesti riittää, että erotetaan vain kolme käsitesuhteiden päätyyppiä, *hierarkkinen suhde, koos-*

tumussuhde ja *funktiosuhde*, ja näihin käsitesuhdetyyppeihin perustuvat *hierarkkiset*, *koostumussuhteiset* ja *funktiosuhteiset* käsitejärjestelmät (Nykänen 1999a: 17; Nykänen & Kalliokuusi 1999: 178; Suonuuti 2006: 13–18; TSK 1989: 28–32). *Hierarkkiset suhteet* ovat Wüsterin kuvailemia loogisia suhteita, ja *koostumussuhteet* ja *funktiosuhteet* ovat ontologisia suhteita. Käytännössä käsitejärjestelmät sisältävät usein eri tyyppisiä käsitesuhteita, ja tällaisia eri tyyppisiä käsitesuhteita sisältäviä käsitejärjestelmiä kutsutaan *sekakoosteisiksi käsitejärjestelmiksi* (Suonuuti 2006: 13; TSK 1989: 35). Myös uudempaa, perinteisestä terminologiaopista poikkeavaa leksikaalis-semanttista näkökulmaa edustava L’Homme (2004: 86–90) esittelee perinteisen, käsitteellisen lähestymistavan mukaiset käsitesuhteet, *hierarkkisen* käsitesuhteen (*générique-spécifique*), *koostumussuhteen* (*tout-parties*) ja *funktiosuhteen* (*objet-fonction, cause-effet*), mainiten, että käsitesuhteista muodostuva erikoisalan tiedollinen rakenne on se näkökulma, josta sanastotyön tekijät yleensä tarkastelevat termien välisiä suhteita.

3.4.1. Hierarkkinen, monitasoinen ja moniulotteinen käsitejärjestelmä

Hierarkkinen käsitesuhde on suhde *yläkäsitteen* ja *alakäsitteen* välillä. Hierarkkisessa käsitesuhteessa käsitteillä on yhteiset käsitepiirteet, mutta alakäsitteellä on lisäksi vähintään yksi lisäpiirre, joka erottaa sen yläkäsitteestä, ja siksi alakäsitteen ala on pienempi kuin yläkäsitteen ala ja alakäsitteen sisältö on laajempi kuin yläkäsitteen sisältö (Haarala 1981: 21–22; Nykänen & Kalliokuusi 1999: 176; Suonuuti 2006: 13; TSK 1989: 29). Alakäsite voi puolestaan olla yläkäsite seuraavan tason alakäsitteelle, ja näin muodostuu *monitasoinen käsitejärjestelmä* (Haarala 1981: 23; Suonuuti 2006: 13). Hierarkkisella yläkäsitteellä on yleensä useita alakäsitteitä, joita kutsutaan *vieruskäsitteiksi*, kun jokaisella niistä on yhteisen sisällön lisäksi vähintään yksi samaan käsitepiirretyyppiin kuuluva lisäpiirre, joka erottaa ne toisistaan (Haarala 1981: 22; TSK 1989: 29). Vieruskäsitteet ovat siis samaa jakoperustetta käyttäen toisistaan erotettuja saman yläkäsitteen alakäsitteitä. Yläkäsite voidaan kuitenkin jakaa alakäsitteisiin erilaisin jakoperustein, jolloin syntyy *moniulotteinen käsitejärjestelmä* (Suonuuti 2006: 14–15). Moniulotteisessa käsitejärjestelmässä eri jakoperusteella, eli eri käsitepiirretyypin avulla erotetut alakäsitteet eivät ole toistensa vieruskäsitteitä vaan *lähikäsitteitä* (Nykänen & Kalliokuusi 1999: 176–177). Hierarkkista käsitesuhdetta kuvataan vinoviivoista koostuvalla puudiagrammilla, ja moniulotteisen hierarkkisen käsitejärjestelmän tapauksessa eri jakoperusteista syntyviä eri ulottuvuuksia kuvataan käsitekaaviossa lihavoiduilla viivoilla, joiden yhtey-

teen jakoperuste voidaan kirjoittaa (Nykänen 1999a: 18–19; Suonuuti 2006: 13–15; TSK 1989: 29).

3.4.2. Taksonomia

Leksikaalis-semanttisesta näkökulmasta huomiota kiinnitetään käsitteiden ja käsitepiirteiden sijaan termien *merkitykseen* (sens) ja *merkityskomponentteihin* (composantes sémantiques) (L’Homme 2004: 91). Yleisen terminologian teorian mukaista hierarkkista käsitesuhdetta, eli suhdetta, joka vallitsee ylä- ja alakäsitteiden välillä, vastaavat leksikaalis-semanttista näkökulmaa edustavan L’Hommen (2004: 90–91) esittämässä lingvistisessä kuvauksessa *taksonomiset suhteet*, jotka vallitsevat termien välillä. Taksonominen suhde perustuu L’Hommen mukaan siihen, että termien merkityksillä on yhteisiä semanttisia rakenneosia. Jotkin merkitykset ovat geneerisiä ja kaikki niiden merkityskomponentit sisältyvät spesifisempiin merkityksiin. Pienimmistä merkitystä kantavista rakenneosista käytetään nimitystä *seemi* tai *semeemi*. *Taksonomia* käsittää ainakin yhden *hyperonyymin* ja *hyponyymin*. Hyperonyymi on termi joka merkitsee geneeristä ja hyponyymi spesifistä. Hyponyymilla on kaikki hyperonyymin merkityskomponentit ja yksi tai useampi lisäpiirre. Hyperonyymilla on usein monta keskenään rinnakkaista ko-hyponyymia, joilla kaikilla on hyperonyymin merkityskomponentit, mutta joita erottaa yksi tai useampi erilainen merkityskomponentti. (L’Homme 2004: 91–92.)

3.4.3. Koostumussuhteinen käsitejärjestelmä ja funktiosuhteinen käsitejärjestelmä

Koostumussuhde on käsitesuhde, jossa yläkäsite eli *kokonaisuuskäsite* kuvastaa jotakin kokonaisuutta ja alakäsite eli *osakäsite* tämän kokonaisuuden osaa; toisin kuin hierarkiasuhteelle, koostumussuhteelle ei voida määrittää muita yhtenäisiä kriteerejä. Koostumussuhteet voivat olla monenlaisia: kokonaisuuden osat voivat olla keskenään samantyyppisiä tai erilaisia ja osien määrä voi vaihdella ja olla olennainen tai epäolennainen seikka kokonaisuuden kannalta. Kokonaisuus voi olla suljettu järjestelmä, joka koostuu välttämättä kaikista osistaan tai avoin järjestelmä, johon tarvitaan yksi tai useampi välttämätön osa, kun muut osat ovat vaihtoehtoisia. Koostumussuhteiset käsitejärjestelmät kuvataan pysty- ja vaakaviivoista muodostettuina kampadiagrammeina ja ne voivat olla hierarkkisten käsitejärjestelmien lailla monitasoisia ja moniulotteisia, eli niissä voi esiintyä ylä- ja alakäsitteitä ja eri käsitepiirretyyppeihin perustuvien jakoperusteiden

mukaan jäsenettyjä ulottuvuuksia. (Haarala 1981: 24; Nykänen 1999a: 17; Nykänen & Kalliokuusi 1999: 178–179; Suonuuti 2006: 16–17; TSK 1989: 30.)

Funktiosuhteet ovat laaja joukko muunlaisia käsitteiden välillä vallitsevia suhteita kuin hierarkkiset käsitesuhteet tai koostumussuhteet, ja ne perustuvat jonkinlaiseen assosiaatioon toimintaan liittyvien käsitteiden välillä (Haarala 1981: 25; Nykänen & Kalliokuusi 1999: 178; Suonuuti 2006: 17). Funktiosuhteet voivat olla monenlaisia: esimerkiksi kausaalisia (syy ja seurauksen välinen syysuhde), kronologisia (edeltävän ja seuraavan ilmiön välinen tapahtumasuhde), geneettisiä (tuottajan ja tuotteen välinen suhde), tai instrumentaalisia (toiminnan ja siihen käytetyn välineen välinen suhde) (Nykänen & Kalliokuusi 1999: 178; TSK 1989: 31). Suonuuti (2006: 17) antaa esimerkin 9:stä erilaisesta funktiosuhteesta: syy ja seuraus (kausallinen funktiosuhde eli kausaalisuhde), edeltävä ja seuraava ilmiö (kronologinen funktiosuhde eli aikasuhde), tuottaja ja tuote (geneettinen funktiosuhde), tapahtuma ja tekijä, tapahtuma ja paikka, esine ja paikka, esine ja toiminta, työkalu ja tarkoitus (instrumentaalinen funktiosuhde), materiaali ja tuote. Funktiosuhteisessa käsitejärjestelmässä kaikkien käsitteiden välillä saattaa vallita erilainen assosiativinen suhde, ja yläkäsite on näkökulma, josta alakäsitteitä tarkastellaan (Haarala 1981: 25; Suonuuti 2006: 18; TSK 1989: 31). Funktiosuhteista käsitejärjestelmää kuvataan graafisesti nuoliviivoin (Nykänen 1999a: 17–18; TSK 1989: 32).

3.4.4. Meronymia

Leksikaalis-semanttisesta näkökulmasta ei tarkastella koostumussuhteita ja funktiosuhteita käsitteiden välillä, vaan meronyymisia leksikaalis-semanttisia suhteita, jotka vallitsevat termien välillä. *Meronyyminen suhde* perustuu läheisyyteen tai yhteen liittymiseen tilassa tai ajassa ja sen jäseniä ovat kokonaisuutta merkitsevä termi, *holonyymi*, ja yksi tai useampi kokonaisuuden osaa merkitsevä termi, *meronyymi*. Holonyymilla voi olla useita *rinnakkaismeronyymeja*, ja meronymia voi vallita useilla tasoilla. (L’Homme 2004: 98–99.) L’Hommen mukaan meronyymisia suhteita voidaan luokitella seuraaviin alalajeihin: toiminnallisen osan ja kiinteän kokonaisuuden välinen suhde (esimerkiksi ihmiskehon osat ja koko keho), osan ja kokoelman välinen suhde (esimerkiksi ohjelmat ja niistä koostuva ohjelmisto), annoksen ja massan välinen suhde (esimerkiksi leipävii-pale ja leipä), valmistusaineen ja esineen välinen suhde (esimerkiksi kumi ja autonren-gas), vaiheen ja toiminnan välinen suhde sekä paikan ja alueen välinen suhde (esimerkiksi aivokoppa ja aivot) (L’Homme 2004: 100–102, suomennos tutkielman tekijän).

3.5. Terminologinen määritelmä

Terminologiset määritelmät ovat käsitteiden kielellisiä kuvauksia, joiden laatimista ohjaavat soveltavan terminologian periaatteet (TSK 1989: 41). Terminologiset määritelmät perustuvat käsitepiirteiden ja käsitesuhteiden analysoimiseen ja niillä yksilöidään, rajataan ja erotetaan käsitteet toisistaan osana käsitteiden ja käsitesuhteiden muodostamaa verkostoa, *käsitejärjestelmää*, jossa käsitteillä on omat paikkansa. Käsitekaavioilla ilmennetään käsitejärjestelmää graafisesti, ja myös määritelmillä kuvataan käsitejärjestelmää, esittämällä kielellisesti käsitteiden suhteet muihin käsitejärjestelmän käsitteisiin. (Kalliokuusi 1999: 43–45; Suonuuti 2006: 19; TSK 1989: 41.) Terminologisten määritelmien laatiminen edellyttää siksi käsitesuhteiden hahmottamista ja käsitteiden kokoamista käsitejärjestelmiksi eli *käsiteanalyysia* (Suonuuti 2006: 13). Terminologisten määritelmien avulla voidaan pyrkiä vakiinnuttamaan käsitteiden merkityssisältö ja luomaan normeja termien johdonmukaiselle käytölle sekä auttamaan sanaston käyttäjää hahmottamaan erikoisalan tietorakenne. Täsmällisistä, terminologisista määritelmistä on hyötyä monikielisessä viestinnässä, koska käsiteanalyysin ja siihen perustuvan käsitteiden määrittelyn avulla saadaan selville käsitteiden vastaavuus eri kielissä. (Kalliokuusi 1999: 56.)

Terminologisessa työssä erotetaan toisistaan varsinaiset systemaattiset terminologiset määritelmät ja muut käsitteistä kertovat määritelmät, joissa ei oteta huomioon käsitteiden muodostamia kokonaisuuksia. Tällaisia ei-terminologisia määritelmiä ovat synonyymimääritelmät, kontekstimääritelmät ja selitykset, jotka eivät anna tietoa käsitteen suhteesta muihin käsitejärjestelmän käsitteisiin. (Kalliokuusi 1999: 44.) Synonyymimääritelmä on määriteltävän sanan synonyymi tai synonyymien luettelo ja se ohjaa lukijaa kohti käsitettä kuitenkin käsitteen käsitepiirteitä erittelemättä. Sen tarkoitus on kuvata vain sanan merkitystä. Tällaisia määritelmiä esitetään usein yleiskielen sanakirjoissa. Kontekstimääritelmät taas ovat esimerkkilauseita tai tekstikatkelmia, joissa määriteltävää sanaa käytetään. Kontekstimääritelmät ovat yleisiä oppikirjoissa, tieteellisissä artikkeleissa ja tietosanakirjoissa. Kontekstimääritelmän rakenne kuten synonyymimääritelmänkään rakenne ei ole terminologisen määritelmän rakenteen mukainen. (Haarala 1981: 44, 47; TSK 1989: 45.)

Terminologisen määritelmän rakenne ajatellaan yhtälönä, jossa yhtäläisyysmerkin vasemmalla puolella on määriteltävä osa, *definiendum*, ja oikealla puolella määrittelevä

osa, definiens. Yhtälön muotoa noudattava määritelmä toteuttaa terminologisen määritelmän kriteeriksi asetettua korvaavuusperiaatetta, jonka mukaan määriteltävä osa ja määrittelevä osa voidaan tekstissä vaihtaa keskenään. (Haarala 1981: 43; Kalliokuusi 1999: 47; TSK 1989: 41). Terminologian teoriaan perustuvassa normatiivisessa sanastotyössä käytetään kahta eri tyyppistä terminologista määritelmää: *sisältömääritelmää* ja *joukkomääritelmää*. Sisältömääritelmä kuvaa käsitteen sisällön siten, että määrittelevässä osassa mainitaan ensin käsitteen lähin yläkäsite ja sitten ne käsitteen olennaispiirteet, jotka erottavat käsitteen sen kanssa samaan ulottuvuuteen kuuluvista vieruskäsitteistä. Sisältömääritelmä voidaan tehdä niin hierarkkisissa, koostumussuhteissa kuin funktiosuhteissa keskenään olevista käsitteistä. (Suonuuti 2006: 19–21; TSK 1989: 41–42.) Joukkomääritelmä taas on ” [- -] *käsitteen* kaikkien samaan *ulottuvuuteen* kuuluvien *alakäsitteiden* luettelo” (Nykänen & Kalliokuusi 1999: 180). Joukkomääritelmässä luetellaan kaikki käsitteen alakäsitteet tai kaikki käsitteen tarkoitteet. Myös *kontekstimääritelmä* voi olla käytössä sanastotyössä, kun jotakin käsitettä täsmennetään tekstissä tai kun määriteltävä käsite on vielä uutuutensa takia piirteiltään liian epäselvä terminologisen määritelmän muodostamiseksi (TSK 1989: 44–45).

4. Termin ja käsitteen väliset suhteet, termien väliset suhteet ja termien rakenne

Tämän tutkielman termistöä kootessani kiinnitin yleisesti huomiota edellisessä luvussa esiteltyihin terminologian teorian perusasioihin, mutta tarkemman tarkastelun kohteena olivat termien ja käsitteiden välisiin suhteisiin liittyvät semanttiset ilmiöt, erityisesti polysemia ja synonymia, sillä niitä esiintyi käsitellyssä aineistossa ja niiden huomioiminen ja erittely termistössä on termistön käyttäjää ajatellen hyödyllistä. Termistöä kerätessäni kiinnitin huomiota myös termiehdokkaiden rakenteeseen ja lekseemien yhteisiintymiseen: kaksi- tai moniosaiset yksiköt ja toistuvat kollokaatiot olivat potentiaalisia poimittavia termejä. Esittelen tässä luvussa lyhyesti terminologian teoreettisesta näkökulmasta niitä semanttisia ilmiöitä, joita sanastotyötä tehdessä oli siis tarpeen tarkastella. Tarkastelen semanttisia ilmiöitä vain termejä koskevana, vaikka kyseessä toki ovat kaikissa luonnollisen kielen muunnoksissa esiintyvät ilmiöt, jotka siis edustuvat niin yleiskielen leksikossa kuin erikoiskielen termistöissä. Monosemia ja mononymia ovat kuitenkin muualla kuin erikoiskielessä ja erikoiskielessäkin käytännössä harvinaisia ilmiöitä (TSK 1989: 70), koska niiden vastakohtat, semanttinen monimerkityksisyys eli polysemia ja samanmerkityksisyys eli synonymia ovat yleisiä kielen käyttöekonomiaa sekä avoimuutta ja ilmaisuvoimaa toteuttavia perusmekanismeja (ks. esim. Karlsson 1998: 213–214).

Sanastokeskus TSK:n käsitteellisen näkökulman mukaan monosemiaksi ja polysemiaksi kutsutut semanttiset ilmiöt sekä homonymia ovat termin ja käsitteen välisiä suhteita. Synonymia, antonymia eli vastakohtaisuus ja ekvivalenssi eli vastaavuus taas katsotaan suhteiksi, jotka vallitsevat termien itsensä välillä. (TSK 2006: 29.) L’Homme (2004: 33, 90–91) huomauttaa, että on hyvin vaikeaa eritellä, vallitsevatko näissä ilmiöissä kyseessä olevat suhteet käsitteiden tasolla vai termien, leksikaalisten yksikköjen, itsensä välillä ja että aiheesta ei päästä yksimielisyyteen siksi, että kielellistä merkitystä ei voida havainnoida suoraan. L’Homme tarkastelee käsitesuhteita ja semanttisia ilmiöitä pääosin termien välillä vallitsevina leksikaalisina suhteina (2004: 91–117). Semanttisten ilmiöiden hahmottaminen ja tarkastelu joko termien ja käsitteiden välisinä suhteina tai kielellisten yksikköjen välisinä leksikaalisina suhteina kuvastaakin eroa yleisen terminologian teorian käsitteellisen näkökulman ja kielitiedettä painottavan, leksikaalis-semanttisen näkökulman välillä.

4.1. Monosemia, polysemia ja homonymia

Monosemia on standardisoinnin ja normatiivisen sanastotyön ihannetavoite: sellainen termin ja käsitteen välinen suhde, jossa yhdessä erikoiskielessä yksi termi viittaa vain yhteen käsitteeseen. Monosemian on aikaisemmin katsottu sisältävän tällainen yhden termin ja yhden käsitteen välinen, muut termit ja käsitteet poissulkeva vastaavuussuhde myös käsitteen näkökulmasta. (TSK 1989: 70.) Yleisessä terminologian teoriassa monosemiasta erotetaan kuitenkin nykyään mononymiaksi kutsuttu suhde, kun yksivaihtoehtoista viittaussuhdetta tarkastellaan käsitteen näkökulmasta. Mononyymisessa suhteessa yhtä käsitettä vastaa vain yksi termi, eli käsitettä voidaan ilmaista yhden erikoisalan kielessä vain yhtä termiä käyttämällä. (Depecker 2002: 128; TSK 2006: 29.)

Polysemia taas on yhden termin ja useamman kuin yhden käsitteen välinen suhde, jossa yksi termi viittaa kahteen tai useampaan käsitteeseen, jotka jollakin tavoin liittyvät toisiinsa eli joilla on joitakin yhteisiä käsitepiirteitä. Käsitteiden toisiinsa liittyminen voi perustua kielikuvaan, ja käsitteillä, joihin termi viittaa, ei välttämättä ole runsaasti yhteisiä käsitepiirteitä, mutta polyseemisessä suhteessa jonkinlainen yhtäläisyys termin viitauksukohteina olevien käsitteiden välillä voidaan havaita. (TSK 1989: 70–71; TSK 2006: 29.) Leksikaalis-semanttisesta näkökulmasta tarkasteltuna polysemia on sellaisten lekseemien ominaisuus, joilla on useita eri merkityksiä (L’Homme 2004: 31). Polysemiasta voidaan erottaa polynymia kuten monosemiasta mononymia. Polynymia edustaa mononymian lailla käsitteen näkökulmaa: polynyymisessä suhteessa yhtä käsitettä voidaan ilmaista kielellisesti useilla erilaisilla termeillä. Synonymia voidaan näin nähdä polynymian toteutumisenä. (Depecker 2002: 128–131.)

Homonymia on kielellisen muodon ja useamman kuin yhden käsitteen välinen suhde, jossa vähintään kaksi äänne- tai kirjoitusasultaan samanmuotoista termiä viittaa kahteen tai useampaan käsitteeseen, joiden merkityssisällöt eivät liity toisiinsa mitenkään. Äänne- ja kirjoitusasun samanaisuuden tapauksessa on kyse homofoniasta ja kirjoitusasun samanaisuuden tapauksessa homografiasta. (TSK 1989: 71–73; TSK 2006: 29.)

4.2. Synonymia

Leksikaalis-semanttinen näkökulma tarjoaa määritelmän, jonka mukaan synonyymeja ovat termit, jotka kuuluvat samaan kieleen ja samaan sanaluokkaan ja joilla on sama

merkitys termin leksikaalis-semanttisten kriteerien mukaisesti määriteltynä (L'Homme 2004: 96, termin kriteereistä edellä alaluvussa 3.2.). Yleisen terminologian teorian käsitteellisen lähestymistavan mukaan synonyymeja ovat muodoltaan erilaiset termit, jotka viittaavat samaan käsitteeseen (L'Homme 2004: 94; TSK 1989: 71). Perinteisen terminologiaopin ja käytännön sanastotyön, eritoten normatiivisen sanastotyön näkemys on, että synonymia on erikoiskielessä ei-toivottava ilmiö (Dubuc 1992: 28, 81; Haarala 1981: 39; L'Homme 2004: 95; Nissilä & Nuopponen 2012: 222; Picht & Draskau 1985: 102; TSK 1989: 71; Wüster 1981: 67). Normatiivisestakin näkökulmasta kuitenkin joi-takin synonymian tapauksia pidetään sallittavina. Sallittavina pidettyjä synonymiatapa-uksia ovat omakielisen termin ja vierasperäisen lainatermin rinnakkainen käyttö, eri termin käyttö samasta käsitteestä eri sovellusaloilla, termin ja symbolin rinnakkainen käyttö sekä synonymia uudissanastossa, jossa jokin synonyymisista termeistä vähitellen vakiintuu käyttöön (TSK 1989: 72).

Sanastotyössä erotetaan perinteisesti kolme synonymian tyyppiä: täydellinen synony-mia, osittaissynonymia ja harhaanjohtava eli pseudosynonymia (ks. esim. Dubuc 1992: 81–83; Nissilä & Nuopponen 2012: 220; Picht & Draskau 1985: 101–103). Täydellinen synonymia tarkoittaa sitä, että termit voidaan vaihtaa keskenään missä tahansa konteks-tissa, mikä on harvinaista. Erimuotoisten termien välillä voi kuitenkin vallita merkityk-sen läheisyys, joka voidaan todeta, kun termi korvataan tekstissä toisella, merkityksel-tään läheisellä termillä, eikä puhunnoksen merkitys olennaisesti muutu. (Dubuc 1978: 62; L'Homme 2004: 95.) Täydellisinä synonyymeina voidaan sanastotyössä käsitellä Dubucin mukaan tällaisia keskenään vaihtokelpoisia termejä, joiden käsitteessä ei ole eroa ja joiden käyttöön ei liity eroja (Dubuc 1992: 82), kuten samaan käsitteeseen viit-tavaa pitkää ja lyhennettyä muotoa samasta termistä, tällöinkin kuitenkin viestintätilan-teen vaatimaa tarkkuutta sekä jommankumman muodon käytön suurempaa tavanomai-suutta arvioiden (Dubuc 1978: 62).

Osittaissynonymia (quasi-synonymie) on termien välinen suhde, jossa käsitteillä, joihin eri termit viittaavat, on lähes, mutta ei täysin samat käsitepiirteet (TSK 1989: 71–72). Osittaissynonyymien erilaisuuden voidaan katsoa myös olevan käsitteen ulkopuolella, kielenkäytössä (L'Homme 2004: 95). Dubuc (1978: 59–62; 1992: 82–83) erittelee kuusi osittaissynonyymityyppiä, joissa osittaissynonyymien käsite on sama, mutta osittais-synonyymeja erottavat toisistaan kielenkäyttöön liittyvät erottavat tekijät. Näitä erotta-

via tekijöitä ovat viestintätilannekohtainen kielen taso, termin maantieteellinen käyttöalue, aikakausi, sovellusala, kaupallinen kilpailu ja frekvenssi eli esiintymistiheys. Erottavien tekijöiden takia osittaissynonymit eivät ole keskenään vaihtokelpoisia mistä tahansa tekstikontekstista toiseen. Erottavia tekijöitä voi myös esiintyä useita yhtäaikaaisesti samassa termissä. (Dubuc 1992: 83.)

Pseudosynonymiasta taas on kyse silloin, kun termejä käytetään viittaamaan samaan käsitteeseen, vaikka termit itse asiassa viittaavat eri käsitteisiin. Pseudosynonyymit eivät ole synonyymeja, mutta kielenkäyttäjä luulee niillä tarkoitettavan samaa. (Picht & Draskau 1985: 103.) Pseudosynonymia on siis termien välinen suhde, jossa termit viittaavat eri käsitteisiin, mutta niitä käytetään viittaamaan yhteen käsitteeseen, esimerkiksi tarkan käsitteiden käsitepiirteitä koskevan tiedon puutteen takia. Dubucin mukaan pseudosynonyymit muistuttavat toisiaan, koska ne kuuluvat samaan semanttiseen kenttään, eli niillä on joitakin yhteisiä käsitepiirteitä. Pseudosynonyymien käsitteiden käsitepiirteiden tarkastelu kuitenkin osoittaa käsitteiden olevan erillisiä. (Dubuc 1992: 82–83.)

Synonymia ei ole kuitenkaan nykyään terminologian näkökulmasta pelkkä ei-toivottu ilmiö vaan tutkimuskohde. Koska synonymia on yleinen luonnollisessa kielessä esiintyvä ilmiö, sen kohtaamiselta ei voidakaan välttyä terminologista tutkimusta tehtäessä. Deskriptiivisessä sanastotyössä kerätään synonyymisia termejä ja voidaan jopa kehittää niitä tahallisesti ratkaisuksi erikoiskielten välisen polysemian aiheuttamiin tieteidenvälisen viestinnän ongelmiin (ks. Riggs 1990: 587–588). Nissilä ja Nuopponen (2012) ovat tutkineet synonymiaa terminologian näkökulmasta ja kehittäneet ilmiön toimintaa kuvaavan mallin. Nissilä ja Nuopponen esittävät myös uudenlaisen, synonymian käyttötarkoitukseen perustuvan synonymian typologian: jaottelun kuulijälähtöiseen, näkökulmalähtöiseen ja käyttäjälähtöiseen synonyymien valintaan. Tämän jaottelun mukaan kielenkäyttäjä voi valita synonyymisista termeistä tai vaikka pseudosynonyymeista jonkin käytettäväksi viestintätilanteessa tiettyä kuulijaa ajatellen, jotakin näkökulmaa painottaakseen tai omaa identiteettiään ilmentääkseen. (Nissilä & Nuopponen 2012: 227.)

4.1. Antonymia

Yleisen terminologian teorian näkökulmasta *antonymia* on sellaisten termien välinen suhde, jotka viittaavat vastakkaisiin käsitteisiin (Depecker 2002: 181; TSK 2006: 27, 29). Leksikaalis-semanttisesta näkökulmasta tarkasteltuna antonyymisessa suhteessa

olevat termit ovat toistensa vastakohtia. Rinnakkaishyponyymien ei-yhteiset, erottavat merkityspiirteet luovat semanttista yhteensopimattomuutta, jonka takia termit ovat pois-sulkevassa suhteessa keskenään. Antonymia on yhteensopimattomuuden vahva muoto, ja se vallitsee leksikaalis-semanttisesta näkökulmasta termien välillä. Antonymiaa on kahdenlaista: *komplementaarista vastakohtaisuutta* ja *astevastakohtaisuutta*. Komplementaarinen vastakohtaisuus tarkoittaa sitä, että jos toinen antonyymeista myönnetään, toinen kielletään. Astevastakohtaisuus tarkoittaa sitä, että termien vastakkaisuus on asteittaista ja sitä voidaan suhteuttaa adverbien avulla. (L’Homme 2004: 96–97.)

4.2. Ekvivalenssi

Vastaavuus eli ekvivalenssi on termien ja käsitteen välinen suhde, jossa erikieliset termit viittaavat samaan käsitteeseen. Samaan käsitteeseen viittaavat erikieliset termit ovat *vastineita*. Täysiä vastineita ovat erikieliset termit, jotka viittaavat yhteiseen käsitteeseen. Osittaisia vastineita tai *lähivastineita* ovat erikieliset termit, joiden käsitteiden sisällöissä tai aloissa on eroja. Lähivastineet viittaavat siis lähikäsitteisiin. (Kalliokuusi & Seppälä 1999: 79; TSK 1989: 73, 103; TSK 2006: 27.)

Leksikaalis-semanttisesta näkökulmasta ekvivalenssi vallitsee sellaisten eri luonnollisiin kieliin kuuluvien termien välillä, joilla on samat merkityspiirteet ja sama merkitys (L’Homme 2004: 115). L’Homme (2004: 115) toteaa huolellisen tutkimisen paljastavan kuitenkin, että termien kattamat todellisuudet eivät ole täsmälleen samat eri kielissä. Todellisuutta kuvaavan erikoisalan tiedon rakenne voi siis olla erilainen eri luonnollisiin kieliin kuuluvissa erikoiskielissä (Cabré 1999: 48), ja jokin todellisuus voi olla olemassa vain tietylle kieliyhteisölle, mikä tekee ekvivalenssin muodostamisesta sanastotyössä haastavaa (L’Homme 2004: 116).

4.3. Kollokaatiot ja termien rakenne

Termien esiintyminen teksteissä yhdessä muiden leksikaalisten yksikköjen kanssa ei ole satunnaista, vaan merkityksen läheisyyden sanelemaa. Jokaisella termillä on tietty, tavallisesti termin kanssa yhdessä esiintyvien leksikaalisten yksikköjen muodostama verkosto. Ryhmää, joka muodostuu termistä ja sen kanssa tekstissä tavallisesti esiintyvistä leksikaalisesta yksiköstä, kutsutaan *kollokaatioksi*. Kollokaatioiden olemassaoloa selittävät paitsi niiden jäsenten merkitysten läheisyys, myös vakiintuneet tavat käyttää kiel-

tä: kollokaatiot ovat kielenkäytössä vakiintuneita konventioita, jotka täytyy oppia tuntemaan, jotta niitä voi noudattaa erikoisalan tekstiä tuottaessa. (L’Homme 2004: 111–113.)

Terminologisen tutkimuksen mielenkiinnon kohteena ovat olleet L’Hommen mukaan kollokaatiot, jotka muodostuvat substantiivitermistä ja muuhun sanaluokkaan kuuluvasta termistä. Terminologisten kollokaatioiden tyypillisiä rakenteita ovat esimerkiksi substantiivi + verbi, verbi + substantiivi tai verbi + prepositio + substantiivi; substantiivi + adjektiivi tai adjektiivi + substantiivi sekä substantiivi + prepositio + substantiivi. Myös adverbejä voi kuulua kollokaatioihin joillakin erikoisaloilla. (L’Homme 2004: 113.)

Yksittäisen terminkin rakenne voidaan nähdä kollokaationa, vakiintuneena yhdessä esiintyvien leksikaalisten yksikköjen muodostamana liittona. Tällainen rakenne on yhdyssanatermeillä ja sanaliittotermeillä eli moniosaisilla termeillä, jotka muodostuvat useammasta kuin yhdestä lekseemistä (TSK 2006: 23). Moniosaisen termien tyypillisiä rakenteita käytetään yhtenä poimimisen perusteena automaattisessa terminpoiminnassa (L’Homme 2004: 180–181), mutta moniosainen rakenne on toki käytettävissä manuaalisessakin sanastuksessa vihjeenä syntagman termiydestä. Ranskan kielessä tyypillisiä moniosaisen termien rakenteita ovat seuraavat: substantiivi + adjektiivi; substantiivi + substantiivi; substantiivi + prepositio + substantiivi; substantiivi + prepositio + determinanti + substantiivi sekä substantiivi + prepositio + infinitiivimuotoinen verbi (L’Homme 2004: 180–181). Moniosainen rakenne on ollut yksi esitermien poiminnassa käytetty vihje tässä sanastotyössä muiden tekstin sisältämien vihjeiden rinnalla. Esitän yhteenvedon tässä sanastotyössä poimittujen esitermien rakennetyypeistä luvussa 8.1., taulukossa 5.

5. Sanastotyön käytäntö

Terminologinen työ voi olla tarkoituksensa mukaisesti deskriptiivistä tai normatiivista, kuten luvussa 2.3. esitettiin. Sanastotyö on usein projektimuotoista (Nykänen 1999b: 62). Tässä luvussa tarkastelen lyhyesti sanastotyöprojektin tavallisia vaiheita ja niihin liittyviä periaatteita.

5.1. Sanastotyön osapuolet

Sanastotyö on suunnitelmallista ryhmätyötä, ja aloite sanastotyön tekemiseen syntyy yleensä erikoisalan toimijoiden itsensä keskuudessa (TSK 1989: 124). Sanastokeskus TSK:n mukaan (TSK 1989: 125) asianmukaisesti järjestetyssä sanastotyössä ovat mukana sanaston tuottaja, sanaston laativa sanastotyöryhmä ja lausunnonantajat. Tuottaja määrittää sanastotyön tavoitteet eli sanaston normatiivisen tai deskriptiivisen luonteen, kohderyhmän, jolle sanasto laaditaan, käsiteltävän erikoisalan osa-alueen, sanaston laajuuden sekä julkaisutavan. Sanaston laativa sanastotyöryhmä sisältää yleensä erikoisalan asiantuntijoita sekä ainakin yhden sanastotyön periaatteet tuntevan terminologin. (TSK 1989: 125–126.) Erikoisalan asiantuntijoiden rooli on sanastotyössä keskeinen, sillä sanastotyössä tarvitaan erikoisalan sisällöllistä tuntemusta ja sanastotyön menetelmien ja periaatteiden tuntemusta kumpaakin. Asiantuntijat ovat apuna aineiston keräämisessä, keskeisten käsitteiden valinnassa sekä termien ja sanaston sisällön oikeellisuuden tarkastamisessa. (Seppälä 1999: 72–73.)

Sanastotyöryhmä tekee varsinaisen sanastotyön, eli kerää aineiston, inventoi termit, suorittaa käsiteanalyysin ja käsitteiden määrittelyn sekä tallentaa ja korjaa tietoja. Lausunnonantajat ovat alan asiantuntijoita ja sanaston tulevia käyttäjiä, joiden palautteen avulla saadaan sanastoon korjaus- ja parannusehdotuksia ennen sanaston julkaisua ja varmistetaan sanaston soveltuvuus kohderyhmänsä käytettäväksi. (TSK 1989: 125–130, 198–199.)

5.2. Sanastotyön vaiheet

Sanastotyön työprosessi jakautuu työvaiheisiin, joita kuvailevat esimerkiksi Dubuc (1978; 1992), L'Homme (2004), Sanastokeskus TSK:n sanastotyön asiantuntijat (TSK 1989), Virpi Kalliokuusi (1999: 43–57), Anita Nuopponen (2004), Olli Nykänen (1999a; 1999b), Katri Seppälä (1999: 72–76) ja Heidi Suonuuti (1999: 29–42; 2006).

Pääpiirteissään työvaiheiden järjestys ja työmenetelmät ovat kaikille sanastotyöprojekteille samankaltaiset. Sanastotyöprojektiin kuuluvat keskeisinä vaiheina projektin suunnittelu, erikoisalaan perehtyminen, aineiston kerääminen, termien ja käsitteiden inventoiminen, käsitteiden välisten suhteiden analysoiminen, käsitteiden määrittelemine, vastineiden haku monikielisessä sanastotyössä, sanastotyön tuottamien tietojen tallennus sekä lausuntokierros ja viimeistely (Dubuc 1992: 38; Nuopponen 2004: 227–228; Nykänen 1999b: 62; Seppälä 1999: 73; TSK 1989: 13).

5.2.1. Sanastotyön suunnittelu: kohderyhmän määrittäminen ja aiheeseen perehtyminen

Sanastotyötä tehdään aina jonkin kohderyhmän tarpeisiin, jotka määrittävät tehtävän sanaston käyttötarkoituksen (Cabré 1999: 130–132; TSK 1989: 130–131). Kohderyhmä vaikuttaa aiheen rajaukseen eli päätökseen siitä, mitkä erikoisalan osa-alueet tulevat sanastoon ja mitkä jäävät sen ulkopuolelle (Suonuuti 2006: Liite; TSK 1989: 131). Kohderyhmän huomioiminen vaikuttaa myös kaikkiin muihin ratkaisuihin sanastoa tehtäessä: valittavien käsitteiden suunniteltuun määrään, sanastoon valittaviin kieliin, määritelmien muotoiluun, täydentävien lisätietojen ja kuvien esittämiseen sekä termien valintaan. Kohderyhmää määriteltäessä huomioidaan sanaston tulevien käyttäjien toimiala, asiantuntemuksen ja koulutuksen taso sekä kielitaito. (TSK 1989: 131.)

Kun kohderyhmä ja siten sanaston käyttötarkoitus ovat tiedossa, terminologin on perehdyttävä sanastotyön aihealueeseen ellei hän ole valmiiksi alan asiantuntija. Perehtymiseen voidaan käyttää apuna oppi- ja käsikirjoja, tietosanakirja-artikkeleita sekä alan asiantuntijoita, jotka voivat suositella alaa esittelevää kirjallisuutta. Terminologista työtä voi tehdä vain henkilö, jolla on edes suppeat perustiedot tutkittavasta erikoisalasta, sillä terminologin on tunnistettava käsitteet ja voitava määrittää, kuuluvatko käsitteet tutkitavalle erikoisalalle. (Dubuc 1992: 38.)

5.2.2. Sanastotyön suunnittelu: aiheen rajaaminen, aiheen jäsentely ja sanaston osien painotus

Sanastotyön kohteena oleva aihealue rajataan mahdollisimman täsmällisesti siten, että eritellään myös ne erikoisalan osa-alueet, jotka rajataan sanaston ulkopuolelle, ja käsiteltäväksi valittu aihealue jäsenetään osa-alueisiin, jotta sanastoon tulisivat valituksi aiheen kannalta olennaisimmat käsitteet (Dubuc 1992: 39; TSK 1989: 135). Aihealueen rajauksen ja jäsentelyn apuna voivat toimia esimerkiksi oppi- ja käsikirjat tai kirjastojen

luokittelujärjestelmät. Tehtävä sanasto jakautuu aihealueen jäseneltyjen osa-alueiden mukaisesti osiin, joista jotkin voivat olla tärkeämpiä kuin toiset. Osa-alueiden eli sanaston osien painotus suunnitellaan työhön ryhdyttäessä turhan tai toissijaisen työn välttämiseksi. Sanaston tärkeimmiksi katsottavia osia tutkitaan tarkemmin kuin toissijaisia osia ja niistä otetaan sanastoon mukaan yksityiskohtaiset käsitejärjestelmät alakäsitteineen; vähemmän tärkeistä osista sanastoon valitaan vain keskeisimmät käsitteet, jotka yleensä ovat käsitejärjestelmien yläkäsitteitä. (TSK 1989: 135–137.) Sanastotyön edetessä aihealueen jäsentelyä osa-alueisiin täytyy kenties edelleen kehittää lisäämällä osa-alueita tai poistamalla sellaisia osa-alueita, joilta käsitteitä ei löydy (Dubuc 1992: 40).

5.2.3. Lähdeaineiston kerääminen: määrä

Dubuc (1978: 24–25; 1992: 38) esittää sanastotyön lähdeaineistona käytettävän tekstimateriaalin valikoinnin perusteita. Terminologisen työn arvo on Dubucin mukaan suoraan riippuvainen käytetyn lähdeaineiston laadusta, joka on aineiston määrää tärkeämpi. Kun käytetään painettua lähdeaineistoa, validin yksikielisen sanaston laatimiseen riittää Dubucin mukaan kolmesta neljään hyvin valittua teosta, ja kaksikielisen sanaston tapauksessa tämä ohje pätee lähdekielisen sanaston laadintaan. Tarvittavan kohdekielisen lähdeaineiston määrä on Dubucin mukaan kuitenkin suurempi kuin lähdekielisen, noin kaksinkertainen, mikä johtuu siitä, että lähdekielisten teosten sisällöllinen jaottelu voi erota kohdekielisten teosten jaottelusta: tietosisällön luokittelu ja esitys voi erota radikaalistikin kielestä toiseen. Lähdekielisen aineiston esittämien näkökulmien ja sisällön kattaminen rinnakkaisella kohdekielisellä lähdeaineistolla vaatii siis kohdekielisen aineiston laajempaa tutkimista sisällöllisten vastaavuuksien löytämiseksi. (Dubuc 1992: 38.)

5.2.4. Lähdeaineiston kerääminen: laatu eli aineiston valintakriteerit

Varsinainen sanastotyö alkaa sanaston lähdeaineistona käytettävän tekstimateriaalin eli korpuksen keräämisellä (L’Homme 2004: 119; TSK 1989: 142). *Sanastotyön käsikirjan* (TSK 1989) mukaan sanastotyön korpusta koottaessa on syytä tutkia ainakin seuraavia neljää eri tyyppiä edustavia aineistoja: auktorisoitua aineistoa, tiedeyhteisön hyväksymää aineistoa, ajankohtaista mutta ei välttämättä yleisesti vakiintunutta aineistoa sekä suullisia lähteitä. Auktorisoitua aineistoa ovat lait, asetukset, viranomaisasiakirjat ja standardit. Tiedeyhteisön hyväksymää aineistoa edustavat oppi- ja väitöskirjat, ammatti-

ja asiakaslehdet, valmiit sanastot, tesaurukset ja luokitukset. Ajankohtaista mutta ei välttämättä yleisesti vakiintunutta aineistoa ovat esitteet, ohjekirjat, käyttöohjeet, luettelot, sopimukset sekä kertaluonteiset lähteet kuten raportit, pöytäkirjat ja mainokset. Suullisia lähteitä ovat sanastotyöryhmän asiantuntijajäsenet sekä muut erikoisalan asiantuntijat. (TSK 1989: 142–143.)

Lähdeaineistoa kerätessä valittavaa tekstiaineistoa on arvioitava huolellisesti. Käyttökelpoinen aineisto täyttää tietyt kriteerit, joita ovat esimerkiksi tekstin aihealue, aineiston riittävä edustavuus, tekstin ajankohtaisuus, tekstin alkuperäinen laatimiskieli, tekstin kielellinen laatu sekä luotettavuus eli lähteen tarkistettavuus ja tekstin laatijan asiantuntijuus (Cabré 1999: 135; Dubuc 1992: 38; L’Homme 2004: 125–128, 140; TSK 1989: 144). Sanaston aihealueen rajauksen kannalta olennaisen käsitteistön löytämiseksi lähdeaineiston tekstien tulee käsitellä sanaston rajauksen mukaisia aiheita. Aineiston edustavuus taas perustuu siihen, miten aineisto edustaa erikoisalan tietoa sekä kielellistä todellisuutta eli kielen todellista käyttöä erikoisalalla. Kielellisen todellisuuden synkronista tutkimusta varten aineiston tulee olla ajankohtaista (Cabré 1999: 135; Dubuc 1992: 125; L’Homme 2004: 127; TSK 1989: 142, 144). Nyrkkisääntönä voidaan pitää aineistoksi valittavan tekstin alle 10 vuoden ikää (TSK 1989: 144). Autenttisesta ja ajankohtaisesta kielenkäytöstä poimittavat termit edustavat sitä kielellistä todellisuutta, jonka sanaston käyttäjät kohtaavat erikoisalan diskurssissa. Kielen todellisen käytön kuvaamisen pyrkimys johtaa termien autenttisuuden vaatimuksen kautta myös aineiston valintakriteeriin, jonka mukaan aineistoksi valittavat tekstit eivät saa olla käännöksiä, vaan niiden tulee ensisijaisesti olla laadittu alun perin sillä kielellä, jonka termistöä tutkitaan (Cabré 1999: 135; Dubuc 1992: 38; L’Homme 2004: 126). Käännöksiä lähdeaineistona käytettäessä ei ole varmaa, että käännöksessä esiintyvä käsitteistö on käännöksen kohdekielessä käytössä, vaan käsitteet saattavat olla lainattuja (TSK 1989: 144).

5.2.5. Termi-inventaario ja esitermien ryhmittely

Kun lähdeaineisto on kerätty, aineistosta tehdään termi-inventaario. Termi-inventaariota kutsutaan myös sanastukseksi tai terminpoiminnaksi. Termi-inventaariossa aineistosta kerätään lukumäärältään rajoittamattomasti mahdollisesti termeinä pidettäviä kielellisiä yksikköjä, joita kutsutaan esitermeiksi. Kaikkien poimittavien esitermien tulee löytää paikkansa sanastotyön aihealueen jäsentelystä, mutta koska työn alkuvaiheessa ei aina ole mahdollista pitää termiä varmasti tutkittavalle erikoisalalle kuuluvana, poimittavien

esitermien lukumäärää ei inventaariovaiheessa rajoiteta, vaan esitermejä karsitaan myöhemmin, kun valitaan varsinaiseen sanastoon jäävät käsitteet. (Dubuc 1992: 40; TSK 1989: 145.) Sanastus tapahtuu siten, että tekstiä luetaan ja mahdollisesti termeinä pidettävät kielelliset yksiköt poimitaan ja tallennetaan manuaalisesti (TSK 1989: 145). Terminpoiminta voidaan suorittaa myös automaattisesti tai puoliautomaattisesti elektroniselle lähdeaineistolle terminpoimintasovelluksia käyttäen (ks. esim. L’Homme 2004 tai Kockaert & Steurs 2014). Poimituista esitermeistä tallennetaan välttämättömät tiedot sekä saatavilla olevia tai tarpeellisia valinnaisia tietoja. Välttämättömiä tallennettavia tietoja ovat lähde ja sivunumero, sanaston jäsentelyn mukainen luokka ja tekstiyhteys, jossa termi esiintyy: esimerkki, selitys tai määritelmä (Dubuc 1992: 40; TSK 1989: 148). Lähteet voidaan merkitä tunnuksella tai lyhenteellä (TSK 1989: 144, 188). Valinnaisia termi-inventaarion yhteydessä tallennettavia tietoja ovat kieliopilliset tiedot, ääntäminen, lyhenne, tunnus, synonyymit ja vastineet, joiden suhde termiin ilmenee lähteestä selvästi, viittaukset muihin termeihin sekä muut mahdolliset sanastajan huomautukset (TSK 1989: 148).

Sanastuksessa voidaan käyttää apuna useita kielellisiä testejä, joita kuvaa esimerkiksi Cabré (1999: 137). Vihjeenä kielellisen yksikön erikoistuneisuudesta eli termin termiydestä (termhood) on esimerkiksi sanaliittomuotoisen termiehdokkaan osien järjestäytyminen yhden yksikön ympärille lausekkeeksi, jonka rakenteeseen ei voida lisätä muita kielellisiä yksiköitä. Toinen vihje kielellisen yksikön termiydestä on, että lausekkeen osia ei voida muokata yksittäin, vaan esimerkiksi monikon tunnus voidaan lisätä vain koko lauseketta koskemaan. Muita termiyttä osoittavia vihjeitä ovat yksikön soveltuvuus korvattavaksi synonyymilla, merkitykseltään vastakohtaisen lekseemin olemassaolo samassa erikoiskielessä ja tarkasteltavan lekseemin tai lausekkeen esiintymistiheys erikoisalan teksteissä. Termiyttä voi osoittaa myös se, että jonkin luonnollisen kielen erikoiskielessä sanaliittomuotoinen termiehdokas on jonkin toisen luonnollisen kielen erikoiskielessä yhdyssanamuotoinen sekä se, että moniosaisen erikoistuneen ilmauksen merkitystä ei ole mahdollista päätellä sen osien erillisistä merkityksistä. (Cabré 1999: 137.)

Poimitut esitermit luetteloidaan ja ryhmitellään merkitykseltään läheisiä esitermejä sisältäväksi ryhmiksi sanaston aihealueen jäsentelyn mukaisiin luokkiin (TSK 1989: 148–149). Ryhmitellyt esitermit jaetaan seuraavia työvaiheita varten vielä neljään luokkaan

sen mukaan, ovatko ne 1. alan ominaiskäsitteitä, 2. monen alan yhteiskäsitteitä, 3. lainakäsitteitä toisilta aloilta vai 4. yleiskielen käsitteitä. Ominaiskäsitteet ovat ensisijaisesti tai yksinomaan tutkittavalle alalle kuuluvia käsitteitä; yhteiskäsitteet ovat yhteisiä tutkittavalle alalle ja muille aloille; lainakäsitteet ovat toisten alojen käsitteitä, joita käytetään tutkittavalla alalla, ja yleiskielen käsitteet ovat kaikille tuttuja ja löytyvät taajuussanakirjasta, esimerkiksi 5000 yleisimmän sanan joukosta. (TSK 1989: 153.)

5.2.6. Käsitteiden valinta, käsiteanalyysi ja käsitejärjestelmien muodostaminen

Esitermiluetteloa karsitaan siten, että sanastoon valitaan mahdollisimman paljon erikoisan ominaiskäsitteitä. Monen alan yhteiskäsitteitä ja lainakäsitteitä valitaan sanastoon harkinnan mukaan: mukaan otetaan vain ne käsitteet, jotka ovat sanaston kokonaisuuden kannalta välttämättömiä. Yleiskielen käsitteitä valitaan sanastoon vain harvoin, ja yleiskielen sanat karsitaankin esitermiluettelosta ensimmäiseksi pitäen kuitenkin mielessä, että yleiskielen sanalla voi erikoisalalla olla erikoistunut merkitys, joka eroaa yleiskielen käsitteestä. Karsitun esitermiluettelon jokaisesta käsitteestä tehdään termietue, johon tallennetaan termi-inventaarion yhteydessä kerätyt tiedot. (TSK 1989: 153–156.) Karsimisen jälkeen jäljelle jääneet esitermit eli valitut käsitteet muodostavat sen perusaineksen, jonka avulla käsiteanalyysi tehdään.

Käsiteanalyysissa sanaston aihealueen jäsentelyn mukaisesti luokkiin ryhmiteltyjen esitermiryhmien esitermit järjestetään käsitejärjestelmiksi, ja myös käsitejärjestelmien yläkäsitteiden väliset suhteet selvitetään (TSK 1989: 156). Analyysivaiheessa kerätään tietoa käsitteiden piirteistä ja käsitteiden välisistä suhteista (Seppälä 1999: 74). Käsitteiden olennaispiirteet, jotka yksilöivät ne toisista käsitteistä, ja suhteet muihin käsitteisiin täytyy tunnistaa, jotta niitä voidaan hyödyntää seuraavassa työvaiheessa eli terminologisten määritelmien laatimisessa (Nykänen 1999b: 66). Käsitejärjestelmän hahmottamisessa ovat apuna termi-inventaarion yhteydessä lähdeaineistosta kerätyt tiedot sekä asiiantuntijat. Käsitejärjestelmä muodostetaan piirtämällä siten, että käsitteet sijoitetaan omille paikoilleen käsitejärjestelmäkaavioon sen mukaan, millaisia käsitesuhteita niiden välillä vallitsee (TSK 1989: 37, 157). Käsitejärjestelmissä suuret kokonaisuudet tulee jakaa pienemmiksi, hahmotettavissa oleviksi kokonaisuuksiksi, joiden tulee liittyä selvästi toisiinsa (TSK 1989: 38). Käsitejärjestelmän muodostaminen on haastava työvaihe, sillä käsitteiden välillä voi vallita useita suhteita ja siksi erilaisia ratkaisuja käsittei-

den järjestämiseksi käsitejärjestelmiksi voi olla useita. Aineistosta kerätyt tiedot eivät myöskään välttämättä osoita käsitteiden välisiä suhteita riittävän selkeästi käsitesuhdejärjestelmän hahmottamiseksi. Käsitejärjestelmiä voidaan joutua muokkaamaan koko työn ajan. (Suonuuti 2006: 18; TSK 1989: 157.)

Suonuuti vertaa käsiteanalyysia palapelin kokoamiseen ja antaa seuraavan määritelmän: ”sanastotyöhön kuuluva toiminta, jossa selvitetään ja kuvataan tiettyyn kokonaisuuteen kuuluvat käsitteet ja niiden suhteet toisiinsa” (Suonuuti 1999: 29). Käsiteanalyysin tuloksena syntyy käsitekaavio eli käsitejärjestelmän graafinen esitys, josta ilmenee millaisin suhtein käsitteet liittyvät toisiinsa. Käsitejärjestelmien kokoaminen johtaa kokonaisuuksien selkeään hahmottamiseen (Suonuuti 1999: 30). Nykänen (1999a: 16) toteaa, että ”yksi kuva, looginen ja selkeästi aseteltu käsitekaavio, voi siis sanastotyössään kertoa enemmän kuin tuhat sanaa”. Käsitejärjestelmien kuvaaminen käsitekaavioina vakiintuneiden terminologisten merkintätapojen avulla on siis sekä käsiteanalyysin työväline että keino esittää käsiteanalyysin tulokset selkeästi ja havainnollisesti sanaston käyttäjälle (Nykänen 1999a: 16).

5.2.7. Terminologisten määritelmien laatiminen

Määritelmä laaditaan osoittamalla määriteltävän käsitteen lähin yläkäsite sekä erot käsitteen vieruskäsitteisiin. Määritelmien laatiminen siis etenee käsitejärjestelmän järjestyksen mukaan ylhäältä alas ja vasemmalta oikealle. Koostumussuhteisen käsitejärjestelmän alakäsite määritellään yläkäsitteen osaksi, ja tämän lisäksi kuvataan alakäsitteen ominaispiirteet. Funktiosuhteisessa käsitejärjestelmässä käsite määritellään yhtä lailla sen yläkäsitteeseen viitaten ja yläkäsitteen osoittamisen lisäksi kuvataan kielellisesti suhdetta, jossa määriteltävä käsite on rinnakkaisiin funktiosuhteisen käsitejärjestelmän vieruskäsitteisiin. (TSK 1989: 45–49, 159.) Funktiosuhteita voidaan määritelmässä ilmaista kielellisesti esimerkiksi seuraavasti:

(johonkin) tarkoitettu, (jossakin) käytetty/käytettävä, (jonkin) synnyttämä/aiheuttama, (jonkun) tekemä, (jolla) pyritään, (johonkin) tehtävä, (jotakin) koskeva, hyödyntää (johonkin/joksikin), siten, että (tehdään), (johonkin) perustuva, (jostakin) valmistettu/tehty (Kalliokuusi 1999: 49).

Määritelmiä laatiessa tulee välttää määritelmävirheitä, joita ovat esimerkiksi kehämääritelmät, epätäydelliset määritelmät, liian laajat määritelmät, liian suppeat määritelmät, negatiiviset määritelmät ja termiä selittävät määritelmät. Kehämääritelmästä on kyse silloin, kun käsite määritellään sen oman termin avulla tai useita käsitteitä määritellään

viittauksilla toisiinsa. (TSK 1989: 57–68.) Käsitteen määrittelyä oman terminsä avulla voidaan nimittää myös tautologiaksi (Dubuc 1992: 74). Epätäydellisestä määritelmästä on kyse silloin, kun sisältömääritelmästä puuttuvat käsitteen olennaispiirteet tai osa niistä ja silloin, kun joukkomääritelmästä puuttuu osa käsitteen tarkoitteista. Kun sisältömääritelmästä puuttuu käsitteen olennaispiirteitä, määritelmä jättää käsitteen alan eli mahdollisten tarkoitteiden joukon liian laajaksi. Tätä määritelmävirhettä nimitetään liian laajaksi määritelmäksi. Liian suppea määritelmä syntyy, kun määritelmään sijoitetaan liikaa käsitepiirteitä, jolloin käsitteen ala on määritelmän perusteella suppeampi kuin todellisuudessa. (TSK 1989: 57–65.) Negatiivinen määritelmä kertoo, mitä piirteitä tai tarkoitteita käsitteellä ei ole. Käsitepiirteiden tai tarkoitteiden puuttuminen voi olla olennainen käsitepiirre joissakin tapauksissa, mutta pääsääntöisesti määritelmässä tulee kertoa, mitä käsite on eikä mitä käsite ei ole (Dubuc 1992: 75; TSK 1989: 65–67). Termiä selittävässä määritelmässä määriteltävän käsitteen käsitepiirteiden sijasta kuvataan nimityksiä, eli lähimmän yläkäsitteen paikalle määritelmässä asetetaan jotakin muuta kuin lähin yläkäsite, esimerkiksi ”nimitys” tai ”käsite” (TSK 1989: 67–68).

Määritelmät kirjoitetaan sillä kielellä, jonka käsitejärjestelmiin ne perustuvat (TSK 1989: 137). Jokainen käsite määritellään erikseen, mikä tarkoittaa sitä, että yhdessä määritelmässä ei määritellä useampaa kuin yksi käsite. Jokainen määritelmä perustuu muihin käsitejärjestelmän käsitteisiin, joita nimitetään sanastossa esitetyillä termeillä. (TSK 1989: 51–52.) Määritelmät voivat sisältää yleiskielen sanoja, kohderyhmälle tuttuja termejä, joiden käsitteistä ei esitetä määritelmää sanastossa, sekä sanastossa toisaalla määriteltyjen käsitteiden termejä (Kalliokuusi 1999: 46). Kun määritelmässä esiintyy käsite, joka määritellään samassa sanastossa toisaalla, määrittelyyn käytetyn käsitteen nimitys voidaan kirjoittaa määritelmään kursivilla. Terminologisen määritelmän yhtälöä noudattavan rakenteen vuoksi määritelmä kirjoitetaan pienellä alkukirjaimella ja yhdeksi virkkeeksi kuitenkin virkkeen päättävää pistettä merkitsemättä. Määritelmässä ei mainita määriteltävän käsitteen itsensä nimityksiä. (Kalliokuusi 1999: 47; TSK 1989: 169.)

Mikäli kaikki määritelmän kannalta oleellinen tieto ei mahdu yhteen virkkeeseen, täydentävä lisätieto lisätään termitietueessa määritelmää seuraavaan selitteeseen. (TSK 1989: 56.) Selite kirjoitetaan termitietueessa omaksi tekstikappaleekseen tavallisia oikeinkirjoitus- ja välimerkkisääntöjä noudattaen. Määritelmän ja mahdollisen selitteen

jälkeen termitietueeseen voidaan merkitä myös viittauksia muihin käsitteisiin, joihin määritelty käsite liittyy, jotta sanasto olisi käyttäjälleen mahdollisimman hyödyllinen (TSK 1989: 171–172).

5.2.8. Vastineiden haku

Monikielisessä sanastotyössä sanasto voidaan tehdä yhtäaikaisesti usealla kielellä, jolloin termivastaavuudet kielten välillä muodostetaan käsitevastaavuuksia etsimällä eri kielten käsitteiden ja käsitejärjestelmien vertailun avulla. Sanastolla voi olla myös kiinteä esikuva, jonka malliin toisella kielellä muodostettavaa käsitejärjestelmää verrataan. (TSK 1989: 100–111.) Kun monikielistä sanastotyötä tehdään yhtäaikaisesti usealla kielellä, työvaiheet aineiston keruusta alkaen toteutetaan kaikilla sanastotyössä mukana olevilla kielillä, eli termit inventoidaan ja ryhmitellään ja käsitejärjestelmät muodostetaan kaikilla sanaston kielillä, jotta erikielisiä käsitejärjestelmiä voidaan vertailla käsitteiden vastaavuuden arvioimiseksi ja termivastineiden löytämiseksi (L’Homme 2004: 47; TSK 1989: 101). Käsitteiden vertailussa kaikkien käsitteiden ala ja sisältö analysoidaan ja olennaispiirteet ja epäolennaiset piirteet erotellaan sekä kiinnitetään huomiota käsitteiden välisiin suhteisiin, käsitteiden määrään, käsitteiden jakautumiseen alakäsitteisiin, käsitejärjestelmän moniulotteisuuteen ja eri ulottuvuuksiin kuuluvien käsitteiden jaotteluperusteisiin sanaston eri kielillä (TSK 1989: 101). Termivastineet perustuvat käsitteiden vastaavuuteen, ja koska käsitteiden vastaavuus eri kielten välillä on usein epätäydellinen, vastineet ovat lähdekieleen verrattuna likiarvoja (TSK 1989: 137).

Nykäsen (1999b: 66) mukaan parhaan tuloksen saavuttamiseksi monikielisessä sanastoprojektissa käsiteanalyysi ja yksittäisten käsitteiden määrittely tulisi tehdä kullakin kielellä erikseen, mutta sanastoprojekteissa on yleistä, että käsitteet analysoidaan ja määritellään vain sanaston pääkielellä ja että vastinekielillä vain kerätään vastineita kiinnittämisen huomiota erikielisten tietolähteiden luotettavuuteen ja relevanttisuuteen sekä terminologilta suurta huolellisuutta ja vahvaa kielitaitoa vaativiin tilanteisiin, joissa erikieliset käsitteet eivät täysin vastaa toisiaan. Kun käsitteet eivät kielten välillä vastaa toisiaan, tämä seikka ilmaistaan sanastossa esimerkiksi käsitteiden erillisin määritelmien ja käsitteiden eroja selittävin huomautuksin (TSK 1989: 110). Jos erikielisten käsitteiden välillä vallitsee osittainen vastaavuus, se ilmaistaan sanaston käyttäjälle terminografisin merkintätavoin, ja jos käsitettä ei ole lainkaan olemassa jossakin sanaston kielessä, tällä

kielellä sanastossa ei anneta termiä, mutta voidaan esittää käännetty määritelmä sekä käännös- tai selitysehdotus (TSK 1989: 110–111).

5.2.9. Lausunnot ja viimeistely

Lausuntokierroksen avulla voidaan varmistaa, ettei lopulliseen sanastoon jää virheitä (Nykänen 1999b: 67). Lausunnonantajat arvioivat käsitejärjestelmien johdonmukaisuutta, määritelmien oikeellisuutta, termien valintaa ja sanaston sisällön tarkoituksenmukaisuutta. Lausuntojen avulla saatua palautetta käytetään sanaston viimeistelyyn ennen sanaston julkaisemista. (TSK 1989: 198–200.) Viimeistelyvaiheessa sanastoa korjataan lausunnonantajilta saadun palautteen avulla ja laaditaan myös aakkoselliset hakemistot sanaston termeistä jokaisella sanaston kielellä (Nykänen 1999b: 69).

5.3. Sanastotyön tietotekniset apuvälineet

Elektronisten tekstikorpusten tutkiminen yleistyi ja automaattinen terminpoiminta alkoi jo 1990-luvulla (Varantola 1999). Terminologiseen työhön on nykyään saatavilla erilaisia tietoteknisiä apuvälineitä, joita esittelee kattavasti esimerkiksi *Handbook of terminology* (Kockaert & Steurs 2014). Suomessa Päivi Pasanen on tutkinut terminpoimintasovellusten tarkkuutta verrattuna manuaaliseen terminpoimintaan (Pasanen 2004) sekä puoliautomaattisen terminpoiminnan ja käsitetiedon poiminnan kehittämisen mahdollisuuksia (Pasanen 2009). Termien frekvenssin laskemiseen ja tekstikontekstien keräämiseen käytetään konkordanssisovelluksia. Ei-kaupallisia konkordanssisovelluksia on saatavilla useita.

Projektin suunnitteluvaiheessa arvioin, että terminologiseen työhön suunniteltujen sovellusten käyttö ei ollut tarkoituksenmukaista tässä tutkielmassa, koska en ole sanastotyön kohteeksi valitsemani erikoisalan asiantuntija. Tietoteknisten apuvälineiden käyttö rajoittui aineiston etsimiseen hakuohjelmilla, esitermien ja niitä koskevien tietojen tallentamiseen taulukkolaskentaohjelmalla sekä termitietueiden laatimiseen tekstinkäsittelyohjelmalla. Jos terminpoiminta olisi tehty sovelluksella, erikoisalaan tutustuminen aineisto lukemalla olisi silti jäänyt tehtäväksi erikseen ja en omien tietojeni pohjalta olisi voinut arvioida sovelluksen tuottaman esitermilistan mahdollisia puutteita. Myös termien kontekstien tutkimiseen valitsin konkordanssisovelluksen käytön sijaan menetelmäksi painetun tekstin lukemisen, tietojen alleviivaamisen ja manuaalisen tallentamisen taulukkolaskentaohjelmalla. Vaihtoehtoinen toimintatapa olisi ollut painetun tekstin

muuntaminen elektroniseksi korpukseksi tietoteknisten apuvälineiden käyttämiseksi, mutta katsoin asiaankuuluvaksi työmenetelmäksi käsitellä painetun aineiston sekä tulostamani sähköisessä muodossa saatavilla olleen aineiston manuaalisesti lukemalla sitä huolellisesti voidakseni samanaikaisesti sekä perehtyä erikoisalaan että merkitä poimitavaksi potentiaaliset termit – minulle uudet käsitteet – ja tekstikontekstit, jotka sisältävät määrittelevää tietoa tai muuta lisätietoa termien käsitteistä.

Käsitekaaviot tein lyijykynällä. Yritin sitten piirtää käsitekaavioita sähköisesti Open Office Draw -sovelluksella, mutta sovelluksen käyttö oli liian hidasta työn valmistumiseksi määräajassa. Siksi ostin käsitekaavioideni saattamisen sähköiseen muotoon graafiseen suunnitteluun ja media-alan palveluihin erikoistuneelta Praat Productions osk.:lta. Osuuskunta oli valmis tuottamaan käsin piirtämieni kaavioiden sähköisen graafisen toteutuksen vaatimusteni mukaisesti ja tehokkaasti lyhyellä varoitusaajalla. Kaavioiden sähköiseen toteutukseen osuuskunta käytti Adobe Illustrator -sovellusta.

6. Tutkielman työmenetelmän kuvaus

Kuten Nykänen (1999b: 67) toteaa, sanastotyön vaiheet eivät käytännössä etene lineaarisesti, vaan nivoutuvat toisiinsa limittäisiksi ja päällekkäisiksi. Uudet ratkaisut vaikuttavat edellisiin päätöksiin, ja edellisiin työvaiheisiin ja käsiteltyyn aineistoon on palattava usein uudelleen. Siksi myös karsittu materiaali kannattaa säilyttää. (TSK 1989: 156.) Tämän tutkielman sanastotyö noudattaa karkeasti edellisessä luvussa 5. kuvattuja sanastotyön vaiheita, mutta Nykäsen kuvauksen mukaisesti tämänkin sanastoprojektin työvaiheet ovat limittäisiä ja päällekkäisiä ja projektin edetessä edistys seuraavissa vaiheissa aiheutti paluun edellisiin vaiheisiin.

Tässä sanastotyössä erikoisalaan tutustuttiin ensi kertaa. Siksi vasta aineiston sanastuksen ja esitermien luokittelun kautta varsinaisesti hahmotettiin ja voitiin jäsenellä termistön osa-alueet: aineiston lukeminen ja poimittujen esitermien ryhmittely kategorioihin asiantuntijoiden avulla toi esiin erikoisalan keskeiset osa-alueet. Koska tarkoituksena oli kerätä termistö, josta on erikoisalaa entuudestaan tuntemattomalle kieliasiantuntijalle käytännön hyötyä, eli jossa kuvataan keskeisiä käsitteitä ja termejä, joita kieliasiantuntija työssään todennäköisesti kohtaa, termistön osa-alueiden painotuskin tapahtui vasta sanastamisen ja esitermien luokittelun jälkeen, jolloin oli mahdollista nähdä, mihin osa-alueisiin kuuluvia esitermejä esiintyi aineistossa runsaasti ja toistuvasti: näitä termejä voidaan valitussa aineistossa esiintymisen perusteella pitää keskeisinä ja todennäköisesti erikoisalan diskurssissa vastaan tulevina. Käsitekaavioiden laatiminen taas toi esiin sen, mitä käsitteitä termistöön oli tarpeen valita ja mitä voitiin jättää pois. Tutkielman laajuuden vuoksi käsitteitä oli karsittava runsaasti. Käsitteiden valinta ei siis tapahtunut ennen käsiteanalyysia vaan sen aikana, vaikka termistöön valittavien käsitteiden karsimisessa esitermien ryhmittelystä toki oli apua: yleiskieleen ja lääketieteen erikoiskieleen luokitellut esitermit sekä jotkin olennaisesti vain psykologiaan kuuluvat esitermikategoriat voitiin jättää käsitteiden valinnan ulkopuolelle. Esitermien ryhmittelykään ei kuitenkaan ollut mahdollista ennen kuin aineistosta oli tullut sanastaessa vastaan sellaisia yläkäsitteitä, jotka voivat toimia kategorioina luokittelussa.

6.1. Sanastotyöryhmä, toimeksianto ja kohderyhmä

Tässä tutkielmassa sanastotyön tuottaja ja sanastotyöryhmä ovat sama henkilö, tutkielman tekijä itse. Sain sanastotyöryhmään mukaan kaksi asiantuntijaa, joilta haastattele-

malla kerätty tieto oli välttämätöntä sanastotyön tekemiseksi, koska erikoisala oli minulle entuudestaan vieras. Asiantuntijoilta sain kirjallisuussuosituksia, tietoa erikoisalasta ja palautetta poimimieni käsitteiden keskeisyydestä tai perifeerisyydestä ja laatimistani käsitejärjestelmistä. Toinen asiantuntijoiden osallistumisen välttämättömyyden syy on tämän sanastotyön deskriptiivinen, sosioterminologinen näkökulma eli pyrkimys psykoterapian sosiaalisen toimintaympäristön todellisen kielenkäytön kuvaamiseen työssään todellisen kielenkäytön kanssa kohdakkain joutuvia termistön käyttäjiä varten. Asiantuntijoilta haastatteleamalla kerätty suomenkielinen suullinen aineisto eli vastineet, vastine-ehdotukset tai muut selittävät kuvaukset edustavat erikoisalan nykyistä, todellista diskurssia. Paitsi psykoterapian asiantuntijoita ja harjoittajia eli erikoisalan kielenkäyttäjiä, molemmat sanastotyöhön mukaan saadut asiantuntijat ovat myös psykoterapiakouluuttajia, mikä tarkoittaa sitä, että heidän kielenkäyttönsä sekä edustaa erikoiskielen nykydiskurssia että vaikuttaa tulevien asiantuntijoiden kielenkäyttöön.

Koska varsinaista toimeksiantajaa ei sanastotyön normaalista syntyvästä poiketen tälle sanastotyölle ollut, aihealueen rajausta ohjasivat tutkielman tekijän oma mielenkiinto sekä käytännön rajoitteet: sanastotyössä ei ollut mahdollista käytettävän ajan puitteissa tutkia yksityiskohtaisesti koko psykoterapian kentän kaikkien eri suuntausten käsitteistöjä kaikille suuntauksille yhteisen yleisen termistön määrittämiseksi, vaan suuntauksista oli valittava painotettavaksi vain yksi. Ennen aiheen lopullista rajausta eli jonkin psykoterapiasuuntauksen teoreettisen viitekehyksen valintaa yritin tavoittaa Helsingin yliopiston psykoterapeuttikoulutusohjelmien johtokunnan jäsenistöä, puheenjohtajaa ja koulutussuunnittelijaa, mutta projektini ei saanut vastakaikua, joten aito toimeksianto tai edes psykoterapeuttikoulutusohjelmien järjestäjien näkemykset siitä, minkä psykoterapian kentän osa-alueen termistön tutkiminen ja kartoittaminen olisi voinut olla hyödyllistä psykoterapeuttipiskelijoille eli erikoisalan tuleville asiantuntijoille suunnatussa sanastotyössä, jäivät puuttumaan. Siksi sanaston ensisijaiseksi kohderyhmäksi valikoituivat ainoastaan kääntäjät ja tulkit, joiden tarpeet tuli huomioida sanastotyössä.

Mitkä sitten ovat ne kieliasiantuntijan tarpeet, jotka leksikaalisen apuvälineen pitäisi tyydyttää? Cabré (1999: 48) pitää kääntäjälle laadittujen sanastojen tärkeimpänä sisältönä termivastineiden lisäksi termin käyttöä havainnollistavia tekstikonteksteja sekä tietoa käsitteistä. Varantola (1999: 134) pitää kääntäjän tarpeena löytää sanastosta idiomaattisia ilmaisuja. Kalliokuusi & Seppälä (1999: 78–79) pitävät monikielisen sanaston käyt-

täjien tarpeina yleensäkin tietoa käsitteiden välisistä eroista kielten välillä, tietoa tyypillisistä kollokaatioista, kieliopillista tietoa ja tietoa kohdekielisen vastineen yleisyydestä tai harvinaisuudesta kohdekielen kielenkäytössä. Kääntäjälle ja tulkille kaikki kuviteltavissa oleva lisätieto voi aina olla tarpeen. Omasta mielestäni kieliasantuntija hyötyisi sanastosta, joka ihanteellisesti sisältäisi ja kuvaisi 1. tasokohtaiset leksikaaliset variantit (tilanne- ja tarkoituksokohtaisen rekisterin vaihtelun), 2. erikoisalan termistön ja slangisanaston, 3. myös fraasit ja kollokaatiot, 4. kaikki saman sanajuuren, merkityskomponentin tai käsitteen leksikaaliset edustumat eri sanaluokissa, 5. niin lekseemeillä kuin termeilläkin esiintyvän synonymian sekä synonyymien käsitepiirre- tai käyttöerot, 6. niin lekseemeillä kuin termeillä esiintyvän polysemian, eli termien tapauksessa yleiskielen ja erikoiskielen välisen polysemian sekä erikoiskielten välisen polysemian ja 7. runsaat käyttöesimerkit.

Kaikkien edellä mainittujen tavoitteiden saavuttamiseksi tarvittaisiin runsaasti aikaa tutkimustyöhön ja useamman kuin yhden hengen työryhmä. Tässä sanastotyössä arvioin kohderyhmän ensisijaisiksi tarpeiksi tiedon synonyymeista lähde- ja kohdekielellä sekä tiedon lähdekielisten termien mahdollisesta polyseemisyydestä. Synonyymien osoittaminen ja erittely on kohderyhmän kannalta tarpeellista, sillä synonyymien esiintyminen on tavallista erikoiskielessäkin ja synonyymien käyttö saattaa hankaloittaa lähdetekstin ymmärtämistä huomattavasti: kääntäjä, joka ei tunne erikoisalan käsitteistöä ja termistöä entuudestaan, ei tiedä viitataanko synonyymeilla yhteen ja samaan vai useaan eri käsitteeseen (Vehmas-Lehto 2010: 364). Myös polysemia ja homonymiakin voivat tuottaa kääntäjälle hankaluuksia lähdetekstin merkityssisällön hahmottamisessa (ibid.). Yksittäisen kääntäjän tai tulkin kielellisen kompetenssin raja-alueita ajatellen kieliopillinen tieto lähdekielisen yhdistämättömän termin genrestä ja yhdyssana- tai sanaliittomuotoisen termin pääsanan genrestä on tarpeen esittää termistössä. Myös tieto termin sanaluokasta voi olla tarpeen kohderyhmälle, varsinkin konversiotapauksissa, jossa adjektiivia käytetään substantiivina tai substantiivina adjektiivina.

Työmenetelmäksi valitun manuaalisen terminpoiminnan hitaus ja työn ajalliset rajoitukset johtivat siihen, että termistön lähdekieli, ranska, muodostui termistön pääkieleksi, johon käsitejärjestelmät ja määritelmät perustuvat. Termistön käyttäjää, äidinkieleltään suomenkielistä ranska–suomi-suuntaan kääntävää tai tulkaavaa kieliasantuntijaa ajatellen lähdekielen käsitteistöä koskeva informaatio onkin ensisijaisen tärkeää lähdekie-

listen käsitteiden omaksumiseksi ja lähdetekstien sisällön ymmärtämiseksi. Kohdekielisten vastineiden esittämistä termistössä voidaan mielestäni pitää riittävänä lähtökohtana kohdekielisten lisätiedon hankintaa varten.

6.2. Rajaus ja lähdeaineiston valinta

Sanastotyön käytännön toteutus alkoi erikoisalaan tutustumisella ja termistön rajauksen suunnittelulla. Rajauksen suunnittelu vailla aitoa toimeksiantoa oli haastavaa, sillä heti erikoisalaan tutustuttuani kävi selväksi, että alalla on satoja menetelmiä ja monia suuntauksia, jotka soveltavat eri teorioita, ja siksi heräsi ajatus, että alan yleisen perustermistön kokoaminen ei olisi resurssieni rajoissa mahdollista, koska sen kokoamiseksi pitäisi kerätä kaikkien eri suuntausten termistöt ja verrata näitä keskenään sen selvittämiseksi, mikä termistö esiintyy kaikkien erikoisalan suuntausten diskursseissa yhteisesti. Erikoisalan suuntauksista ja niiden sisäisistä osa-alueista vaikutti tulevan työn käytännön toteutuksen takia valita tarkasteltavaksi vain yksi.

Rajallisen aiheeseen perehtymisen jälkeen tulin siihen tulokseen, että Suomessa yleisimmän psykoterapiasuuntauksen eli psykodynaamisen psykoterapian termistön tutkiminen olisi perusteltu tapa vastata alkuperäiseen tutkimusideaan eli kysymykseen siitä, mitkä ovat Suomessa nykyään tarjottavan psykoterapian keskeiset käsitteet. Asiantuntijahaastattelussa tuli kuitenkin esille (haastattelu: F. Schmitt, psykoterapeutti, 21.1.2015), että psykoterapia-alan sisältä valitun psykodynaamisen suuntauksenkin piirissä käsitteistö ja erikoissanasto on hyvin laaja ja merkityssisällöltään ristiriitainen, sillä suuntaus jakautuu useisiin eri koulukuntiin, joiden teorit poikkeavat toisistaan ja joiden edustajat voivat viitata samanmuotoisella termillä käsitteisiin, joilla on toisistaan eriävät käsitepiirteet. Rajauksen olisi asiantuntijan mielestä tullut olla vielä suppeampi ja kattaa vain erikoisalan yhden suuntauksen yhden koulukunnan käyttämän yhden teorian käsitteistö tai tähän käsitteistöön kuuluva yksi käsite (haastattelu: F. Schmitt, psykoterapeutti, 21.1.2015). Näin erikoistunut rajaus olisi ollut kuitenkin jo hyvin kaukana tutkielman alkuperäisestä tavoitteesta, erikoisalan peruskäsitteistön ja -termistön kokoamisesta ja saataville saattamisesta alan diskurssin parissa työskentelevän ei-asiantuntijoista koostuvan kohderyhmän hyödyksi.

Sen sijaan, että olisin valinnut hyvin erikoistuneen rajauksen erikoisalan jonkin suuntauksen jonkin koulukunnan jonkin teorian joltakin osa-alueelta umpimähkään, palasin

lähemmäs alkuperäistä ideaa ja päätin antaa asiantuntijan valikoiman ja suosittelman (haastattelu: M. Heinimaa, psykiatrian erikoislääkäri, 19.5.2015), yleisluontoisesti psykoterapiaa esittelevän, kokoavan ja niin asiantuntijoille, aloitteleville asiantuntijoille kuin myös ei-asiantuntijoille suunnatun lähdekielisen aineiston rajata sanastotyössä tutkittavaa käsitteellistä sisältöä. Kun aineisto olisi sanastettu ja sen sisällön laajuus näin tiedossa, olisi mahdollista harkita tarkemmin poisjätettäviä ja painotettavia osa-alueita.

Työn rajauksen lähtökohtana oli siis lopulta asiantuntijan suosittelman otos ranskankielistä alan ajankohtaista kirjallisuutta, neljä kirjaa: yleistajuinen psykoterapiaa käsittelevä informatiivinen teos aloitteleville psykoterapeuteille *Premiers pas en psychothérapie. Petit manuel du thérapeute* (Schmitt 2010); sanastoltaan erikoistuneempi mutta edelleen psykoterapian harjoittamista yleisesti käsittelevä, kokoava, suuntaukseltaan integratiivinen teos *Pratiquer la psychothérapie* (Delourme & Marc 2014); psykoterapian pääsuuntauksia esittelevä informatiivinen asiantuntijoiden välistä viestintää edustava teos *Les psychothérapies : approche plurielle* (Deneux & al. 2009) sekä aihealueeltaan erikoistunein, vain yhtä psykoterapiamenetelmää esittelevä, nuoren aikuisen psykodynaamista yksilölyhytterapiaa käsittelevä teos *Psychothérapie brève de l'étudiant : Approche psychodynamique* (Michel 2014). Työn edetessä käytettävissä olevan ajan rajallisuuden, tehtävän tarkkuutta vaativan luonteen ja valitun sanastusmenetelmän hitauden vuoksi lähdeaineistosta valikoitui systemaattisen sanastuksen kohteeksi edellä mainituista teoksista kaksi ensimmäistä ja kahta jälkimmäistä voitiin käyttää lisätietolähteinä. Tämän, erikoisalan asiantuntijan riittäväksi ja relevantiksi katsoman (haastattelu: M. Heinimaa, psykiatrian erikoislääkäri, 3.2.2016) aineiston sanastamisen tuloksena oli aineiston itsensä rajaama esitermijoukko ja käsitteistö, joiden kuuluminen erikoisalan eri suuntauksiin oli riippuvainen aineiston tuottaneiden asiantuntijoiden painotuksista. Keinotekoisien rajauksen valinnan sijaan käsitteistö ja termistö rajautuivat näin erikoisalan asiantuntijan suosittelman kirjallisuusotoksen avulla erikoisalan ajankohtaisen lähdekielisen diskurssin sisällön mukaan.

6.3. Aineiston kuvaus

Ratkaisu alkuperäiseen tutkimuskysymykseen vastaamiseksi oli siis kompromissi: työn laajuus ja käytettävissä oleva aika ei sallinut jokaisen erikoisalan suuntauksen sisäisen erikoistuneen, asiantuntijalta asiantuntijalle suunnatun diskurssin tutkimista. Toisaalta vain yhden erikoisalan suuntauksen tutkiminen hyvin suppeasti rajatusti ei olisi vastan-

nut tutkimuskysymykseen. Jotta voisin selvittää, mitkä ovat psykoterapian keskeiset käsitteet, valitsin sanastettavaksi aineistoksi alaa yleisellä tasolla esittelevät, myös ei-asiantuntijoille suunnatut teokset, joiden laatijat ovat alan asiantuntijoita: he ovat jo tuoneet tekstiinsä psykoterapialle yleisesti keskeisinä pitämiään käsitteitä. Valitussa aineistossa on vahvasti edustettuna psykodynaaminen lähestymistapa, joka oli työn rajuusvaiheessa valittu painotettavaksi ja jota ei voitaisikaan historiallisen tärkeytensä takia perustellusti ohittaa psykoterapian peruskäsitteitä inventoitaessa. Palaan psykodynaamisen psykoterapian historialliseen merkitykseen luvussa 7.

En valinnut sanastettavaksi auktorisoitua aineistoa, sillä tutkimuksen kohteena ei ollut lain tai hallinnon kieli vaan se erikoiskieli ja termistö, jota psykoterapia-alan asiantuntijat itse käyttävät omassa toimintaympäristössään. Valittu tekstiaineisto on tiedeyhteisön ja erikoisalan asiantuntijayhteisön hyväksymää, haastateltavan asiantuntijan hyväksymää ja ajankohtaista: kaikki termistöön poimitut termit ovat alle kymmenen vuoden ikäisistä teksteistä poimittuja. Haastateltu asiantuntija arvioi lähdekielisen tekstiaineiston ja kohdekielisen lisäaineiston aihealueet relevanteiksi ja edustavuuden riittäväksi. Aineisto ei ole käännettyä, mutta niissä tapauksissa, joissa lähdekielisessä tekstiaineistossa esitettiin käännettyjä sitaatteja, en poiminut sitaateissa esiintyviä termejä. Suulliset asiantuntijalähteet ovat ensisijainen kohdekielinen aineisto: heidän diskurssinsa on ajankohtaista, edustavaa ja autenttista.

6.3.1. Ranskankielinen sanastettava aineisto ja lisäaineisto

Lähdekielisen aineiston ensin sanastamani teos *Premiers pas en psychothérapie. Petit manuel du thérapeute* (Schmitt 2010) käsittelee yleisellä tasolla psykoterapiaa ja psykoterapiassa vastaan tulevia ongelmia sekä niiden hoitoa. Teos on laadittu psykoterapiakoulutuksen oppikirjaksi ja suunnattu psykoterapiakouluttajalle, psykoterapian opiskelijalle ja aloittelevalle psykoterapeutille. Teos on saanut alkunsa yleislääkärien, harjoittelijoiden, psykiatrian assistenttien, koulutettavien psykologien, sosiaalityöntekijöiden ja aloittelevien psykoterapian ammattilaisten esittämistä kysymyksistä, joihin ei oltu esitetty vastauksia aikaisemmassa kirjallisuudessa (Schmitt 2010: 1–2). Teos edustaa viestintää asiantuntijalta ei-asiantuntijalle tai aloittelevalle asiantuntijalle. Teos on tekstilajiltaan oppi- ja tietokirja ja tekstityypiltään informatiivinen ja instruktiivinen. Teoksen kirjoittaja esittelee erikoisalan kliinistä käytäntöä tietoisesti yksinkertaisesti.

taistaen (Schmitt 2010: 4), yleiskieltä käyttäen, termejä eksplisiittisesti esiin tuoden sekä havainnollistaen käsitteitä runsain potilaiden esimerkkipuhunnoksin sekä metaforin.

Toinen sanastettavaksi valittu teos *Pratiquer la psychothérapie* (Delourme & Marc 2014) vastaa alkuperäisen, erikoisalaa kokonaisuutena tarkastelevan tutkimuskysymyksen luomaan kokonaisvaltaisen aineiston tarpeeseen esittelemällä psykoterapiaa ja sen harjoittamiseen liittyviä ilmiöitä erittelevästä ja kokoavasta, integratiivisesta näkökulmasta, joka sekin on oma suuntauksensa psykoterapian alalla. Teoksen kirjoittajat korostavat psykoterapian kliinisen käytännön merkitystä ja vetoavat eksplisiittisesti yhteisen ja moninaisen psykoterapian alan puolesta:

Plaider pour une psychothérapie plurielle, montrer à la fois l'unité et la diversité de ce champ, donner à la pratique toute son importance sans négliger les théories, voici quelles sont les orientations majeures de cet ouvrage. (Delourme & Marc 2014: 4).

Teos edustaa viestintää asiantuntijalta aloittelevalle asiantuntijalle tai asiantuntijalle ja sisältää ensimmäistä teosta hieman runsaammin eri psykoterapiasuuntausten erikoisanastoa. Teoksessa esitellään eri psykoterapiamuotojen käsitteitä, kuitenkin vahvasti psykodynaamista lähestymistapaa painottaen. Teos on tekstilajiltaan tietokirja ja tekstityypiltään informatiivinen, ekspressiivinen sekä operatiivinen. Tämäkin teos havainnollistaa psykoterapian kliinisen käytännön teoreettista esittelyä runsain tapauskuvauksin, mikä on erikoisalan käsitteisiin ensi kertaa tutustuvan näkökulmasta hyödyllistä.

Lähdekielisinä lisätietolähteinä käytin asiantuntijan suosittamia teoksia *Les psychothérapies : approche plurielle* (Deneux & al. 2009) ja *Psychothérapie brève de l'étudiant : Approche psychodynamique* (Michel 2014). Näiden teosten lisäksi käytin lisätietolähteinä informatiivista teosta *Les psychothérapies* (Brusset 2003) ja tietosanakirjoja *Dictionnaire critique des psychothérapies. Concepts, principaux théoriciens, techniques, pathologies, symptômes* (Sinelnikoff 2006) ja *Dictionnaire de la psychanalyse* (Chemama toim. 1993).

6.3.2. Suomenkielinen aineisto: asiantuntijahaastattelut ja li- säaineisto

Minun oli mahdollista saada haastatella kahta erikoisalan asiantuntijaa, joilla kummallakin on kielitaitoa molemmissa termistön kielissä ja joiden kummankin työkieli on termistön kohdekieli. Termistön lähdekieli on lisäksi toisen haastateltavan äidinkieli.

Esitermejä ja vastineita käsitteleviä haastatteluja kertyi aikavälillä 2.7.2015–20.5.2016 yhteensä 21 kappaletta, joista 15:ssä haastateltavana oli psykiatrian erikoislääkäri M. Heinimaa ja 6:ssä psykoterapeutti F. Schmitt.

Kaikki haastattelut tehtiin suomeksi ja niiden kesto oli 1–1,5 h. Esitermejä käsittelevät haastattelut olivat puolistrukturoituja: esitin kummallekin asiantuntijalle kaksi kysymystä kaikista niistä esitermeistä, joita meidän oli mahdollista käsitellä yhdessä: 1. ”Mikä tämä on suomeksi: miten sinä kirjoittaisit tai viestisit kollegojesi kanssa tästä käsitteestä suomeksi, jos käsite ylipäänsä on sellainen, että viestisit siitä?” ja 2. ”Mihin aihealueeseen tämä kuuluu / olen luokitellut tämän kuuluvaksi kategoriaan *n*, mitä mieltä olet tästä?”. Esitermien luokittelun lisäksi haastatteluissa keskusteltiin lyhyesti käsitteistä lähdekielisessä aineistossa esitetyn tiedon ja haastateltavan asiantuntijan asiantuntijatie-don pohjalta, todettiin esitermeille käytössä olevia kohdekielisiä vastineita tai vastineen puuttuminen, käsiteltiin huomioita esitermien synonyymisyydestä tai polyseemisyydestä ja kiinnitettiin huomiota työkieleltään suomenkielisten asiantuntijoiden käsitteellisen jaottelun ja lähdekielisestä aineistosta esiin nousseen käsitteellisen jaottelun eroista.

Esitermejä käsittelevässä haastattelussa hain vastineita esittämällä haastateltavalle lähdekielisen esitermin sekä lähdekielisestä aineistosta keräämäni tekstikontekstit, joissa esitermi esiintyy. Kirjasin esitermitietokantaani kaikki kohdekieliset vastineet, joita haastateltavat asiantuntijat ehdottivat. Vaikka minulla olisi ollut suomenkielisen lisäaineiston lukemisen perusteella jo mielikuva siitä, mikä kohdekielinen vastine voisi olla, en maininnut omista käsityksistäni mitään ennen vastineiden saamista haastateltavalta, jotta en millään lailla häiritsisi autenttista kielenkäyttöä. Jos haastateltava ei maininnut vastinetta, joka minulla oli mielessäni, kysyin tästä vastineesta varmistaakseni, että se on mahdollinen synonyyminen vastine, eli että se viittaa samaan käsitteeseen kuin käsiteltävänä ollut lähdekielinen termiehdokas, se on haastateltavan tuntema, kohdekielises-sä diskurssissa käytössä ja voidaan liittää osaksi termistön tietuekohtaista vastineluette-loa. Haastatteluissa myös kiinnitettiin jokaista esitermiä käsiteltäessä huomiota tapauksiin, joissa kohdekielen käsitteistö ei noudata lähdekielen käsitteellisiä jaotteluja, eli ranskankieliselle käsitteelle ja termille ei ole vastinetta suomeksi. Tällaisissa tapauksissa pyysin haastateltavalta kohdekielistä vastine-ehdotusta tai selittävää kuvausta, jonka voisin liittää termitietueisiin.

Suomenkielisen suullisen aineiston lisäksi minulla oli kohdekielistä lisäaineistoa. Keräsin aineistoa ensin itse, ja asiantuntijahaastattelussa itse keräämästäni suomenkielisestä tekstiaineistosta työssä käytettäväksi lisäaineistoksi valittiin se osa, joka oli asiantuntijan arvion mukaan relevantti. Asiantuntijan arvion avulla lisäaineistoksi valikoitui 8 artikkelia, joista 2 ovat lyhyitä suurelle yleisölle suunnattuja tietoiskuartikkeleita Lääkäriseura Duodecimin ylläpitämästä *Terveyskirjasto*-sivustosta ja 6 tieteellisiä artikkeleita, jotka edustavat erikoisalan sisäistä viestintää asiantuntijalta asiantuntijalle. Asiantuntijan arvion avulla lisäaineistoksi valikoitui myös informatiivinen teos *Nuoren aikuisen psykodynaaminen psykoterapia* (Keinänen & Engblom 2007). Muuta lisäaineistoani olivat asiantuntijan suosittelema informatiivinen teos *Psykoterapiat* (Huttunen & Kalska 2012) sekä Helsingin yliopiston avoimen yliopiston *Psykologian englanti-suomisanasto* (Pakarinen 1995, laajentanut ja päivittänyt Ihanus 2010) ja psykologian sanakirja *Psykologian sanasto* (Kalliopuska 2005). Vertaamalla keräämiäni esitermejä näiden sanastojen artikkeleihin saatoin arvioida esitermien asemaa nimenomaisesti erikoisalan ominaiskäsitteisiin kuuluvien käsitteiden nimityksinä.

6.4. Sanastus ja esitermitietokannan kokoaminen

Poimin esitermeiksi adjektiiveja, adverbeja, verbejä, yhdistämättömiä substantiiveja sekä yhdyssana- ja sanaliittomuotoisia substantiivilausekkeita poimittavien yksiköiden määrää rajoittamatta. Käytin poimimisen valintaperusteina tekstin sisältämää eksplisiittistä ja implisiittistä tietoa. Eksplisiittistä tietoa olivat substantiivilausekkeiden moniosainen rakenne, tekstikontekstin sisältämä käsitteitä määrittelevä tieto sekä kielelliset ja typografiset vihjeet jonkin ilmaisun termiydestä. Palaan näihin eksplisiittisiin, termiä esitteleviin kielellisiin ja typografisiin vihjeisiin alaluvussa 8.1.3. Implisiittistä tietoa osoittivat subjektiiviset vaikeuteni tekstinymmärtämisessä. Eksplisiittistä ja implisiittistä tietoa saattoi kumpaakin esiintyä samassa tekstikontekstissa.

Implisiittiseen tietoon liittyviä poimimisen valintaperusteita oli kahdenlaisia. Ensinnä, implisiittinen tieto, joka sai jonkin lekseemin tai lausekkeen vaikuttamaan potentiaaliselta termiltä ja siis poimittavaksi valittavalta yksiköltä, ilmeni siten, että yksikön tai yksikön osan merkitys oli minulle täysin tuntematon. Mahdollisesti merkitykseltään erikoistunut leksikaalinen yksikkö oli siis tunnistettavissa sillä perusteella, että sen merkitys oli täysin vieras ei-asiantuntijalle: yksikkö oli kryptinen eli sen muodosta saattoi heti päätellä, että sen merkitysviittauksen omaksumiseksi vaaditaan lisätietoa (vrt. Riggs

1990: 581). Tällaisia yksiköitä oli aineistossa kuitenkin verrattain vähän. 1249:stä poimitusta esitermistä täysin tai osittain kryptisiä minulle oli jälkikäteen tekemäni arvion mukaan parisenkymmentä: esimerkiksi 'alexithymique', 'apsychognosie', 'amok', 'comorbidité', 'groupe Balint', 'hypnose éricksonienne', 'inférence arbitraire', 'kleinien', 'mentalisation', 'nosographie', 'perlaboration', 'psychodrame', 'rogérien', 'symptômes de conversion', 'syndrome de Saint Sébastien', 'thérapie bifocale', 'thérapie de Lynehan' ja 'transférentiel'.

Toiseksi, ja ensimmäistä tärkeämpänä implisiittisen tiedon vihjeenä oli, että vaikka poimimani yksiköt tai jotkin niiden osat olivat joltakin merkitykseltään minulle tuttuja, saatoin hahmottaa heikosti yksikköjen osien muodostaman kokonaisuuden asiasisällön tai olla hahmottamatta sitä lainkaan. Kokonaisen virkkeenkin informaatiotarjous saattoi näin jäädä minulle epäselväksi, eli viittaus merkitykseen jäi subjektiivisesti olemattoman heikoksi ja tekstinyymmärtäminen estyi. Mahdollinen merkitykseltään erikoistunut yksikkö oli näin tunnistettavissa sillä perusteella, että sillä on kokonaisuutensa tai osiensä yleiskielisen merkityksen lisäksi erikoismerkitys, joka on vieras ei-asiantuntijalle. Näissä tapauksissa Riggsin (1990: 582) kuvaama delfisen erikoiskielen ”hevonkukkuuden” vaikutelma oli siis vahva implisiittinen vihje muodoltaan yleiskielisen, tutulta vaikuttavan kielellisen yksikön ei-asiantuntijalle tuntemattomasta käsitteellisestä sisällöstä eli termin määritelmän mukaisesta erikoistuneesta merkityksestä, joka kielellisellä yksiköllä on erikoisalalla (vrt. L’Homme 2004: 64). Kun moniosaisen delfisen yksikön osat eivät yhdistettyinä tuottaneet minulle selkeää merkitysrepresentaatiota, yksikön termiys oli näin tunnistettavissa. Tällaisia esitermejä olivat vaikkapa 'consultation liaison', 'corps imaginaire', 'cure type', 'défense de caractère', 'doubles messages', 'espace potentiel', 'état second', 'faillie narcissique', 'fantôme actif', 'mouvement réparateur', 'passage à l'acte', 'première enfance', 'stade du miroir', 'psychothérapie de premier niveau' ja 'visiteur du moi'. Joidenkin näiden delfisten termien tekstikonteksteissa oli käsitteitä määrittelevää eksplisiittistä tietoa saatavilla, kun toisissa konteksteissa taas implisiittinen tieto, pelkkä esitermin esiintyminen, saattoi olla ainoa vihje.

Potentiaalisia poimittavia termejä olivat myös sellaiset muodoltaan yleiskieliset, semanttisesti läpinäkyvät delfiset yksiköt, jotka tuottivat kyllä melko selkeän merkitysrepresentaation, mutta jotka osoittautuivat tuottamaansa merkitysrepresentaatiota laajempien käsitteiden nimityksiksi, kun käsitteistä esitettiin eksplisiittistä tietoa. Tällaisia esi-

termejä olivat esimerkiksi 'but', 'cadre', 'demande', 'déplacement', 'clivage', 'facteurs communs', 'l'imaginaire', 'intervenir', 'monde interne', 'objet', 'processus psychothérapeutique', 'sujet', 'résistance' ja 'travail psychothérapeutique'. Yleiskielen sanojen kanssa muodoltaan identtisten yhdistämättömien termien varma tunnistaminen erikoiskielen termeiksi oli mahdollista vasta, kun olin kohdannut niiden esiintymiä toistuvasti ja kun myös eksplisiittistä tietoa oli tekstikontekstissa saatavilla.

Sanastuksen työmenetelmässä oli kaksi ongelmaa, joista ensimmäinen oli sanastuksen toteuttamistavan hahmottuminen vasta pikku hiljaa sanastuksen edetessä. Ensin poimin termejä suoraan tekstistä tallentamalla ne taulukkolaskentaohjelmalla esitermitietokantaan. Huomion jatkuva siirtäminen edestakaisin aineiston ja taulukkolaskentaohjelman käytön välillä osoittautui kuitenkin kuormittavuudessaan kannattamattomaksi toimintatavaksi, ja muutin menettelyä siten, että ryhdyin alleviivaamaan kaikki esitermien esiintymät ja merkitsemään käsitteitä määrittelevää tietoa sisältävät tekstikontekstit lyijykynän ja viivoittimen avulla, keskittäen huomioni vain tekstiin. Sitten kun kaikki poimitavaksi merkityt tiedot oli alleviivattu, kävin aineistoa läpi uudelleen ja tallensin alleviivaamani esitermit ja merkitsemäni kontekstit yksitellen taulukkolaskentaohjelmalla, keskittyen vain alleviivattuihin esitermeihin tai muulla merkinnällä varustamiini tietoihin ja taulukkolaskentaohjelman käyttöön.

Toiseksi sanastuksen työmenetelmän ongelmaksi muodostui se, että laskin esitermien frekvenssiä käsin tallentamalla termin jokaisen esiintymän sivunumeron tietokantaan voidakseni osoittaa lopullisessa termistössä sen käyttäjälle jonkin tietyn käsitteen synonyymisista termeistä tutkitun aineiston perusteella yleisimmin käytetyn ja käyttää siis frekvenssiä termien esittämisjärjestyksen perusteena termitietueessa siten, että merkitsisin termitietueeseen ensimmäiseksi aineiston perusteella yleisimmän synonyymin. Frekvenssin manuaalisen tutkimisen yritys osoittautui kuitenkin virheeksi: frekvenssitetiedon manuaalinen tallentaminen yhdessä tekstikontekstien manuaalisen kopioimisen kanssa teki alleviivattujen tietojen tallentamisesta niin hidasta, että sanastukseen käytävissä ollut aika loppui kesken, alleviivattujen esitermien ja niitä koskevien tekstikontekstien tallentamisen edettyä vasta toisen sanastettavan teoksen sivulle 74. Minun oli luovuttava pyrkimyksestäni antaa aineistoon perustuvan frekvenssin mukainen järjestys synonyymisille termeille lopullisen termistön termitietueissa, ja siksi esitän termistön termitietueissa saman käsitteen synonyymiset termit aakkosjärjestyksessä, enkä voi esit-

tää tietoa synonyymien käytön yleisyydestä. Tallentamani frekvenssiä koskevat tiedot ovat vain suuntaa antavia, eivät siis luotettavia, ensinnäkin, koska en ehtinyt käsitellä koko aineistoa samaa toimintatapaa noudattaen ja toiseksi, koska frekvenssin luotettavaan arviointiin tarvittaisiin muutoinkin laajempi ja useampien eri kielenkäyttäjien tuottamien tekstien muodostama korpus kuin tämän sanastotyön aineisto on. Mielekäs työmenetelmä synonyymisten termien frekvenssin erojen selvittämiseen olisi elektronisen korpuksen analysoiminen konkordanssisovelluksen avulla. Tällöin vain on tiedettävä etukäteen, mitä leksikaalisia yksiköjä korpuksesta etsitään.

Esitermitietokanta rakentui vähitellen sanastuksen ja lähdekielisiä esitermejä koskevien haastattelujen myötä. Seuraavilla kahdella taulukolla havainnollistan, mitä kaikkia terminologisia tietoja keräsin esitermitietokantaan ja mihin järjestykseen tallensin tiedot.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O
ESITERMI 1														
ESITERMI 2														
ESITERMI 3 --														
ESITERMI 1249														

Taulukko 1. Esitermitietokantaan tallennettujen terminologisten tietojen järjestys.

Taulukossa 1 esitetään esitermitietokannan rakenne. Tietokannan ensimmäinen sarake A sisältää allekkain kaikki poimitut esitermit, sarake B kieliopilliset tiedot esitermeistä, sarake C toisen sanastetun lähteen tunnuksen, sarake D niiden sivujen sivunumerot, joilla esitermi esiintyy lähteessä, sarake E lähteestä poimitut tekstikontekstit, sarake F poimittujen tekstikontekstien sivunumerot, sarake G huomioita esitermin synonyymisyydestä ja/tai polyseemisyydestä, sarake H ensimmäisen sanastetun lähteen tunnuksen, sarake I niiden sivujen sivunumerot, joilla esitermi esiintyy lähteessä, sarake J lähteestä poimitut tekstikontekstit, sarake K poimittujen tekstikontekstien sivunumerot, sarake L kategorian tai kategoriat, joihin kuuluvaksi esitermi luokiteltiin, sarake M esitermin kohdekieliset vastineet, vastine-ehdotukset tai selittävät kohdekieliset kuvaukset ja muut asiantuntijoiden antamat lisätiedot lähdemerkintöineen sekä muita huomioita koskien synonymiaa, polysemiaa ja kollokaatioita, sarake N esitermiä käsitelleen haastattelun päivämäärän ja sarake O esitermin kielellisen rakenteen.

A	Lähdekielinen esitermi aakkosjärjestyksessä alkukirjaimen mukaan
B	Kieliopillinen tieto: lähdekielisen esitermin sanaluokka, substantiivin genre tai substantiivilausekkeen tapauksessa substantiivilausekkeen pääsanan genre.
C	Lähde 2: Delourme & Marc 2014
D	Sivunumero: kaikkien niiden sivujen sivunumerot, joilla esitermi lähteessä 2 esiintyy (systemaattinen tallennus lähteessä 2 sivulle 74 asti)
E	Lähteestä 2 poimitut tekstikontekstit: Poimittu konteksti 1 / Poimittu konteksti 2 / jne.
F	Lähteestä 2 poimittujen tekstikontekstien sivunumerot: Poimitun kontekstin 1 sivunumero / Poimitun kontekstin 2 sivunumero / jne.
G	Lähteestä 2 poimittuja esitermejä koskevat huomiot: viittaus synonyymiin, huomiot polyseemisyydestä, polysemiaa osoittavat tekstikontekstit sivunumeroineen, adjektiivien kollokaatiot sivunumeroineen
H	Lähde 1: Schmitt 2010
I	Sivunumero: kaikkien niiden sivujen sivunumerot, joilla esitermi lähteessä 1 esiintyy
J	Lähteestä 1 poimitut tekstikontekstit: Poimittu konteksti 1 / Poimittu konteksti 2 / jne.
K	Lähteestä 1 poimittujen tekstikontekstien sivunumerot: Poimitun kontekstin 1 sivunumero / Poimitun kontekstin 2 sivunumero / jne.
L	Kategoria tai kategoriat, joihin esitermi luokiteltiin. Pääkategorioita hahmottui 19 kappaletta. Pääkategoriat jakautuvat edelleen pienempiin alakategorioihin.
M	Esitermin kohdekieliset vastineet ja muut huomiot: Asiantuntija 1: vastine 1, vastine 2, jne., mahdollinen lisätieto. Asiantuntija 2: vastine 1, vastine 2, jne., mahdollinen lisätieto. Lähteestä 1 poimittuja esitermejä koskevat huomiot: viittaus synonyymiin, huomiot polyseemisyydestä, polysemiaa osoittavat tekstikontekstit sivunumeroineen, adjektiivien kollokaatiot sivunumeroineen
N	Merkintä käsittelystä: sen haastattelun päivämäärä, jossa esitermiä käsiteltiin
O	Esitermin rakenne: Adjektiivin tapauksessa A, adverbien tapauksessa ADV, verbin tapauksessa V, yhdistämättömän substantiivin tapauksessa S, yhdyssana- ja sanaliittomuotoisen substantiivilausekkeen tapauksissa osiin analysoitu rakenne: esimerkiksi S + A (substantiivi + adjektiivi), S + PREP + S (substantiivi + prepositio + substantiivi) tai S + DET + S (substantiivi + determinantti + substantiivi). Sanaluokkaan substantiivi luokittelemieni esitermien rakennetyyppejä esiintyi kaikkiaan 28 erilaista.

Taulukko 2. Esitermitietokannan sarakkeisiin A–O tallennetut terminologiset tiedot.

Taulukko 2 sisältää tarkemman erittelyn terminologisista tiedoista, jotka tallensin esitermitietokantaan taulukossa 1 kuvatussa pystysuorien sarakkeiden muodostamassa järjestyksessä. Esitermitietokannan sarake B sisältää tiedot poimittujen esitermien sanaluokasta ja substantiivien genrestä. Esitän yhteenvedon esitermien jakautumisesta eri sanaluokkiin luvussa 8.1., taulukossa 4. Esitermitietokannan sarake L sisältää kategorian, johon kuuluvaksi esitermi luokiteltiin. Esitän yhteenvedon esitermien jakautumisesta kategorioihin seuraavassa alaluvussa 6.5., taulukossa 3. Esitermitietokannan sarake O sisältää kunkin esitermin analysoidun kielellisen rakenteen. Esitän yhteenvedon esitermien jakautumisesta eri rakennetyyppeihin luvussa 8.1., taulukossa 5.

6.5. Esitermien ryhmittely ja karsinta

Sanastotyöhön mukaan saadut kaksi erikoisalan asiantuntijaa osallistuivat esitermien ryhmittelyyn haastatteluissa. Projektin alkuvaiheessa, kun tutkielman työmenetelmä haki vielä muotoaan ja ranska ei ollut vielä vakiintunut termistön pääkieleksi, keräsin ja sanastin suomenkielistä lähdeaineistoa: hankin ja lainasin suomenkielisiä kirjoja ja etsin suomenkielisiä psykoterapiaa käsitteleviä artikkeleita. Suomenkielisen perusteoksen *Psykoterapiat* (Huttunen & Kalska toim. 2012) hankin asiantuntijalta saamani kirjallisuussuosituksen perusteella (haastattelu: F. Schmitt, psykoterapeutti, 21.1.2015). Eiasiantuntijan ominaisuudessa omat tietoni erikoisalasta eivät riittäneet runsaan saatavilla olevan suomenkielisen materiaalin relevanttiuden tai perifeerisyyden arvioimiseen erikoisalan ja tutkimustavoitteeni kannalta, ja sain apua keräämäni suomenkielisen materiaalin relevanttiuden arviointiin ja tähän perustuvaan aineiston karsimiseen ja valintaan asiantuntijalta (haastattelu: M. Heinimaa, psykiatrian erikoislääkäri, 19.2.2015). F. Schmitt osallistui esitermien ryhmittelyyn projektin alkuvaiheessa luokittelemalla hänelle lähettämieni kolmesta eri lähteestä kootun kolmen Word-tiedostomuotoisen suomenkielisen esitermilistan esitermit värikoodein neljään eri kategoriaan: psykoterapian teoriaan, psykoanalyttiseen teoriaan, psykopatologiaan ja kehityspsykologiaan. Näistä kategorioista ja työn rajauksesta käydystä keskustelusta sain alustavaa tietoa erikoisalan osa-alueiden hahmottamiseen, termistön osa-alueiden mahdolliseen jäsentelyyn ja siten koottavan termistön rajauksen suunnitteluun. Termistön mahdollisiksi osa-alueiksi tulivat projektin alkuvaiheessa psykoanalyttinen teoria, psykoterapian tekniikka ja psykopatologia. Näistä ensimmäisen, psykoanalyttisen teorian, sisällä mahdollisia osa-alueita olivat persoonallisuuden rakenne, minän toiminta ja minän kehitysvaiheet, ja edelleen minän toiminnan alakategorian sisällä defenssit eli puolustusmekanismit. (haastattelu: F. Schmitt, psykoterapeutti, 26.2.2015.)

Lähde- eli ranskankielisestä aineistosta poimitun esitermijoukon luokittelua erikoisalan eri osa-alueisiin sekä TSK:n ohjeiden mukaisesti erikoisalan ominaiskäsitteisiin, rinnakkaisalojen yhteisiin ja rinnakkaisaloilta lainattuihin käsitteisiin sekä vailla erikoismerkitystä oleviin yleiskielen käsitteisiin ohjasi haastatteluissa pääosin M. Heinimaa. Myös F. Schmittin haastatteluissa luokiteltiin niitä käsiteltävänä olleita ranskankielisiä esitermejä, joita ei vielä aikaisemmin oltu luokiteltu.

Kun lähdekielisen aineiston ensimmäinen kirja (Schmitt 2010) oli sanastettu, lähdekielisiä esitermejä oli kertynyt 950 kpl. Tässä vaiheessa työ eteni termistön osa-alueiden jäsentelyyn asiantuntijoiden ohjaaman esitermien luokittelun perusteella. Samalla etenin toisen teoksen sanastukseen, ja toisesta teoksesta esiin nousseet esitermiehdokkaat veivät minut takaisin ensimmäiseen teokseen vertailemaan ja tarkistamaan, olinko sivuuttanut potentiaalisen termin. Olisin mielelläni jatkanut sanastusta pitempään, mutta työn valmistumisen määräajan takia systemaattinen sanastus oli lopetettava vaiheessa, jossa esitermejä oli kertynyt kaikkiaan 1249 kpl.

Esitermien ryhmittelyssä psykoterapian erikoisalaan keskeisesti kuuluvina ja näin termistöön valittavina osa-alueina esiin nousivat seuraavat pääkategoriat: psykoterapia, psykoterapian kliininen käytäntö, psykoterapiaprosessi, psykoterapeuttinen työskentely, psykoterapian tekniikka ja psykodynaaminen teoria. Muita pääkategorioita olivat kognitiivinen teoria, systeeminen teoria ja psykoterapiatutkimus, jotka kaikki voidaan hahmottaa kuuluviksi psykoterapian erikoisalaan, mutta termistön alustavan rajauksen ulkopuolelle. Keskeinen pääkategoria ”psykoterapia” jakautui edelleen seuraaviksi alakategorioiksi: psykoterapeuttinen lähestymistapa, teoreettinen viitekehys ja psykoterapiamuoto. Psykoterapiamuoto puolestaan jakautui useisiin alakategorioihin joiden yhden mahdollisen deskriptiivisen jäsenyyksen esitän liitteessä 1., käsittekaaviossa 2.

Muita esitermien ryhmittelyn kautta hahmottuneita esitermien pääkategorioita olivat psykologia, psykiatria ja psykopatologia. Psykologia jakautui edelleen alakategorioihin, joista termistöön mukaan otettaviksi valikoituivat psyyken toiminta ja puolustusmekanismit. Muita psykologian pääkategorian alakategorioita olivat kehityspsykologia ja emootiot. Näiden kategorioiden esitermit rajasin termistön ulkopuolelle termistön laajuuden ja käytettävissä olevan ajan rajallisuuden vuoksi. Psykiatrian erikoisalaan kuuluvaksi luokiteltu esitermijoukko rajautui myös termistön ulkopuolelle. Psykiatrian erikoisalaan kuuluvaksi luokiteltu psykopatologia on psykoterapian erikoisalan kannalta merkittävä aihealue, jonka termejä käytetään psykoterapian erikoiskielessä, mutta psykopatologian käsitteitä ei ollut mahdollista ottaa mukaan työn laajuuden rajoissa. Psykopatologian käsitteet ovat monen alan yhteiskäsitteitä ja sellaisina harkinnanvaraisesti mukaan otettavia (TSK 1989: 153–154). Pois rajaaminen on paitsi tämän työn laajuuden kannalta välttämätöntä, myös siten perusteltua, että kieliassiantuntija löytää vaivattomasti psykopatologian termistöä ja käsitteiden määritelmiä verkosta sekä psykiatrian ja lääke-

tieteen sanastoista. Luokittelun yhteydessä syntyi omat kategoriansa myös esitermeille, joita ei ollut rajauksen vuoksi tarpeen tarkastella käsiteanalyysivaiheessa enää lainkaan: filosofia, sosiologia, yleislääketieteen kieli, yleiskieli ja fraseologiset yksiköt. Seuraavalla taulukolla (Taulukko 3) havainnollistan esitermien jakautumista kategorioihin.

ERIKOISALA	PÄÄKATEGORIA	POIMITTUJEN ESITERMIEN MÄÄRÄ KPL	MÄÄRÄ % KAIKISTA POIMITUISTA ESITERMEISTÄ	POIMITTUJEN ESITERMIEN MÄÄRÄ KPL YHTEENSÄ	MÄÄRÄ % YHTEENSÄ KAIKISTA POIMITUISTA ESITERMEISTÄ
psychothérapie	psychothérapie	121	9,7	642	51,4
	pratique clinique	148	11,8		
	processus psychothérapeutique	132	10,6		
	travail psychothérapeutique	23	1,8		
	technique de la psychothérapie	58	4,6		
	théorie cognitive	21	1,7		
	théorie psychodynamique	124	9,9		
	théorie systémique	12	1		
	recherche en psychothérapie	3	0,2		
psychologie	psychologie	173	13,9	236	18,9
	fonctionnement psychique	39	3,1		
	mécanisme de défense	24	1,9		
psychiatrie	psychiatrie	24	1,9	241	19,3
	psychopathologie	217	17,4		
	philosophie	1	0,08	130	10,4
	sociologie	1	0,08		
	langage médical	38	3		
	langue générale	39	3,1		
	unité phraséologique	51	4		
	PÄÄKATEGORIOITA YHTEENSÄ 19 KPL	KAIKKI ESITERMIT YHTEENSÄ 1249 KPL	YHTEENSÄ 99,8 %	KAIKKI ESITERMIT YHTEENSÄ 1249 KPL	YHTEENSÄ 100 %

Taulukko 3. Esitermien jakautuminen pääkategorioihin.

6.6. Käsiteanalyysi ja käsitejärjestelmien laatiminen

Toteutin käsiteanalyysin käsitekaavioita laatimalla. Tein kaaviot termistön pääkielellä. Kaavioiden pohjana toimivat ne termistön rajaukseen valitut kategoriat, joihin esitermit oli luokiteltu yhdessä asiantuntijoiden kanssa: psykoterapia, psykoterapian kliininen käytäntö, psykoterapiaprosessi, psykoterapeuttinen työskentely, psykoterapian tekniikka, psykodynaaminen teoria, psyyken toiminta ja puolustusmekanismit.

Sanastuksen yhteydessä keräsin esitermitietokantaani ja merkitsin aineistoon sivumarginaaliin merkinnällä ”DEF” sellaisia esitermien tekstikonteksteja, jotka sisältävät tietoa esitermien viittauskohteina olevien käsitteiden käsitepiirteistä ja käsitesuhteista. Merkitsemäni ja esitermitietokantaan keräämäni tekstikontekstit sekä suullinen asiantuntijoilta saatu tieto toimivat tietonani käsitekaavioiden luomisessa. Laatimistani kaavioista käytiin keskustelu kummankin asiantuntijan kanssa, ja muokkasin kaavioita keskustelujen perusteella.

6.7. Määritelmien laatiminen

Laadin määritelmät termistön pääkieleen perustuvien käsitekaavioiden sekä tekstiaineiston sisältämän tiedon, poimimieni tekstikontekstien ja asiantuntijoiden antaman lisätiedon avulla. Kun tekstikontekstissa oli saatavilla terminologisen määritelmän kriteerit täyttävä määritelmä, poimin määritelmän sellaisenaan tai hieman sitä muokaten terminologisen määritelmän muotoa varten.

6.8. Vastineiden haku ja lausunnot

Varsinaiselle lausuntokierrokselle ei jäänyt aikaa, mutta lähdekielisistä esitermeistä, lähdekielen käsitteistä ja mahdollisista kohdekielen vastineista keskusteltiin säännöllisesti haastatteluissa asiantuntijoiden kanssa. Kohdekielisten vastineiden haku oli meillä koko sanastotyöprojektin ajan. Deskriptiivisestä, sosioterminologisesta näkökulmasta ja tutkimustavoitteen kannalta oli tärkeää, että vastineiksi valikoituisi vain sellaisia termejä, jotka edustavat kohdekielisen toimintaympäristön diskurssiyhteisön jäsenten todellista, nykyistä kielenkäyttöä. Vastineista oli siksi välttämätöntä keskustella erikoisalan kohdekielisten asiantuntijoiden kanssa. Haastattelujen kuvaus ja haastattelujen lisänä vastineiden hakuun käyttämäni suomenkielinen lisäaineisto on esitelty alaluvussa 6.3.2.

7. Erikoisala: psykoterapia

Tässä luvussa esitän suppean historiallis-teoreettisen katsauksen sanastotyön kohteena olevaan erikoisalaan lukijalle, jolle erikoisala ei ole entuudestaan tuttu. Länsimainen psykoterapia on paitsi kansainvälinen myös kulttuurisidonnainen erikoisala. Eri psykoterapiasuuntauksia ja suuntausten sisäisiä koulukuntia on kehittynyt paikallisella ja kansainvälisellä tasolla, ja erikoisalan sisälle on muodostunut erikoistumalla ja eriytymällä uusia erikoisaloja, joilla on omat käsitteistönsä ja termistönsä (ks. esim. Huttunen & Kalska 2012; Sinelnikoff 2006: 9–11). Eriytymisen rinnalla erikoisalaa myös yhdenne-tään niin kutsutusta integratiivisesta näkökulmasta. Erikoisalan itsenäisen aseman kehitystä kuvaavat ne seikat, että Suomessa ammattinimike *psykoterapeutti* on suojattu vuonna 1994 lailla terveydenhuollon ammattihenkilöistä (559/1994) ja asetuksella terveydenhuollon ammattihenkilöistä (564/1994) (Suomalainen Lääkäriseura Duodecim 2006: 5) ja että psykoterapeuttikoulutus on tullut kansallisen koulutusjärjestelmän valvonnan alaiseksi yksityisten koulutusorganisaatioiden yksinomaisen sääntelyn piiristä vuonna 2011 (haastattelu: M. Heinimaa, psykiatrian erikoislääkäri, 8.4.2016). Ammattinimike *psykoterapeutti* on suojattu Ranskassa lain *Loi Accoyer* (2004) voimaan saattavalla asetuksella vuonna 2010.

Psykoterapia määritellään ”ammattilliseksi keinoksi auttaa psykologisilla menetelmillä ihmisiä vapautumaan heidän hyvinvointiaan haittaavista oireista tai käytöksestä” (Huttunen & Kalska 2012: 5). Yhteiskunnan virallisessa näkemyksessä psykoterapia on häiriöiden ja ongelmien poistamista. Valviran (2008) julkaisemissa *Psykoterapeutin ammattinimikkeen käyttöön oikeuttavan koulutuksen hyväksymisperusteissa* psykoterapia ja psykoterapian tavoitteet määritellään seuraavasti:

Psykoterapia on psyykkisen terveyden ja toimivuuden lisäämiseen tähtäävää tavoitteellista terveydenhuollon ammattillista toimintaa.

Psykoterapialla hoidetaan henkilöitä, joilla on psyykkinen häiriö tai psykoterapian keinoin autettavissa oleva muu ongelma. Häiriöllä tai ongelmalla saattaa olla psyykkisten ilmenemismuotojen lisäksi ruumiillisia, vuorovaikutuksellisia ja sosiaalisia ilmenemismuotoja.

Psykoterapian tavoitteena on poistaa tai lievittää psyykkisiä häiriöitä ja niihin liittyvää kärsimystä, tukea psyykkistä kasvua ja kehitystä sekä lisätä henkilön valmiuksia itse ratkaista ongelmiaan.

Psykoterapiasuuntauksen on perustuttava tieteellisesti tutkittuun yhtenäiseen psykologiseen teoriaan, joka auttaa ymmärtämään sekä ihmisen normaalia kehitystä että psyykkisten häiriöiden eri muotoja. Psykoterapiasuuntauksen ja -menetelmän valinnassa on otettava huomioon sen soveltuvuus potilaan häiriön hoitoon.

Esimerkkejä teorioista ovat psykoanalyttinen, ryhmäpsykoanalyttinen, perheterapeuttinen ja kognitiivinen teoria sekä niistä johdetut menetelmät. (Valvira 2008).

Jotkut psykoterapeutit voivat kuvailla psykoterapian päämäärää vielä syvällisemmin: ”Psykoterapian päämäärä on auttaa häntä [potilasta] tulemaan siksi ihmiseksi, joka hän on” (Rostila 1981: 201); ”Nous assistons à la possibilité, pour l’homme, de devenir réellement lui-même, dans une dimension individuelle et sociale, grâce à l’utilisation de techniques appropriées” (Deneux & al. 2009: 6–7); ”C’est Carl Rogers qui assignait comme but essentiel à la thérapie le précepte philosophique « Deviens ce que tu es »” (Delourme & Marc 2014: 220). Schmitt (2010: 168) tiivistää psykoterapian tavoitteet kolmeen päätyyppiin: kärsimyksen vähentäminen, toimintakyvyn parantaminen ja ymmärryksen lisääminen. Tunne-elämän tasolla psykoterapian hoitotavoite on siis vähentää psyykkistä kärsimystä, toiminnan tasolla hoitotavoite on toimia paremmin ja kognitiivisella tasolla hoitotavoite on ymmärtää paremmin. Psykoanalyttisessa psykoterapiassa itseymmärryksen laajentaminen on päätavoite ja subjekti itse tekee muutoksen toiminnassaan, lisääntyneen itseymmärryksen avulla. (haastattelu: F. Schmitt, psykoterapeutti, 15.3.2016.)

7.1. Psykoterapian synty ja kehitys

Seuraavaksi tarkastelen, miten psykoterapia on saanut alkunsa ja kehittynyt, sillä historiallinen näkökulma on tärkeä psykoterapian erikoisalan nykyisen monimuotoisuuden hahmottamiseksi. Historiallisen katsauksen kokoamisessa tärkein lähteeni on ollut haastateltava asiantuntija LT, FK, psykiatrian erikoislääkäri, vaativan erityistason pari- ja perheterapeutti, perheterapiakouluttaja, kliininen opettaja Markus Heinimaa.

Psyykkisiä häiriöitä on eroteltu antiikin ajoista saakka. Asetelma on aina ollut se, että silloin kun ihmisellä kaikki sujuu hyvin, psyykeä tai sen toimintaa ei tunnusteta, mutta kun ihminen ei pysty enää toimimaan normaalisti, niin ajatellaan, että ihminen on sairas, tai ajatellaan, että ihmisen sielu on sairastunut. Ihmisen sielun sairastumista ajateltiin 200 vuotta sitten, jolloin psykiatria oli pitkälti laitopsykiatria: toimintakyvyttömät mutta ei kuitenkaan rikolliset ihmiset kertyivät laitoksiin, asylumeihin, eräänlaisiin turvataloihin. Laitopsykiatria oli sielultaan sairastuneiden ihmisten ongelmien luokittelua ja tieteellistä hahmottamista. Laitopsykiatriassa käytännön työtä tekevien mielisairaala-lääkärien eli alienistien näkemyksessä psykiatriset sairaudet hahmottuivat vaikeasteisina psyykkisen, sielullisen ja sosiaalisen toiminnan häiriönä (ransk. aliénation, saks. Psychosis) ja ne saatettiin kaikki nähdä saman sairauden eri ilmenemismuotoina (saks. Einheitspsychose). Laitopsykiatrian ja yliopistopsykiatrian näkemysten välillä

oli tässä kohdin linjaeroja: yksityiskohtaisia oirekuvaan liittyviä jaotteluja ja erotteluja tekivät tyypillisesti yliopistojen lääketieteellisissä tiedekunnissa toimivat professorit, ja näin syntyivät psykopatologian keskeiset tautikategoriat. (haastattelu: M. Heinimaa, psykiatrian erikoislääkäri, 15.1.2015.)

Nykymuotoinen psykoterapia ei syntynyt varsinaisesti kummastakaan näistä konteksteista, vaan sen voidaan perustellusti katsoa alkaneen neurologi ja yksityislääkäri Sigmund Freudin (1856–1939) työstä. Tosin Freudin edustamalle ”syvyyopsykologiselle” lähestymistavalle on tunnistettavissa iso joukko edeltäjiä erityisesti hypnoosin parissa työskennelleiden klinikkojen parissa, ja ranskalainen Pierre Janet kehitti Freudin kanssa samoihin aikoihin hyvin jäsenellyn toiminnan psykologian, psykopatologian teorian ja tähän liittyvän terapian. Freudin vaikutus psykoterapian kehitykseen on kuitenkin keskeinen. (haastattelu: M. Heinimaa, psykiatrian erikoislääkäri, 15.1.2015.) Freudin havainto siitä, että ihmisen tietoinen psyykkinen toiminta on suurelta osin tiedostamattomien psyykkisten voimien hallitsemaa, oli vallankumouksellinen ja vaikutti merkittävästi niin psykiatrian kuin psykologiankin kehitykseen. Havainto kohtasi vastustusta, mutta on myöhemmin hyväksytty osaksi ihmistä koskevaa tietoa. Freud itse asetti tämän havainnon kolmanneksi kahden ihmiskunnan ajattelua eniten muuttaneen tieteellisen läpimurron rinnalle: ensimmäinen oli Kopernikuksen oppi siitä, että maa ei olekaan maailmankaikkeuden keskipiste ja toinen Darwinin evoluutio-oppi, joka poisti jyrkän eron eläimen ja ihmisen väliltä. (Alanen 1978: 10–11.) Freud muodosti havainnoistaan *psykodynamiikan* käsitteen, joka tarkoittaa ihmisen sisäisten, mielellisten tunne- ja vieti-peräisten voimien keskinäistä vuorovaikutusta ja ristiriitoja (Alanen 1978: 23; Lehtonen 2006: 703).

Freud vietti vuonna 1885 aikaa Pariisissa kuuluisassa Salpêtrière’in mielisairaalassa, missä vaikutti ranskalainen neuropatologi Jean-Martin Charcot, joka oli kiinnostunut hysteriaista ja hysteerikoista, eli käytännössä vaikeasti oireilevista naispotilaista, jotka eivät kuitenkaan olleet niin hulluja kuin mielisairaaloiden vaikeasti sairastuneet. Charcot etsi hysterialle orgaanista etiologiaa, mutta tuli siihen lopputulokseen, että hysteerinen oireilu oli aina jollakin tavalla seksuaalisuuteen liittyvää ja yhteydessä potilaan kokemiin psyykkisiin traumoihin. Freud kiinnostui Charcot’n näkemyksestä ja jatkoi työtään Wienissä yhteistyössä lääkäri Joseph Breuerin kanssa. Yksi Freudin ja Breuerin ensimmäisiä potilaita oli 1880-luvulla hoidettavana ollut voimakkaasti oireileva hystee-

rikkopotilas Anna O. Breuer oli Anna O:n hoitava lääkäri, ja Breuerin Anna O:lle antama hoito oli katartista psykoterapiaa: hypnoosin avulla koetettiin palata menneisyyteen, ja potilas pyrki kertomaan, mikä menneisyyden tapahtuma oli aiheuttanut jonkin oireen syntymisen. Terapia toimi hyvin, ja Anna O. kuvaili itse saamaansa hoitoa nimityksillä ”talking cure”, puhumiskuuri, ja ”chimney sweeping”, tukossa olevien putkien puhdistaminen. Hoidossa tapahtui kuitenkin potilaan taholta komplikaatio, terapiarakastuminen: Anna O. rakastui lääkäriinsä Breueriin, ja sen ajan lääketieteellisen yhteisön jäsenenä Breuerin oli vaikea käsitellä tilannetta. Freud kohtasi itse hoitamiensa hysteeristen naispotilaiden taholta myöhemmin samanlaisia tunteiden osoituksia ja kehitti ilmiöstä psykoanalyysille keskeisen transferenssin eli tunteensiirron käsitteen: transferenssi-ilmiössä potilaan aikaisempaan tunnesuhteeseen liittyviä tunteita siirtyy kohdistumaan potilasta hoitavaan henkilöön. (Alanen 1978: 17–22; haastattelu: M. Heinimaa, psykiatrian erikoislääkäri, 15.1.2015.)

Freudin ja Breuerin yhteistyö oli ensimmäinen yritys hoitaa menneisyydessä tapahtuneeseen seksuaaliseen traumaan liittyviä häiriöitä, ja hoidossa käytettiin hypnoosia. Freud kuitenkin koki hypnoosin epäluotettavaksi ja muutti hoitotekniikkaansa. Ratkaiseva muutos hoitotekniikassa syntyi Freudin hoitaessa potilasta Elisabeth v. R. vuonna 1892. Potilas ilmaisi Freudille haluavansa saada puhua keskeytyksettä, ja tämän toivomuksen huomioiden Freud kehitti vapaan assosiaation menetelmän, jonka avulla menneisyyden tapahtumat voivat nousta pintaan, tulla muistetuiksi, käsitellyiksi ja sitä kautta häipyä. Keskeistä menetelmässä on tiedostamattomien ja torjuttujen asioiden saattaminen tietoisuuteen. Tästä nykymuotoinen psykoterapia, ”talking cure” eli keskusteluterapia, lähti varsinaisesti kehittymään. (Alanen 1978: 23–25; haastattelu: M. Heinimaa, psykiatrian erikoislääkäri, 15.1.2015.) Psykoanalyysissa pyritään vapauttamaan potilas psyykkisistä ristiriidoistaan tulkinnan avulla. Tulkinta edellyttää tarkkaa tietoa potilaan henkilöhistoriasta. (Alanen 1978: 25.)

Freudin menetelmä, psykoanalyysi, levisi pikku hiljaa praktikkojen keskuuteen. Aluksi psykoanalyysi kohtasi paljon vastustusta sairaalamaailmassa, missä Freudia pidettiin ”humpuukimaakarina”. Yksi ensimmäisiä sairaaloita, jossa Freudin menetelmä tuli käyttöön, oli Zürichin Burghölzli, missä toimivat mm. psykoterapian pioneeri, psykiatri Carl Gustav Jung ja ylilääkäri Eugen Bleuler, yksi keskeisistä psykiatrisen diagnostiikan kehittäjistä. Bleulerin erityispiirre oli, että hän oli vahvasti omistautunut hoito- ja poti-

lastyölle: hän asui, eli ja myös ruokaili sairaalassa potilaidensa keskuudessa vuosikymmeniä. Bleuler siis tunsi asiakaskuntansa hyvin, kun taas toinen kuuluisa diagnostikko, Emil Kraepelin, kehitti käsitteitään toimiessaan sairaalan ylilääkärinä Tartossa vain havaintojen perusteella seuraamalla behavioraalisesti, miten potilaiden oireet etenivät, osaamatta potilaidensa kieltä. Kraepelinin lähestymistavasta siis puuttui psykoterapian ymmärtävä aspekti, pyrkimys oireiden sisällölliseen ymmärtämiseen. Oleellinen ero Freudin ja kaikkia häntä edeltäneiden työssä olikin se, että aikaisemmin oli kuvattu oirekuvia, oireiden etenemistä ja paranemista, mutta Freud pyrki psykologisesti ymmärtämään oireita, hakemaan psykologisia, ymmärrettäviä selityksiä oireen ilmenemismuodolle. Tästä psykoterapia lähti liikkeelle. Burghöltzlistä lähti myös myöhemmin, 1950-luvulla liikkeelle hysteriää vaikeampien psyykkisten häiriöiden, psykoosien ja skitsofrenian, psykoterapeuttisesti orientoitunut hoito. (haastattelu: M. Heinimaa, psykiatrian erikoislääkäri, 15.1.2015.)

Freudilaisuus laajeni liikkeenä ja levisi Yhdysvaltoihin, missä se oli 1950- ja 1960-luvuilla dominoiva psykiatrian muoto: Yhdysvalloissa ainoastaan 2 psykiatrian professoria 1950-luvulla oli ei-psykoanalyttikkoja. Psykoanalyysilla oli siis valta-asema psykiatriassa, ja se levisi sekä sairaalakäyttöön että lievempienkin psyykkisten häiriöiden hoitoon. Psykoanalyttinen liike levisi ja eteni ennen kaikkea praktikkojen kautta, kun taas nykyään hyvin tunnettu kognitiivinen psykoterapia on lähtöisin yliopistomaailmasta: sitä ovat kehittäneet kliiniset psykologit ja psykiatrit ennen kaikkea akateemisessa kontekstissa. Myös behavioraalinen psykoterapia, toinen Yhdysvalloissa vahva liike, jonka näkyvyys ei Suomessa ole yhtä suuri kuin Amerikassa, on tyypillisesti ollut tieteellisesti orientoitunutta ja sen käsitteistö on lähtöisin akateemisesta ympäristöstä ja kliinisen psykologian piiristä. Psykoterapia on alun perin kuitenkin lähtöisin psykodynaamisesta kontekstista eli psykoanalyysista: psykoanalyysista tuli globaali liike, joka teki psyykkisten oireiden psykoterapeuttisesta, ymmärtävästä käsittelystä ja puhehoidosta (”talking cure”, ”cure de parole”) yleisesti hyväksyttyä. Behavioraalinen terapia on ollut vastaliike psykoterapian puhekeskeisyydelle: behavioristinen näkemys on se, että saattamalla potilas tekemään oikeita asioita myös potilaan puhe muuttuu. (haastattelu: M. Heinimaa, psykiatrian erikoislääkäri, 15.1.2015.)

Eri konteksteista on syntynyt psykoterapian suuntauksia vastaliikkeenä psykoanalyysille. Suuntauksista nykyään vahvin on kognitiivis-behavioraalinen psykoterapia, CBT.

Kognitivismi on vahva liike monista syistä: ensinnäkin kognitivismin ensimmäiset kehittäjät, esimerkiksi Aaron Beck, ovat olleet psykiatreja, joilla on ollut keskeinen valta-asema psykoterapian kentällä. Toiseksi, erityisesti Iso-Britanniassa kliiniset psykologit ovat kehittäneet kognitiivista psykoterapiaa tutkimuskeskeisesti, ja tehokkuustutkimukset ovat kasvattaneet kognitiivisen psykoterapian yleistä hyväksyttävyyttä. Kolmanneksi, modernin tietoyhteiskunnan kehitys ja tietokoneen metaforinen rooli psykologisen informaation käsittelyn mallina on antanut kognitiiviselle lähestymistavalle vetovoimaa lääkärinkunnan piirissä: ajattelun työstäminen koetaan helposti lääkärinkunnassa ”fiksumpana” kuin epämääräisemmän ”mystisen” aineksen kuten unien ja tunteiden erittely. Lääkärinkunnan näkemykset taas vaikuttavat vahvasti siihen, mitä yhteiskunnassa pidetään hyväksyttävänä ja mitä yhteiskunta subventoi. (haastattelu: M. Heinimaa, psykiatrian erikoislääkäri, 15.1.2015.)

Psykoterapian erikoisalan kokonaisuuden sisällä on erilaisia painotuksia sen suhteen mitä fokusoidaan, jotta potilas hyötyisi terapiasta. Voidaan nähdä, että psykoterapian sisällä on jatkuva konflikti sen välillä, miten paljon korostetaan ymmärtävää, potilaan maailmankuvaa tukevaa suhtautumista vs. direktiivistä, ohjaavaa hoidollista toimintatappaa. CBT on tyypillisesti direktiivinen terapia, koska siinä ohjataan potilas vaihtamaan vääristyneet ajattelutavat oikaistuihin ajattelutapoihin. (haastattelu: M. Heinimaa, psykiatrian erikoislääkäri, 15.1.2015.)

Perheterapia on ollut aktiivinen psykoterapialiike 1950-luvulta lähtien, jolloin se syntyi Yhdysvalloissa. Perheterapian keskeisinä lähtökohtina olivat holistisuus, jossa huomioidaan koko perhekonteksti ja ympäristö sekä systeemisyys, jossa systeemin kaikki osat ovat toisistaan riippuvaisia ja systeemin osan muuttuminen johtaa siihen, että koko systeemi muuttuu. Perheterapian malli oli radikaalisti erilainen kuin psykoanalyysista kehittynyt psykoterapian malli. Psykoanalyysin mallista oli tullut objektiivoinen, eli siinä kuvataan yksilön psyykinen rakenne ja rakennetta manipuloimalla pyritään saamaan aikaan muutos yksilössä. Perheterapiassa taas ei tehdä oletuksia yksilön sisäisestä psyykkisestä rakenteesta vaan tutkitaan verkostoa ja vaikuttamalla verkostoon pyritään saamaan aikaan muutos yksilössä. Lähtökohta perheterapiassa oli siis päinvastainen kuin psykoanalyysissa: edetään isosta kokonaisuudesta kohti pienempää, kun psykoanalyysissa edetään sisältä ulospäin. (haastattelu: M. Heinimaa, psykiatrian erikoislääkäri, 15.1.2015.)

Perheterapian sisällä muodostui nopeasti monia koulukuntia, jotka dekonstruoivat psykoterapiassa oleellisina pidettyjä käsitteitä kuten sairauden käsitettä: sairauden käsitteestä siirryttiin perhedynamiikan ongelmaan ja tästä siirryttiin tarjoutuvan ongelman fokusointiin, ongelmakeskeisyyteen. Ongelmakeskeisessä psykoterapiassa katsottiin, että ei ole olemassa psykiatrisia sairauksia vaan vain ongelmia, joihin pitää löytää sopivia ratkaisuja. Seuraava kehitysvaihe oli, että katsottiin, että mitään ongelmiakaan ei ole olemassa, vaan on vain voimavaroja, joihin keskittymällä ongelmat katoavat. Ratkaisukeskeinen psykoterapia on osa tätä perheterapian kehitystä, ja ratkaisukeskeisessä psykoterapiassa keskitytään ongelmien erittelyn sijasta ratkaisujen etsimiseen. Ratkaisukeskeinen psykoterapia on muotoutunut perheterapian alalajista yksilöterapiasuuntaukseksi, jonka tiedollinen viitekehys on vahvasti sidoksissa käytännön toimintaan. (haastattelu: M. Heinimaa, psykiatrian erikoislääkäri, 15.1.2015.)

7.2. Erikoisalan jaottelu osa-alueisiin

Psykoterapiaa voidaan jaotella eri tavoin, sillä käsitteellä on useita ulottuvuuksia: psykoterapia voidaan jakaa hierarkkisiin alakäsitteisiin eri käsitepiirretyyppejä edustavien luokitteluperusteiden mukaan. Luokitteluperusteita ovat psykoterapioissa käytettävät *teoreettiset viitekehukset*, *terapiatekniikat* ja muut psykoterapian käytäntöön kuuluvat peruselementit: *hoidon kohde* (yksilö, pari, perhe tai ryhmä); sopimuksen, toimenpiteiden ja sääntöjen muodostamat *rakenteet*; *hoidon kesto* ja *hoidon tavoite*. Haastateltava asiantuntija, FT, psykoterapeutti F. Schmitt esitti psykoterapia-alan laajuutta ja monimuotoisuutta havainnollistavia jaotteluja, joita tarkastelen lyhyesti seuraavaksi. *Teoreettisten viitekehysten* mukaan psykoterapiat voidaan jakaa Sigmund Freudin työhön pohjautuvaan psykodynaamiseen psykoterapiaan; ajattelun virhemuodostelmien korjaamiseen pyrkivään kognitiiviseen psykoterapiaan (CT); ajattelun ja tunteiden yhteen liittymisen huomioivaan, psykoterapian alalla nykyään yleiseen ja hallitsevassa asemassa olevaan kognitiivis-analyttiseen psykoterapiaan (CAT); ajattelun ja käyttäytymisen muutokseen pyrkivään kognitiivis-behavioraaliseen psykoterapiaan (CBT); psykoedukaatioon, jonka teoreettisena taustana ovat behavioristiset psykoterapiat ja jossa pyritään opettamaan potilasta tulemaan toimeen pysyvien oireiden ja ominaisuuksien kanssa, kuten ylivilkkaus tai skitsofreniaan liittyvät oireet; sekä systeemiseen psykoterapiaan, jossa hoidon keskiössä eivät ole niinkään yksilön sisäiset psyykkiset ilmiöt vaan ihmis-

ten välinen vuorovaikutus. Perheterapia ja ryhmäterapia ovat systeemistä psykoterapiaa. (haastattelu: F. Schmitt, psykoterapeutti, 21.1.2015.)

Psykoterapioita voidaan luokitella myös käytettävien *terapiatekniikoiden* mukaan. Tekniikan mukaan luokitelluissa psykoterapioissa keskiössä on siis jokin spesifinen terapiatekniikka, kun taas teoreettinen viitekehys voi olla eklektinen eli sisältää aineksia eri psykologisista teorioista. Tekniikan mukaan voidaan luokitella erikseen esimerkiksi taidepsykoterapia, musiikkipsykoterapia, tanssi-liiketerapia, kirjallisuusterapia, valokuvaterapia, Gestalt-terapia, psykodraama tai EMDR (haastattelu: F. Schmitt, psykoterapeutti, 21.1.2015; haastattelu: M. Heinimaa, psykiatrian erikoislääkäri, 13.4.2016; Huttunen & Kalska 2012). On olemassa myös psykoterapioita, joissa yhdistetään jokin spesifinen *teoreettinen viitekehys* ja jokin spesifinen *terapiatekniikka*. Tällaisia psykoterapioita ovat esimerkiksi äiti–vauva-vuorovaikutukseen perustuvat terapiat. Psykoterapiat voidaan luokitella myös *hoidon kohteen* perusteella yksilöterapiaan, pariterapiaan, perheterapiaan ja ryhmäterapiaan, joissa kaikissa voidaan käyttää eri teoreettisia viitekehysjä ja eri terapiatekniikoita. (haastattelu: F. Schmitt, psykoterapeutti, 21.1.2015.) Hoidettavan ikäryhmän perusteella taas voidaan erottaa lastenpsykoterapia ja nuorten psykoterapia, nuoren aikuisen psykoterapia, aikuisen psykoterapia ja ikääntyneiden psykoterapia. *Hoidon keston* perusteella voidaan erottaa lyhytterapia ja pitkäkestoinen psykoterapia. (Huttunen & Kalska 2012; Keinänen & Engblom 2007; Suomalainen Lääkäriseura Duodecim 2006.)

Psykiatri, psykoanalyytikko Bernard Brusset (2003: 57) toteaa, että psykoterapioiden luokittelu on parhaimmillaankin mielivaltaista, ja esittelee psykoterapian eri lajeja aikajärjestyksessä niiden ilmestymisen mukaan. Brusset jakaa psykoterapiat kahtia, psykoanalyttisiin ja ei-psykoanalyttisiin psykoterapioihin. Psykiatrian professori Laurent Schmitt (2010: 164) jakaa psykoterapiat neljään kategoriaan: paljastaviin psykoterapioihin (psychothérapies interprétatives), kognitiivisiin psykoterapioihin (psychothérapies cognitives), roolin ja kommunikaation muutoksiin pyrkiviin eli suomalaiselle tutummalla nimityksellä systeemisiin psykoterapioihin (psychothérapies de la communication et du rôle de la personne) sekä tukea antaviin eli supportiivisiin psykoterapioihin (psychothérapies de soutien). Integriativista näkökulmaa edustavat psykologian tohtorit, kouluttajapsykoterapeutit Delourme ja Marc (2014: 6) hahmottavat seuraavanlaisen jaottelun: psykoanalyysit, hypnoterapiat, psykofyysiset psykoterapiat, kognitiiviset ja

käyttäytymisterapiat sekä kommunikatiiviset terapiat, joihin he lukevat systeemisen terapian. Psykiatrian asiantuntijat Alain Deneux, François Poudat, Thierry Servillat ja Jean-Luc Vénisse (2009: IX) esittävät psykoterapian jaottelun kolmeen pääsuuntaukseen: psykoanalyttiseen psykoterapiaan, kognitiivis-behavioraaliseen psykoterapiaan ja systeemis-strategiseen psykoterapiaan.

7.3. Rajaus eli käsiteltävät osa-alueet

Psykodynaamisen psykoterapian yläkäsitteen alle kuuluva psykoanalyttinen psykoterapia on yleisintä Suomessa tarjottavaa psykoterapiaa (Luhtasaari 2010). Psykoanalyttisen psykoterapian teoreettisen viitekehyksen muodostavat psykoanalyttiset teoriat, jotka saivat alkunsa Sigmund Freudin työstä. Freudin kehittämä psykoanalyysi on psykoanalyttisen terapian ja myös muiden psykoterapioiden kantamuoto. (ks. esim. Alanen 1978: 9; Juutilainen & Takalo 2009; Lehtonen 2006: 703.) Näistä syistä pidin perusteltuna valintana tutkia psykodynaamista suuntausta edustavaa aineistoa, päätavoitteenani kuitenkin kartoittaa psykoterapian peruskäsitteistöä yleisellä tasolla ja muodostaa psykoterapian erikoiskielessä yleisesti käytettävien termien kokoelma, josta ei-asiantuntija voi saada nopeasti perustietoa erikoisalasta. Valitsin rajaukseen aineistossa esiintyneitä psykoterapian kliinisen käytännön yläkäsitteitä, psykoterapiaprosessin keskeisiä käsitteitä, psykoterapeuttisen työskentelyn käsitteitä ja psykoterapian tekniikkaa koskevia käsitteitä, joihin sisältyy psykodynaamisen yksilöpsykoterapian käsitteitä. Rajaukseen tulivat mukaan myös kääntäjää ajatellen hyödyllisenä tietona pitämiäni, aineistossa toistuneita psyyken toimintaa kuvaavia peruskäsitteitä ja näihin lukeutuvia puolustusmekanismeja. Psykodynaamisen suuntauksen keskeisiä käsitteitä tuli lopulta vain osaksi psykoterapiaa yleisellä tasolla havainnollistavaa käsitteistöä ja termistöä, eli kerätty termistö edustaa psykoterapian erikoisalan keskeistä ominaiskäsitteistöä psykodynaamisella painotuksella.

8. Yhteenveto

8.1. Tutkitun erikoiskielen piirteitä

Tutkiessani lähdekielistä erikoiskieltä kiinnitin huomiota poimimieni esitermien sanaluokkaan ja moniosaiseen rakenteeseen. Seuraavalla taulukolla (Taulukko 4) havainnollistan esitermien jakautumista eri sanaluokkiin. Taulukkoon on otettu mukaan vain ne esitermikategoriat, jotka on tässä sanastotyössä luokiteltu kuuluviksi erikoisaloille psykoterapia, psykologia ja psykiatria (ks. Taulukko 3, alaluku 6.5) ja katsottu keskeisiksi psykoterapian erikoiskielen osa-alueiksi. Taulukossa eivät ole mukana pois karsitut esitermikategoriat filosofia, sosiologia, yleislääketieteen kieli, yleiskieli ja fraseologiset yksiköt, yhteensä 130 pois karsittua esitermiä. Tarkasteltavaksi otettu esitermijoukko käsittää siis 1119 kpl esitermejä.

SANALUOKKA	ESITERMIEN MÄÄRÄ KPL YHTEENSÄ	ESITERMIEN MÄÄRÄ % YHTEENSÄ
ADJEKTIIVI	128	11,4
ADVERBI	3	0,3
SUBSTANTIIVI: yhdistämättömät termit, yhdyssanatermit ja sanaliittotermit	956	85,4
VERBI	32	2,9
	ESITERMEJÄ 1119 KPL	100 %

Taulukko 4. Esitermien jakautuminen sanaluokkiin.

Taulukosta 4 voidaan nähdä, että tutkitun aineiston perusteella yleisimmät lähdekielisen psykoterapian erikoiskielen termien sanaluokat ovat substantiivi (85,4 % esitermeistä) ja adjektiivi (11,4 % esitermeistä). Seuraavaksi esitän taulukon sanaluokkaan substantiivi luokittelimieni esitermien rakenteista (Taulukko 5). Tarkastelussa ovat edelleen mukana vain ne esitermit, joita voidaan pitää keskeisinä psykoterapian erikoiskielessä eli samat esitermikategoriat kuin taulukossa 4, mutta ainoastaan sanaluokkaan substantiivi kuuluvat esitermit, joita on yhteensä 956 kpl. Taulukossa 5 käytetyt lyhenteet ovat: A =

adjektiivi, CONJ = konjunktio, DET = determinantti, PREP = prepositio ja S = substantiivi.

SANA-LUOKKAAN SUBSTANTIIVI LUOKITELLUT ESITERMIT	SANALUOKKAAN SUBSTANTIIVI LUOKITELTUIJEN ESITERMIEN RAKENNE	MÄÄRÄ KPL	MÄÄRÄ %
YHDISTÄMÄTÖN TERMI	S	345	36,1
YHDYSSANATERMI TAI SANALIITTO-TERMI: 611 kpl = 63,9 %	A + S	6	0,6
	S + A	332	34,7
	S + A + A	6	0,6
	S + A + A + DET + S	1	0,1
	S + A + A + CONJ + A	3	0,3
	S + A + DET + S	2	0,2
	S + A + PREP + DET + S	3	0,3
	S + DET + S	26	2,7
	S + DET + S + A	3	0,3
	S + DET + S + PREP + S	1	0,1
	S + PREP + A + S	3	0,3
	S + PREP + DET + A + S + DET + S	1	0,1
	S + PREP + DET + S	34	3,6
	S + PREP + DET + S + CONJ + DET + S + PREP + DET + S	1	0,1
	S + PREP + DET + S + CONJ + PREP + DET + S	1	0,1
	S + PREP + DET + S + DET + S	1	0,1
	S + PREP + S	157	16,4
	S + PREP + S + A	5	0,5
	S + PREP + S + A + DET + S + PREP + DET + S	1	0,1
	S + PREP + S + CONJ + PREP + DET + S	1	0,1
	S + PREP + S + CONJ + PREP + S	2	0,2
	S + PREP + S + PREP + DET + S	1	0,1
	S + PREP + S + PREP + S	7	0,7
S + PREP + S + PREP + S + A	1	0,1	
S + PREP + S + S	2	0,2	
S + S	9	0,9	
S + S + PREP + S	1	0,1	
YHTEENSÄ 956 kpl = 100 %	ERILAISIA RAKENNETYYPPEJÄ YHTEENSÄ 28 KPL	956 kpl	99,7 %

Taulukko 5. Sanaluokkaan substantiivi luokiteltujen esitermien rakenteet.

Taulukosta 5 voidaan nähdä, että tutkitun aineiston perusteella lähdekielisessä psykoterapian erikoiskielessä termit ovat enemmistöltään rakenteeltaan moniosaisia yhdys- tai sanaliittotermejä: 63,9 % sanaluokkaan substantiivi kuuluvista esitermeistä on raken-

teeltaan moniosaisia substantiivilausekkeita ja 36,1 % yhdistämättömiä termejä. Rakenteeltaan moniosaisten termien yleisin rakenne lähdekielisessä psykoterapian erikoiskielessä on sanaliitto substantiivi + adjektiivi (34,7 % kaikista sanaluokkaan substantiivi kuuluvista esitermeistä) ja toiseksi yleisin yhdyssanarakenne substantiivi + prepositio + substantiivi (16,4 % kaikista sanaluokkaan substantiivi kuuluvista esitermeistä). Termien tyypillinen rakenne lähdekielisessä psykoterapian erikoiskielessä on siis tutkitun aineiston perusteella yleisimmistä alkaen

1. yhdistämätön substantiivi (36,1 %),
2. substantiivi + adjektiivi (34,7 %),
3. substantiivi + prepositio + substantiivi (16,4 %),
4. substantiivi + prepositio + determinantti + substantiivi (3,6 %) ja
5. substantiivi + determinantti + substantiivi (2,7 %).

8.1.1. Delfiset ja kryptiset termit

Tutkittu erikoiskieli sisältää sekä delfisiä että kryptisiä termejä. Delfisiä termejä ovat esimerkiksi psykoterapian kliinisen käytännön keskeisten käsitteiden nimitykset 'demande', 'déplacement', 'cadre', 'consultation', 'consulter', 'intervenir', 'intervention', 'sujet', 'relation [psychothérapeutique]' ja 'résistance'. Aineistoa lukiessa oli mahdollista havaita, että myös erikoisalan diskurssin itsensä sisällä samanmuotoinen leksikaalinen yksikkö esiintyy yleiskielen sanamerkityksessä sekä terminä erikoismerkityksessä eri käyttöyhteyksissä. Psykoterapian erikoiskielen delfisyys voitaisiin hahmottaa psykologian erikoiskielen delfisyydelle alisteisena ilmiönä. Tutkimani psykoterapian erikoiskieli tosin sisältää delfisten termien lisäksi myös kryptisiä termejä, jotka ovat psykologian käsitteiden nimityksiä. Erikoiskielen kryptisiä termejä ovat myös etenkin useat psykiatristen sairauskäsitteiden nimitykset.

8.1.2. Adjektiivin termiys

Lähdekielisen aineiston sanastuksen yhteydessä tuli esille, kuten taulukossa 5 on esitetty, että lähdekielisessä erikoiskielessä esiintyy runsaasti adjektiivin sisältäviä kollokatioita, joiden käsitteellinen erikoistuneisuus ja termiys johtuvat juuri adjektiivin sisältämästä informaatiosta. Adjektiivien merkittävää asemaa ranskankielisessä psykoterapian erikoiskielessä hyvin kuvaava esimerkki on seuraava tekstikatkelma aineistosta:

À l'intérieur de cette unité disciplinaire se développent des modalités théorico-pratiques différenciées, allant de la mise à jour des phénomènes inconscients à la recherche de modifications comportementales en passant par la mobilisation des forces énergétiques, l'analyse des jeux transactionnels, l'exploration d'enjeux contextuels et systémiques, et bien d'autres focalisations possibles, toutes aussi pertinentes et utiles les unes que les autres. (Delourme & Marc 2014: 2).

Psykoterapiamuotoihin viitataan tekstikatkelmassa niitä kuvaavalla keskeisellä adjektiivilla, ei terapiamuodon varsinaista nimitystä käyttäen.

8.1.3. Termin esittelijät eli *koettimet*

Aineistossa esiintyi termejä eksplisiittisesti esitteleviä tekstikonteksteja, joissa on kielellisesti tai typografian avulla ilmaistu, että seuraava tai edeltävä yksikkö on merkitykseltään erikoistunut. Näitä eksplisiittistä tietoa sisältäviä konteksteja on runsaasti ensin sanastetussa teoksessa (Schmitt 2010), sillä teos on yleistajuisuuteen pyrkivä, opettava ja selittävä sekä suunnattu aloitteleville asiantuntijoille, joille alan termejä esitellään ja käsitteitä määritellään. Myös toinen sanastettu teos (Delourme & Marc 2014) sisältää konteksteja, joissa termi erottuu selkeästi kielellisten ilmaisujen tai typografian avulla. Eksplisiittistä tietoa sisältävissä konteksteissa on saatavilla kahdenlaista informaatiota: tieto, että virkkeessä esiintyy termi sekä tietoa käsitteen käsitepiirteistä tai suhteista muihin käsitteisiin.

Pasanen (2009: 52) on koonnut yhteen terminologian tutkijoiden käyttämiä nimityksiä tällaisista termiä esittelevistä tai käsitetietoa ilmaisevista kielellisistä ilmauksista tai typografisista keinoista, joista hän itse käyttää termiä *terminologinen koetin* ja sen elliptistä muotoa *koetin* viitaten malminetsinnässä käytettäviin työkaluihin: 'hinge', 'linguistic signal', 'linguistic marker', 'linguistic indice' ja 'knowledge probe'. Koettimia voidaan käyttää apuna puoliautomaattisessa terminpoiminnassa, sillä niiden avulla voidaan paikantaa tekstikonteksteja, jotka sisältävät termejä ja määritelmien laatimiseen tarvittavaa tietoa käsitteistä ja käsitesuhteista (Pasanen 2009: 147).

Koettimet ovat kuitenkin olleet hyödyksi myös tämän sanastotyön manuaalisessa terminpoiminnassa. Esitermin poimimiseen tai poimimatta jättämiseen johtavassa leksikaalisen yksikön termiä arvioinnissa termiä osoittavat koettimet olivat selkeänä apuna. Tämän sanastotyön aineistossa termiä esittelevistä ja käsitteitä koskevaa tietoa sisältäviä konteksteja osoittavista koettimista tärkeimmät olivat seuraavat: verbien 'définir', 'caractériser', 'représenter', 'traduire' ja 'appeler' eri taivutusmuodot, ilmaisut "c'est-à-dire", "on parle de", "la notion de", "le terme", "le terme de", "le vocable", "le

nom de”, konjunktio ’ou’ sekä lainausmerkit, kursiivi ja sulut. Lainausmerkkejä esiintyi termiä esittelemässä runsaasti, mutta niitä käytettiin myös esimerkkipuhunnosten yhteydessä. Kursiivia käytettiin esittelemään termiä usein, mutta ei aina: kursiivi oli käytössä myös esiteltäessä fraaseja tai kirjoittajien painotuksia.

8.1.4. Elliptisten muotojen runsas käyttö

Termit lyhentyvät erikoisalan tekstissä usein elliptisiksi. Tämä on yleinen ilmiö, sillä pitkät termit vaikeuttavat viestintää, kun taas lyhyitä muotoja on nopeinta ja helpointa käyttää. Yleensä vaihtoehtoisista termeistä vakiintuvatkin käyttöön lyhyimmät. (TSK 1989: 77.) Esimerkkejä elliptisestä muodosta ja absoluuttisesta synonymiasta tutkitussa lähdekielisessä psykoterapian erikoiskielessä ovat ’analytique’ viitattaessa käsitteeseen ’psychanalytique’, ’alliance’ viitattaessa käsitteeseen ’alliance de travail’, ’demande’ viitattaessa käsitteeseen ’demande psychothérapeutique’, ’dynamique’ viitattaessa käsitteeseen ’psychodynamique’, ’processus’ viitattaessa käsitteeseen ’processus psychothérapeutique’, ’relation’ viitattaessa käsitteeseen ’relation psychothérapeutique’, ’séance’ viitattaessa käsitteeseen ’séance psychothérapeutique’ ja ’travail’ viitattaessa käsitteeseen ’travail psychothérapeutique’. Absoluuttisina synonymeina voidaan pitää myös itse adjektiivia ’psychothérapeutique’ ja sen lyhennettyä muotoa ’psychothérapique’. Kumpaakin muotoa käytetään samaan käsitteeseen viittaavien termien osana kollokaatioissa ’processus psychothérapeutique’ (Schmitt 2010) ja ’processus psychothérapique’ (Delourme & Marc 2014) sekä samaan käsitteeseen viittaavien termien osina kollokaatioissa ’travail psychothérapeutique’ (Schmitt 2010) ja ’travail psychothérapique’ (Delourme & Marc 2014). Lyhennettyjen muotojen poimiminen ja esittäminen termistössä on termistön käyttäjää ajatellen hyödyllistä: deskriptiivisen termistön yhtenä tarkoituksena on esittää käyttäjälle, millä kaikilla eri termeillä erikoiskielen todellisessa kielenkäytössä voidaan viitata samaan käsitteeseen.

8.2. Synonymia ja polysemia käsitteellisen jäsentelyn ongelmakohtina ei-asiantuntijalle

Psykoterapian käsitteistö sisältää runsaasti abstrakteja käsitteitä, joilla ei ole konkreettista materiaalista tarkoitetta, ja rinnakkaisia käsitejärjestelmiä, koska teoriat, joilla ihmismielen rakennetta ja toimintaa selitetään, ovat erilaisia ja asiantuntijat kehittävät omia teorioitaan omine käsitteineen. Alaa tuntemattomalle vaarana on eri teorioiden tai teo-

reettisten suuntausten ja koulukuntien piiriin kuuluvien polyseemisten termien pitäminen synonyymisina, eli samaan käsitteeseen viittaavina (haastattelu: F. Schmitt, psykoterapeutti, 21.1.2015), ja osittaissynonyymien pitäminen absoluuttisina synonyymeina, vaikka itse asiassa käsitteiden välillä vallitsee osittaissynonymia: käsitteet ovat eri näkökulmista tehtyjä konstruktioita, joilla kuvataan samoja ilmiöitä eri tavoin.

8.2.1. Synonymia

Koska erikoiskielet ovat luonnollisen kielen sisäisiä järjestelmiä, erikoiskielissä esiintyy samoja ilmiöitä kuin yleiskielessäkin, ja nämä ilmiöt ovat sidoksissa luonnollisen kielen ominaisuuksiin ja kielenkäytön lainalaisuuksiin: luonnolliset kielet ja niiden muunnokset ovat avoimia järjestelmiä ja kielenkäyttö eli diskurssiyhteisöjen jäsenten idiolektit muovaavat niitä. Viestinnän tarkoituksen ja viestintätilanteen formaalisuusasteen sanalemasta kielen tasosta eli rekisteristä riippuvainen leksikaalisten varianttien joukko voi olla olemassa myös erikoiskielen käsitteille. Esimerkkejä rekisterin esiin tuomasta synonyymiasta ovat samaan käsitteeseen viittaavat termit 'klarifikaatio' ja 'selventäminen', joista ensimmäistä asiantuntija käyttäisi kirjoittaessaan erikoisalan tekstiä asiantuntijalle ja jälkimmäistä puhuessaan maallikolle tai luennoidessaan tulevalle asiantuntijalle (haastattelu: F. Schmitt, 29.2.2016). Toinen esimerkki ovat samaan käsitteeseen viittaavat termit 'subjekti', 'terapiapotilas', 'potilas' ja 'asiakas': suomalaisessa diskurssissa ihminen on sosiaalityön piirissä *asiakas*, terveydenhoitotyön piirissä *potilas*, ja psykoterapian erikoiskielessä *terapiapotilas* tai *potilas*. Suomenkieliselle psykoterapian asiantuntijalle ei tulisi mieleenkään puhua kollegoidensa kanssa *subjektista*, mutta kirjoittaessaan psykoanalyttista diskurssia asiantuntijalta asiantuntijalle asiantuntija voisi käyttää potilaasta termiä *subjekti*. Subjektin voidaan tosin katsoa olevan erillinen, spesifinen psykoanalyttinen käsite, mutta termien 'asiakas', 'potilas', 'terapiapotilas' ja 'subjekti' voidaan silti nähdä kaikkien viittaavan samaan käsitteeseen, ihmiseen. (haastattelu: F. Schmitt, 29.2.2016.) Tämän sanastotyön perusteella on mahdollista esittää esimerkkejä yhden erikoiskielen sisäisestä synonyymiasta: esimerkiksi Schmittin (2010: 56) teoksen yhdellä sivulla esiintyy neljä synonyymia: 'rendez-vous', 'rencontre' 'séance' ja 'consultation'; vain termit 'session' ja 'entretien' eivät esiinny samalla sivulla, jolloin näiden toisilleen hyvin läheisten käsitteiden koko osittaissynonyymisten ja synonyymisten termien joukko esiintyisi samalla aineiston sivulla. Toinen synonyymisten ilmaisujen runsautta havainnollistava esimerkki on neljän synonyymisen termin esiintyminen yhdellä sivulla (Schmitt 2010: 139): 'difficultés sexuelles', 'problèmes sexuels', 'difficultés de

sexualité’, ’difficultés en matière de relation sexuelle’. Kolmas esimerkki synonyymien käytön runsaudesta ovat aineiston (Delourme & Marc 2014: 20) yhdellä sivulla esiintyvät kolme samaan käsitteeseen viittaavaa synonyymia ’praticien’, ’thérapeute’ ja ’psychothérapeute’.

Taulukossa 6 esitän yhteenvedon tutkitussa lähdekielisessä aineistossa esiintyneiden absoluuttisten synonyymien määrästä termistöön valittujen käsitteiden osalta. Yhteenvedon tarjoama tieto synonyymien runsaudesta tutkitussa lähde-erikoiskielessä on vain suuntaa antavaa, sillä se perustuu tässä työssä käytettyyn suppeaan, rajalliseen aineistotokseen. On erittäin todennäköistä, että synonyymeja esiintyy todellisuudessa käytössä enemmän.

ABSOLUUTTISTEN SYNONYymiEN LUKUMÄÄRÄ KPL	KÄSITTEIDEN LUKUMÄÄRÄ KPL	KÄSITTEIDEN MÄÄRÄ %
0	135	66,2
1–5	60	29,4
6–10	8	3,9
yli 10	1	0,5
YHTEENSÄ	204 KPL	100 %

Taulukko 6. Termistöön valituista käsitteistä käytettävien absoluuttisten synonyymien määrä lähdekielisessä erikoiskielessä tutkitun aineiston perusteella.

Taulukosta 6 voidaan nähdä, että termistöön valittujen, käsittekaavioissa kuvattujen 204 käsitteen joukosta yhteensä 69:stä keskeisestä käsitteestä käytetään lähdekielisessä psykoterapian erikoisalan diskurssissa vähintään kahta keskenään absoluuttista synonyymia, eli yhteensä yli kolmasosalla (33,8 prosentilla) termistöön valituista käsitteistä on ranskankielisessä psykoterapian erikoiskielessä käytössä useampi kuin yksi termi. Jo tällä suppealla otannalla voidaan todeta, että hypoteesi synonyymian runsaasta ilmenemisestä lähdekielisessä psykoterapian erikoiskielessä pitää paikkansa.

Tämän tutkielman rajoissa ei ollut mahdollista tuottaa kvantitatiivista tietoa osittais-synonyymeista, sillä osittais-synonyymeja on tässä työssä tarkasteltu vain termistöön valittujen, käsittekaavioissa kuvattujen käsitteiden näkökulmasta. Absoluuttiset synonyymit ja termitietueen käsitteelle merkityksiltään läheiset osittais-synonyymit on koottu samaan termitietueeseen, jotta niiden keskinäinen merkityksen läheisyys ilmenee ter-

mistön käyttäjälle ja termistön käyttäjä saa termitietueen lukemalla nopeasti tiedon siitä, mitkä kaikki termit viittaavat samaan, käsittekaaviossa esitettyyn ja termitietueessa kuvattuun keskeiseen käsitteeseen sekä termitietueessa kuvattuun käsitteeseen läheisesti liittyviin käsitteisiin. Termistön termitietueissa esitetään ensin valitusta, keskeisestä käsitteestä käytettävät absoluuttiset synonyymit, sitten määritelmä, mahdollinen selite tai huomautus sekä tekstikonteksti ja näiden jälkeen käsitteelle läheiset osittaissyonyymit aakkosjärjestyksessä ranskankielisten termien mukaan. Osittaissyonyymien merkittävät käsittepiirre-erot esitetään termitietueessa osittaissyonyymien jälkeen annetuissa selitteissä, kun tämä on katsottu tarpeelliseksi. Osittaissyonyymit – kuten absoluuttisetkin synonyymit – esitetään termitietueissa aakkosjärjestyksessä, sillä tässä deskriptiivisessä termistössä ei oteta kantaa minkään termin suositettavuuteen tai hylättävyyteen. Osittaissyonyymeja ei esitetä käsittekaavioissa, mutta niitä on otettu mukaan termistöön, jotta käyttäjä saisi termistöstä mahdollisimman paljon lisätietoa ja käsityksen erikoisalan ilmaisujen rikkaudesta. Osittaissyonyymien esittämisellä pyritään siihen, että erikoisalaa tuntematon termistön käyttäjä saa termitietueet lukemalla monipuolista tietoa, jonka käyttäjä voi liittää käsittekaavioihin tutustumisen avulla syntyvään pelkistettyyn mielikuvaan erikoisalan tiedon perusrakenteista.

8.2.2. Synonymiaa selittävät tekijät

Syitä synonyymien runsaudelle psykoterapian erikoiskielessä ovat eri psykoterapiasuuntausten diskurssiyhteisöjen erillisyys, psykoterapioiden teoreettisten viitekehysten ja lähestymistapojen eroavuus, psykoterapioiden kaupallinen kilpailu ja sosiaalisen erottumisen pyrkimys (Leiman 2012: 318–324). Sosiaalisen erottumisen pyrkimys ja kaupallinen kilpailu johtavat erikoiskielten erikoistumiseen ja eriytymiseen toisistaan saman erikoisalan sisällä ja näiden välillä vallitsevan osittaissyonyymian runsauteen. Psykologi, kouluttajapsykoterapeutti Mikael Leiman havainnollistaa psykoterapia-alan diskurssissa eri teoreettisten suuntausten välillä esiintyvää osittaissyonyymiaa esimerkiksi 14:sta aikajärjestykseen luetteloidusta eri teoretikkojen kehittämästä termistä, jotka kaikki viittaavat itsehavainnoinnin käsitteeseen (Leiman 2012: 320). Perusteltujen havaintojen tekemiseksi erikoiskielten välillä vallitsevasta osittaissyonyymiaasta tulisi erikoisaloihin ja niissä käytettäviin psykologisiin teorioihin kuitenkin tutustua syvemmin ja laajemmin kuin tämän tutkielman rajoissa oli mahdollista, ja jokaisen erikoiskielen diskurssia ja käsitteistöä tulisi tutkia erikseen ja verrata keskenään. Erikoisalaa yleisellä tasolla esittelevä ja integratiivisesta näkökulmasta tuotettu lähdekielinen diskurssi, joka

on ollut tämän tutkielman kohde, ei siis yksin riitä havaintomateriaaliksi erikoisalan sisäisten rinnakkaiserikoisalojen välisen synonyymian tutkimiseen.

Samaan tarkoitteeseen tai käsitteeseen viittaavien synonyymien ja osittaissynonymien runsasta käyttöä tutkitussa lähde-erikoiskielessä selittää ranskankieliselle diskurssille ominainen ekstralingvistinen tyylikonventio, esteettinen pyrkimys, jonka äidinkieleltään ranskankielinen haastateltu asiantuntijakin otti esitermeistä keskusteltaessa toistuvasti oma-aloitteisesti esille. Tekstin tyylin esteettisenä konventiona ranskankielisessä diskurssissa on, että saman ilmaisun toistoa tekstissä pyritään tietoisesti välttämään ja tarkoitteisiin tai käsitteisiin pyritään siksi viittaamaan tekstissä erilaisia ilmaisuja käyttäen. Tämä tyylikonventio opetetaan ranskalaiselle jo yläasteella ainekirjoituksen oppitunneilla. Esteettisen pyrkimyksen vuoksi viittauksen täsmällisyys hämärtyy, kun viittauksen täsmällisyyttä varjeleva toistuva saman ilmaisun käyttö samasta tarkoitteesta tai käsitteestä taas rikkoisi tekstin tyylikonventiota. Esteettiseen tyyliin pyrkiminen konventiota noudattamalla johtaa synonyymian runsauteen diskurssissa yhden erikoiskielen sisällä. (haastattelu: F. Schmitt, psykoterapeutti, 29.2.2016.)

Työn alkuvaiheessa oli vastassa yksi huomattava termistön aihealueen rajaamiseen liittyvä aihealueen osa-alueiden käsitejärjestelmän ylä- ja alakäsitteiden välisten suhteiden hahmottamisen ongelma: erikoisalan suomenkielisessä kirjallisuudessa on käytössä identtinen yläkäsitteen nimitys eli hyperonyymi *psykodynaaminen psykoterapia* ja alakäsitteen nimitys eli hyponyymi *psykodynaaminen psykoterapia* (=psykoanalyttinen psykoterapia, psykoanalyttisesti orientoitunut psykoterapia). Termiä *psykodynaaminen psykoterapia* käytetään synonyymina psykoanalyttiselle psykoterapialle jo esimerkiksi STAKES:in julkaisussa *Psykoterapia Suomessa* (STAKES 1995: 27), eikä uusimmista psykoterapiaa käsittelevistä julkaisuistakaan löydy yksiselitteistä vastausta siihen, mihin käsitteisiin synonyymeina käytettävillä termeillä *psykodynaaminen psykoterapia* ja *psykoanalyttinen psykoterapia* tarkalleen viitataan (vrt. esim. Huttunen & Kalska 2012). Alaa tuntemattomalle käsitteiden nimitysten vaihteleva käyttö aiheuttaa huomattavia ymmärtämisvaikeuksia: on epäselvää, onko psykodynaaminen psykoterapia yläkäsite, johon lukeutuvat klassinen psykoanalyysi, muut psykoanalyysit, psykoanalyttiset psykoterapiat sekä muut psykodynaamiset psykoterapiat vai tarkoitetaanko kahdella nimityksellä *psykodynaaminen psykoterapia* ja *psykoanalyttinen psykoterapia* samaa psykoterapiamuotojen ryhmää, jolloin käsitteen psykodynaaminen psykoterapia ala ei ole

laajempi kuin käsitteen psykoanalyttinen psykoterapia. Tässä työssä tultiin siihen johtopäätökseen, että psykodynaaminen psykoterapia on yläkäsite ja psykoanalyttinen psykoterapia tämän yläkäsitteen yksi alakäsite, mutta kumpaakin termiä käytetään sekä ylä- että alakäsitteestä. Synonymiaa selittävä tekijä on kielenkäyttö: kielenkäyttäjät itse tietävät, mihin käsitteisiin viittaavat, mutta ei-asiantunteva lukija ei voi hahmottaa selkeästi implisiittiseksi jäävää viittausta.

Psykiatri, psykoanalyttikko Luc Michel selvittää ranskankielisten termien 'psychodynamique' ja 'psychanalytique' käytön eroa teoksessaan *Psychothérapie brève de l'étudiant* (Michel 2014). Michelin mukaan termi 'psykodynaaminen psykoterapia' on peräisin Yhdysvalloista, eikä yksinkertaista selitystä psykoanalyttisen ja psykodynaamisen psykoterapian erosta voida antaa. Psykodynaaminen psykoterapia perustuu freudilaiseen psykoanalyysiin ja freudilaiseen psykopatologian käsitteistöön, mutta psykodynaamiseen psykoterapiaan on omaksuttu teoreettista ainesta myös myöhemmin kehitetyistä objektiiviteorioista, self-psykologiasta ja kiintymyssuhdeteorioista ja se on näin vähitellen eriytynyt klassisesta psykoanalyysistä. Psykodynaaminen ja psykoanalyttinen psykoterapia jakavat kuitenkin perusolettamuksen siitä, että on olemassa tiedostamaton, joka näyttäytyy psyykkisinä konflikteina ja näitä ilmentävinä oireina. Termin 'psykodynaaminen' käyttöä ranskankielisessä psykoterapian diskurssissa puoltavat poliittiset syyt: 'psykoanalyttinen psykoterapia' on etenkin ranskalaisessa psykoterapiassa voitu aikaisemmin nähdä merkitykseltään negatiivisena terminä, joka viittaisi psykoanalyysin teorian laiminlyömiseen ja väljemmin määriteltyyn tekniikkaan: terapiaistuntojen vähäisempään määrään ja lyhyempään hoidon keston. (Michel 2014: 119–121.)

Synonymian esiintymistä ranskankielisessä psykoterapian erikoiskielessä selittävät siis sosiaalisen yhteenkuuluvuuden ja erillisyyden ilmaiseminen, viestintätilanne- ja vastaanottajakohtainen rekisterin vaihtelu, tekstin tyylikonventio, kielenkäyttäjien asenteet ja tottumukset sekä pitkien termien lyheneminen kielenkäytössä elliptiseen muotoon. Suomalaisessa psykoterapian erikoiskielessä esiintyvän synonymian runsauden yksi syy on lainatermin ja omakielisen termin rinnakkainen olemassaolo: 41:lle tämän tutkielman termistössä kuvatuista 204:stä käsitteestä eli 20 prosentille termistön käsitteistä on suomalaisessa psykoterapian diskurssissa tutkitun aineiston perusteella käytössä sekä vierasperäinen erikoislaina että omakielinen termi, ja viestintätilanne, viestintäkanava, vas-

taanottaja sekä kielenkäyttäjien mieltymykset ratkaisevat, kumpaa nimitystä käsitteestä käytetään.

8.2.3. Polysemia

Ihanteellisesti tekstikontekstin ei kuuluisi vaikuttaa siihen, mihin käsitteeseen erikoiskielen termillä viitataan (ks. esim. Haarala 1981: 15), mutta kontekstin sisältämää tietoa tarvitaan polyseemisten termien viittauksen tulkitsemisessa tutkitussa lähdekielisessä erikoiskielessä kahdenlaisissa tapauksissa: Ensinnäkin psykoterapian erikoiskielessä termi on usein delfinen, eli sillä on yleiskielen sanamerkityksensä lisäksi erikoistunut merkitys erikoisalalla. Toisaalta termi voi olla polyseeminen myös siten, että se viittaa kahteen tai useampaan erikoisalalla määriteltyyn käsitteeseen. Hyvä esimerkki polyseemisestä termistä tämän työn aineistossa on termi 'déplacement', jolla on yleiskielessä muun muassa merkitys 'matka' ja jolla voidaan lähdekielisessä psykoterapian erikoiskielessä nimittää puolustusmekanismia tai interventiotyyppiä (Schmitt 2010). Myös termi 'interprétation' esiintyy aineistossa (Schmitt 2010) sekä puolustusmekanismin nimityksenä että interventiotyyppinä. Kontekstin sisältämä tietokaan ei välttämättä riitä ratkaisemaan, mihin polyseeminen termi viittaa, ja tällöin polysemia todella haittaa viestintää. Esimerkki vaikeasti ratkaistavissa olevasta polyseemiatapauksesta on kaksitekijäinen mahdollisen elliptisen adjektiivin '[psycho]dynamique' tai yleiskielen adjektiivin 'dynamique' tapaus: "La conduite est un concept dynamique qui pourrait être défini comme un comportement orienté intentionnellement vers un but" (Delourme & Marc 2014: 34–35). Lukijan on hankala päätellä kontekstin sisältämän tiedonkaan avulla tarkoitetaanko adjektiivilla yleis- vai erikoiskielen merkitystä, kun termiä eksplisiittisesti osoittava koetin "concept" vielä esiintyy samassa kontekstissa vihjaten mahdollisesta viittauksesta erikoismerkitykseen.

Tutkitussa aineistossa esiintyi yhteensä 13 lähdekielistä termiä, jotka ovat polyseemisiä erikoiskielen sisällä. Nämä termit ovat 'dispositif' (tietue 41), jolla voidaan viitata käsitteeseen 'setting' ja laajempiin käsitteisiin 'cadre psychothérapeutique' tai 'démarche'; 'durée' (tietue 52), jolla voidaan viitata terapiaistunnon keston ja koko terapian pituuteen; 'demande' (tietue 88), jolla voidaan viitata potilaan psykoterapeutille esittämään pyyntöön tai ongelmaan ja hoitoon pyrkimiseen; 'processus relationnel' (tietue 97), jolla voidaan viitata mihin tahansa suhdeprosessiin ja psykoterapeutin hoitosuhteeseen; 'psychothérapeute' (tietue 113), jolla voidaan viitata ammattihenkilöön ja ammat-

tinimikkeeseen; 'contre-transfert' (tietue 119), jolla voidaan viitata suppeampaan ja laajempaan käsitteeseen valitusta määritelmästä riippuen; 'consulter' (tietue 122), jolla voidaan viitata psykoterapeutin toimintaan eli vastaanottotyöskentelyyn potilaan kanssa tai ammattilaisten välillä tapahtuvaan konsultoimiseen ja potilaan toimintaan eli hoidon hakemiseen; 'confrontation' (tietue 152), jolla voidaan viitata hoidolliseen interventioon tai muuhun kohtaamiseen, esimerkiksi pelkojen kohtaamiseen; 'déplacement' (tietueet 154 ja 196), jolla voidaan viitata hoidolliseen interventioon ja puolustusmekanismiin; 'mise en acte' (tietue 160), jolla voidaan viitata hoidolliseen interventioon ja ei-harkittuun tekoon; 'prescription' (tietue 161), jolla voidaan viitata hoidolliseen interventioon 'tehtävänanto' ja lääkemääräykseen; 'affection' (tietue 185), jolla voidaan viitata käsitteeseen 'sairaus' ja kiintymyksen tunteeseen ja 'approche thérapeutique' (tietueet 2 ja 5), jolla voidaan viitata yleisellä tasolla hoidolliseen lähestymistapaan ja erityisellä tasolla johonkin tiettyyn psykoterapeuttiseen lähestymistapaan, psykoterapiasuuntaukseen tai teoreettiseen viitekehykseen.

Sellaisia polyseemisiä leksikaalisia yksikköjä, joilla on yleiskielen merkitystensä lisäksi erikoisalaan liittyvä merkitys, esiintyi tutkitussa lähdekielisessä aineistossa yhteensä 59 kappaletta. Useat näistä leksikaalisista yksiköistä ovat psykoterapian erikoiskielen termien elliptisiä muotoja kuten 'clinique', 'pratique', 'approche', 'technique', 'démarche', 'analyse', 'cadre', 'cabinet', 'consultation', 'relation', 'but', 'travail', 'alliance' tai 'dynamique'. Toisaalta yleiskielen sanan kanssa muodoltaan identtisiä leksikaalisia yksikköjä on termitetty, eli niillä on erikoisalaan liittyvä erillinen erikoismerkitys, joka eroaa yleiskielen sanamerkityksistä. Tällaisia yleiskielen ja erikoiskielen välistä polyseemiaa edustavia polyseemisiä leksikaalisia yksikköjä ovat esimerkiksi hoidolliset interventiot 'exploration', 'clarification', 'élaboration' ja 'prescription' sekä puolustusmekanismit 'annulation' ja 'déplacement'.

9. Lopuksi

Tässä tutkielmassa tarkasteltiin psykoterapian erikoisalan keskeisiä peruskäsitteitä ja käsitteistä käytettäviä nykyisiä ranskankielisiä ja suomenkielisiä termejä. Tutkielman sanastotyössä koottiin 204 termitietuetta käsittävä termistö, joka sisältää 421 ranskankielistä termiä ja 508 suomenkielistä termiä tai termivastine-ehdotusta. Jokaisessa termitietueessa kuvataan yksi keskeinen käsite, joka esitetään myös käsitekaaviossa. Käsitekaavioissa käsitteet on numeroitu juoksevalla numeroinnilla, joka vastaa termitietueiden numerointia ja systemaattista esittämisjärjestystä. Termitietueissa on käsitteen ranskan- ja suomenkielisten termien lisäksi esitetty käsitteelle läheisten käsitteiden termejä, jotka ovat termitietueessa kuvattujen käsitteiden termien osittaissynonymeja. Osittaissynonymien esittämisellä pyritään tarjoamaan termistön käyttäjälle mahdollisimman runsaasti lisätietoa sellaisessa muodossa, että lisätieto on vaivattomasti omaksuttavissa ja liitettävissä käsitekaavioiden tarjoaman pelkistetyn tietorakenteen synnyttämään mielikuvaan.

Tutkielman hypoteesina oli, että psykoterapian erikoiskielessä esiintyy runsaasti synonymiaa. Hypoteesin voidaan katsoa toteutuneen, vaikka tutkielman aineisto-otos on suppeahko. Yli kolmasosalla (33,8 %) termistöön valituista 204:stä, termitietueissa ja käsitekaavioissa kuvatuista käsitteistä on vähintään kaksi ranskankielistä termiä, jotka ovat keskenään absoluuttisia synonyymeja. Myös suomenkielisessä psykoterapian erikoiskielessä esiintyy synonymiaa, mitä osittain selittää vierasperäisen erikoislainan ja omakielisen termin rinnakkainen käyttö. Termistöön valituista 204:stä käsitteestä 41:llä (20 %) on suomenkielisessä psykoterapian erikoisalan diskurssissa käytössä sekä lainatermi että omakielinen termi.

Tutkielmassa tarkasteltiin myös ranskankielisen psykoterapian erikoiskielen piirteitä. Näistä huomattavimpia ovat tutkitun aineiston perusteella seuraavat: erikoiskielen termien enemmistö on substantiiveja, mutta myös adjektiiveilla on erikoiskielessä merkittävä asema. Yleisin termien rakenne on moniosainen substantiivilauseke, ja moniosaisien termien yleisin rakenne on sanaliitto substantiivi + adjektiivi. Erikoiskielessä esiintyy polysemiaa ja useiden erikoisalan keskeisten ominaiskäsitteiden termit ovat delfisiä. Erikoiskielen kielenkäytössä termit lyhenevät elliptisiin muotoihin ja kieltä käytetään joustavasti siten, että samalla termillä voidaan viitata useisiin eri käsitteisiin. Seuraavaksi arvioin vielä lyhyesti käytettyä tutkimusmenetelmää ja esitän pohdinnan jatkotutkimuksen mahdollisuuksista.

9.1. Tutkimusmenetelmän kriittistä tarkastelua

Tämän tutkielman tutkimusmenetelmän vakavin puute oli se, että elektronisia korpuksia ja terminologiseen työhön suunniteltuja tietoteknisiä sovelluksia ei käytetty. Valitsin tutkimusmenetelmäksi manuaalisen terminpoiminnan, sillä valittu erikoisala oli minulle vieras, ja siksi en olisi voinut arvioida terminpoimintasovelluksen tuottaman esitermitilistän puutteita. Aineiston manuaalinen käsittely oli samalla myös keino tutustua erikoisalan tietoon. Termien frekvenssin laskeminen ja tekstikontekstien kerääminen manuaalisesti ei kuitenkaan ole mielekästä, kun saatavilla on kaupallisia ja ei-kaupallisiakin konkordanssisovelluksia, jotka suorittavat samat operaatiot sekunneissa. Painetun aineiston muuntaminen elektroniseen muotoon sovellusten käyttöä varten on nykyään mahdollista toteuttaa monitoimitulostimella. Tekstien lukemisesta ja manuaalisesta esitermien etsimisestä ei silti olisi ollut syytä luopua täysin, sillä terminpoimintasovellukset ja puoliautomaattiset terminpoimintamenetelmät eivät nykyisessä kehitysvaiheessaankaan ole voineet korvata inhimillistä havainnointia ja manuaalista terminpoimintaa, vaikka tulevaisuudessa tämä on kenties mahdollista (Heylen & De Hertog 2014: 203; Pasanen 2009: 14). Tutkimusmenetelmänä tehokkaampi olisi ollut puoliautomaattinen yhdistelmäratkaisu: manuaalinen sanastus ja konkordanssisovelluksen käyttö termien esiintymien ja käsitetietoa sisältävien kontekstien nopeaan paikantamiseen elektronisesta korpuksesta. Käsitekaavioiden laatimiseen taas on jo pitkään ollut saatavilla sovelluksia, joiden avulla käsitekaavioita voidaan helposti muokata niin, ettei muutos tai lisäys käsitejärjestelmään aiheuta tarvetta muokata koko kaaviota. Esimerkiksi Nuopponen (2004: 228) on käyttänyt miellekarttasovellusta, jossa noodeja voidaan siirrellä vapaasti ja viivat seuraavat mukana, minkä lisäksi noodeihin voidaan linkittää multimediamateriaalia.

Toinen tutkimusmenetelmään liittyvä ongelmallinen ratkaisu oli päätös antaa aineiston sisällön rajata koottavaa termistöä. Jotkin erikoisalan osa-alueet, joilta poimin runsaasti esitermejä ja niiden tekstikonteksteja, jäivät lopulta termistön ulkopuolelle. Runsaasti työtunteja olisi voitu säästää, mikäli painotettavat osa-alueet olisi määritelty ennalta, tai mikäli tekstikontekstit olisi poimittu vasta, kun osa-alueiden painotus oli selvillä. Rajaamisratkaisuakin puolsi se seikka, että erikoisalaan tutustuttiin tutkielmassa ensi kertaa. Ei-asiantuntijana vain aineistoon perehtymällä ja omaksumalla perustietoa erikoisalasta minun oli mahdollista hahmottaa selkeästi erikoisalan osa-alueet ja lopulta kerty-

neen tiedon avulla ratkaista, mitä termistöstä voitiin rajata pois. Samalla esitermejä sanastotyön periaatteiden mukaisesti kerättiin niiden määrää rajoittamatta. Mahdollisimman paljon käsitetietoa sisältävien kontekstien kerääminen sanastuksen yhteydessä oli yritys tehostaa työn seuraavia vaiheita, määritelmien laatimista ja tekstikontekstien liittämisestä termistöön, niitä ennakoiden.

Palvellakseen kohderyhmäänsä termistön tulisi olla toteutusmuodoltaankin sähköinen. Ammattimaisen kääntäjän työkalut ovat nykyään sähköisiä (ks. esim. Gouadec 2002: 108–123). Sähköinen tietokanta tarjoaisi mahdollisuudet nopeaan tiedon löytämiseen verkosta ja nopeaan siirtymiseen tietokannassa käsitteestä tai termistä toiseen linkittämisen avulla. Käyttäjä voisi avata lisätietotallenteita tarpeensa mukaan. Sanaston helpokäyttöisyyttä ja niin simultaani- kuin konsekutiivitulkkauksen suorittamista ajatellen sanaston kohderyhmän jäsenelle ihanteellinen olisi verkossa toimiva termipankkisovellus, josta kääntäjä, tulkki tai tulkin vuorotteleva työpari voisi avata termitietueen tiedot paitsi manuaalisten kommentojen myös puheentunnistuksen avulla, jolloin määritelmät ja vastineet voitaisiin saada välittömästi nähtäville työn tiimellyksessä älypuhelin tai tablettitietokonetta käyttäen.

9.2. Tutkimuksen jatkamisen mahdollisuuksia

Aivan ensimmäiseksi tutkimusta voitaisiin jatkaa ottamalla mukaan enemmän käsitteitä ja muodostamalla näin laajempia ja yksityiskohtaisempia käsitejärjestelmiä. Laajempaan termistöön voitaisiin ottaa mukaan tämän tutkielman termistön ulkopuolelle rajattu psykopatologian osa-alue. Tutkimusta voitaisiin täydentää monikieliseksi siten, että tutkittaisiin tekstiaineistoa kaikilla valittavilla kielillä ja myös muodostettaisiin käsitejärjestelmät kaikilla kielillä, niin että yksin mikään kieli ei olisi termistön pääkieli. Lähde- ja kohdekielisten käsitejärjestelmien eroista saatiin toki tässä tutkielmassa vihjeitä kohdekielisiä asiantuntijoita haastatteleamalla, mutta suomenkielinen käsitejärjestelmä ja siihen perustuvat suomenkieliset määritelmät olisivat termistön kohderyhmälle hyödyllisiä. Kohderyhmää hyödyttäisi myös se, että termistöön otettaisiin mukaan muita kieliä. Kohderyhmääkin voitaisiin myös laajentaa ottamalla mukaan psykoterapeuttiopiskelijat. Heitä, kuten nykyistäkin kohderyhmää ajatellen ainakin englannin lisääminen termistön kieleksi olisi hyödyllistä.

Mikäli kohderyhmänä olisivat edelleen vain kieliasiantuntijat, termistöä voitaisiin laajentaa kattamaan myös erikoisalan diskurssissa käytettävää temaattista yleiskielen sanastoa sekä fraaseja. Tällöin leksikografian periaatteisiin sekä leksikologian ja fraseologian teoreettiseen antiin perehtyminen olisi tarpeen.

Mikäli käytössä olisivat automaattiset terminpoimintasovellukset ja/tai konkordanssivellukset, tutkittavaksi voitaisiin ottaa enemmän eri lähteiden tuottamaa tekstiaineistoa. Laajempaa, elektronista aineistoa tutkimalla voitaisiin tehdä luotettavia havaintoja termien käytön yleisyydestä sekä synonyymien määristä. Suomenkielistä diskurssia ja siinä esiintyvää synonymiaa olisi hedelmällistä tutkia erikseen, sillä synonymiaa esiintyy myös suomenkielisessä psykoterapian erikoiskielessä, mikä voidaan havaita tämän tutkielman termistöstä (Liite 2), vaikka tämän tutkielman rajoissa ei ehditty tuottaa kvantitatiivista tietoa synonymiasta suomalaisessa psykoterapian erikoiskielessä.

Termistöä voitaisiin laajentaa koskemaan useiden eri psykoterapiasuuntausten diskurssia. Kaksi merkittävää psykoterapian teoreettista viitekehystä, kognitiivinen sekä systeeminen viitekehys, jäivät tämän työn ulkopuolelle, eikä psykodynaamisten teorioidenkaan käsitteistöihin päästy tutustumaan vielä erityisen syvällisesti. Aineistoksi tarvittaisiin tällöin erikoistuneempaa asiantuntijalta asiantuntijalle suunnattua eri suuntausten sisäistä diskurssia, ja työryhmään tarvittaisiin mukaan haastateltavaksi erikoistuneita asiantuntijoita useilta eri erikoisaloilta sekä Suomesta että muiden termistön kielten kulttuureista. Tutkimalla erikseen eri teoreettisten viitekehysten diskurssia voitaisiin kartoittaa näiden ominaiskäsitteistöt ja myös verrata niitä keskenään sen selvittämiseksi, minkä käsitteistön eri teoreettiset viitekehukset jakavat nykyisin keskenään.

10. Lähdeluettelo

- Aalberg, Veikko 2009. Psykodynaamiset yksilöpsykoterapiat. *Duodecim Terveyskirjasto*. Saatavissa: http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=onn00103 [viitattu 24.11.2015].
- Alanen, Yrjö O. 1978. Sigmund Freudin tie. Teoksessa: Alanen, Yrjö & Tähkä, Veikko (toim.) *Psykoanalyysin ja psykoterapian suuntauksia*. Espoo: Weilin+Göös.
- Bergenholtz, Henning & Tarp, Sven (toim.) 1995. *Manual of specialised lexicography: the preparation of specialised dictionaries*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Brusset, Bernard 2003. *Les psychothérapies*. 2. painos. Paris: Presses Universitaires de France.
- Cabré, Maria Teresa 2003. Theories of terminology. Their description, prescription and explanation. *Terminology* 9:2, 163–199.
- Cabré, Maria Teresa 1999. *Terminology : Theory, Methods and Applications*. Englanninkielinen käännös Janet Ann DeCesaris. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Cabré, Maria Teresa & Sager, Juan 1998/1999. Preface. Towards a theory of terminology. *Terminology: international journal of theoretical and applied issues in specialized communication* 5:1, 1–3.
- Chemama, Roland (toim.) 1993. *Dictionnaire de la psychanalyse*. Paris: Larousse.
- Czermak, Marcel 1993. PRÉFACE. Teoksessa : Chemama, Roland (toim.) *Dictionnaire de la psychanalyse*. Paris: Larousse, I–III.
- Delourme, Alain & Marc, Edmond 2014. *Pratiquer la psychothérapie*. 3. painos. Paris: Dunod.
- Deneux, Alain, Poudat, François-Xavier, Servillat, Thierry & Vénisse, Jean-Luc (toim.) 2009. *Les psychothérapies : approche plurielle*. Issy-les-Moulineaux: Elsevier Masson SAS.
- Depecker, Loïc 2002. *Entre signe et concept : éléments de terminologie générale*. Paris: Presses Sorbonne Nouvelle.
- Dubuc, Robert 1978. *Manuel pratique de terminologie*. Montréal: Linguatex.
- Dubuc, Robert 1992. *Manuel pratique de terminologie*. 3. painos. Montréal: Linguatex.
- Gambier, Yves 1991. Travail et vocabulaire spécialisés : prolégomènes à une socio-terminologie. *Meta : journal des traducteurs / Meta: Translators' Journal*, 36:1, 8–15. Saatavissa: <http://id.erudit.org/iderudit/002795ar> [viitattu 15.2.2016].
- Gaudin, François. 2005. La socioterminologie. *Langages*, 39:157, numéro thématique *La terminologie : nature et enjeux, sous la direction de Loïc Depecker*, 80–92.

Saatavissa: http://www.persee.fr/doc/lgge_0458-726x_2005_num_39_157_976
[viitattu 15.2.2016].

- Gaudin, François. 2003. *Socioterminologie : Une approche sociolinguistique de la terminologie*. Bruxelles : De Bœck & Larcier : Duculot.
- Gouadec, Daniel 2002. *Profession: TRADUCTEUR*. Paris: La maison du dictionnaire.
- Haarala, Risto 1981. *Sanastotyön opas*. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.
- Heylen, Kris & De Hertog, Dirk 2014. Automatic Term Extraction. Teoksessa: Kockaert, Hendrik J. & Steurs, Frieda (toim.) *Handbook of terminology: Volume 1*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 203–221.
- Huttunen, Matti O. 2012. Muita psykoterapioita. Teoksessa: Huttunen, Matti O. & Kalska, Hely (toim.) *Psykoterapiat*. 1. painos. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 243–263.
- Huttunen, Matti O. & Kalska, Hely (toim.) 2012. *Psykoterapiat*. 1. painos. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.
- Juutilainen, Minna & Takalo, Ari 2009. Psykoanalyttisia sävyjä mielessä, tieteessä ja taiteessa. Teoksessa: Juutilainen, Minna & Takalo, Ari (toim.) *Freudin jalanjäljillä*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Teos, 9–20.
- Kalliokuusi, Virpi 1999. Määrittelyn monet kasvot. Teoksessa: Kuhmonen, Kaisa (toim.) *Toimikunnista termitalkoisiin. 25 vuotta sanastotyön asiantuntemusta*. Tekniikan Sanastokeskus ry TSK. Helsinki: Yliopistopaino, 43–57.
- Kalliokuusi, Virpi & Seppälä, Katri 1999. Vastinetyö sanastoprojektissa. Teoksessa: Kuhmonen, Kaisa (toim.) *Toimikunnista termitalkoisiin. 25 vuotta sanastotyön asiantuntemusta*. Tekniikan Sanastokeskus ry TSK. Helsinki: Yliopistopaino, 77–90.
- Kalliopuska, Mirja 2005. *Psykologian sanasto*. Helsinki: Otava.
- Kalska, Hely 2012. Kognitiivis-analyttinen psykoterapia. Teoksessa: Huttunen, Matti O. & Kalska, Hely (toim.) 2012. *Psykoterapiat*. 1. painos. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 103–115.
- Karlsson, Fred 1998. *Yleinen kielitiede*. Helsinki: Yliopistopaino/Helsinki University Press.
- Karsch, Barbara Inge 2014. Terminology work and crowdsourcing. Teoksessa: Kockaert, Hendrik J. & Steurs, Frieda (toim.) 2014. *Handbook of terminology: Volume 1*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 291–303.
- Keinänen, Matti & Engblom, Päivikki 2007. *Nuoren aikuisen psykodynaaminen psykoterapia*. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.
- Kockaert, Hendrik J. & Steurs, Frieda (toim.) 2014. *Handbook of terminology: Volume 1*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.

- Kuhmonen, Kaisa (toim.) 1999. *Toimikunnista termitalkoisiin. 25 vuotta sanastotyön asiantuntemusta*. Tekniikan Sanastokeskus ry TSK. Helsinki: Yliopistopaino.
- Kudashev, Igor 2007. Terminography vs. Lexicography Opposition Revisited. Teoksessa: Niemelä, Nina & Lehtinen, Esa (toim.) *Översättningsteori, fackspråk och flerspråkighet: Vakki-symposium XXVII, Vaasa 9.-10.2.2007* *Übersetzungstheorie, Fachsprachen und Mehrsprachigkeit: Vakki-Symposium XXVII, Vaasa 9.-10.2.2007* *Theory of translation, LSP and multilingualism: 27th Vakki Symposium, Vaasa 9.-10.2.2007*. Vaasa: Vaasan yliopisto, 157–166.
- L’Homme, Marie-Claude 2004. *La terminologie : principes et techniques*. Montréal: Presses de l’Université de Montréal.
- Lehtonen, Johannes 2006. Psykoanalyttisen psykoterapian ajankohtaisia kysymyksiä. *Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim* 122:6, 703–710. Saatavissa: <http://www.terveysportti.fi/xmedia/duo/duo95605.pdf> [viitattu 17.5.2016].
- Leiman, Mikael 2012. Psykoterapiat ja psykoterapeutit. Teoksessa: Huttunen, Matti O. & Kalska, Hely (toim.) *Psykoterapiat*. 1. painos. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 318–327.
- Luhtasaari, Sinikka 2010. Psykodynaamiset ja psykoanalyttiset psykoterapiat. *Duodecim Terveyskirjasto*. Saatavissa: http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=ama00027 [viitattu 19.2.2015].
- Michel, Luc 2014. *Psychothérapie brève de l’étudiant : Approche psychodynamique*. Paris: Éditions In press.
- Montero Martínez, Silvia & Faber Benítez, Pamela 2009. Terminological competence in translation. *Terminology* 15:1, 88–104.
- Nederlandt, Pierre 1997. Interdisciplinarité et terminologie en sciences humaines. Teoksessa: De Schaetzen, C. (toim.) *Terminologie et interdisciplinarité. Actes du colloque organisé en avril 1996 par le Centre de terminologie de Bruxelles (Institut Libre Marie Haps) et l’Association européenne des Professeurs de Langues vivantes (AEPLV)*. Leuven: Peeters, 37–46.
- Nissilä, Niina & Nuopponen, Anita 2012. Terminologin näkökulma synonymiaan. Teoksessa: Nissilä, Niina & Siponkoski, Nestori (toim.) *Kielet liikkeessä, Språk i rörelse, Languages in Motion, Sprachen in Bewegung. VAKKI-symposiumi XXXII 11.–12.2.2012. VAKKI Publications N:o 1*. Vaasa: Vaasan yliopisto, 219–229. Saatavissa: http://www.vakki.net/publications/2012/VAKKI2012_Nissila&Nuopponen.pdf [viitattu 3.4.2016].
- Nuopponen, Anita 2007. Terminological modelling of processes: An experiment. Teoksessa: Antia, Bassegy Edem (toim.) *Indeterminacy in terminology and LSP: studies in honour of Heribert Picht*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 199–213.
- Nuopponen, Anita 2004. Teetä ja terminologiaa. Teoksessa: Koskela, Merja & Pilke, Nina (toim.) *Erikoiskielet ja käännösteoria. VAKKI-symposiumi XXIV. Vaasa 7.–*

- 8.2.2004. *VAKKI:n julkaisut N:o 31*. Vaasa: Vaasan yliopisto, 222–232. Saatavilla: http://lipas.uwasa.fi/~atn/papers/artikkelit/LinkedDocuments/Nuopponen_Teeta_Vakki04.pdf [viitattu 14.4.2016].
- Nuopponen, Anita 1999. Mihin terminologian teoriaa ja menetelmiä voidaan hyödyntää? Teoksessa: Kuhmonen, Kaisa (toim.) *Toimikunnista termitalkoisiin. 25 vuotta sanastotyön asiantuntemusta*. Tekniikan Sanastokeskus ry TSK. Helsinki: Yliopistopaino, 91–98.
- Nykänen, Olli 1999a. Kuinka piirrän käsitejärjestelmiä? Teoksessa: Kuhmonen, Kaisa (toim.) *Toimikunnista termitalkoisiin. 25 vuotta sanastotyön asiantuntemusta*. Tekniikan Sanastokeskus ry TSK. Helsinki: Yliopistopaino, 16–28.
- Nykänen, Olli 1999b. Sanastoprojektin vaiheet. Teoksessa: Kuhmonen, Kaisa (toim.) *Toimikunnista termitalkoisiin. 25 vuotta sanastotyön asiantuntemusta*. Tekniikan Sanastokeskus ry TSK. Helsinki: Yliopistopaino, 62–71.
- Nykänen, Olli & Kalliokuusi, Virpi 1999. Sanastotyön sanastoa. Teoksessa: Kuhmonen, Kaisa (toim.) *Toimikunnista termitalkoisiin. 25 vuotta sanastotyön asiantuntemusta*. Tekniikan Sanastokeskus ry TSK. Helsinki: Yliopistopaino, 170–183.
- Pasanen, Päivi 2015. Tavallisten kielenkäyttäjien käsityksiä termeistä. Teoksessa: Rellstab, Daniel & Siponkoski, Nestori (toim.) *Rajojen dynamiikkaa, Gränsernas dynamik, Borders under Negotiation, Grenzen und ihre Dynamik. VAKKI-symposiumi XXXV 12.–13.2.2015. VAKKI Publications 4*. Vaasa: Vaasan yliopisto, 178–187. Saatavissa: http://www.vakki.net/publications/2015/VAKKI2015_Pasanen.pdf [viitattu 3.4.2016].
- Pasanen, Päivi 2009. *Merenkulun turvallisuuden koetinkiviä. Terminologisen tiedon poiminta teksteistä*. Väitöskirja. Helsinki: Yliopistopaino. Saatavissa: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/19287/merenkul.pdf?sequence=> [viitattu 3.4.2016].
- Pasanen, Päivi 2004. ”Roskaisia”, sanoi terminologi koneella poimituista termeistä. Teoksessa: Koskela, Merja & Pilke, Nina (toim.) *Erikoiskielet ja käännösteoria. VAKKI-symposiumi XXIV. Vaasa 7.–8.2.2004. VAKKI:n julkaisut N:o 31*. Vaasa: Vaasan yliopisto, 243–251.
- Picht, Heribert & Draskau, Jennifer 1985. *Terminology: an Introduction*. Guildford: University of Surrey
- Picht, Heribert 1979. 2.1 Commentary by Heribert PICHT. Teoksessa: *Table ronde sur les problèmes du découpage du terme (26 aout 1978) tenue, lors du Ve congrès de l'Association Internationale de linguistique appliquée, à Montréal, du 20 au 26 aout 1978, par la Commission de terminologie de l'AILA*. Montréal: Office de la langue française, 65–74.
- Recallmed Oy 1995. *Psykiatrian sanasto*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

- Rey, Alain 1995. *Essays on terminology*. Englanninkielinen käännös ja toimitus Juan Sager. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Riggs, Fred W., Mälkiä, Matti & Budin, Gerhard 1997. Descriptive Terminology In the Social Sciences. Teoksessa: Wright, Sue Ellen & Budin, Gerhard (toim.) *Handbook of Terminology Management. Volume I: Basic Aspects of Terminology Management*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 184–196.
- Riggs, Fred W. 1990. Interdisciplinary Tower of Babel. *International Social Science Journal* 42:126, 577–592.
- Riggs, Fred W. 1982. Descriptive terminology. Its relevance for the Social Sciences. Teoksessa: International Information Centre for Terminology / Nedobity, Wolfgang (toim.) *Terminologies for the eighties: with a special section: 10 years of Infoterm*. München: Saur, 144–160.
- Rostila, Riitta 1981. Yksilöpsykoterapian peruskäsitteet. Teoksessa: Siltala, Pirkko & al. (toim.) *Psykoteraapia – teoria ja käytäntö 2*. Espoo: Weilin+Göös, 201–235.
- Schmitt, Laurent 2010. *Premiers pas en psychothérapie. Petit manuel du thérapeute*. Issy-les-Moulineaux: Elsevier Masson SAS.
- Seppälä, Katri 1999. Asiantuntijat ja terminologi kohtaavat sanastoprojektissa. Teoksessa: Kuhmonen, Kaisa (toim.) *Toimikunnista termitalkoisiin. 25 vuotta sanastotyön asiantuntemusta*. Tekniikan Sanastokeskus ry TSK. Helsinki: Yliopistopaino, 72–76.
- Setälä, Ritva 1995. Termisanojen polyseemisyys Erik Allardtin oppikirjassa Sosiologia I. Teoksessa: Ingo, Rune, Laurén, Christer, Nikula, Henrik & Schuchalter, Jerry (toim.) *Erikoiskielet ja käännösteoria. VAKKI-symposiumi XV. Vöyri 11.–12.2.1995*. Vaasa: Vaasan yliopisto, 243–253.
- Sinelnikoff, Nathalie 2006. *Dictionnaire critique des psychothérapies. Concepts, principaux théoriciens, techniques, pathologies, symptômes*. Issy-les-Moulineaux: ESF éditeur.
- STAKES 1995 = Pylkkänen, Kari, Pöllänen, Raijaliisa & Upanne, Maila (toim.) 1995. *Psykoteraapia Suomessa*. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus: Oppaita 29. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Stenvall, Elisa 1999. Vierassanoilla sijansa. Teoksessa: Kuhmonen, Kaisa (toim.) *Toimikunnista termitalkoisiin. 25 vuotta sanastotyön asiantuntemusta*. Tekniikan Sanastokeskus ry TSK. Helsinki: Yliopistopaino, 58–61.
- Sunnari, Marianna 2006. Kääntäjän ja tulkin kielitaito. Teoksessa: Tommola, Jorma (toim.) *Kieli ja kulttuuri kääntäjän työvälineinä*. Turku: Turun yliopisto, 25–36.
- Sunnari, Marianna 2004. Kääntäminen ja tulkkauksen monikielisyyden mahdollistajina. Teoksessa: Tommola, Jorma (toim.) *Kieli, teksti ja kääntäminen Language, text and translation*. Turku: Turun yliopisto, 47–61.
- Suomalainen Lääkäriseura Duodecim 2006. *KONSENSUSLAUSUMA Psykoteraapia*. Saatavilla: <https://www.duodecim.fi/wp-content/uploads/sites/9/2016/02/lausuma06.pdf> [viitattu 12.4.2016].

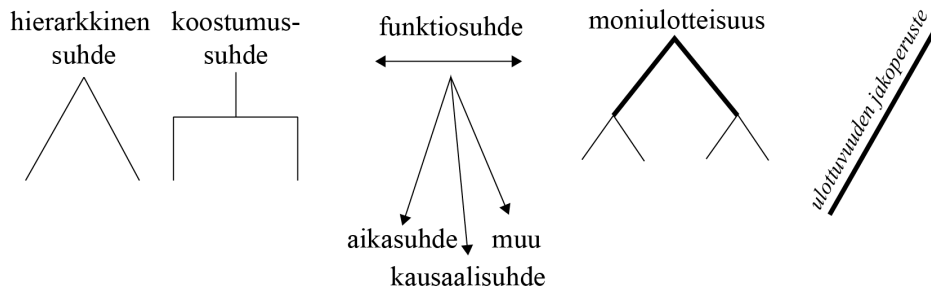
- Suonuuti, Heidi 2006. *Sanastotyön opas*. Suomenkielinen käännös Sirpa Suhonen. Helsinki: Sanastokeskus TSK ry.
- Suonuuti, Heidi 1999. Käsitemanalyysi työmenetelmänä. Teoksessa: Kuhmonen, Kaisa (toim.) *Toimikunnista termitalkoisiin. 25 vuotta sanastotyön asiantuntemusta*. Tekniikan Sanastokeskus ry TSK. Helsinki: Yliopistopaino, 29–42.
- Takalo, Ari 2009. Psykoanalyysikritiikki meillä ja muualla – paljon melua, kuinka paljon asiaa? Teoksessa: Juutilainen, Minna & Takalo, Ari (toim.) *Freudinin jalanjäljillä*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Teos, 21–45.
- Temmerman, Rita 2000. *Towards New Ways of Terminology Description : The Socio-Cognitive Approach*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Temmerman, Rita 1998/1999. Why traditional terminology theory impedes a realistic description of categories and terms in the life sciences. *Terminology: international journal of theoretical and applied issues in specialized communication* 5:1, 77–92.
- Temmerman, Rita 1997. The Process of (Neo-) Lexicalization: The Case of the Life Sciences. Teoksessa: De Schaetzen, C. (toim.) *Terminologie et interdisciplinarité. Actes du colloque organisé en avril 1996 par le Centre de terminologie de Bruxelles (Institut Libre Marie Haps) et l'Association européenne des Professeurs de Langues vivantes (AEPLV)*. Leuven: Peeters, 47–62.
- TEPA = Sanastokeskus TSK:n termipankki TEPA. Saatavilla: www.tsk.fi/tepa [viitattu 27.3.2016].
- Tommola, Jorma 2006. Muoto ja merkitys kääntämisessä ja tulkkauksessa. Teoksessa: Tommola, Jorma (toim.) *Kieli ja kulttuuri kääntäjän työvälineinä*. Turku: Turun yliopisto, 9–24.
- Tommola, Jorma 2004. Mikä on kääntämisen ja tulkkauksen ydin? Teoksessa: Tommola, Jorma (toim.) *Kieli, teksti ja kääntäminen Language, text and translation*. Turku: Turun yliopisto, 9–20.
- TSK 2006 = *Terminologian sanasto (2006)*. TSK 36. Helsinki: Sanastokeskus TSK. Saatavilla: <http://www.tsk.fi/tiedostot/pdf/TerminologianSanasto.pdf> [viitattu 15.4.2016].
- TSK 1989 = Tekniikan Sanastokeskus ry TSK 1989. *Sanastotyön käsikirja. Soveltavan terminologian periaatteet ja työmenetelmät*. Jyväskylä: Gummerus.
- TTP = Tieteen kansallinen termipankki. Saatavilla: <http://tieteentermipankki.fi/wiki/Termipankki:Etusivu> [viitattu 27.3.2016].
- Valvira 2008 = Sosiaali- ja terveystieteiden valvontavirasto 2008. Psykoterapeuttien ammattinimikkeen käyttöön oikeuttavan koulutuksen hyväksymisperusteet. Saatavissa: http://www.valvira.fi/terveydenhuolto/ammattioikeudet/hakemusohjeet/suomessa_koulutetut/psykoterapeutit/koulutuksen_hyvaksymisperusteet [viitattu 12.4.2016].

- Varantola, Krista 1999. Korpukset sanastotyön lähteinä. Teoksessa: Kuhmonen, Kaisa (toim.) *Toimikunnista termitalkoisiin. 25 vuotta sanastotyön asiantuntemusta*. Tekniikan Sanastokeskus ry TSK. Helsinki: Yliopistopaino, 130–138.
- Vehmas-Lehto, Inkeri 2010. Termit kääntäjän näkökulmasta. Teoksessa: Nissilä, Niina & Siponkoski, Nestori (toim.) *KÄÄNNÖSTEORIA, AMMATTIKIELET JA MONIKIELISYYS. VAKKI-juhlasymposiumi XXX. Vaasa 12.–13.2.2010. Vaasan yliopiston käännösteorian, ammattikielten ja monikielisyyden tutkijaryhmän julkaisut N:o 37*. Vaasa: Vaasan yliopisto, 361–372. Saatavissa: http://www.vakki.net/publications/2010/VAKKI2010_Vehmas-Lehto.pdf [viitattu 3.4.2016].
- Wüster, Eugen 1981. L'Étude scientifique générale de la terminologie, zone frontalière entre la linguistique, la logique, l'ontologie, l'informatique et les sciences des choses. Ranskan-kielinen käännös Bureau des traductions du Secrétariat d'État du Canada. Teoksessa: Rondeau, G. & Felber, H. (toim.) *Textes choisis de terminologie. I. Fondements théoriques de la terminologie*. Québec: Groupe interdisciplinaire de recherche scientifique et appliquée en terminologie GIRSTERM, 55–114.
- Yli-Jokipii, Hilikka 2006. Erikoiskielten tekstilajien kääntäminen: englantia–suomi–englanti. Teoksessa: Tommola, Jorma (toim.) *Kieli ja kulttuuri kääntäjän työvälineinä*. Turku: Turun yliopisto, 95–108.
- Yli-Jokipii, Hilikka 2004. Tekniikan kieli tutkimuksen ja kääntämisen näkökulmasta. Teoksessa: Tommola, Jorma (toim.) *Kieli, teksti ja kääntäminen Language, text and translation*. Turku: Turun yliopisto, 81–93.

Henkilölähteet

- Schmitt, Florence, FT, vaativan erityistason yksilö- ja perhepsykoterapeutti, TYKS, Turku.
- Heinimaa, Markus, LT, FK, psykiatrian erikoislääkäri, vaativan erityistason pari- ja perheterapeutti, perheterapiakouluttaja, kliininen opettaja, Turun yliopisto, psykiatrian oppiaine, Turku.

LIITE 1: Schémas conceptuels / Käsitekaaviot

Kuva 2. Käsitesuhteiden graafiset merkintätavat. (ks. esim. TSK 2006.)

Käsitekaavioissa hierarkkiset käsitesuhteet on kuvattu vinoviivoin puudiagrammeina, koostumussuhteet pysty- ja vaakaviivoin kampadiagrammeina ja funktiosuhteet nuoliviivoilla. Kun yläkäsite jakautuu erilaisten jakoperusteiden perusteella eri ulottuvuuksiin kuuluviin alakäsitteisiin, eri ulottuvuudet on merkitty lihavoiduilla viivoilla, joiden ylle ulottuvuuden jakoperuste on merkitty kursivilla.

Jokainen termistöön valittu käsite esitetään käsitekaaviossa selkeyden vuoksi vain yhdellä käsitteen termillä, vaikka käsitteestä käytettäviä vaihtoehtoisia termejä olisi useita. Termistöön valittujen käsitteiden termit on merkitty käsitekaavioihin **lihavoituina** ja numeroituina juoksevalla numeroinnilla. Juokseva numerointi alkaa käsitekaaviosta 1, numerosta 1 ja päättyy käsitekaavioon 9, numeroon 204.

Käsitekaavioissa on kokonaisuuksien kuvaamiseksi mukana myös käsitteitä, joita ei ole valittu termistöön. Käsite, jota ei ole valittu termistöön, esitetään käsitekaaviossa yhdellä käsitteen termillä, joka on merkitty lihavoimattomana ja numeroimattomana.

Jotkin termistöön valituista käsitteistä esitetään useammassa kuin yhdessä käsitekaaviossa käsitesuhteiden havainnollistamiseksi. Kun sama käsite esitetään useammassa kuin yhdessä käsitekaaviossa, käsitteen numero säilyy samana. Sellaiset kirjoitusasultaan identtiset termit, joilla on käsitekaavioissa eri numero, viittaavat siis eri käsitteisiin. Käsite, joka esitetään useammassa kuin yhdessä käsitekaaviossa, esitetään lihavoituna siinä käsitekaaviossa, johon käsitteen on katsottu ensisijaisesti kuuluvan.

Schémas conceptuels

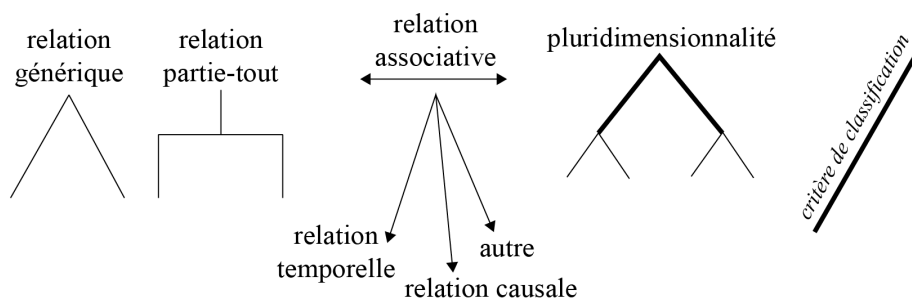

Image 2. Représentation graphique des relations conceptuelles. (cf. TSK 2006.)

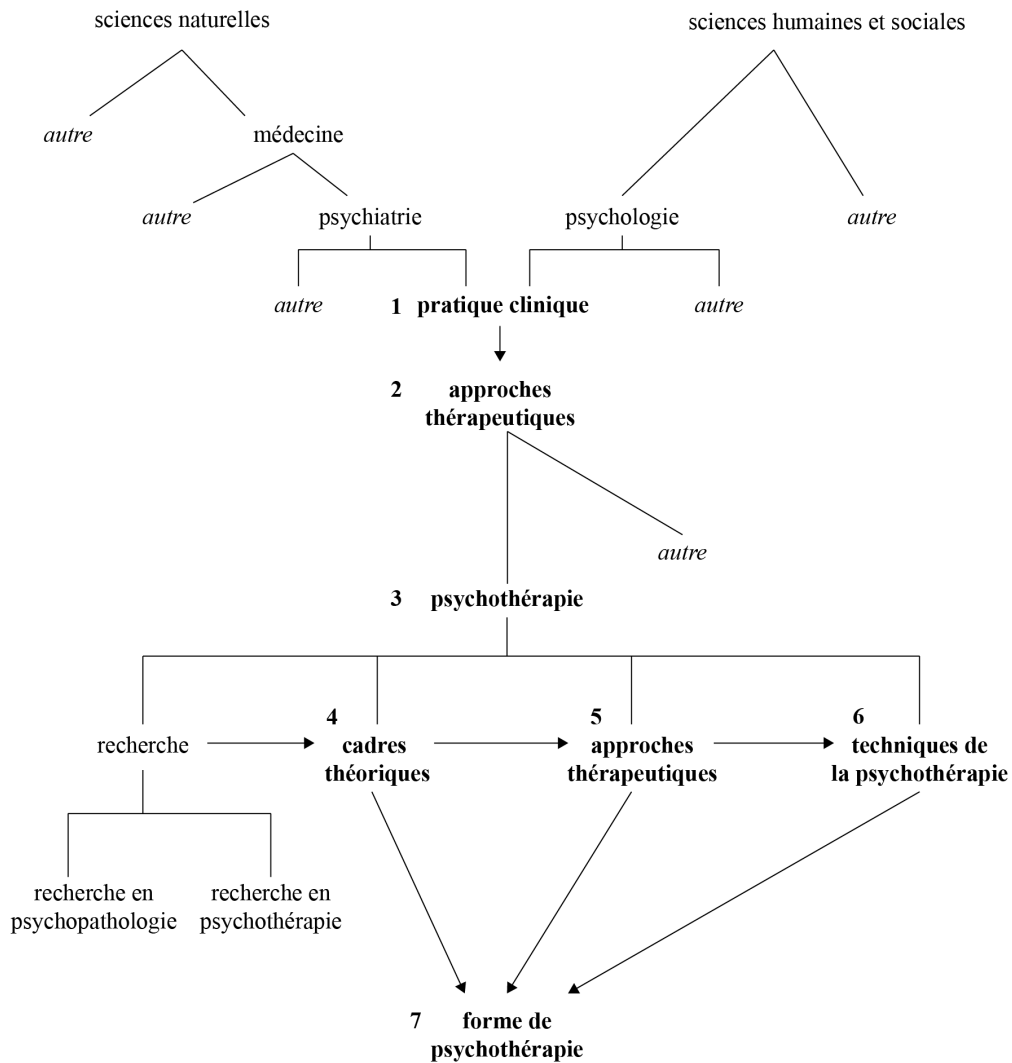
Dans les schémas conceptuels, les relations génériques sont représentées par des lignes obliques en des diagrammes arborescents, les relations partie-tout par des lignes verticales et horizontales en des diagrammes en forme de peigne et les relations associatives par des flèches. Quand un concept superordonné ou un concept intégrant se divise selon différents critères de classification en des concepts subordonnés ou partitifs appartenant à de différentes dimensions, les dimensions sont représentées par des lignes en gras au-dessus desquelles le critère est marqué en italique.

Dans les schémas conceptuels, chaque concept retenu dans le glossaire terminologique est représenté par un seul de ses termes pour la clarté, quoique plusieurs termes s'utilisent en alternance pour référer au concept. Les termes des concepts retenus dans le glossaire sont écrits **en gras** dans les schémas et numérotés simplement et de manière continue. La numérotation commence du numéro 1 dans le schéma 1 et se termine au numéro 204 dans le schéma 9.

Pour donner une vision plus large, les schémas conceptuels contiennent également des concepts qui ne sont pas retenus dans le glossaire terminologique. Les concepts non retenus dans le glossaire sont représentés dans les schémas par un seul de leurs termes chacun, le terme étant écrit en caractère normale et sans numérotation.

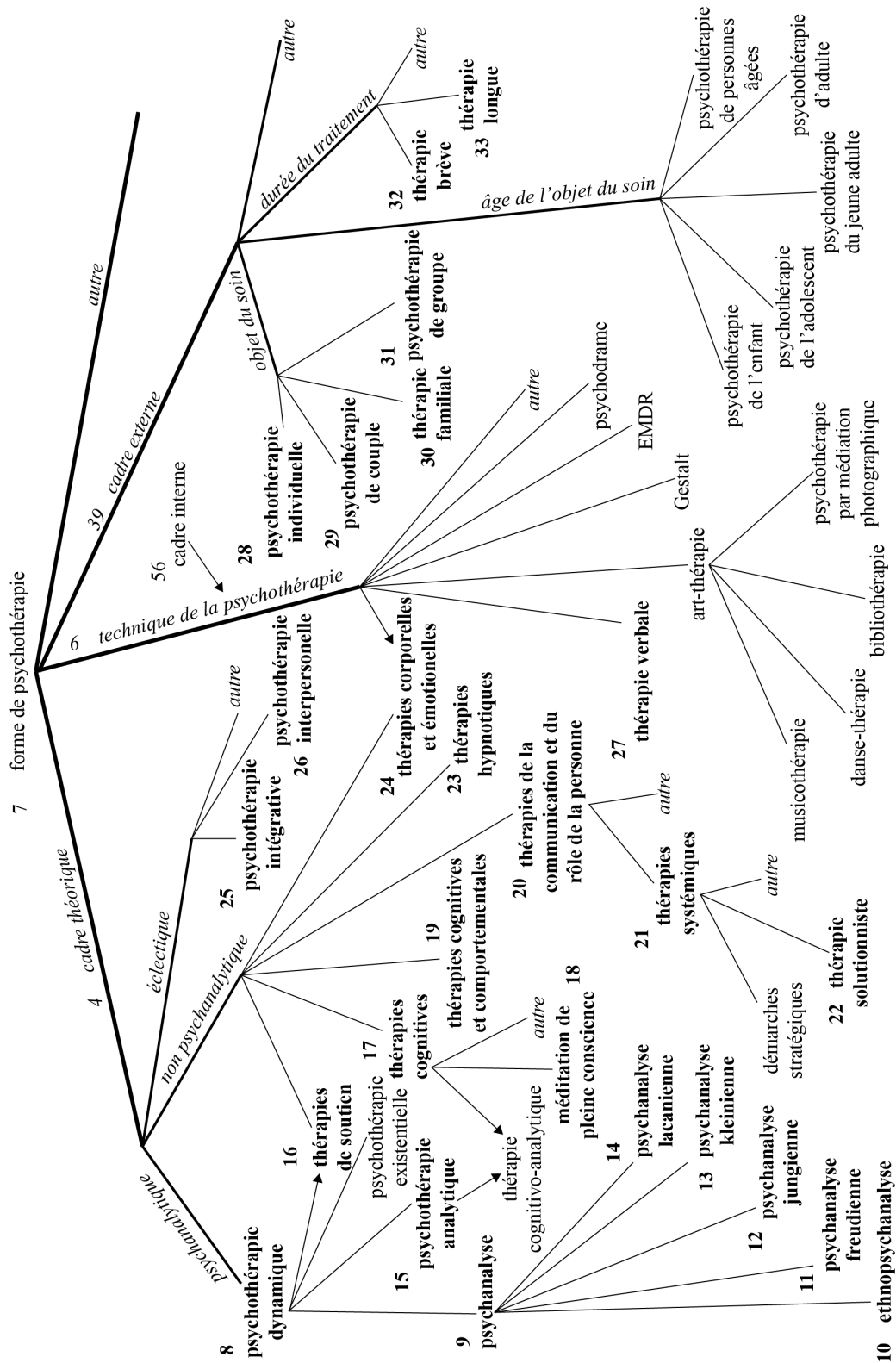
Certains concepts retenus dans le glossaire figurent dans plusieurs schémas conceptuels pour illustrer les relations entre concepts. Quand un concept figure dans plusieurs schémas, son numéro reste le même dans chaque schéma. Les termes de forme identique mais ayant un numéro différent figurant dans les schémas réfèrent donc à des concepts distincts. Un concept retenu dans le glossaire figurant dans plusieurs schémas est noté en gras dans le schéma où il appartient en premier lieu.

1. Schéma conceptuel du domaine et des sous-domaines de la psychothérapie

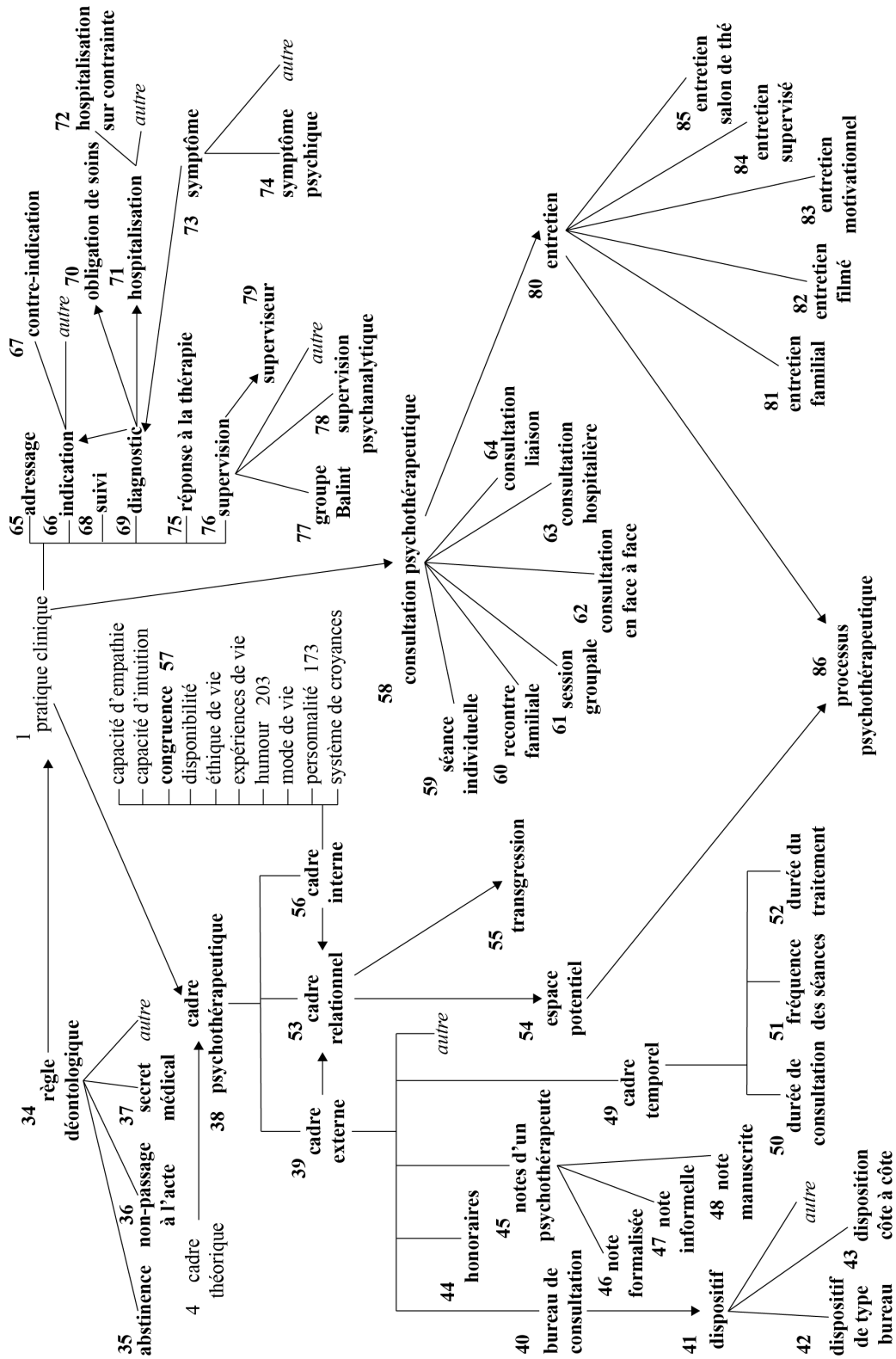
Käsitekaavio 1. Psykoterapian erikoisalan osa-alueet

2. Schéma conceptuel de formes de psychothérapie

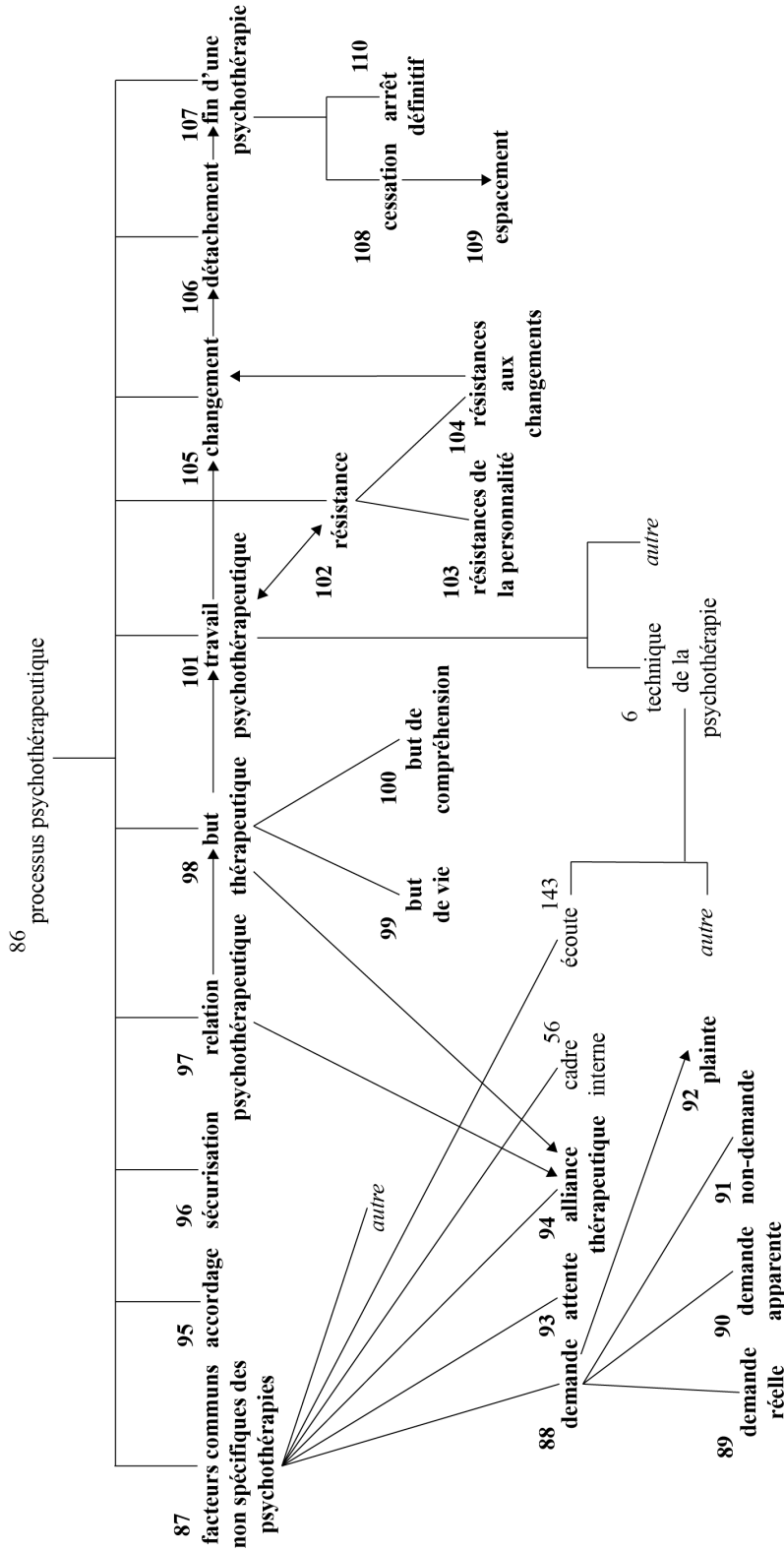
Käsitekaavio 2. Psykoterapiamuoto

3. Schéma conceptuel de la pratique clinique

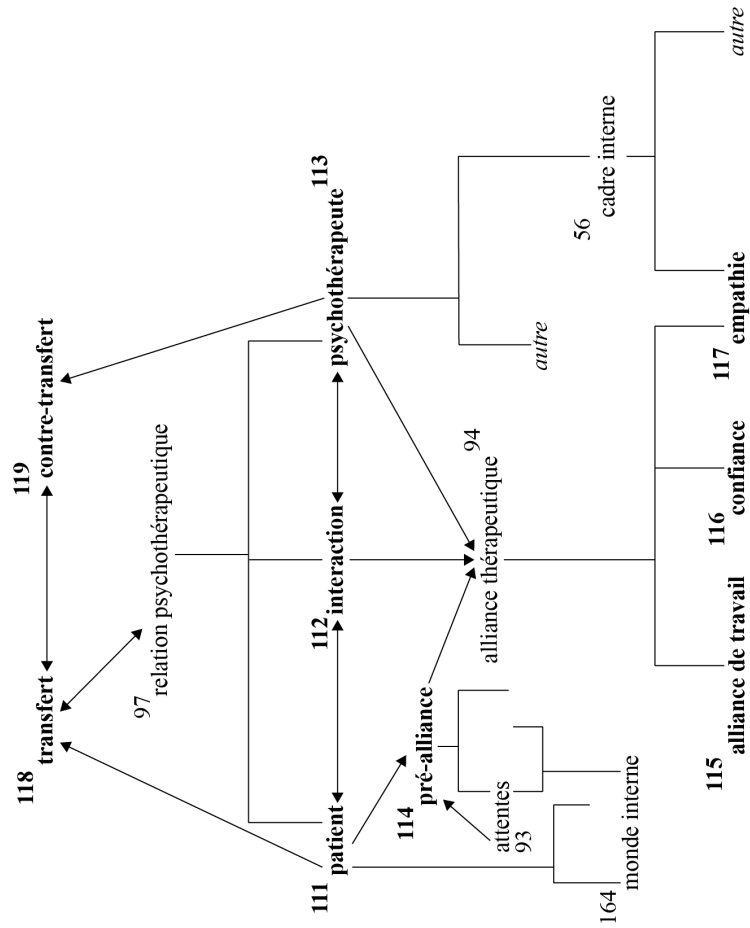

Käsitekaavio 3. Kliininen käytäntö

4. Schéma conceptuel du processus psychothérapeutique

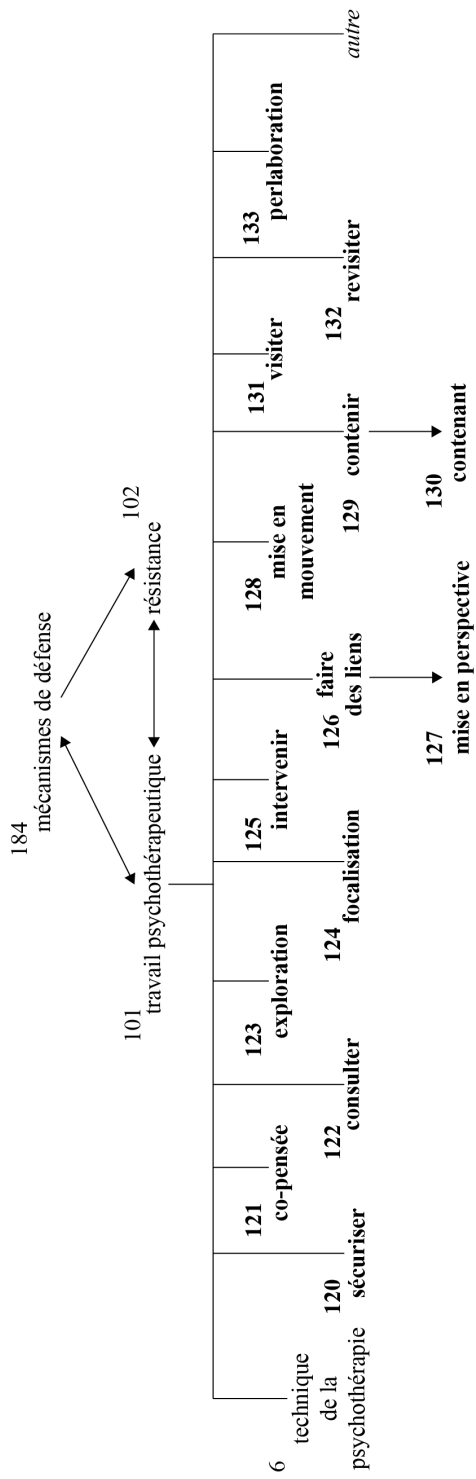

5. Schéma conceptuel de la relation psychothérapeutique

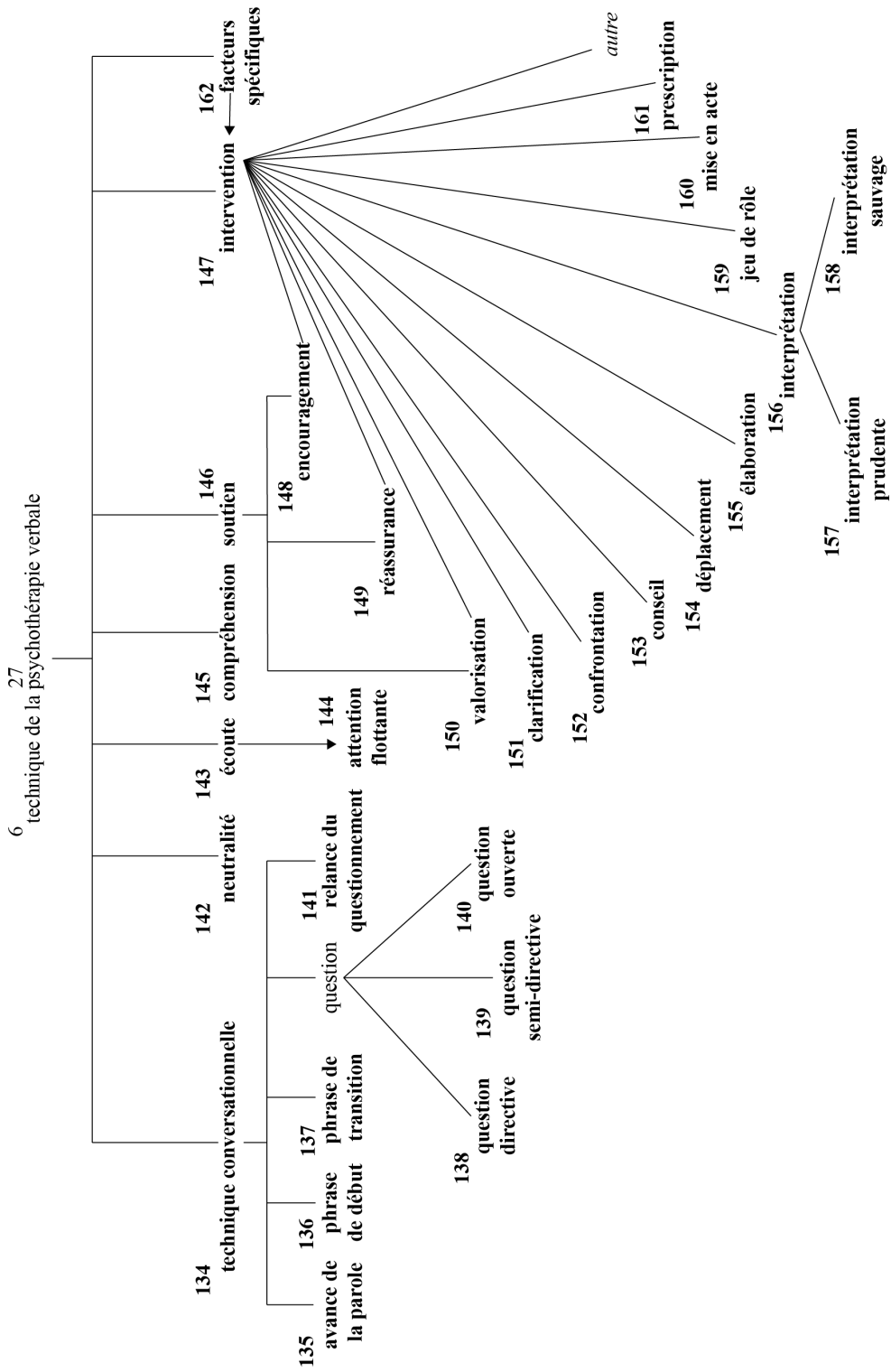
Käsitekaavio 5. Psykoterapeuttinen hoitosuhde

6. Schéma conceptuel du travail psychothérapeutique

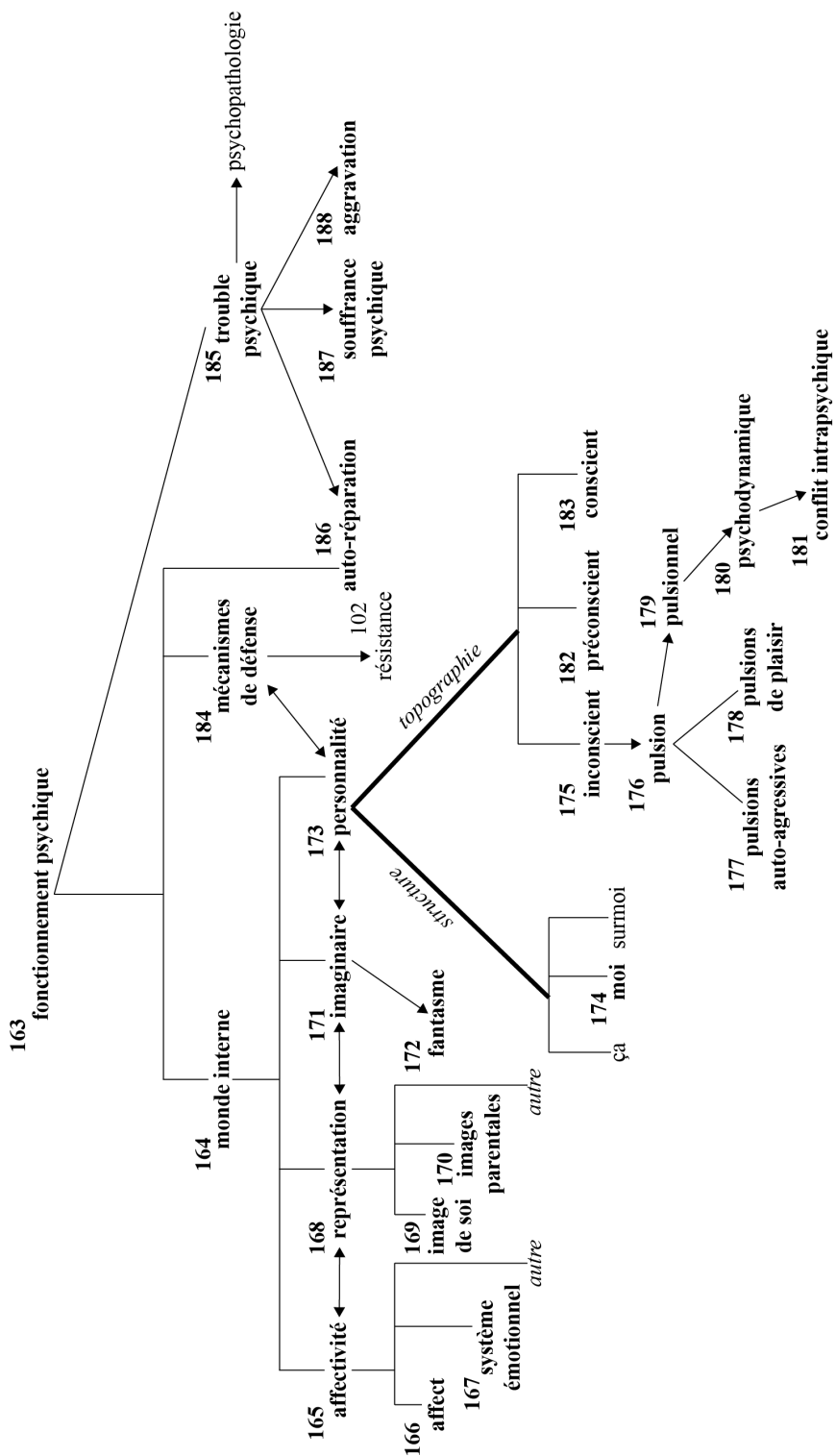
Käsitekaavio 6. Psykoterauttinen työskentely

7. Schéma conceptuel de la technique de la psychothérapie verbale

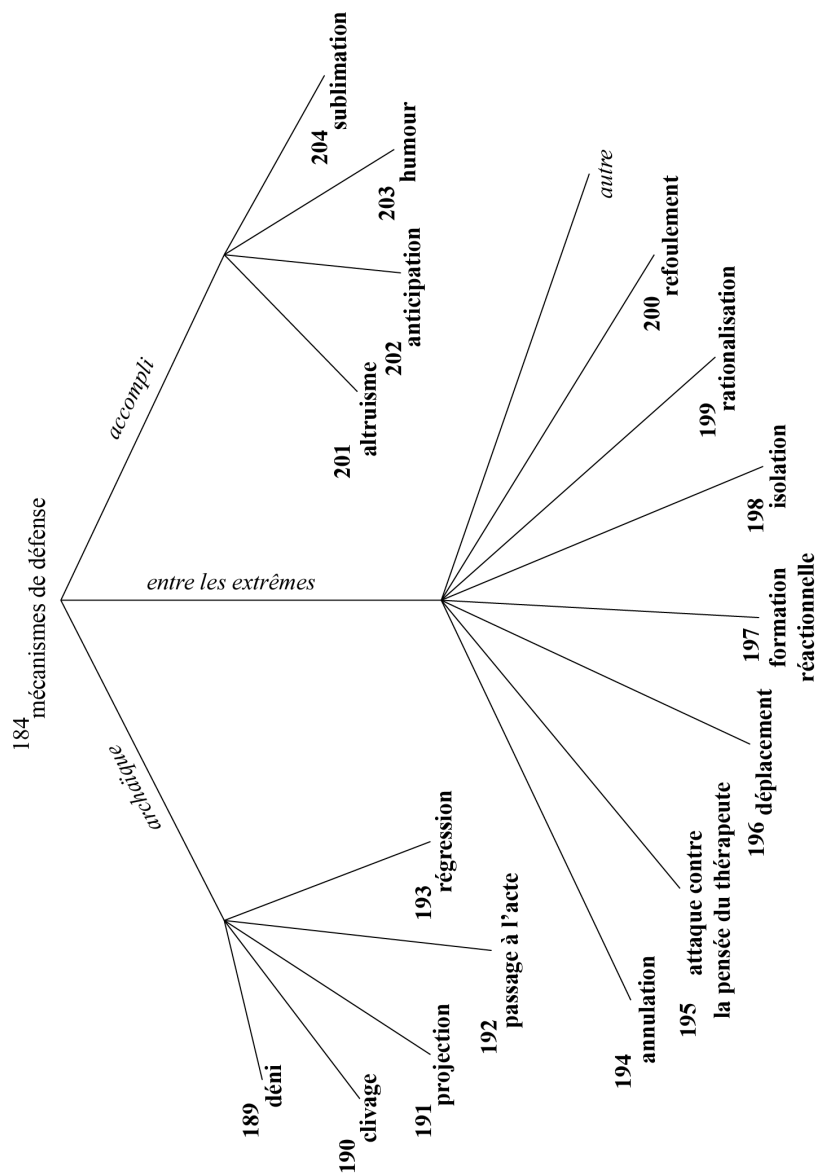
Käsitekaavio 7. Keskusteluterapian tekniikka

8. Schéma conceptuel du fonctionnement psychique

Käsittekaavio 8. Psyken toiminta

9. Schéma conceptuel de mécanismes de défense

LIITE 2: Glossaire terminologique / Termistö

Termistön termitietueiden esittämisjärjestys perustuu sanastotyössä luonnosteltuihin käsitekaavioihin, joissa käsitteet on numeroitu juoksevalla numeroinnilla. Käsitekaaviot on esitetty liitteessä 1. Jokaisen termitietueen numero vastaa käsitekaaviossa esitetyn käsitteen numeroa.

Synonyymit on koottu samaan termitietueeseen. Synonyymit esitetään termitietueessa aakkosjärjestyksessä. Ensin esitetään absoluuttiset synonyymit, sitten määritelmä, mahdollinen selite tai huomautus sekä tekstikonteksti ja näiden jälkeen osittaissynonyymit aakkosjärjestyksessä ranskankielisten termien mukaan.

Aakkoselliset hakemistot ovat liitteessä 3 *Index alphabétique en français* ja liitteessä 4 *Suomenkielinen aakkosellinen hakemisto*. Aakkosellisessa hakemistossa jokaista termiä seuraa numero, joka vastaa termistön termitietueen numeroa.

Lähdeviitteet on merkitty tietueissa numeroidulla koodilla. Lähdeluettelo esitetään liitteessä **5: Références / Termistön lähdeluettelo**, aakkosellisten hakemistojen jälkeen.

Jokaisella lähteellä on oma koodinsa: Lähde 1, Lähde 2, Lähde 3, Lähde 4 jne. Koodin perään kaksoispisteen jälkeen on merkitty sivunumero, jolta tekstikonteksti on peräisin:

esim. ”Sitaatti” Lähde 1:164

Määritelmiä varten tekstiä on muokattu. Tämä on merkitty seuraavasti:

Määritelmä Lähde 1:164 (muokattu)

Termitietueessa esitettävien terminologisten tietojen järjestys on seuraava:

1 Käsitekaavion mukainen käsitenumero

fr **Käsitteen ranskankielinen termi tai aakkosjärjestyksessä käsitteen ranskankieliset termit, jotka ovat keskenään absoluuttisia synonyymeja** Lähde

fi **Käsitteen suomenkielinen termi, käsitteen ranskankielisen termin suomenkielinen vastineehdotus, aakkosjärjestyksessä käsitteen suomenkieliset termit, jotka ovat keskenään absoluuttisia synonyymeja tai aakkosjärjestyksessä käsitteen ranskankielisen termin suomenkieliset vastineehdotukset, jotka ovat keskenään absoluuttisia synonyymeja** Lähde

Käsitteen ranskankielisen termin suomenkieliseen vastineeseen ja suomenkielisen vastineehdotuksen puuttuessa selittävä suomenkielinen kuvaus Lähde

Déf Määritelmä, jossa termistössä *toisaalla esitetty termi* on merkitty kursiivilla Lähde

Note Mahdollinen selite tai huomautus, Lähde

Ctxt ”Tekstikonteksti” Lähde: sivunumero

q-SYN Merkintä siitä, että alla on osittaissynonyymi tai useita osittaissynonyymeja

fr **Käsitteeseen liittyvä ranskankielinen osittaissynonyymi aakkosjärjestyksessä** Lähde

fi **Käsitteeseen liittyvän ranskankielisen osittaissynonyymin suomenkielinen vastine tai vastineet** tai suomenkielinen selite Lähde

Ctxt Tekstikonteksti, määritelmä tai lisätieto Lähde

Note Mahdollinen huomautus

Glossaire terminologique

L'ordre de présentation des fiches terminologiques dans ce glossaire se base sur les schémas conceptuels esquissés durant le travail terminologique. Dans les schémas conceptuels, présentés dans l'annexe 1 du présent document, les concepts sont numérotés de manière continue. Le numéro de chacune des fiches du glossaire correspond au numéro du concept dans le schéma.

Les synonymes sont rassemblés dans une même fiche. Ils sont présentés dans l'ordre alphabétique. Les synonymes absolus sont présentés en premier, suivis d'une définition terminologique, d'une note éventuelle et d'un contexte textuel, et les quasi-synonymes sont présentés ensuite dans l'ordre alphabétique selon les termes français.

Les index alphabétiques sont présentés dans les annexes 3 *Index alphabétique en français* et 4 *Suomenkielinen aakkosellinen hakemisto*. Dans l'index alphabétique, chaque terme est suivi d'un numéro qui correspond au numéro de la fiche dans le glossaire.

Les références sont marquées par des codes numérotés à l'intérieur du glossaire et présentées dans l'annexe 5 **LIITE 5: Références / Termistön lähdeluettelo** qui suit les index alphabétiques.

Pour chaque référence il y a un code numéroté : Lähde 1, Lähde 2, Lähde 3, Lähde 4, etc. Le numéro de page de l'ouvrage ou de la source citée suit le code. Par exemple : "Une citation" Lähde 1:164

Pour les définitions, des textes ont été reformulés. Ceci est indiqué comme suit:

Définition Lähde 1:164 (muokattu)

L'ordre des données présentées dans la fiche terminologique est le suivant :

1 Numéro selon le schéma conceptuel

fr **Terme français ou termes français synonymes absolus dans l'ordre alphabétique** Source

fi **Terme finnois, proposition de terme équivalent finnois, termes finnois synonymes absolus dans l'ordre alphabétique ou propositions de termes équivalents finnois synonymes absolus dans l'ordre alphabétique** Source

En l'absence de terme finnois et de proposition de terme équivalent finnois, une description explicative en finnois Source

Déf Définition où les termes *présentés ailleurs* dans le glossaire sont écrits en italique Source

Note Note éventuelle Source

Ctxt "Contexte cité" suivi de son code et du numéro de page : par exemple Lähde 1:165

q-SYN pour indiquer un terme quasi-synonyme

fr **Quasi-synonyme français par ordre alphabétique** Source

fi **Équivalent ou équivalents finnois du quasi-synonyme français** ou note en finnois, Source

Ctxt Contexte, définition ou note Source

Note Note éventuelle Source

1

- fr **clinique** *f* Lähde 1, Lähde 2, Lähde 3, Lähde 4
pratique *f* Lähde 2, Lähde 3
pratique *f* **clinique** Lähde 1, Lähde 3, Lähde 4
- fi **hoitokäytäntö** Lähde 7, Lähde 8
kliininen käytäntö Lähde 6, Lähde 7
käytäntö Lähde 7
- Déf ensemble des actions d'examen, de *diagnostic*, de traitement et de réhabilitation portées sur un trouble médicalement défini Lähde 6
- Note Polysemia: Termillä 'clinique' on myös yleiskielen sanamerkitykset 'klinikka' ja 'sairaala'. Termillä 'pratique' on myös yleiskielen sanamerkitykset 'käytäntö', 'kokemus', 'harjoittaminen' ja '[menettely]tapa'(Lähde 14:clinique, Lähde 14:pratique).
- Ctxt " Il s'agit en effet, encore une fois, de pouvoir au mieux construire une alliance thérapeutique qui est, comme le montrent la clinique et la recherche, l'élément le plus important de la réussite d'une psychothérapie (The Boston Change Process Study Group, 2010). " Lähde 4:217
- Ctxt " Cette possibilité de supervision où l'on expose sa pratique au regard d'autrui représente une véritable garantie de sérieux." Lähde 1:175
- Ctxt " Trouver une réponse valable à cette interrogation doit être considéré comme un enjeu concernant la santé mentale, l'enseignement pré- et post-gradué et la pratique clinique courante." Lähde 1:VIII

2

- fr **approche** *f* Lähde 1, Lähde 2
approche *f* **thérapeutique** Lähde 2
- fi **hoitosuuntaus** Lähde 5, Lähde 7
terapeuttinen lähestymistapa Lähde 6
- Déf manière structurée et ordonnée de concevoir et de réaliser un traitement, appliquée dans la *pratique clinique* Lähde 1:163 (muokattu), Lähde 6
- Note Polysemia: ks. termitietue 5.
- Ctxt " On a beaucoup reproché à cette approche nosographique d'être anti-psychothérapeutique." Lähde 1:148
- Ctxt " Lorsqu'une personne vous écoute, vous conseille, vous console, cette attitude est d'allure psychothérapeutique mais elle n'implique aucune approche structurée, réfléchie et ordonnée de soins. Pour cette raison, alors qu'un mouvement de compassion ou de réparation guide beaucoup d'éléments de la relation humaine entre proches, il convient de distinguer les aspects psychothérapeutiques que l'on réalise « sans le savoir », d'une approche plus structurée et plus réfléchie que réalise la psychothérapie." Lähde 1:163

3

- fr **psychothérapie** *f* Lähde 1, Lähde 2, Lähde 3, Lähde 4
soin *m* **psychothérapeutique** Lähde 1
thérapie *f* Lähde 1, Lähde 2
traitement *m* **psychothérapeutique** Lähde 4
- fi **psykoterapia** Lähde 6
psykoterapeuttinen hoito Lähde 7, Lähde 10, Lähde 11
terapia Lähde 6, Lähde 10, Lähde 11

- Déf ensemble des traitements des *troubles psychiques* et de la *souffrance psychique* par des moyens psychologiques qui se basent sur une ou plusieurs théories du *fonctionnement psychique*
Lähde 3:410 (muokattu), Lähde 1:163 (muokattu)
- Note Polysemia: termiä 'thérapie' käytetään lyhennettynä muotona termistä 'psychothérapie', mutta termi 'thérapie' viittaa myös muuhun hoitoon kuin psykoterapiaan, esim. lääkehoitoon: 'thérapie médicamenteuse'. Lähde 1:163
- Ctxt " Le terme « psychothérapie » est donc générique puisqu'il concerne diverses méthodes appartenant à un même genre commun." Lähde 2:2
- Ctxt " Il est à noter que dans la convention médicale, la mise en place d'un soin psychothérapeutique s'inscrit plus facilement dans un parcours de soin coordonné par le médecin généraliste ou le médecin traitant, que dans l'accès spécifique global vers un psychiatre." Lähde 1:12
- Ctxt " On sait qu'une thérapie a été efficace ou positive quand le patient peut définir le bénéfice dans sa vie ou dans sa compréhension de lui-même." Lähde 1:42
- Ctxt " Dans une telle situation, l'intervention psychodynamique brève débouche sur un traitement psychothérapeutique intégré." Lähde 4:141
- q-SYN
- fr **soin m psychique** Lähde 1
- fi **psykologinen hoito** Lähde 11
- fr **thérapeutique f** Lähde 1
- fi **terapia** Lähde 6, Lähde 10, Lähde 11
- Ctxt " Beaucoup de patients ne demandent rien ; beaucoup également refusent d'entrer dans un soin psychique, au motif qu' « ils ne sont pas fous... »." Lähde 1:51
- Ctxt " Pourquoi, lors d'une thérapeutique destinée à modifier une manière d'être, un sujet reproduit ce besoin de maîtrise ?" Lähde 1:46
- 4
- fr **cadre m théorique** Lähde 1
- fi **teoreettinen viitekehys** Lähde 5
teoriaviitekehys Lähde 7
viitekehys Lähde 5, Lähde 7
- Déf ensemble des théories auxquelles se réfère une *forme de psychothérapie* Lähde 5
- Ctxt " Ces aspects ne sauraient remplacer une formation spécifique dans un cadre théorique déterminé par une école de psychothérapie, mais on ne peut ignorer que la plupart des entretiens à portée psychothérapeutique se déroulent hors de ce contexte !" Lähde 1:2
- 5
- fr **approche f** Lähde 1, Lähde 2, Lähde 3
approche f psychothérapeutique Lähde 1, Lähde 3
approche f psychotérapique Lähde 3
approche f thérapeutique Lähde 2
- fi **hoitosuuntaus** Lähde 5, Lähde 7
psykoterapiasuuntaus Lähde 5 Lähde 7
terapeuttinen lähestymistapa Lähde 6
terapiasuuntaus Lähde 5, Lähde 7
- Déf ensemble des références théoriques empruntées pour la *démarche psychothérapeutique*
Lähde 5

- Note Termiä 'approche' käytetään myös merkityksessä 'teoreettinen viitekehys'. Lähde 5. Polysemia: ks. termitietue 2. Synonymia: ks. termitietueet 3, 4 ja 7.
- Ctxt ” Ces différentes approches apportent toutes un éclairage irremplaçable sur la réalité humaine ; mais aucune n’en épuise la complexité.” Lähde 2:6
- Ctxt ” *Approches psychothérapeutiques hors cadre* ” Lähde 3:413
- Ctxt ” Outre cette définition par les moyens, les approches psychothérapeutiques peuvent être définies par l’interlocuteur auquel elles s’adressent (sujet, groupe, famille, etc.) ou la théorie à laquelle elles se réfèrent (psychanalyse, béhaviorisme, etc.), voire parfois un auteur plus spécifiquement.” Lähde 3:VIII
- Ctxt ” De même, les approches thérapeutiques prennent de plus en plus en compte la nature particulière du trouble (trouble de l’humeur, des conduites alimentaires, addictions, abus sexuels...) : ainsi, de très nombreuses techniques se proposent aujourd’hui pour traiter la dépression, la boulimie ou le tabagisme.” Lähde 2:2
- 6**
- fr **technique** *f* Lähde 1, Lähde 2, Lähde 3
technique de la psychothérapie Lähde 1
technique de psychothérapie Lähde 4
technique psychothérapeutique Lähde 3
- fi **psykoterapian tekniikka** Lähde 6
psykoterapiatekniikka Lähde 7
tekniikka Lähde 6, Lähde 7, Lähde 8, Lähde 10
- Déf ensemble des principes, des éléments et des *interventions* appliqués au *travail psychothérapeutique* dans une *forme de psychothérapie*
- Ctxt ” Tout ce que l’on peut constater, c’est que chaque technique convient bien à certains patients et en exclut d’autres.” Lähde 2:3
- Ctxt ” L’objectif principal porte sur la formation du thérapeute comme personne, l’acquisition des compétences nécessaires à l’entretien psychiatrique, la psychothérapie pour le médecin généraliste, ou l’étudiant en médecine, les bases théoriques de la psychothérapie et de la technique de la psychothérapie, la comparaison des grandes écoles de psychothérapie et de leurs techniques de travail respectives, l’identification des ingrédients et des structures de la psychothérapie.” Lähde 1:VII
- Ctxt ” Je m’inscris à ce propos quelque peu en faux contre la tendance actuelle et à la mode de vouloir apparier une certaine technique de psychothérapie à un certain type de diagnostic.” Lähde 4:154
- Ctxt ” Beaucoup des instruments conceptuels issus de la psychanalyse forment les instruments de nombreuses autres techniques psychothérapeutiques.” Lähde 3:417
- q-SYN
- fr **technique thérapeutique** Lähde 3
- fi **terapeuttinen tekniikka** Lähde 8
terapiatekniikka Lähde 7, Lähde 8
- fr **technique du soin** Lähde 1
- fi **hoidon tekniikka** Lähde 8
hoitotekniikka Lähde 11
- Ctxt ” *Un ensemble de techniques thérapeutiques mises en œuvre dans le champ médical* ” Lähde 3:410
- Ctxt ” La supervision de pratique vise à améliorer la technique du soin et permet au fil du temps d’avoir des repères sur le suivi qui s’effectue.” Lähde 1:175

7	
fr	forme <i>f</i> de psychothérapie Lähde 1
fi	psykoterapiamuoto Lähde 6, Lähde 7, Lähde 8, Lähde 9, Lähde 10 terapiamuoto Lähde 7, Lähde 8, Lähde 11
Déf	ensemble de l'application d'un ou de plusieurs <i>cadres théoriques</i> , d'une ou de plusieurs <i>approches thérapeutiques</i> et d'une ou de plusieurs <i>techniques de psychothérapie</i>
Ctxt	” L'avantage des thérapies cognitives réside dans une focalisation sur des objectifs thérapeutiques et des stratégies de soins directement repérables, facilement compréhensibles et permettant d'obtenir des résultats tangibles. Elles peuvent être une étape avant une autre forme de psychothérapie ou permettre une amélioration de qualité au niveau de symptômes gênants.” Lähde 1:166
q-SYN	
fr	modèle <i>m</i> de psychothérapie Lähde 1
fi	hoitomalli Lähde 5, Lähde 6, Lähde 7, Lähde 8 psykoterapiamalli Lähde 7 terapiamalli Lähde 6, Lähde 7 työmalli Lähde 5, Lähde 8
Ctxt	” Dans le cadre d'une école de pensée, un modèle de psychothérapie est appliqué et la situation clinique fait l'objet d'un filtrage et d'une lecture compatible avec le modèle.” Lähde 1:147
q-SYN	
fr	système <i>m</i> thérapeutique Lähde 2 type <i>m</i> de psychothérapie Lähde 3, Lähde 4
fi	terapiatyypit Lähde 5
Ctxt	” Il importe à ce propos de rappeler qu'aucun système thérapeutique n'est propriétaire d'un procédé ou d'un résultat.” Lähde 2:5
Ctxt	” Dans la plupart des publications, actuellement, l'association de ces deux moyens thérapeutiques donne de meilleurs résultats que l'emploi de l'un d'eux séparément, quel que soit le type de psychothérapie utilisé et quel que soit le type de pathologie traitée.” Lähde 3:425
q-SYN	
fr	démarche <i>f</i> Lähde 2
fi	hoitomenetelmä Lähde 5, Lähde 7, Lähde 10, Lähde 11 menetelmä Lähde 5, Lähde 7 terapiamenetelmä Lähde 5, Lähde 10 tekniikka Lähde 5 viitekehys Lähde 5
Déf	ensemble d'actions visant à l'application d'une <i>thérapie</i> ou d'un traitement en général Lähde 5
Note	Synonymia: Termiä 'démarche' käytetään myös merkityksissä 'viitekehys', 'tekniikka', 'psykoterapia' ja 'psykoterapiamuoto' Lähde 5. Polysemia: termin 'démarche' yleiskielen sanamerkityksiä ovat mm. 'menettelytapa', 'toimenpide' (Lähde 14:démarche), 'toimenpiteiden sarja', 'prosessi'.
Ctxt	” Les recherches portant sur l'évaluation des psychothérapies montrent au contraire une certaine équivalence entre les différentes démarches. Les études comparatives échouent en effet à établir la supériorité, au moins globale, d'une quelconque approche. Tout ce que l'on peut constater, c'est que chaque technique convient bien à certains patients et en exclut d'autres.” Lähde 2:2–3
q-SYN	
fr	démarche <i>f</i> psychothérapeutique Lähde 1

- fi **psykoterapeutin menetelmä** Lähde 5, Lähde 10
psykoterapiamenetelmä Lähde 5, Lähde 7
psykoterapiametodi Lähde 5, Lähde 7
- Ctxt ” En effet, dans une démarche psychothérapeutique à visée de soutien ou de premier niveau, ces éléments peuvent être mal interprétés et considérés comme une forme d'agression ou de reprise d'éléments très difficiles à gérer.” Lähde 1:74
- q-SYN
- fr **démarche f thérapeutique** Lähde 2
fi **hoitomuoto** Lähde 7, Lähde 8, Lähde 10
- Note **démarche f psychothérapique** Lähde 2:15, 28, 46, 250, 306, Lähde 3:IX
Ilmaisu 'démarche psychothérapique' viittaa samankaltaisesta muodostaan huolimatta henkilökohtaiseen kokemukseen, henkilön omaan toimintaan, omaan psykoterapiaprosessiin – ei tämän termitietueen käsitteisiin, tässä sanastotyössä tutkittujen tekstikontekstien perusteella:
- Ctxt ” La séparation n'a pas révélé sa confusion, elle en était déjà consciente, mais l'a mise au premier plan : elle apparaissait psychologiquement engourdie et peinait à gérer son quotidien. C'était sa plainte principale et l'objet premier de sa démarche psychothérapique.” Lähde 2:15
- Ctxt ” Dans certains cas, la démarche psychothérapique correspond à une initiative individuelle, en général par rapport à des difficultés psychologiques qui ne sont pas du registre des troubles mentaux les plus graves, et alors elle n'est souvent pas associée à d'autres soins.” Lähde 3:IX
- 8**
- fr **psychothérapie f à orientation dynamique** Lähde 1
psychothérapie f dynamique Lähde 1
psychothérapie f interprétative Lähde 1
psychothérapie f psychodynamique Lähde 3, Lähde 4
thérapie f psychodynamique Lähde 4
- fi **dynaaminen psykoterapia** Lähde 6
dynaaminen terapia Lähde 6
paljastava hoito Lähde 10
psykodynaaminen psykoterapia Lähde 5, Lähde 9
psykodynaaminen hoito Lähde 10
psykodynaaminen psykoterapia Lähde 5, Lähde 6, Lähde 10, Lähde 11
psykodynaaminen terapia Lähde 7
- Déf *formes de psychothérapie* dont l'origine historique commune est la *psychanalyse freudienne* et qui se basent sur des théories psychanalytiques et/ou *psychodynamiques* élaborées ultérieurement, s'appuyant toutes sur la croyance en un *inconscient* qui se manifeste par le développement de *conflits intrapsychiques* dont les *symptômes* sont l'expression Lähde 4:120 (muokattu)
- Note Synonymia: termiä 'psykodynaaminen psykoterapia' käytetään termin 'psykoanalyttinen psykoterapia' synonyymina. Ks. termitietue 15.
- Ctxt ” Les psychothérapies à orientation dynamique vont fournir des pistes de scénarios à l'origine de l'angoisse.” Lähde 1:88
- Ctxt ” Lorsque les patients évoquent avec un pénétrant regard sur eux-mêmes des dimensions d'agressivité ou d'inhibition, que dans leur propos ils prennent une certaine distance (disant par exemple « certes on pourrait penser ainsi ou on pourrait le voir de cette façon, mais on peut le voir également aussi différemment »), ceci peut orienter vers une psychothérapie dynamique.” Lähde 1:150

- Ctxt ” La valeur des psychothérapies interprétatives découle de la finesse, de la subtilité et de la profondeur que peuvent acquérir certains patients dans la connaissance d’eux-mêmes.” Lähde 1:165
- Ctxt ” Rappelons que la pensée psychanalytique, après le big bang créatif de Freud, est devenue une nébuleuse. De nombreux modèles se sont développés à partir de celui de Freud tout en maintenant une affiliation. Dans cet univers en expansion, la galaxie des psychothérapies psychodynamiques est composée de planètes plus ou moins lointaines !” Lähde 4:124
- Ctxt ” Si, dans la thérapie psychodynamique, la relation qui se développe entre le patient et son analyste est un élément important de la thérapie, voire peut en être un focus, il n’en va pas tout à fait de même dans une psychothérapie cognitive.” Lähde 4:135

9

- fr **psychanalyse** *f* Lähde 1, Lähde 2, Lähde 3
fi **psykoanalyysi** Lähde 5, Lähde 6, Lähde 9

Déf théorie, méthode de recherche et méthode de soin du *psychisme* développée par Sigmund Freud (1856–1939), ensuite diversifiée en un ensemble de multiples écoles de pensée et établie en une partie indivisible du savoir partagé sur l’être humain Lähde 3:33 (muokattu), Lähde 18:9 (muokattu)

Note Polysemia: Termillä ’psykoanalyysi’ viitataan usein vain *freudilaiseen psykoanalyysiin*. Ks. termitietue 11.

Ctxt ” Ensuite, parce que *la psychanalyse est multiple*, selon les pratiques et les écoles – freudienne, lacanienne, kleinienne, jungienne, etc.” Lähde 3:33

10

- fr **ethnopsychanalyse** *f* Lähde 1
fi **etnopsykoanalyysi** Lähde 6

Déf forme de *psychanalyse* développée par Georges Devereux

Ctxt ” On doit à Georges Devereux, anthropologue et psychanalyste d'origine hongroise, père de l'ethnopsychanalyse, la conceptualisation théorique du « complémentarisme », c'est-à-dire de la nécessité, pour comprendre l'existence et la fonction d'un symptôme, de pouvoir en rendre compte simultanément dans deux ou plusieurs champs de savoir, non réductibles l'un à l'autre.” Lähde 1:130

11

- fr **analyse** *f* Lähde 2
cure *f* **analytique** Lähde 2
cure *f* **psychanalytique** Lähde 2
cure standard *f* **psychanalytique** Lähde 3
cure *f* **type** Lähde 2, Lähde 3
cure-type *f* Lähde 4
psychanalyse *f* **freudienne** Lähde 2
psychothérapie *f* **classique** Lähde 1
- fi **freudilainen psykoanalyysi** Lähde 6
klassinen psykoanalyysi Lähde 6, Lähde 7, Lähde 10
klassinen psykoterapia Lähde 6
psykoanalyysi Lähde 5, Lähde 6
psykoanalyttinen hoito Lähde 10

Déf méthode de soin psychologique développée par Sigmund Freud, consistant en les principes de la reconnaissance d’un *inconscient* dont les forces animent le *fonctionnement psychique*, de la libre association de pensées, de l’importance accordée aux *mécanismes de défense*, de l’attention portée au *transfert* et au *contre-transfert*, de la possibilité de donner du sens aux rêves et aux

symptômes par l'interprétation, de l'exploration de la psychosexualité et de l'étude des fixations infantiles Lähde 2:76 (muokattu), Lähde 3:412

- Ctxt ” On va donc vitaliser la mentalisation pour rendre l'analyse thérapeutique car, rappelons-le, l'analyse n'est pas une fin en soi. Elle a été « créée pour permettre de s'en passer » (A. Tarpinian).” Lähde 2:25
- Ctxt ” À la rentrée de septembre, il s'en ouvrit à son analyste et lui déclara qu'il souhaitait poursuivre sa cure analytique [- -]” Lähde 2:75
- Ctxt ” Mais au-delà de ces similitudes, ils ont opéré une transposition des paramètres de la cure psychanalytique à la situation de thérapie familiale [- -]” Lähde 2:283
- Ctxt ” S'il n'est pas pensable (ni non plus indiqué) de conduire une cure type ou cure standard psychanalytique chez un patient qui prend par ailleurs un traitement par médicaments psychotropes, il est admis que les différents types de traitements psychothérapeutiques non seulement sont compatibles, mais peuvent être également favorisés par les traitements de ce genre et réciproquement.” Lähde 3:425
- Ctxt ” Sans se substituer à la cure-type, et ses aménagements, qui reste une voie royale si l'on sait en préciser l'indication, les psychothérapies brèves offrent dans le champ de la santé mentale une réponse adaptée aux contraintes d'économicité dictées par la politique sociale des soins.” Lähde 4:104
- Ctxt ” Dans le cadre d'une psychothérapie classique, on recommande l'absence de prise de notes tout au long de la séance ou de l'entretien.” Lähde 1:8

12

fr **psychanalyse f jungienne** Lähde 2

fi **analyttinen psykoterapia** Lähde 7
jungilainen analyysi Lähde 6
jungilainen psykoterapia Lähde 6
jungilainen terapia Lähde 6

Déf forme de *psychanalyse* appelée « psychologie analytique », développée par Carl Gustav Jung (1875–1961) qui présente les concepts d'archétype, d'inconscient collectif et de processus d'individuation Lähde 3:129–131

Note Polysemia: termi 'analyttinen psykoterapia' viittaa jungilaiseen psykoterapiaan, mutta termi 'analyttinen psykoterapia' on myös lyhennetty muoto termistä 'psykoanalyttinen psykoterapia': ks. termitietueet 8 ja 15.

13

fr **psychanalyse f kleinienne** Lähde 2
fi **kleinilainen psykoanalyysi** Lähde 6

Déf *psychanalyse* des enfants créée par Melanie Klein (1882–1960) qui présente les concepts de *monde intérieur*, de position schizo-paranoïde, de position dépressive et d'identification projective Lähde 3:82–84

14

fr **psychanalyse f lacanienne** Lähde 2

fi **lacanilainen psykoanalyysi** Lähde 5, Lähde 6, Lähde 7
lacanilainen psykoterapia Lähde 7

Déf forme de *psychanalyse* développée au sein de l'École freudienne de Paris, fondée et dirigée par le psychanalyste français Jacques Lacan (1901–1981) Lähde 3:41, Lähde 7:246

15

- fr **PIP** *f* Lähde 3
POP *f* Lähde 3
psychothérapie *f* **analytique** Lähde 1
psychothérapie *f* **d'inspiration analytique** Lähde 1
psychothérapie *f* **d'inspiration psychanalytique** Lähde 3, Lähde 4
psychothérapie *f* **d'orientation psychanalytique** Lähde 3
psychothérapie *f* **psychanalytique** Lähde 3, Lähde 4
- fi **analyttinen hoito** Lähde 10
analyttinen psykoterapia Lähde 8
analyttinen terapia Lähde 5, Lähde 8
psykoanalyttinen psykoterapia Lähde 5, Lähde 8, Lähde 10, Lähde 11
psykoanalyttinen terapia Lähde 7, Lähde 8, Lähde 10
- Déf *formes de psychothérapie* qui partagent le *cadre théorique* psychanalytique et dont le *travail* tend à augmenter l'autoconnaissance du *patient* à l'aide de l'*interprétation* mais dont le *cadre externe* diffère de celui de la *psychanalyse freudienne* Lähde 1:164–165
- Note Polysemia: terme 'analyttinen psykoterapia' on lyhennetty muoto termistä 'psykoanalyttinen psykoterapia', mutta terme 'analyttinen psykoterapia' viittaa myös käsitteeseen 'jungilainen psykoterapia': ks. termitietue 12.
- Note Synonymia: termeä 'psykoanalyttinen psykoterapia' käytetään termin 'psykodynaaminen psykoterapia' synonyymina. Ks. termitietue 8.
- Ctxt ” Historiquement, au milieu du siècle précédent, quand la psychanalyse était la seule technique et la seule théorie de référence, le vocable de psychothérapie désignait seulement les psychothérapies d'inspiration ou d'orientation psychanalytique (PIP ou POP). Depuis, ce domaine s'est considérablement enrichi et il importe de mieux préciser de quoi l'on parle, par souci de rigueur scientifique.” Lähde 3:426
- Ctxt ” [- -] soit le psychothérapeute évite de façon absolue tout contact avec la famille. Cette éviction, si elle est la règle en matière de psychothérapie analytique, est fréquemment mal ressentie par les proches ou la famille [- -]” Lähde 1:121
- Ctxt ” Ce qui caractérise le mode de fonctionnement des changements qu'induisent les psychothérapies psychanalytiques est entre autres lié à la notion de prise de conscience, ce que désigne sans le recouvrir le terme « insight ». Ce type de psychothérapie vise en effet à permettre au patient d'apprendre quelque chose d'important sur lui-même par des prises de conscience successives.” Lähde 4:112–113
- 16**
- fr **psychothérapie** *f* **de premier niveau** Lähde 1
psychothérapie *f* **de soutien** Lähde 1
psychothérapie *f* **simple** Lähde 1
thérapie *f* **de soutien** Lähde 2
- fi **supportiivinen hoito** Lähde 10
supportiivinen psykoterapia Lähde 5, Lähde 9, Lähde 10
supportiivinen terapia Lähde 5
tukea antava hoito Lähde 10
tukea antava psykoterapia Lähde 5
tukea antava terapia Lähde 8
- Déf *formes de psychothérapie* dont le *travail* consiste à proposer du *soutien* au *patient* par la *compréhension*, par l'*empathie* et par des *interventions* qui le renforcent Lähde 2:132–133 (muokattu)
- Ctxt ”Leur principe s'appuie sur une confrontation, une clarification et une interprétation pour consolider ou soutenir un individu en difficulté. La psychothérapie de soutien utilise des

conseils, des encouragements ainsi que l'approfondissement ou la définition des éléments problématiques.” Lähde 1:167

17

fr **psychothérapie f cognitive** Lähde 1, Lähde 4
thérapie f cognitive Lähde 1

fi **kognitiivinen psykoterapia** Lähde 5, Lähde 6, Lähde 7
kognitiivinen terapia Lähde 6, Lähde 7

Déf *formes de psychothérapie* qui se réfèrent aux théories cognitives et qui proposent des traitements à des *troubles psychiques* précis Lähde 7:51–76 (muokattu)

Ctxt ” Les thérapies cognitives suivent un plan de marche. On reprend, pour une situation ou un comportement problématique, les pensées et les idées qui surgissent ; on définit pour quels événements et dans quelles circonstances elles apparaissent.” Lähde 1:165

18

fr **méditation f de pleine conscience** Lähde 1

fi **MBCT** Lähde 7
Mindfulness based cognitive therapy Lähde 7
mindfulnesssterapia Lähde 6
tietoinen, hyväksyvä läsnäolo Lähde 6, Lähde 7

Déf *forme de psychothérapie cognitive* dont le *travail* consiste à apprendre à être attentif au présent moment par des exercices de méditation Lähde 1:149 (muokattu)

Ctxt ” Par exemple, la méditation de pleine conscience oppose de ne faire et de ne penser qu'à une seule chose à la fois, d'être entièrement attentif à ce que l'on fait, de ramener son esprit à l'activité en cours lorsqu'ils s'en détournent.” Lähde 1:149

19

fr **psychothérapie f cognitive et comportementale** Lähde 3
TCC f Lähde 3
thérapies f cognitives et comportementales Lähde 1, Lähde 3
thérapies f cognitivo-comportementales Lähde 3
thérapies f comportementales et cognitives Lähde 2

fi **CBT** Lähde 6, Lähde 7
KKT Lähde 7
kognitiivinen käyttäytymisterapia Lähde 7
kognitiivis-behavioraalinen terapia Lähde 6, Lähde 7, Lähde 11
kognitiivis-käyttäytymisterapia Lähde 7
kognitiiviset ja behavioristiset psykoterapiat Lähde 5
kognitiiviset ja käyttäytymisterapiat Lähde 6

Déf *formes de psychothérapie* qui se réfèrent aux théories de l'apprentissage et aux théories cognitives et dont le *travail* consiste à faire repérer des schémas de pensée et des comportements dysfonctionnels et à encourager de nouveaux processus d'apprentissage par une *focalisation*, par des exercices et par l'auto-observation Lähde 1:165–167 (muokattu), Lähde 7:80–81 (muokattu)

Ctxt ” Les thérapies cognitives et comportementales agissent au niveau conscient. Elles font appel à un réel effort pédagogique pour expliquer au patient et lui faire prendre conscience de toute une série de pensées qui le freinent ou le font souffrir.” Lähde 1:166

20

fr **thérapies f de la communication** Lähde 2
thérapies f de la communication et du rôle de la personne Lähde 1

- fi Selite: roolin ja kommunikaation muutoksiin pyrkivä psykoterapia Lähde 5
vastine-ehdotus: **systeminen psykoterapia** Lähde 5, Lähde 6
vastine-ehdotus: **systeminen terapia** Lähde 5, Lähde 6
- Déf l'approche rogérienne, la gestalt-thérapie, l'analyse transactionnelle, les *thérapies systémiques* et stratégiques Lähde 2:6
- Ctxt "[-] les thérapies de la communication (approche rogérienne, gestalt, analyse transactionnelle, démarches systémiques et stratégiques...)." Lähde 2:6
- 21**
- fr **démarches f systémiques** Lähde 2
thérapies f systémiques Lähde 2
- fi **systeminen psykoterapia** Lähde 5, Lähde 6, Lähde 7
systeminen terapia Lähde 5, Lähde 6
- Déf *formes de psychothérapie* qui cherchent à améliorer des systèmes de communication dysfonctionnels et des contextes relationnels en focalisant le *travail psychothérapeutique* non sur un seul *patient* mais sur l'*interaction* du système familial entier dont il fait partie Lähde 1:166 (muokattu), Lähde 2:270–274 (muokattu)
- Ctxt " La démarche systémique a rompu avec le point de vue traditionnel de la psychiatrie ou de la psychanalyse qui se référait à l'individualité et à ses mécanismes intrapsychiques pour comprendre la pathologie mentale. Pour elle, la notion d' « individu » est largement une fiction ; celui-ci, en effet, n'existe jamais de façon isolée et ne peut être appréhendé indépendamment du contexte dans lequel il évolue, et notamment des relations qu'il entretient avec autrui." Lähde 2:270–271
- 22**
- fr **thérapie f solutionniste** Lähde 3
- fi **ratkaisukeskeinen psykoterapia** Lähde 6, Lähde 7
ratkaisukeskeinen terapia Lähde 6, Lähde 7
- Déf *forme de psychothérapie* ancrée à la pratique dans laquelle le *travail psychothérapeutique* est centré sur le registre des solutions au lieu de celui des problèmes et qui utilise des *interventions* comme la question miracle et les échelles de questionnement Lähde 3:330–353 (muokattu)
- Ctxt "– « La classe des problèmes n'est pas la classe des solutions » : l'analyse des problèmes est inutile pour aider le patient à créer un contexte de solutions. On peut très bien résoudre un problème sans en rien connaître." Lähde 3:352
- 23**
- fr **thérapies f hypnotiques** Lähde 2
- fi **hypnoosi** Lähde 6
hypnoterapia Lähde 6
- Déf *formes de psychothérapie éclectiques et intégratives* ou se référant aux *cadres théoriques* cognitif, *psychodynamique* ou solutionniste dans lesquelles le *travail psychothérapeutique* est centré sur la suggestion et sur l'état hypnotique Lähde 7:238–241 (muokattu)
- Ctxt " Ensuite parce qu'à côté des psychanalyses (freudienne, jungienne, kleinienne, lacanienne...), il existe des démarches thérapeutiques qui relèvent d'autres paradigmes ; citons les thérapies hypnotiques (hypnose traditionnelle et hypnose éricksonienne), les thérapies corporelles et émotionnelles (bioénergie, thérapie primale, rebirth...), les thérapies comportementales et cognitives (fondées sur les théories d'apprentissage), les thérapies de la communication (approche rogérienne, gestalt, analyse transactionnelle, démarches systémiques et stratégiques...)." Lähde 2:6

24

- fr **thérapies *f* à médiation corporelle** Lähde 3
thérapies *f* corporelles et émotionnelles Lähde 2
thérapies *f* psychocorporelles Lähde 2
- fi **kehopsykoterapia** Lähde 7
psykofyysinen psykoterapia Lähde 6, Lähde 7
psykofyysinen terapia Lähde 5, Lähde 7
- Déf *formes de psychothérapie* dans lesquelles le *travail psychothérapeutique* est centré sur l'expression corporelle et émotionnelle Lähde 2:146, Lähde 7:254–255 (muokattu)
- Ctxt ” On utilise le terme de thérapies psychocorporelles, mais on pourrait tout aussi bien parler de thérapies émotionnelles. Elles font en effet presque toutes une place essentielle à l'expression des émotions et à l'abréaction.” Lähde 2:146

25

- fr **psychothérapie *f* intégrative** Lähde 2, Lähde 3
psychothérapies *f* intégratives et éclectiques Lähde 3
- fi **eklektinen psykoterapia** Lähde 6, Lähde 7
eklektiset terapiat Lähde 7
integratiivinen psykoterapia Lähde 6
- Déf *formes de psychothérapie* qui visent à la collaboration entre différentes écoles de psychothérapie et/ou à l'intégration des différentes théories tout en respectant leurs spécificités Lähde 3:420 (muokattu)
- Ctxt ” Cet exemple s'inscrit dans le contexte suivant : il s'agit d'un groupe continu de psychothérapie intégrative animé par un psychothérapeute qui est essentiellement influencé par la psychanalyse freudienne, la bioénergie, la gestalt-thérapie, le psychodrame et l'approche systémique.” Lähde 2:292
- Ctxt ” Psychothérapies intégratives et éclectiques de niveau ou de type IV [- -] La multiplication des psychothérapies systématisées et de nombreux autres facteurs ont conduit à l'apparition d'une nouvelle approche que nous situons à ce niveau. C'est celui des psychothérapies intégratives et éclectiques.” Lähde 3:419

26

- fr **psychothérapie *f* interpersonnelle** Lähde 1
- fi **interpersonaalinen psykoterapia** Lähde 6, Lähde 7, Lähde 11
IPT Lähde 6, Lähde 7
- Déf *forme de psychothérapie* dans laquelle le *travail psychothérapeutique* est centré sur les vécus des liens interpersonnelles entre le *patient* et son entourage Lähde 1:95 (muokattu)
- Ctxt ” Il existe une psychothérapie interpersonnelle dont l'objet porte sur la nature et le vécu des liens que noue la personne avec son entourage. Cette psychothérapie cherche à modifier les vécus des deuils, des conflits interindividuels, des modifications ou des transitions des rôles que l'on occupe dans une famille ou dans sa profession, les déceptions sentimentales.” Lähde 1:95

27

- fr **psychothérapie *f* verbale** Lähde 3
thérapie *f* verbale Lähde 2
- fi **keskusteluterapia** Lähde 6

Déf *forme de psychothérapie* dans laquelle l'on utilise essentiellement la parole comme moyen de traitement Lähde 4:151 (muokattu), Lähde 6

Ctxt "[-] le mode de communication ou de médiatisation – psychothérapies verbales ou non verbales [-]" Lähde 3:418

28

fr **psychothérapie f individuelle** Lähde 1, Lähde 2
thérapie f individuelle Lähde 2

fi **yksilöllinen psykoterapia** Lähde 7
yksilöpsykoterapia Lähde 6, Lähde 7, Lähde 10
yksilöterapia Lähde 6, Lähde 7

Déf *forme de psychothérapie* qui se réalise en *séances individuelles* Lähde 6

Ctxt "Cet exemple illustre une des manières possibles – il y en aurait bien d'autres – de faire évoluer les modalités concrètes de gestion des séances à l'intérieur du cadre d'une psychothérapie individuelle." Lähde 2:74

Ctxt "Nathalie était en thérapie individuelle depuis un an." Lähde 2:73

29

fr **psychothérapie f de couple** Lähde 2
psychothérapie f du couple Lähde 2
psychothérapie f en couple Lähde 2
thérapie f de couple Lähde 2

fi **paripsykoterapia** Lähde 6
pariterapia Lähde 6, Lähde 7

Déf *forme de psychothérapie* qui se réalise en des *séances* où participent les membres du couple Lähde 2:267 (muokattu)

Ctxt "En thérapie de couple, on se focalise essentiellement sur ce commun dénominateur et on n'aborde presque pas les domaines qui ne sont pas directement liés à la dynamique conjugale." Lähde 2:259–260

30

fr **thérapie f familiale** Lähde 1, Lähde 2, Lähde 3

fi **perheterapia** Lähde 6, Lähde 7, Lähde 11
perhepsykoterapia Lähde 6

Déf *forme de psychothérapie* dans laquelle le *travail psychothérapeutique* est centré sur les interactions familiales et qui se réalise en des *séances* où la famille entière ou plusieurs de ses membres sont présents Lähde 2:283, 286 (muokattu), Lähde 6

Ctxt "Il existe des thérapies familiales spécifiques ; certaines obéissent au modèle systémique où des enjeux de communication, de rôle, font l'objet d'une investigation. D'autres thérapies familiales concernent une approche psychanalytique [-]" Lähde 1:121

31

fr **psychothérapie f de groupe** Lähde 2
thérapie f de groupe Lähde 2

fi **ryhmäpsykoterapia** Lähde 6
ryhmäterapia Lähde 6

Déf *forme de psychothérapie* qui se réalise en *sessions groupales* et où l'accent est mis sur les phénomènes collectifs Lähde 2:288, 289 (muokattu)

q-SYN

fr **psychothérapie f en groupe** Lähde 2
thérapie f en groupe Lähde 2

fi **ryhmäpsykoterapia** Lähde 6
ryhmäterapia Lähde 6

Déf *forme de psychothérapie* qui se réalise en *sessions groupales* et qui est la continuation dans un cadre groupal des *thérapies individuelles* Lähde 2:288, 289 (muokattu)

Ctxt ” Enfin, on oppose parfois les thérapies *de* groupe, qui mettent l'accent exclusif sur les phénomènes collectifs, dynamiques et inconscients, et les thérapies *en* groupe qui sont la continuation dans un cadre groupal des thérapies individuelles. Certes cette distinction correspond à des prises de position théoriques et à des pratiques différentes mais dans la plupart des cas, c'est un mélange de ces deux registres qui constitue la réalité du travail effectué.” Lähde 2:288

Note Suomenkielisessä psykoterapian diskurssissa ei tehdä jaottelua käsitteiden 'psychothérapie de groupe' ja 'psychothérapie en groupe' välillä. Lähde 6

32

fr **psychothérapie f brève** Lähde 4
psychothérapie f de durée limitée Lähde 4
thérapie f brève Lähde 2

fi **lyhytkestoinen psykoterapia** Lähde 6
lyhytpsykoterapia Lähde 6, Lähde 7, Lähde 10
lyhytterapia Lähde 6, Lähde 9, Lähde 10

Déf *forme de psychothérapie* dont la *durée* est limitée Lähde 2:111 (muokattu)

Ctxt ” On peut retrouver des résistances à indiquer une psychothérapie brève.” Lähde 4:163

Ctxt ” Établir un cadre pour une psychothérapie de durée limitée implique une certaine stabilité.” Lähde 4:146

33

fr **psychothérapie f de durée indéterminée** Lähde 4
thérapie f longue Lähde 2

fi **pitkäkestoinen psykoterapia** Lähde 6
pitkä psykoterapia Lähde 6, Lähde 7
pitkä terapia Lähde 7, Lähde 10

Déf *forme de psychothérapie* dont la *durée* n'est pas limitée Lähde 6 (muokattu)

Ctxt ” Correlativement, l'indication à une cure-type ou à une psychothérapie de durée indéterminée doit être aussi l'objet d'une indication précise.” Lähde 4:123

Ctxt ” Chacune de ces demandes peut entraîner celui qui la formule dans une direction particulière ; mais aussi le confronter à plusieurs chemins possibles ; thérapie brève ou thérapie longue ; thérapie individuelle ou thérapie de groupe ; thérapie verbale ou thérapie corporelle et émotionnelle...” Lähde 2:1

34

fr **règle f déontologique** Lähde 2

fi **deontologinen sääntö** Lähde 5

ammattieettinen sääntö Lähde 5

- Déf principe édicté collectivement pour garantir le respect des *patients* Lähde 2:65
- Ctxt ” Par exemple, le non-passage à l'acte sexuel ou agressif entre les praticiens et ceux qui les consultent n'est pas seulement une règle déontologique c'est-à-dire un principe édicté collectivement pour garantir le respect des patients. Il s'agit moins de restreindre la liberté de chacun que de définir au contraire un champ de liberté.” Lähde 2:65

35

- fr **abstention** *f* Lähde 1
abstinence *f* Lähde 2, Lähde 3
- fi **abstinenssi** Lähde 6, Lähde 7, Lähde 8
abstinenssiperiaate Lähde 7
abstinenssisääntö Lähde 8
pidättyneisyys Lähde 10
pidättyvyys Lähde 7, Lähde 10
pidättyväisyys Lähde 5, Lähde 7

Déf *règle déontologique* de la *psychanalyse* et des *psychothérapies psychanalytiques* qui consiste en l'absence de la part du *psychothérapeute* de gratification directe, de *conseils*, de jugements et de suggestion Lähde 15:32–33 (muokattu)

Ctxt ” À l'origine, l'idée visait à éviter la suggestion, la séduction ou toute entrave au processus de libre association dans la psychothérapie analytique. Puis, certains l'ont interprété comme une règle de silence et d'abstention.” Lähde 1:173

Ctxt ” Le cadre analytique, avec ses règles de libre association et d'abstinence, ses conditions matérielles, vient offrir un support au psychisme du patient, psychisme qu'il va envelopper, protéger.” Lähde 3:68

36

- fr **non-passage *m* à l'acte** Lähde 2
fi **acting out:ista luopuminen** Lähde 5

Déf *règle déontologique* qui consiste en l'absence d'actes sexuels ou agressifs dans la relation psychothérapeutique Lähde 2:65 (muokattu)

37

- fr **secret *m* médical** Lähde 1
fi **vaitiolovelvollisuus** Lähde 5

Déf *règle déontologique* qui consiste en la confidentialité des *entretiens psychothérapeutiques* Lähde 1:6 (muokattu)

Ctxt ” Lorsque le thérapeute est conseillé par un membre de la famille – conjoint, parent –, le patient peut douter de sa neutralité ; la question de la confidentialité des entretiens devra alors être abordée lors de la consultation pour assurer que tout ce qui est évoqué relève du secret médical et que ne seront transmis aux uns ou aux autres que des éléments autorisés par le patient.” Lähde 1:6

38

- fr **cadre *m*** Lähde 1, Lähde 2
cadre *m* d'une psychothérapie Lähde 1
cadre *m* de consultation Lähde 1
cadre *m* de l'entretien Lähde 1
cadre *m* psychothérapeutique Lähde 1, Lähde 4
cadre *m* thérapeutique Lähde 2

fi Selite: psykoterapian keskeiset rakenteelliset elementit Lähde 6

termiehdotus: **hoidon puitteet** Lähde 5
psykoterapeuttinen kehys Lähde 7
termiehdotus: **psykoterapian peruselementit** Lähde 6
termiehdotus: **puitteet** Lähde 5, Lähde 6, Lähde 8
termiehdotus: **raamit** Lähde 6
termiehdotus: **rajat** Lähde 6
terapeuttinen viitekehys Lähde 7
termiehdotus: **viitekehys** Lähde 6

Déf structures concrètes et abstraites délimitant un espace-temps distinct de la vie quotidienne pour les *séances de psychothérapie* Lähde 2:63–64 (muokattu)

Note 'Cadre' on psykoterapian ranskankielisen diskurssin termi; vastaavaa termiä ei ole suomeksi. 'Cadre' on merkitykseltään laajempi kuin 'sopimus' eli *terapiassa* olevan *potilaan* sääntökokoelma. 'Cadre' on kaikki toimenpiteet, joiden tarkoitus on edistää *potilaan* turvallisuuden tunnetta: kokoelma sääntöjä ja rakenne, joka voi koskea myös sairaalassa olevaa *potilasta*, esim. päiväohjelma ja tietyt rutiinit ("on pose un cadre de chambre": *potilas* ei saa poistua huoneestaan ilman hoitajaa). *Psykoterapiassa* 'cadre':n merkitykseen sisältyy, että *terapiatunnit* ovat aina samaan aikaan samassa paikassa ja että *potilas* ja *terapeutti* eivät ole yhteydessä *tapaamisten* ulkopuolella ellei tästä erikseen sovita. Lähde 5

Note Polysemia: Termillä 'cadre' on runsaasti sanamerkityksiä yleiskielessä. Esim. idiomaattinen ilmaisu "dans le cadre de" esiintyy myös psykoterapian diskurssissa.

Ctxt " Le déroulement d'une séance, la position du patient et du thérapeute, le nombre de séances, le principe général d'écouter, de répondre ou de ne pas répondre, appartiennent au cadre psychothérapeutique. [- -] La durée des consultations, leur rythme, leur déroulement appartiennent au cadre." Lähde 1:169

39

fr **cadre m externe** Lähde 2

fi Selite: käytännön asiat, jotka liittyvät *vastaanottoon* ja järjestämiseen: paikka, aika, *tapaamisten kesto*, maksu, sinuttelu/teittely, odotushuoneen sisustus ja *terapiahuoneen* sisustus Lähde 5

Déf aménagement concret de la situation thérapeutique Lähde 2:66

Ctxt "Les caractéristiques du cadre externe qui viennent d'être décrites (locaux, matériel, décor, silence ou bruit, ponctualité ou non, le fait de répondre ou non au téléphone, etc.) sont très dépendantes du cadre interne du psychothérapeute, c'est-à-dire de sa propre organisation psychique, de son mode de vie et de son système de croyances." Lähde 2:70

40

fr **bureau m de consultation** Lähde 1
cabinet m Lähde 2
cabinet m de consultation Lähde 1
pièce f de consultation Lähde 2
salle f de travail Lähde 2

fi **terapeutin työhuone** Lähde 5
terapiahuone Lähde 5
työhuone Lähde 5
vastaanotto Lähde 5, Lähde 6
vastaanottohuone Lähde 5

Déf lieu où la *consultation psychothérapeutique* se déroule

Ctxt " Valérie arrive un jour en séance et enlève ses chaussures avant d'entrer dans la salle de travail, comme le demande ce praticien quand il fait mauvais temps." Lähde 2:20

41

fr **dispositif** *m* Lähde 1, Lähde 4
 fi **setting** Lähde 5

Déf la place et la position du *patient* et du *psychothérapeute* dans le *bureau de consultation* Lähde 1:7–8 (muokattu), Lähde 2:68 (muokattu)

Ctxt ” Pour ce type de prise en charge analytique, je privilégie en effet le dispositif fauteuil-fauteuil plutôt que celui propre à la cure type du divan-fauteuil.” Lähde 4:166

Note Polysemia: Termillä ’dispositif’ voidaan viitata *potilaan* ja *terapeutin* paikkaan ja asentoon *terapiahuoneessa* (Lähde 1:7–8, Lähde 4:166) tai laajempaan kokonaisuuteen, johon voivat kuulua psykoterapian *puitteet*, *psykoterapeuttinen hoitosuhde*, *tapaamisten kesto*, *tapaamistiheys* ja *hoidon kesto* (Lähde 2:63–111).

fr **dispositif** *m* Lähde 2, Lähde 4

fi **hoitomalli** Lähde 8
menetelmä Lähde 5

Déf le *cadre*, la *relation psychothérapeutique* et les *modalités temporelles du cadre* Lähde 2:63–111 (muokattu)

Ctxt ” Nous avons habitude, du moins dans la tradition francophone, de distinguer le « cadre », qui est ce qui va définir dans son ensemble le champ psychothérapeutique. Il se construit au moyen du « dispositif », qui se réfère aux aspects plus pratiques et aux règles de fonctionnement propres aux deux protagonistes : patient et psychothérapeute.” Lähde 4:165

42

fr **dispositif** *m de type bureau* Lähde 1

fi Selite: *setting*, jossa *potilas* ja *psykoterapeutti* istuvat tuoleissa Lähde 5

Déf *dispositif* où le *patient* et le *psychothérapeute* sont assis sur des sièges Lähde 5 (muokattu)

Ctxt ” Dans le cas de dispositif de type bureau, on veillera à la hauteur des sièges, à la facilité des échanges non verbaux, notamment le regard, et l’on choisira des bureaux où le patient peut observer un peu son thérapeute plutôt que des bureaux paravents.” Lähde 1:7–8

43

fr **disposition** *f côte à côte* Lähde 1
disposition *f de type salon* Lähde 1

fi Selite: *setting*, jossa kalustuksen tyyppi on esimerkiksi sohvaryhmä ja pari nojatuolia sekä pieni sohvapöytä ja lamppu ja jossa *potilas* ja *psykoterapeutti* istuvat nojatuoleissa vierekkäin Lähde 5

Déf *dispositif* où le *patient* et le *psychothérapeute* sont assis dans des fauteuils côte à côte, éventuellement autour d’une table basse Lähde 5 (muokattu)

Note Ce *dispositif* peut aussi inclure un divan et par exemple une petite lampe.

Ctxt ” Dans le cadre d’une formule salon, des dispositions côte à côte ou permettant des angles de fuite pour le regard devront être aménagées.” Lähde 1:8

44

fr **honoraires** *f* Lähde 1, Lähde 2
 fi **palkkio** Lähde 5

Déf rémunération des *psychothérapeutes* Lähde 5 (muokattu)

Ctxt ” Honoraires [- -] Fixés, selon l'expression « avec tact et mesure » ; ils peuvent fluctuer selon l'état financier du patient.” Lähde 1:171

45

fr **notes f d'un psychothérapeute** Lähde 1
fi **terapeutin muistiinpanot** Lähde 5

Déf notes contenant des informations sur le *patient* et sur son traitement, couvertes par le *secret médical*, rédigées par le *psychothérapeute* et appartenant au *patient* Lähde 1:8 (muokattu), Lähde 6

Ctxt ” Il faut cependant se rappeler que les notes appartiennent au patient, les dernières recommandations mentionnent que tout ce qui structure un dossier médical et permet sa continuité doit être transmis au patient : note formalisée ou manuscrite ou informelle. Les patients, au titre de leur dossier médical, ont le droit d'en demander une communication. Cette question du caractère transmissible ou non des notes d'un psychothérapeute reste épineuse.” Lähde 1:8

46

fr **note f formalisée** Lähde 1
fi **sairaskertomus** Lähde 5

Déf note contenant certaines informations sur le *patient* et sur son traitement dans un certain ordre Lähde 6

47

fr **note f informelle** Lähde 1
fi **terapeutin omat muistiinpanot** Lähde 5
terapeutin henkilökohtaiset muistiinpanot Lähde 5
epäviralliset muistiinpanot Lähde 5

Déf note contenant des observations personnelles du *psychothérapeute* dans un ordre quelconque Lähde 6

48

fr **note f manuscrite** Lähde 1
fi **käsin kirjoitetut muistiinpanot** Lähde 5

Déf note rédigée à la main par le *psychothérapeute* Lähde 6

49

fr **cadre temporel** Lähde 1, Lähde 2
modalités temporelles du cadre Lähde 2
fi Selite: *tapaamisten kesto, tapaamistiheys ja hoidon kesto* Lähde 5

Déf aspects temporels du *cadre psychothérapeutique*, comportant la *durée des séances*, la *fréquence des séances* et la *durée du traitement* Lähde 2:63 (muokattu)

Ctxt ” En ce qui concerne le cadre temporel, il sera généralement distinct de celui proposé en thérapie individuelle : les séances sont plus longues (environ une heure) et en nombre plus limité (par exemple une dizaine de séances avec possibilité de séances complémentaires).” Lähde 2:264

50

fr **durée f de consultation** Lähde 1
durée f des entretiens Lähde 1
durée f des séances Lähde 2

fi **tapaamisten kesto** Lähde 5

terapiaistunnon kesto Lähde 7

Déf intervalle de temps sur lequel s'échelonne une *consultation psychothérapeutique* Lähde 1:9 (muokattu)

Ctxt "La *durée des entretiens* : il n'existe pas de repères précis concernant cette durée. Cependant, un intervalle de temps de vingt à quarante minutes paraît le plus souvent adapté. [- -] Il apparaît important de maintenir une durée de consultation à peu près équivalente lors de tous les entretiens pour que le patient puisse intérioriser leur schéma temporel." Lähde 1:9

51

fr **fréquence *f* des séances** Lähde 2

fi **frekvenssi** Lähde 7
käyntifrekvenssi Lähde 7
käyntitiheys Lähde 9
tapaamisten tiheys Lähde 7
tapaamistiheys Lähde 5, Lähde 10
tiheys Lähde 10

Déf répartition des *consultations psychothérapeutiques* dans le temps pendant le *processus psychothérapeutique*

Ctxt "Les modalités temporelles du cadre, à savoir la durée du traitement, la fréquence des séances et leur durée vont varier selon les écoles." Lähde 2:63

52

fr **durée *f*** Lähde 1
durée *f* du traitement Lähde 2

fi **hoidon kesto** Lähde 5, Lähde 8, Lähde 10
hoidon pituus Lähde 7, Lähde 10
kesto Lähde 7, Lähde 10

Déf durée globale d'un *processus psychothérapeutique* Lähde 2:111 (muokattu)

Ctxt "La plupart des thérapies cognitives et comportementales ont une durée relativement brève, puisque le nombre de séances peut varier autour d'une douzaine ou d'une quinzaine et amènent la thérapie à se dérouler sur un an environ." Lähde 1:166

53

fr **cadre *m* relationnel** Lähde 1, Lähde 2

fi termiehdotus: **hoitosuhteen puitteet** Lähde 6
termiehdotus: **hoitosuhteen keskeiset rakenteet** Lähde 6

Déf aspects interpersonnels du *cadre psychothérapeutique*

Ctxt "Les interruptions fréquentes en cours de séance par le téléphone représentent les coups de canifs les plus fréquents portés au cadre relationnel." Lähde 1:169

54

fr **aire *f* de jeu** Lähde 2
espace *m* potentiel Lähde 2
espace *m* transitionnel Lähde 1

fi **leikillisyyden alue** Lähde 5
mahdollisuuksien kenttä Lähde 5
potentiaalinen tila Lähde 11
transitionaalinen tila Lähde 5

Déf espace délimité par le *cadre psychothérapeutique* qui permet une interaction créative entre le *thérapeute* et le *patient* Lähde 1:172 (muokattu), Lähde 2:64 (muokattu)

Note Ce concept a été créé par le pédiatre et psychanalyste anglais Donald Winnicott. Lähde 1:131, Lähde 5, Lähde 11:16–17

Ctxt ” Transition entre l'intérieur et l'extérieur, entre l'imaginaire et la réalité, entre la subjectivité et l'objectivité, entre la spontanéité et la ritualisation, le cadre délimite un espace caractérisé par la notion d' « aire de jeu ». Dans cette aire, qui prend pour modèle le jeu de l'enfant, ce qui se passe relève de la réalité psychique interne tout en étant plus ou moins relié au monde extérieur. Ainsi se construit pour le patient un espace potentiel entre son intériorité et le monde ; ainsi apparaît une source d'activité créatrice [- -]” Lähde 2:64

Ctxt ” Le jeu représente une façon d'entrer en relation avec les enfants ; il crée ce que Winnicott a nommé un « espace transitionnel » entre le thérapeute et le jeune patient.” Lähde 1:172

q-SYN

fr **espace m psychothérapeutique** Lähde 1, Lähde 4
espace m psychotérique Lähde 3
espace m thérapeutique Lähde 2

fi **psykoterapeuttinen tila** Lähde 5, Lähde 8

Déf espace séparé de celui de la vie quotidienne préservé à l'*interaction* du *patient* et du *thérapeute* qui permet la réalisation du *processus psychothérapeutique* Lähde 2:64 (muokattu)

Ctxt ” Dès qu'apparaît au thérapeute la nécessité d'approfondir et de revoir le patient et au patient le souhait de disposer d'un autre moment pour réfléchir à nouveau, on se retrouve dans un espace psychothérapeutique.” Lähde 1:3

55

fr **transgression f** Lähde 1

fi **riike** Lähde 6

rikkomus Lähde 6

rajojen rikkominen Lähde 6, Lähde 7

Déf non-respect du *cadre psychothérapeutique* Lähde 1:22, 49 (muokattu)

Ctxt ” La beauté de certaines patientes ou de certains patients peut ne pas laisser insensible le thérapeute. Cette beauté peut s'allier avec des demandes de preuves d'affection, de disponibilité permanente, de tendance à la transgression. Cette transgression va apparaître dans des courriers personnels, des cadeaux, voire même des déclarations allusives ou manifestes.” Lähde 1:49

56

fr **cadre m interne** Lähde 2

fi Selite: *terapeutin* oma uskomusjärjestelmä, elämäntyyli, arvot ja normit Lähde 5

Déf *organisation psychique* du *psychothérapeute*, son niveau de réflexion, ses capacités d'*empathie* et d'intuition, sa *congruence*, sa disponibilité, son éthique de vie, ses expériences de vie et la manière dont il les a intégrées, son *humour*, son mode de vie, sa *personnalité* et son système de croyances Lähde 2:70–71 (muokattu)

57

fr **congruence f** Lähde 2

fi **koherenssi** Lähde 5

Déf qualité qui consiste en la coïncidence, la cohérence et la fluidité entre le vécu émotionnel, la conscience que l'on en a et la façon dont on les communique à autrui Lähde 2:150 (muokattu)

Note Cette qualité est requise du *psychothérapeute* et fait partie de son *cadre interne*. Lähde 2:72

Ctxt ” Parmi les qualités requises du praticien afin que son cadre interne corresponde aux nécessités du processus psychothérapique, citons : [- -] la congruence, l’accord entre ce qu’il pense, ressent et exprime.” Lähde 2:72

58

fr **consultation** *f* Lähde 1
consultation *f* **psychothérapique** Lähde 1
consultation *f* **psychothérapique** Lähde 4
consultation *f* **thérapique** Lähde 3
rencontre *f* Lähde 1, Lähde 2
séance *f* Lähde 1, Lähde 2
séance *f* **de psychothérapie** Lähde 1
séance *f* **de soin** Lähde 1
séance *f* **de thérapie** Lähde 2
séance *f* **psychothérapique** Lähde 2
séance *f* **thérapique** Lähde 2
session *f* Lähde 1, Lähde 2

fi **aika** Lähde 5, Lähde 10
hoitokerta Lähde 5, Lähde 7
hoitokäynti Lähde 10
istunto Lähde 5, Lähde 7
kohtaaminen Lähde 7
käynti Lähde 5, Lähde 6, Lähde 7, Lähde 8, Lähde 10
käyntikerta Lähde 7, Lähde 8
psykoterapiatunti Lähde 11
sessio Lähde 5
tapaaminen Lähde 5, Lähde 7, Lähde 8, Lähde 10
tapaamiskerta Lähde 8, Lähde 10
terapiatuntto Lähde 5, Lähde 7
terapiakäynti Lähde 10
terapiatapaaminen Lähde 7
terapiatunti Lähde 5, Lähde 7, Lähde 11

Déf unité temporelle séparée de *travail psychothérapique*

Ctxt ” Avec cette patiente, le travail thérapeutique s'est effectué en face à face à raison d'une rencontre hebdomadaire pendant trois ans, la séance qui vient d'être évoquée se situant dans le cinquième ou le sixième mois.” Lähde 2:18

Note Termin 'consultation' vastine on *tapaaminen*. Termi 'konsultaatio' on suomeksi käytössä vain ammattilaisten välillä tapahtuvasta lausunnon antamisesta: eri alan edustaja tai saman alan noviisi voi pyytää konsultaatiota alan ammattilaiselta, esim. syöpätautiklinikka voi pyytää *psykoterapeutilta* konsultaatiota.

Note Ainakin 3:a ensimmäistä *käyntiä* voidaan suomeksi kutsua alkuhaastatteluiksi tai *haastatteluiksi*, joissa selvitetään kuka potilas on ja minkä tähden hän on tullut hoitoon. Lähde 5

Note Polysemia: Termi 'consultation' voi viitata myös vastaanottoaikoihin: esim. lääkärin kyltissä voi lukea ”consultation lundi de 10h à 12 h.” Lähde 5

Note Synonymia: kaikkien tämän termitietueen termien synonyymina voidaan käyttää termiä 'entretien' ja sen synonyymeja: ks. termitietue 80.

q-SYN

fr **rendez-vous** *m* Lähde 1, Lähde 2

fi **lääkärikäynti** Lähde 5

Note Termi 'rendez-vous' viittaa *lääkärikäyntiin*, jossa *psykoterapeutti* on aina lääkäri, ei pelkästään psykologi. Lähde 5

59

fr **séance f individuelle** Lähde 2

fi **yksilöaika** Lähde 5
yksilökäynti Lähde 6
yksilötapaaminen Lähde 5

Déf *consultation psychothérapeutique* où sont présents le *patient* et le *thérapeute* Lähde 5

Ctxt ”Certains praticiens utilisent d'ailleurs le tutoiement dans les sessions groupales et le vouvoiement lors des séances individuelles afin de marquer différenciellement les situations et de chercher le mode communicationnel le plus adapté à chacun des cadres et à chacune des personnes.” Lähde 2:69

60

fr **rencontre f familiale** Lähde 1

fi **perheistunto** Lähde 5
perhetapaaminen Lähde 5

Déf *consultation psychothérapeutique* où des membres de la famille du *patient* sont présents, réalisée dans le cadre d'une *psychothérapie individuelle* Lähde 1:124 (muokattu)

Note Synonymia: Termejä 'rencontre familiale' ja 'entretien familial' käytetään synonyymeina. Ks. tämän termitietueen tekstikonteksti tai termitietue 81.

Note Polysemia: yllä *yksilöterapian* puitteissa toteutettavista *perhetapaamisista* käytettävät termit, alla *perheterapian* puitteissa toteutettavista *perhetapaamisista* käytettävät termit:

fi **perheistunto** Lähde 7
perhetapaaminen Lähde 6
perheterapiahaastattelu Lähde 7

Déf *consultation psychothérapeutique* réalisée dans le cadre d'une *thérapie familiale* Lähde 1:124 (muokattu)

Ctxt ”Dans le cadre d'une psychothérapie, ces rencontres familiales n'auront lieu qu'à une ou deux reprises. Au-delà, elles sortiraient du cadre d'une psychothérapie individuelle. [- -] Il faut bien dissocier ces entretiens familiaux, dont le caractère reste informatif, du registre de l'éducation à la santé ou de l'éducation thérapeutique, d'entretiens thérapeutiques. Ces derniers ne concernent pas une psychothérapie individuelle et relèvent de thérapeutes spécialisés. On posera dès le début le caractère unique ou éventuellement la possibilité à moyen ou à très long terme de se revoir.” Lähde 1:124

61

fr **session f groupale** Lähde 2

fi **ryhmäistunto** Lähde 5

Déf *consultation psychothérapeutique* où un groupe thérapeutique est présent, réalisée dans le cadre d'une *psychothérapie de groupe* ou d'une *psychothérapie en groupe* Lähde 2:288 (muokattu)

Ctxt ”Certains praticiens utilisent d'ailleurs le tutoiement dans les sessions groupales et le vouvoiement lors des séances individuelles afin de marquer différenciellement les situations et de chercher le mode communicationnel le plus adapté à chacun des cadres et à chacune des personnes.” Lähde 2:69

62

fr **consultation f en face à face** Lähde 1
fi **tapaaminen** Lähde 5

Déf *consultation psychothérapeutique* où le *thérapeute* et le *patient* se voient Lähde 5

Note On olemassa puhelinkonsultaatioita ja paperikonsultaatioita, joissa *terapeutti* ei tapaa *potilasta*, mutta tässä tapaamisessa *terapeutti* näkee *potilaan*. Lähde 5

Ctxt ” Le contexte spécifique de l’annonce [d’une maladie grave] doit se faire lors d’une consultation en face à face. Les annonces par courrier, par téléphone peuvent être assimilées à des fautes techniques.” Lähde 1:61

Note Määritteet ’face à face’ (Lähde 2:18) ja ’face-à-face’ (Lähde 1:165, Lähde 4:167, 171) viittaavat erityisesti *potilaan* asentoon ja paikkaan *terapiahuoneessa*. *Psykoanalyttisessa psykoterapiassa*, jossa *potilas* istuu usein tuolissa, *potilaalla* ja *terapeutilla* on suora katsekontakti. *Psykoanalyysissa* taas *analysandi* on usein – ei aina – makuuasennossa sohvalla ja *analysandilla* ja *psykoanalyttikolla* usein ei ole katsekontaktia (Lähde 1:165, Lähde 7:39).

Ctxt ” Avec cette patiente, le travail thérapeutique s’est effectué en face à face à raison d’une rencontre hebdomadaire pendant trois ans, la séance qui vient d’être évoquée se situant dans le cinquième ou le sixième mois.” Lähde 2:18

Ctxt ”Pour ce type de prise en charge analytique, je privilégie en effet le dispositif fauteuil-fauteuil plutôt que celui propre à la cure type du divan-fauteuil. Celui-ci, en effet, amène une dynamique généralement différente en diminuant le contact direct visuel, ce qui favorise l’accès à l’imaginaire et renforce à mon avis les mouvements projectifs transférentiels. On parle volontiers de dispositif en « face-à-face », même si pour ma part je suis plutôt pour une disposition de trois quarts.” Lähde 4:166–167

63

fr **consultation f hospitalière** Lähde 1
fi **sairaalakonsultaatio** Lähde 5

Déf *consultation psychothérapeutique* qui se déroule à l’hôpital Lähde 5 (muokattu)

Ctxt ” Cette question [sécurité de l’entretien] ne se pose pas toujours dans un cabinet. Elle intervient dans des contextes de consultation hospitalière ou dans des consultations effectuées dans des services d’urgences.” Lähde 1:12

64

fr **consultation f liaison** Lähde 1
fi **liaison-konsultaatio** Lähde 5
liesonkonsultaatio Lähde 5

Déf *consultation psychothérapeutique* ou psychiatrique qui se déroule à l’hôpital en connexion avec des soins médicaux que le *patient* y reçoit Lähde 5 (muokattu)

Ctxt ”[- -] médecin référent ou de premier recours choisi ou imposé par la caisse d’assurance-maladie, psychologue d’un service à qui l’on demande de voir un patient en souffrance, psychiatre effectuant de la consultation liaison ou intervenant dans un service d’urgences.” Lähde 1:3

65

fr **adressage m** Lähde 1
fi **lähettäminen** Lähde 6
ohjaaminen Lähde 6

Déf événement des soins de santé où le *patient* est dirigé à un nouveau lieu de soins selon les conventions professionnelles Lähde 6 (muokattu)

Note *Lähettäminen* on terveydenhuollon tapahtuma, jossa *potilas* ohjataan ammatillisten konventioiden mukaan uuteen hoitopaikkaan. Lähde 6

Ctxt ” Il existe enfin des adressages impossibles : les patients trop difficiles. Ces adressages sont en fait des abandons déguisés ; ils ne font l'objet d'aucune vraie concertation professionnelle. Même si un courrier suit, il reste souvent très général et reste évasif sur les vraies raisons de l'adressage.” Lähde 1:162

66

fr **indication** *f* Lähde 1, Lähde 3, Lähde 4

fi **aihe** Lähde 6, Lähde 8
indikaatio Lähde 6, Lähde 7

Déf motif de soins évalué par un professionnel de santé Lähde 6 (muokattu)

Note *Indikaatio* on hoitohenkilön arvioima peruste hoidolle. Lähde 6

Ctxt ” En effet, les psychothérapeutes très spécialisés dans une technique vont tenter de cerner si elle s'applique à un patient. Ils évalueront des indications et des limites, voire des problèmes à venir.” Lähde 1:147

67

fr **contre-indication** *f* Lähde 1

fi **kontraindikaatio** Lähde 6, Lähde 7
vasta-aihe Lähde 6, Lähde 7

Déf motif évalué par un professionnel de santé de ne pas soigner par un certain outil de soins, par un certain traitement ou par une certaine *thérapeutique* Lähde 6 (muokattu)

Note *Kontraindikaatio* on hoitohenkilön arvioima peruste olla hoitamatta jollakin hoidollisella välineellä, jollakin hoidollisella menetelmällä tai jollakin terapialla. Lähde 6

Ctxt ” Le risque de passage à l'acte est considéré comme une contre-indication à la psychothérapie.” Lähde 1:44

68

fr **suivi** *m* Lähde 1

fi **hoidollinen seuranta** Lähde 6
kliininen seuranta Lähde 6
seuranta Lähde 5

Déf observation planifiée de l'état psychique du *patient* Lähde 6 (muokattu)

Note *Hoidollinen seuranta* on *potilaan* psyykkisen tilan suunnitelmallista tarkkailua. Lähde 6

Ctxt ” Un patient, suivi en psychothérapie depuis de nombreuses années, entame un suivi avec un addictologue pour ses problèmes d'héroïnomanie. Son psychothérapeute n'est pas informé de ses difficultés avec l'héroïne. Il n'est non plus pas informé de ses séances avec l'addictologue. De l'autre côté, l'addictologue sait juste qu'il existe un suivi psychothérapeutique sans en connaître les raisons.” Lähde 1:161

69

fr **diagnostic** *m* Lähde 1

fi **diagnoosi** Lähde 6

Déf	désignation collectivement établie assignée à l'état de maladie du <i>patient</i> Lähde 6 (muokattu)
Note	<i>Diagnoosi</i> on yhteisöllisesti vakiintunut <i>potilaan</i> sairaudelliselle tilalle annettu nimitys. Lähde 6
Ctxt	” Écouter la forme des symptômes revient à se situer dans une perspective d'établissement d'un diagnostic à situer dans une nosographie.” Lähde 1:148
70	
fr	obligation f de soins Lähde 1
fi	pakkohoito Lähde 5 vastine-ehdotus: pakkohoito mielenterveyslain perusteella Lähde 6
Déf	soins imposés selon l'article 132-45 du Code pénal Lähde 17
Note	<i>Pakkohoito mielenterveyslain perusteella</i> on hoito, johon potilas joutuu lääkärin autoritatiivisella päätöksellä, pakkohoitopäätöksellä. Pakkohoitopäätös on juridisesti sitova asiakirja, jolla pakkohoito toteutetaan. Lähde 6
Ctxt	” Dans les demandes complexes, il faut mentionner les demandes de soins imposées par la justice ou par une situation particulière : obligation de soins, sévices sexuels, abuseurs sexuels.” Lähde 1:170
71	
fr	hospitalisation f Lähde 1
fi	sairalahoito Lähde 5
Déf	soins effectués dans les établissements créés et maintenus expressément pour cette fonction Lähde 6 (muokattu)
Note	<i>Sairalahoito</i> on hoito, joka tapahtuu sitä varten erikseen perustetuissa ja ylläpidetyissä laitoksissa. Lähde 6
Ctxt	”[- -] lorsque des menaces suicidaires sont exprimées, elles peuvent amener à une indication d'hospitalisation, justifier une prise en charge dans un centre de crise, pousser à rapprocher les consultations ou à créer un réseau de soutien relationnel. Clairement exprimée, la menace suicidaire représente l'indication d'une hospitalisation ; [- -]” Lähde 1:157
72	
fr	hospitalisation f sur contrainte Lähde 1
fi	pakkohoito Lähde 5 sairalahoito pakkohoitopäätöksellä Lähde 6 pakkohoito päihdehuoltolain perusteella Lähde 6
Déf	<i>hospitalisation</i> d'une personne sans son consentement Lähde 6 (muokattu)
Ctxt	” Parfois, l'hospitalisation sur contrainte semble le seul moyen d'obtenir un arrêt de la prise du toxique d'où une conscience plus claire et la possibilité de discuter de la dépendance en dehors du produit.” Lähde 1:53
73	
fr	symptôme m Lähde 1, Lähde 2
fi	oire Lähde 6, Lähde 7, Lähde 10
Déf	état de perturbation physique et/ou psychique vécu et/ou observé Lähde 6 (muokattu)
Note	<i>Oire</i> on koettu tai havaittu elimistön tai <i>psyynen</i> häiriötila. Lähde 6

Ctxt ” Le premier but d'une psychothérapie vise à réduire la souffrance d'une personne, qu'il s'agisse de symptômes comme l'anxiété ou les phobies ou d'un mal-être plus général lié à l'estime de soi ou à sa personnalité.” Lähde 1:168

74

fr **symptôme m psychique** Lähde 1
fi **psykykinen oire** Lähde 5, Lähde 6, Lähde 7

Déf *trouble psychique* vécu et/ou observé Lähde 6 (muokattu)

Note *Psykykinen oire* on koettu tai havaittu *psykykinen häiriö*. Lähde 6

Ctxt ” On comprend dès lors aisément qu'il puisse exister une demande à deux niveaux : d'une part, au niveau de la chaîne associative par laquelle s'est effectué le « choix » du symptôme ; d'autre part, au niveau du motif de l'émergence anxieuse suscitant un symptôme psychique.” Lähde 1:84

75

fr **réponse f à la thérapie** Lähde 1
fi **hoitovaste** Lähde 5, Lähde 6, Lähde 7
vaste Lähde 5

Déf réaction de l'état du *patient* aux *interventions thérapeutiques* effectuées Lähde 6 (muokattu)

Note *Hoitovaste* tarkoittaa *potilaan* tilan reagoimista tehtyihin *hoidollisiin interventioihin*. Lähde 6

Ctxt ” Et nous voici en train d'observer combien cette dimension virtuelle influence l'accès au traitement, le fonctionnement des services et la réponse à la thérapie sur le banc d'épreuve d'une réalité qui échappe à la précipitation ou à la lourdeur d'un regard tantôt trop pressé, tantôt excessivement concret sur les choses de la vie.” Lähde 1:IX

76

fr **supervision f** Lähde 1, Lähde 2
supervision d'entretien Lähde 1
supervision de pratique Lähde 1
supervision de pratiques Lähde 1

fi **työnohjaus** Lähde 5, Lähde 6

Déf élément de la *pratique clinique* qui est au service de la formation de psychothérapeutes, de *psychothérapeutes* confrontés à des patients difficiles et de la qualité de pratiques Lähde 1:161, 175 (muokattu)

Ctxt ” Il faut insister sur le bénéfice qu'apporte une supervision de pratiques lorsque l'on est confronté à des patients difficiles.” Lähde 1:161

77

fr **groupe m Balint** Lähde 1, Lähde 3
fi **Balint-ryhmä** Lähde 5

Déf *supervision* développée par le psychanalyste hongrois M. Balint Lähde 1:43 (muokattu), Lähde 3:416 (muokattu)

Ctxt ” Les *groupes Balint* sont constitués d'une dizaine de médecins réunis autour d'un ou de deux psychanalystes. L'un des médecins présente d'une manière associative ou spontanée, sans notes, le cas anonyme d'un malade qui lui pose problème dans sa pratique. Le groupe le discute avec l'aide de l'animateur psychanalyste qui apporte à sa compréhension l'éclairage tiré de la théorie et de la pratique psychanalytique.” Lähde 3:416

78

fr **supervision** *f* **psychanalytique** Lähde 1
 fi **psykoanalytikkokoulutukseen liittyvä työnohjaus** Lähde 6

Déf *supervision* faisant partie de la formation du *psychanalyste* Lähde 1:175 (muokattu)

Ctxt ” Il existe plusieurs types de supervision : la supervision psychanalytique fait partie du cursus de formation ; elle implique le travail personnel que fait le thérapeute sur lui-même, ce caractère didactique est pris en compte pour obtenir un titre dans certaines sociétés de psychothérapie.”
 Lähde 1:175

79

fr **superviseur** *m* Lähde 1, Lähde 2
 fi **työnohjaaja** Lähde 5

Déf *psychothérapeute* expérimenté qui est en charge de la *supervision* Lähde 1:175 (muokattu)

Ctxt ” Le superviseur peut éclairer le thérapeute sur certaines zones à explorer, sur des insuffisances en matière de demande, de cadre ou d'exploration de certains aspects.” Lähde 1:162

80

fr **entretien** *m* Lähde 1, Lähde 2
entretien *m* à portée **psychothérapeutique** Lähde 1
entretien *m* **psychothérapeutique** Lähde 1
entretien *m* **psychothérapique** Lähde 1
entretien *m* **thérapeutique** Lähde 1

fi **haastattelu** Lähde 5, Lähde 7
keskustelu Lähde 5
psykoterapeuttinen keskustelu Lähde 5, Lähde 6
psykoterapiakeskustelu Lähde 5
terapiakeskustelu Lähde 5

Déf discussion qui se déroule pendant une *consultation psychothérapeutique*

Note Synonymia: Tämän termitietueen termiä 'entretien' ja sen synonyymeja voidaan käyttää termin *consultation psychothérapeutique* ja sen synonyymien synonyymina: ks. termitietue 58.

Note Ainakin 3:a ensimmäistä *käyntiä* voidaan suomeksi kutsua alkuhaastatteluiksi tai *haastatteluiksi*, joissa selvitetään kuka potilas on ja minkä tähden hän on tullut hoitoon. Lähde 5

Ctxt ” Les premiers entretiens vont chercher à préciser la nature de la demande, le choix des ingrédients à mélanger, une réflexion sur les résistances aux changements, les objectifs ou les buts à atteindre.” Lähde 1:27

Ctxt ” Ces aspects ne sauraient remplacer une formation spécifique dans un cadre théorique déterminé par une école de psychothérapie, mais on ne peut ignorer que la plupart des entretiens à portée psychothérapeutique se déroulent hors de ce contexte !” Lähde 1:2

Ctxt ” Si le type de question ouverte, fermée ou à plusieurs possibilités de réponse appartient aux boulons et aux écrous des entretiens psychothérapeutiques, l'art de la conversation et le type d'intervention relève du kit d'assemblage.” Lähde 1:22

q-SYN

fr **discussion** *f* **clinique** Lähde 1

fi **hoitokeskustelu** Lähde 6
kliininen keskustelu Lähde 6
keskustelu Lähde 5

Ctxt ” Avoir à se prononcer sur de pareilles questions est excessivement difficile et j'avoue sans vergogne que dans le passé il m'est même arrivé de vouloir persuader mes interlocuteurs d'abandonner ce type de recherches et de se fier exclusivement aux résultats de la discussion clinique et de la supervision d'entretien.” Lähde 1:VII

81

fr **entretien *m* familial** Lähde 1

fi **perheistunto** Lähde 5
perhetapaaminen Lähde 5

Déf *entretien psychothérapeutique* réalisé dans le cadre d'une *psychothérapie individuelle* où des membres de la famille du *patient* sont présents Lähde 1:124 (muokattu)

Note Synonymia: Termejä 'entretien familial' ja 'rencontre familiale' käytetään synonyymeina. Ks. tämän termitietueen tekstikonteksti tai termitietue 60.

Note Polysemia: yllä *yksilöterapian* puitteissa toteutettavista *perhetapaamisista* käytettävät termit, alla *perheterapian* puitteissa toteutettavista *perhetapaamisista* käytettävät termit:

fi **perheistunto** Lähde 7
perhetapaaminen Lähde 6
perheterapiahaastattelu Lähde 7

Déf *entretien psychothérapeutique* réalisé dans le cadre d'une *thérapie familiale* Lähde 1:124 (muokattu)

Ctxt ” Dans le cadre d'une psychothérapie, ces rencontres familiales n'auront lieu qu'à une ou deux reprises. Au-delà, elles sortiraient du cadre d'une psychothérapie individuelle. [- -] Il faut bien dissocier ces entretiens familiaux, dont le caractère reste informatif, du registre de l'éducation à la santé ou de l'éducation thérapeutique, d'entretiens thérapeutiques. Ces derniers ne concernent pas une psychothérapie individuelle et relèvent de thérapeutes spécialisés. On posera dès le début le caractère unique ou éventuellement la possibilité à moyen ou à très long terme de se revoir.” Lähde 1:124

82

fr **entretien *m* filmé** Lähde 1

fi **videoitu istunto** Lähde 5
videoitu keskustelu Lähde 5

Déf *entretien psychothérapeutique* filmé pour des fins de formation Lähde 5 (muokattu)

Ctxt ” En matière de psychothérapie, à l'exception des entretiens filmés, des jeux de rôles et des entretiens supervisés, il y a peu d'occasions d'obtenir un enseignement formalisé touchant toutes les pièces à assembler pour obtenir un entretien de qualité.” Lähde 1:17

83

fr **entretien *m* motivationnel** Lähde 1

fi termiehdotus: **motivaatiota tutkiva keskustelu** Lähde 5
termiehdotus: **motivaatiota pohdiskeleva keskustelu** Lähde 5

Déf *entretien psychothérapeutique* qui consiste à explorer et à renforcer la motivation d'une personne à entreprendre un processus de changement Lähde 5 (muokattu)

Ctxt ” Cela n'empêche pas le thérapeute d'avoir une action différente mais appartenant au processus psychothérapeutique, elle relève soit d'un engagement dans les soins, soit de quelques entretiens motivationnels.” Lähde 1:117

84

fr **entretien *m* supervisé** Lähde 1

fi **työnohjattu haastattelu** Lähde 5
työnohjauksen alainen haastattelu Lähde 5

Déf *entretien psychothérapeutique* qui fait partie du *suivi* d'un cas dont l'évolution est rapporté au *superviseur* par le *thérapeute* Lähde 1:175 (muokattu)

Ctxt ” En matière de psychothérapie, à l'exception des entretiens filmés, des jeux de rôles et des entretiens supervisés, il y a peu d'occasions d'obtenir un enseignement formalisé touchant toutes les pièces à assembler pour obtenir un entretien de qualité.” Lähde 1:17

85

fr **conversation *f* de salon de thé** Lähde 1
entretien *m* salon de thé Lähde 1

fi **lörpöttely** Lähde 5
terapeutin lörpöttely Lähde 6

Déf *entretien psychothérapeutique* qui consiste en un récit des faits de la vie quotidienne Lähde 1:37 (muokattu)

Ctxt ” Il s'agit d'entretiens qualifiés « d'entretiens salon de thé ». L'essentiel de l'entretien raconte toute une série de menus faits des jours précédents, des rencontres, des courses avec des amies, des discussions avec les profs, du bricolage, des sorties...” Lähde 1:37

86

fr **processus *m*** Lähde 1, Lähde 2
processus *m* psychothérapeutique Lähde 1
processus *m* psychotérique Lähde 2
processus *m* thérapeutique Lähde 1, Lähde 2

fi **psykoterapeutin prosessi** Lähde 7
psykoterapiaprosessi Lähde 6, Lähde 11
terapeutin prosessi Lähde 7
terapiaprosessi Lähde 6, Lähde 7, Lähde 8

Déf réalisation d'une *psychothérapie* Lähde 6

Ctxt ” Les lignes directrices qui suivent cherchent à simplifier le cadre et le processus, conçus comme la construction d'un meuble.” Lähde 1:4

Ctxt ” Cependant, dès que le lien a pris la forme d'une réflexion à la poursuite d'un but thérapeutique commun, le processus psychothérapeutique est enclenché.” Lähde 1:3

Ctxt ” Le processus psychotérique nécessitera l'affrontement des aléas, de l'inattendu et de l'incertain.” Lähde 2:40

Ctxt ” Il est bien sûr toujours possible dans un processus thérapeutique d'utiliser de courtes séquences programmées (un psychodrame, un *rebirth*, un exercice comportemental, etc.) mais le parcours sur le moyen et le long terme est beaucoup moins prédictible.” Lähde 2:11

q-SYN

fr **processus *m* de soin** Lähde 1
processus *m* de soins Lähde 1

fi **hoitoprosessi** Lähde 5, Lähde 6

Ctxt ”[- -] soit parfois différer le processus de soin jusqu'à un moment où la demande sera plus construite.” Lähde 1:11

Ctxt ”La non-demande absolue définit toutes les situations où les patients refusent absolument d’entrer dans un processus de soins.” Lähde 1:52

87

fr **facteurs *m* communs** Lähde 1, Lähde 2, Lähde 3
facteurs *m* communs et non spécifiques Lähde 3
facteurs *m* communs non spécifiques des psychothérapies Lähde 1
facteurs *m* curatifs communs Lähde 3
facteurs *m* non spécifiques Lähde 1
facteurs *m* transversaux Lähde 2
processus *m* non spécifiques Lähde 1

fi **psykoterapian yhteiset tekijät** Lähde 7
yhteiset tekijät Lähde 6

Déf éléments qui ont une influence sur l’efficacité de la *psychothérapie* communs à toutes les *formes de psychothérapie* Lähde 6

Ctxt ” Il s’est agi de focaliser, non sur les choix d’école, mais sur les *facteurs communs* qui opèrent dans la pratique, quelles que soient les théories et méthodes de référence.” Lähde 2:5

Ctxt ” Au cœur de ces facteurs communs et non spécifiques, se situe la relation thérapeutique, cette relation patient – thérapeute, nécessairement dépendante des caractéristiques de l’un comme de l’autre, et qui conditionne la création de l’alliance thérapeutique comme la possibilité d’en faire un laboratoire d’expériences plus ou moins correctrices et structurantes.” Lähde 3:X

Ctxt ” Dans ce contexte, on parle généralement de « facteurs communs non spécifiques des psychothérapies ». Ils comprennent l’attente du patient, sa demande, l’alliance thérapeutique, l’apaisement par l’écoute.” Lähde 1:148

Ctxt ” Les facteurs curatifs communs regroupés par Chambon et Marie-Cardine à partir d’une revue de la littérature sont, sur ce socle relationnel, les méthodes très diverses qui permettent : [- -]” Lähde 3:XI

Ctxt ” Dans le cadre du processus psychothérapeutique interviennent des facteurs dits spécifiques et des facteurs non spécifiques.” Lähde 1:173–174

Ctxt ”[- -] il s’agit aussi de mettre en lumière les facteurs transversaux et les bases communes aux multiples psychothérapies[- -]” Lähde 2:7

Ctxt ” Les processus non spécifiques sont nombreux : caractéristiques du patient et du thérapeute, aptitudes du patient, aptitudes du thérapeute...” Lähde 1:174

88

fr **demande *f*** Lähde 1, Lähde 2
demande *f* de psychothérapie Lähde 1
demande *f* psychique Lähde 1
demande *f* psychothérapeutique Lähde 1

fi termiehdotus: **pyyntö** Lähde 5

Déf motif pour lequel le *patient* demande de l’aide et qui autorise le *thérapeute* à intervenir dans les affaires du *patient* Lähde 2:211

Note Käsité on peräisin *lacanilaisesta psykoanalyysista* ja on yleistynyt koskemaan kaikkea psykoterapiaa. Ranskalaisessa lacanilaisessa analyttisessä traditiossa lähdetään siitä, mitä *potilas* pyytää. *Pyyntö* on se, mitä *potilas* pyytää, kun tulee *terapeutin* luo. *Pyyntö* on sisäänpääsy, kuin ovi, joka avataan ja katsotaan mikä on potilaan halu (désir). Potilaan syvempi toive tai halu on virallisen *pyynnön* takana. *Pyyntö* voi olla esimerkiksi: ”olen masentunut”,

”vaimoni riitelee kanssani jatkuvasti” tai ”pomoni ahdistelee minua”. *Psykoanalyttikko* miettii, mitä *pyyntö* kätkee. *Pyyntö* on kuin pähkinän kuori, ja *psykkinen kipu* on sen sisällä eikä käy ilmi suoraan *pyynnöstä*. *Psyykkinen kärsimys* on kätkeyty, kääritty *pyyntöön*. Hoidon ensimmäinen vaihe on *pyynnön* avaaminen ja purkaminen. *Terapeutti* auttaa *potilasta* identifioimaan mikä on oikea, aito kysymys ja *psykkisen kärsimyksen* lähde, esimerkiksi ”kaipaen äitini hyväksyntää”. *Terapeutin* ammattitaitoa on hyväksyä *pyyntö* ja auttaa *potilasta* kohti oikeita kysymyksiä. Lähde 5

Ctxt ” La demande de Clotilde est simple à énoncer : « Comment faire évoluer une situation figée ? ».” Lähde 1:33

Ctxt ” Chez un médecin traitant, un motif organique aspécifique comme une fatigue, des douleurs diffuses, une baisse de tonus, peuvent parfois traduire une demande psychique.” Lähde 1:5–6

Ctxt ” Les rôles familiaux peuvent se modifier et les transitions de rôles représentent souvent des motifs de demande psychothérapeutique.” Lähde 1:127

89

fr **demande *f* cachée** Lähde 1
demande *f* implicite Lähde 2
demande *f* latente Lähde 1
demande *f* réelle Lähde 1

fi termiehdotus: **kätkeyty pyyntö** Lähde 5
termiehdotus: **latentti pyyntö** Lähde 5
termiehdotus: **piilevä pyyntö** Lähde 5
termiehdotus: **todellinen pyyntö** Lähde 5

Déf *demande* qui n’est pas exprimée explicitement par le *patient*
Lähde 1:28 (muokattu)

Ctxt ” Des patients arrivent à un entretien avec une demande apparente et bien souvent une demande cachée ou latente.” Lähde 1:28

Ctxt ” Il est attendu du professionnel de la relation d’aide : qu’il puisse saisir les demandes implicites du patient tout en écoutant le discours explicite [- -]” Lähde 2:92

Ctxt ” Les demandes latentes touchent souvent des problèmes d’alcoolisme ou de toxicomanie, ou certains aspects comportementaux tels que les comportements violents ou les répétitions dans l’existence ou dans la destinée d’une personne des schémas néfastes.” Lähde 1:28

Ctxt ” Mais le médecin sent bien que la demande réelle se situe dans un tout autre domaine dont le symptôme organique représente la face facilement explicable [- -]” Lähde 1:28

90

fr **demande *f* apparente** Lähde 1
demande *f* explicite Lähde 1

fi termiehdotus: **ilmeinen ongelma** Lähde 5
termiehdotus: **ilmeinen pyyntö** Lähde 5
termiehdotus: **ilmiongelma** Lähde 5
termiehdotus: **näkyvä pyyntö** Lähde 5

Déf *demande* exprimée explicitement par le *patient* Lähde 1:28, 132 (muokattu)

Ctxt ” Parfois, la demande apparente s’inscrit dans un registre organique : une fatigue, un trouble du sommeil, des douleurs multiples, un sentiment de mal-être.” Lähde 1:28

Ctxt ” Il est utile dans ce contexte de ne pas s'arrêter à la demande explicite et de « l'obturer » d'emblée en y répondant par une prescription quelle qu'elle soit, par ailleurs souvent utile et complémentaire.” Lähde 1:132

91

fr **non-demande** *f* Lähde 1

fi termiehdotus: **hoitohaluttomuus** Lähde 6

Déf absence de *demande* de la part du *patient* Lähde 1, Lähde 5

Note ’Non-demande’ on ilmiö, joka esiintyy hoitoon tuotavien ihmisten kanssa, esimerkiksi narkomaanien, alkoholistien, joidenkin psykoottisten potilaiden tai nuorten kanssa: heillä ei ole hoitomotivaatiota, ei ole hoitoon hakeutumisen motivaatiota. Näillä potilailla *pyyntö* voi olla halu saada asunto, toimeentulotukea tai lääkkeitä: he eivät esitä avunpyyntöä *psyykkiseen kipuun*. *Potilas* ei halua yhtään mitään, hänellä ei ole omaa hoitotarvetta, vaan toisilla on hänen puolestaan: ihminen ei itse pyydä mitään, vaan ympäristö pyytää. Lähde 5

Ctxt ” L'évolution de ces non-demandes fait des rencontres initiales entre un patient et un psychologue des moments clés, particulièrement stratégiques.” Lähde 1:58

92

fr **plainte** *f* Lähde 1, Lähde 2

fi termiehdotus: **hoitoon hakeutumisen aihe** Lähde 6

termiehdotus: **hoitoon hakeutumisen syy** Lähde 5

termiehdotus: **valitus** Lähde 5

Déf expression explicite par le *patient* de son mal-être à la personne qui le soigne Lähde 1:68 (muokattu)

Note On *valitus* ja sen takana on jotakin muuta: esim. jos sairaalahoidossa oleva potilas soittaa kelloa 5:n minuutin välein valittaakseen että tippa ei vedä, niin hoitaja tietää, että potilas on turvaton, ahdistunut ja peloissaan. *Valitus* ja valittaminen ovat hädän puku. Suomeksi käytetään verbiä ’valittaa’: Potilas *valittaa* jatkuvasti, että hänen pomonsa ei ymmärrä häntä, potilas *valittaa* jatkuvia selkä- ja niskakipuja. Lähde 5

Ctxt ” Derrière ces plaintes se dévoile une demande dont les termes ne s'expriment pas toujours avec netteté.” Lähde 1:68

93

fr **attente** *f* Lähde 1

fi **potilaan odotukset** Lähde 6

Déf attentes du *patient* à l'égard de la *psychothérapie* Lähde 6 (muokattu)

Note Termi esiintyy myös monikkomuodossa ’attentes’. Lähde 1, Lähde 2

Ctxt ” Dans ce contexte, on parle généralement de « facteurs communs non spécifiques des psychothérapies ». Ils comprennent l'attente du patient, sa demande, l'alliance thérapeutique, l'apaisement par l'écoute.” Lähde 1:148

94

fr **alliance** *f* **thérapeutique** Lähde 1, Lähde 2

fi **terapeuttinen allianssi** Lähde 6, Lähde 7

Déf processus qui se compose de *l'alliance de travail*, de la *confiance* de la part du *patient* envers son *thérapeute* et de *l'empathie* Lähde 1:22, 167 (muokattu), Lähde 6

Ctxt ”Il s'ensuit logiquement que le travail sur la relation, la qualité et la force de l'alliance thérapeutique, sont au cœur du processus de changement.” Lähde 2:6

95

fr **accordage** *m* Lähde 1, Lähde 2

fi termiehdotus: **hoitosuhteen muodostuminen** Lähde 6
 termiehdotus: **sovittautuminen** Lähde 6

Déf l'adaptation réciproque du *patient* et du *thérapeute* l'un à l'autre Lähde 6

Ctxt ” Parfois, l'accordage entre patient et thérapeute s'effectue de façon disharmonieuse : le patient a le sentiment que son thérapeute demeure trop silencieux, l'écoute insuffisamment, reste à la surface des problèmes, semble trop froid, manifeste des propos déplacés, se laisse toujours déranger par le téléphone...” Lähde 1:157

96

fr **mise en confiance** Lähde 2

fi **luottamuksen tunteen herättäminen** Lähde 6

Déf phase préparatoire du *processus psychothérapeutique* qui résulte de la *sécurisation* Lähde 2:13, 24, 181 (muokattu)

Ctxt ” Après la mise en confiance, c'est la mise en conscience qui sera notre objectif principal.” Lähde 2:24

q-SYN

fr **sécurisation** *f* Lähde 2

fi termiehdotus: **turvallisuuden tunteen luominen** Lähde 6

Déf phase préparatoire du *processus psychothérapeutique* qui consiste à créer une ambiance de sécurité Lähde 2:13 (muokattu)

Note Termin 'sécurisation' yksi suomenkielinen osittaissynonymy on 'vakauttaminen'. Lähde 6

Ctxt ” LA SÉCURISATION [- -] Pour cela la *priorité* est de *sécuriser* la personne. Elle est toujours habitée par la peur quand elle consulte, quelle que soit l'attitude plus ou moins assurée qu'elle affiche. Avant de chercher son éveil et sa mise en marche, on prendra le temps d'offrir l'ambiance relationnelle dont elle a besoin pour s'apaiser et pour commencer à faire confiance.” Lähde 2:13

97

fr **processus** *m* **relationnel** Lähde 3

relation *f* Lähde 1, Lähde 2

relation *f* **psychothérapeutique** Lähde 1

relation *f* **thérapeutique** Lähde 1, Lähde 2, Lähde 3

fi **psykoterapeuttinen hoitosuhde** Lähde 6

psykoterapiasuhde Lähde 7:55, Lähde 11

suhdeprosessi Lähde 5

terapiasuhde Lähde 6, Lähde 7, Lähde 8

Déf processus d'*interaction* entre le *patient* et le *psychothérapeute* Lähde 3:411 (muokattu)

Ctxt ” Toutes les définitions, pour variées qu'elles soient, convergent sur ce point capital : le matériau que travaillent les différentes techniques et que décrivent les différentes théories de la psychothérapie est la relation qui s'établit entre le psychothérapeute et son patient. Cette relation thérapeutique est appelée *processus relationnel* (Chambon et Marie-Cardine, 2003), le terme de processus désignant une action ou un phénomène qui avance (du verbe latin *procedere*, avancer) et qui, par conséquent, évolue ou du moins est en mouvement. Il s'agit d'une interaction qui se développe entre les deux protagonistes.” Lähde 3:411

Ctxt ” *C'est donc la relation qui est le principal facteur curatif.*” Lähde 2:94

Ctxt ” Il peut être positif de demander au patient ce qui l'amène à réagir ainsi, ou de se demander quelle réactivation d'un processus familial se joue dans la relation psychothérapeutique.” Lähde 1:45

Ctxt ” Avec Rémi, comme pour Élodie, se posait notamment la question de la distance dans la relation thérapeutique.” Lähde 2:87

q-SYN

fr **relation** *f* **de soins** Lähde 1

fi **hoitosuhde** Lähde 6, Lähde 8, Lähde 10, Lähde 11

Ctxt ” Il existe des moments où le psychothérapeute a besoin d'aide, de conseils, de ne pas limiter la relation de soins à deux protagonistes.” Lähde 1:155

98

fr **but** *m* Lähde 1, Lähde 2

but *m* **du soin** Lähde 1

but *m* **thérapeutique** Lähde 1, Lähde 2

finalité *f* Lähde 2, Lähde 3

objectif *m* Lähde 1, Lähde 2, Lähde 3

objectif *m* **de soin** Lähde 1

objectif *m* **de soins** Lähde 1

objectif *m* **du soin** Lähde 1

objectif *m* **thérapeutique** Lähde 1

fi **hoidon päämäärä** Lähde 9

hoidon tavoite Lähde 7, Lähde 10

hoitotavoite Lähde 5, Lähde 8

psykoterapeuttinen päämäärä Lähde 8

päämäärä Lähde 5

tavoite Lähde 5, Lähde 6

Déf objectif auquel vise une *psychothérapie* Lähde 5

Note *Hoitotavoite* on se, mihin *psykoterapialla* pyritään: tunne-elämän tasolla *hoitotavoite* on vähentää kärsimystä, toiminnan tasolla *hoitotavoite* on toimia paremmin ja kognitiivisella tasolla *hoitotavoite* on ymmärtää paremmin. *Analyttisessä terapiassa* itseymmärryksen laajentaminen on päätavoite ja *subjekti* itse tekee muutoksen toiminnassaan lisääntyneen itseymmärryksen avulla. Lähde 5

Ctxt ” Si l'on devait résumer les buts d'une psychothérapie, on pourrait les caricaturer en disant moins souffrir, mieux fonctionner et mieux comprendre.” Lähde 1:168

Ctxt ” Un objectif d'amélioration de symptômes d'une manière d'être ou de réagir définit un but du soin.” Lähde 1:163

Ctxt ” Chaque démarche définit aussi les *buts* thérapeutiques qu'elle se fixe ; ces buts découlent, bien sûr, de sa conception du trouble psychique. Ils varient donc selon les thérapies.” Lähde 2:210

Ctxt ” Enfin, il faut rappeler que la finalité ultime de la thérapie est le changement du patient.” Lähde 2:4

Ctxt ” Une autre dimension dans la définition des objectifs de soin repose autour du partage, d'une négociation, entre les priorités de la personne souffrant et les thèmes jugés essentiels par le psychothérapeute.” Lähde 1:4

Ctxt ” L'avantage des thérapies cognitives réside dans une focalisation sur des objectifs thérapeutiques et des stratégies de soins directement repérables, facilement compréhensibles et permettant d'obtenir de résultats tangibles.” Lähde 1:166

99

fr **but m de changement de personnalité** Lähde 1
 fi termiehdotus: **persoonallisuuden muutoksen tavoite** Lähde 6

Déf *but* qui consiste à changer de manière d'être Lähde 1:33 (muokattu)

Ctxt ” Buts de changement de « manière d'être » ou de personnalité [- -] Ils font souvent l'objet de demande : « j'aimerais ne plus réagir de telle ou telle façon... j'aimerais être moins vulnérable à la critique... je souhaiterais avoir plus de confiance en moi... »” Lähde 1:33

q-SYN

fr **but m de vie** Lähde 1

fi Selite: eri elämänaalueita koskevat tavoitteet Lähde 5
 termiehdotus: **elämäntavan muuttamisen tavoite** Lähde 5
 termiehdotus: **elämiskykyyn liittyvä tavoite** Lähde 6

Déf *but* qui consiste à réaménager son existence différemment plus en accord avec ses souhaits ou ses ambitions Lähde 1:168 (muokattu)

Ctxt ” Parmi les buts de vie, certains mentionnent la prise de distance par rapport au monde professionnel, l'harmonisation de grands équilibres de l'existence entre le travail, la famille, les loisirs.” Lähde 1:33

100

fr **but m de compréhension** Lähde 1
but m technique Lähde 1

fi Selite: oman itsen, suhteiden, ympäristön ja elämän ymmärtämisen tavoitteet Lähde 6
 termiehdotus: **elämän ymmärtämisen tavoite** Lähde 6
 termiehdotus: **itsetuntemuksen ja itseymmärryksen lisäämisen tavoite** Lähde 5

Déf *but* qui consiste à mieux comprendre soi-même Lähde 1:168 (muokattu)

Ctxt ” Les buts de compréhension sont également appelés « buts techniques ». Il s'agit d'améliorer la perception du sujet, vis-à-vis de ses mouvements de pensée, l'apparition de ses émotions et les liens entre des situations actuelles et des situations de son passé, autant d'éléments ayant un dynamisme, une vie propre, dont le sujet devient conscient et pour lesquels il peut mettre en place un système explicatif.” Lähde 1:168

101

fr **travail m** Lähde 1, Lähde 2
travail m psychothérapeutique Lähde 1
travail m psychothérapique Lähde 2, Lähde 3
travail m thérapeutique Lähde 2

fi **psykoterapeuttinen työskentely** Lähde 5, Lähde 6, Lähde 7
terapeuttinen työskentely Lähde 5, Lähde 7, Lähde 10
terapiatyöskentely Lähde 5, Lähde 7, Lähde 8
työskentely Lähde 5, Lähde 7, Lähde 10

Déf activité psychique et interpersonnelle ayant pour but l'intégration des fonctions psychiques d'une personne et la guérison de ses *troubles psychiques* Lähde 5

Ctxt ” Dans la plupart des ouvrages de psychothérapie, on décortique les symptômes, les demandes et les processus en cause. Il existe souvent des paragraphes sur les notions d'alliance, de travail, les contre-attitudes ou la notion plus psychanalytique de contre-transfert.” Lähde 1:43

Ctxt ” Le travail psychothérapeutique permet d'intégrer les symptômes anxieux dans le fonctionnement psychique et l'histoire singulière de l'individu.” Lähde 1:89

Ctxt ” Dans le travail psychothérapique, on va donner plus de sens aux affects et plus de corps aux représentations, et ainsi relier la vie émotionnelle et l'univers mental.” Lähde 2:23

Ctxt ” Pour illustrer ces différents points, on peut présenter quelques aspects du travail thérapeutique de Léa.” Lähde 2:207

102

fr **résistance** *f* Lähde 1, Lähde 2
résistance *f* **psychique** Lähde 1
résistances *f* Lähde 1, Lähde 2
résistances *f* **internes** Lähde 1
résistances *f* **psychiques** Lähde 1

fi **vastarinta** Lähde 5, Lähde 7, Lähde 10, Lähde 11

Déf l'actualisation à l'intérieur du *travail thérapeutique* des *mécanismes de défense* utilisés par le *patient* Lähde 2:166

Ctxt ” La crise est un moment d'interaction entre des composantes relationnelles multiples nouées avec les personnes de l'environnement du patient et son psychisme, un lieu de force mouvante pulsionnelle, de résistance, de mécanismes de défense et d'autres dimensions énergétiques.” Lähde 1:113

Ctxt ” Le travail sur les résistances est donc inhérent au processus thérapeutique ; il est plus ou moins pris en compte dans les différentes thérapies, mais aucune ne peut l'ignorer.” Lähde 2:156

Ctxt ” Lorsque ces buts sont définis, il faut préciser à quelles nécessités internes ils répondent. On a dès lors intérêt à comprendre comment se sont mis en place les éléments négatifs, les résistances internes, les conflits intrapsychiques qui empêchent de les atteindre.” Lähde 1:33

Ctxt ” Elle peut entraîner une réponse nette, mais également susciter des mécanismes de défense où l'on va au travers de la modulation effectuée dans les propos repérer des résistances psychiques.” Lähde 1:22

q-SYN

fr **résistances** *f* **psycho-émotionnelles** Lähde 2
fi **tunnepitoinen vastarinta** Lähde 5

Ctxt ” Nous allons chercher à développer divers registres de conscience : par exemple la conscience des problèmes latents derrière les troubles manifestes, celle des mécanismes de défense et des résistances psycho-émotionnelles, ou encore la conscience des croyances qui orientent le scénario de vie.” Lähde 2:24

103

fr **résistance** *f* **caractérielle** Lähde 2
résistances *f* **caractérielles** Lähde 2
résistances *f* **de la personnalité** Lähde 1

fi **persoonallisuusvastarinta** Lähde 5

Déf *résistance* intégrée à la *personnalité* constituant des traits caractériels Lähde 2:163 (muokattu)

Note On ihmisiä, jotka persoonallisuudeltaan vastustavat muutoksia, oireyhtymiä, joissa muutokset koetaan erittäin vaikeina, esim. Asperger. Lähde 5

Ctxt ” Un autre apport de Reich est de mettre en relief et de souligner la place centrale de ce qu'il appelle les « résistances caractérielles ».” Lähde 2:162

Ctxt ” D'autres formes de dépression touchent la difficulté à être soi-même, la souffrance d'être soi. Ces dépressions renvoient à un noyau narcissique où le souci d'être actif, entreprenant, autonome, se heurte à différentes résistances de la personnalité.” Lähde 1:116

104

fr **résistance** *f* **au changement** Lähde 1
résistances *f* **au changement** Lähde 1
résistances *f* **aux changements** Lähde 1

fi **muutosvastarinta** Lähde 5, Lähde 6

Déf *résistance* envers le *changement*

Ctxt ” Les *résistances* au changement ont de multiples causes : il peut s'agir de composantes masochistes de la personnalité où la souffrance est certes pénible, mais reste supportable au regard d'autres gratifications. La résistance au changement peut venir d'une routine existentielle dont on a peur de sortir.” Lähde 1:31

105

fr **changement** *m* Lähde 1, Lähde 2

fi **muutos** Lähde 6, Lähde 8
psykkinen muutos Lähde 8

Déf finalité et outil de la *psychothérapie* qui consiste en une modification graduelle des relations du *sujet* à lui-même, à autrui et à son existence Lähde 1:31 (muokattu), Lähde 2:4, 220 (muokattu), Lähde 6

Note Polysemia: yleiskielen sanamerkityksiä, mm. 'vaihtaminen' (Lähde 14:changement). Esim. "un changement de thérapeute" Lähde 1:159

Ctxt ”Enfin, il faut rappeler que la finalité ultime de la thérapie est le changement du patient.” Lähde 2:4

106

fr **détachement** *m* Lähde 1
fi **irtautuminen** Lähde 6

Déf phase du *processus psychothérapeutique* qui mène à la *fin d'une psychothérapie*

Ctxt ” Parfois, ce détachement s'effectue de façon souple, selon une entente mutuelle. Parfois, il est suscité par un événement de la vie : mutation, déménagement, départ à l'étranger.” Lähde 1:96

107

fr **fin** *f* **d'une psychothérapie** Lähde 1

fi **loppu** Lähde 6, Lähde 7
lopetus Lähde 6, Lähde 7
terapian lopetusvaihe Lähde 6

Déf phase finale du *processus psychothérapeutique*

Ctxt ” En principe, la fin d'une psychothérapie se décide par accord mutuel, lorsque le patient et thérapeute conviennent que certains buts ou objectifs ont été atteints.” Lähde 1:170

108

fr **cessation** *f* Lähde 1

fi **lopettaminen** Lähde 5, Lähde 7
lopettamisen prosessi Lähde 5

Déf processus qui termine le *processus psychothérapeutique*

Ctxt ” Cette cessation débute par un espacement. Entre deux entretiens, le temps va en augmentant.”
Lähde 1:160

109

fr **espacement** *m* Lähde 1
fi **käyntien harventaminen** Lähde 6

Déf augmentation de l'intervalle temporel entre les *séances de psychothérapie* Lähde 6

110

fr **arrêt** *m définitif* Lähde 1
fi **viimeinen käynti** Lähde 6

Déf arrêt des *séances de psychothérapie*

Ctxt ” L'arrêt définitif peut intervenir lorsque les protagonistes estiment qu'ils ont fait ensemble un travail suffisant et que pour une tranche, ou de façon définitive, il n'y a pas lieu de poursuivre.”
Lähde 1:160

111

fr **client** *m* Lähde 2
consultant *m*, **consultante** *f* Lähde 1
patient *m*, **patiente** *f* Lähde 1, Lähde 2, Lähde 3, Lähde 4
personne *f* **consultante** Lähde 1
personne *f* **soignée** Lähde 1
thérapeusant *m* Lähde 2

fi **asiakas** Lähde 7
potilas Lähde 5, Lähde 6, Lähde 7, Lähde 8, Lähde 9, Lähde 10, Lähde 11
psykoterapiapotilas Lähde 10
terapiapotilas Lähde 5

Déf personne recevant un *soin psychothérapeutique*

Note Suomalaisessa diskurssissa ihminen on sosiaalityön piirissä *asiakas*, terveydenhoitotyön piirissä *potilas*, ja psykoterapian piirissä *potilas* tai *terapiapotilas*. Lähde 5

Ctxt ” Nous retenons dans cet ouvrage le terme de « patient » sans ignorer les discussions qu'il suscite et les propositions pour le remplacer par d'autres comme « analysant », « client », « thérapeusant »... « Patient » est finalement le vocable le plus usité et qui exprime bien à la fois la souffrance (du latin *patis*) et la patience de celui qui s'engage dans une démarche thérapeutique.” Lähde 2:4

q-SYN

fr **analysant** *m* Lähde 2
fi **analysandi** Lähde 6
analysoitava Lähde 7, Lähde 10
psykoanalyysipotilas Lähde 8

Déf personne en *psychanalyse*

fr **sujet** *m* Lähde 1, Lähde 2
fi **subjekti** Lähde 5, Lähde 6, Lähde 11

Déf être humain Lähde 16:273

Note 'Subjekti' on psykoanalyttinen käsite. Lähde 5

Ctxt ”Parfois, le sujet est embarrassé et il peut tendre une lettre de son médecin expliquant la nature et la difficulté de ses troubles.” Lähde 1:14

112

fr **interaction** *f* Lähde 1, Lähde 2, Lähde 3
 fi **vuorovaikutus** Lähde 6, Lähde 9, Lähde 10

Déf influence sociale réciproque Lähde 12:222 (muokattu)

Ctxt ” Il s’agit d’une interaction qui se développe entre les deux protagonistes.” Lähde 3:411

113

fr **psychothérapeute** *m / f* Lähde 1, Lähde 2, Lähde 3
thérapeute *m / f* Lähde 1, Lähde 2, Lähde 3, Lähde 4

fi **psykoterapeutti** Lähde 5, Lähde 6, Lähde 7, Lähde 9, Lähde 10, Lähde 11
terapeutti Lähde 5, Lähde 6, Lähde 8, Lähde 10, Lähde 11

Déf personne qui pratique la *psychothérapie*

Note Polysemia: Termit ’psychothérapeute’ ja ’psykoterapeutti’ viittaavat ammattihenkilöön, ammattiin ja lainsuojattuun ammattinimikkeeseen. Termit ’thérapeute’ ja ’terapeutti’ ovat psykoterapian kielenkäytössä yleiset lyhennetyt muodot termeistä ’psychothérapeute’ ja ’psykoterapeutti’, mutta ne eivät viittaa lainsuojattuun ammattinimikkeeseen ja niillä voidaan viitata myös jonkin muun terapian kuin *psykoterapian* harjoittajaan.

Ctxt ” Ce lien qui se forge est primordial. Il n'est pas toujours tissé avec la personne honorée du titre de psychothérapeute. Un travail psychothérapeutique fructueux peut se mener avec un kinésithérapeute, une travailleuse familiale, tout en stagnant avec le psychothérapeute.” Lähde 1:3

Ctxt ” Dans bien des cas, des différences manifestes d’âge, de culture ou de contexte vont faire qu’une jeune thérapeute aura quelques réserves à interroger un patient plus âgé sur sa virilité et sur son fonctionnement sexuel.” Lähde 1:139

q-SYN

fr **analyste** *m / f* Lähde 2
psychanalyste *m / f* Lähde 2
 fi **analyttikko** Lähde 6, Lähde 7, Lähde 10
psykoanalyttikko Lähde 6

Déf personne qui pratique une *psychanalyse*

fr **analyste lacanien** *m*
 fi **lacanilainen psykoanalyttikko** Lähde 5

fr **clinicien** *m* Lähde 2, Lähde 4
praticien *m* Lähde 2

fi **psykoterapeutti** Lähde 6
terapeutti Lähde 6

Note Termejä ’clinicien’ ja ’praticien’ käytetään ranskaksi termin ’psykoterapeutti’ synonyymeina (Lähde 2, Lähde 4), mutta niiden suomenkieliset vastineet ’kliinikko’ ja ’praktikko’ eivät ole käytössä suomenkielisessä psykoterapian diskurssissa synonyymeina termeille ’psykoterapeutti’ ja ’terapeutti’. Lähde 6.

fr **systemicien** *m* Lähde 1
 fi **systeminen psykoterapeutti** Lähde 6

Déf *psychothérapeute* qui pratique une *thérapie systémique*

fr **thérapeute** *m cognitif* Lähde 1
 fi **kognitiivinen psykoterapeutti** Lähde 6

- Déf *psychothérapeute* qui pratique une *thérapie cognitive*
- fr **thérapeute m émotionnel** Lähde 2
fi Selite: tunteiden ilmaisuun keskittyvä terapeutti Lähde 5
- Déf *psychothérapeute* qui pratique une *thérapie psychocorporelle* Lähde 2:146
- fr **thérapeute m familial** Lähde 2
fi **perhepsykoterapeutti** Lähde 6
perheterapeutti Lähde 6, Lähde 7
- Déf *psychothérapeute* qui pratique une *thérapie familiale*
- fr **thérapeute m femme** Lähde 1
fi **naisterapeutti** Lähde 6
- Déf *thérapeute* du sexe féminin Lähde 6
- fr **thérapeute m homme** Lähde 1
fi **miesterapeutti** Lähde 6
- Déf *thérapeute* du sexe masculin Lähde 6
- fr **thérapeute m spécialisé** Lähde 1
fi **erikoistunut psykoterapeutti** Lähde 6
- 114**
- fr **pré-alliance f** Lähde 1
fi **preallianssi** Lähde 6
- Déf les pensées et les *images* que le *patient* produit sur la *psychothérapie* et le *psychothérapeute* avant de s’engager dans une *psychothérapie* Lähde 1:3 (muokattu)
- Ctxt ” Ces aspects définissent la « pré-alliance », en un mot tout le travail imaginaire qui précède la rencontre.” Lähde 1:3
- 115**
- fr **alliance f** Lähde 1
alliance f de travail Lähde 1
- fi **hoidollinen yhteistyösuhde** Lähde 6
psykoterapeuttinen yhteistyösuhde Lähde 7
terapeuttinen yhteistyösuhde Lähde 7, Lähde 8, Lähde 11
yhteistyösuhde Lähde 6, Lähde 7, Lähde 8, Lähde 10, Lähde 11
- Déf élément constitutif de *l’alliance thérapeutique* où le *patient* et le *thérapeute* poursuivent ensemble un *but thérapeutique* Lähde 1:167 (muokattu), Lähde 6
- Ctxt ” L’alliance thérapeutique implique que l’on ait bien défini ce qui doit être soigné ou amélioré. Elle nécessite une confiance de la part du patient envers son thérapeute. Elle implique que les deux protagonistes poursuivent un but thérapeutique commun, conforme aux souhaits du patient. Ceci réalise l’alliance de travail où patient et thérapeute agissent dans la même direction pour obtenir le but fixé.” Lähde 1:167
- 116**
- fr **confiance f** Lähde 1, Lähde 2
fi **luottamus** Lähde 6, Lähde 7
- Déf élément constitutif de *l’alliance thérapeutique* qui consiste en la certitude de pouvoir se fier à l’autre Lähde 1:167 (muokattu)

117

fr **empathie** *f* Lähde 1, Lähde 2, Lähde 3
 fi **empatia** Lähde 5, Lähde 6, Lähde 8

Déf attitude du *psychothérapeute* envers son *patient* consistant à comprendre ce que vit le *patient* et à faire éprouver cette compréhension au *patient* Lähde 2:149, Lähde 3:152 (muokattu)

Ctxt ” L'empathie représente un élément clé de l'alliance thérapeutique. Ce sentiment naît chez le patient de la certitude que ses problèmes ont été compris par son thérapeute et qu'il œuvre avec lui dans l'idée d'une résolution.” Lähde 1:22

118

fr **transfert** *m* Lähde 1, Lähde 2

fi **transferenssi** Lähde 5, Lähde 7, Lähde 10
tunteensiirto Lähde 8, Lähde 10, Lähde 11

Déf phénomène qui se produit en le *patient* dans la *relation psychothérapeutique* consistant en la réactualisation sur le *thérapeute* des émotions et des pensées adressées à l'origine sur les *images des parents* Lähde 1:164 (muokattu)

Note Le *transfert* et le *contre-transfert* sont des concepts issus de la *psychanalyse freudienne*. Lähde 2:83

Ctxt ” Le transfert définit une réactualisation, sur un thérapeute neutre, d'une série de processus de pensées, d'émotions ou de sentiments, adressés ou portés, à l'origine sur les images des parents.” Lähde 1:164

119

fr **contre-transfert** *m* Lähde 1, Lähde 2, Lähde 3
 fi **vastatransferenssi** Lähde 5, Lähde 7

Déf ensemble des réactions affectives conscientes et *inconscientes* du *psychothérapeute* envers son *patient* Lähde 16:46 (muokattu)

Note Le *transfert* et le *contre-transfert* sont des concepts issus de la *psychanalyse freudienne*. Lähde 2:83

Ctxt ” Enfin, le praticien avait choisi d'exprimer l'affection qui progressivement s'était installée entre eux, son contre-transfert étant essentiellement fait de sympathie et de bienveillance.” Lähde 2:19

120

fr **sécuriser** Lähde 2

fi **luoda turvallisuuden tunnetta** Lähde 6
vakauttaa Lähde 6

Déf créer une ambiance de sécurité Lähde 2:13 (muokattu)

Ctxt ” Le patient étant généralement diminué dans ses capacités communicationnelles et affectives, voire très abîmé à ce niveau-là, il va s'agir de l'accompagner dans un processus de restauration, et parfois même d'instauration pour les problématiques les plus lourdes. Pour cela *la priorité* est de *sécuriser* la personne.” Lähde 2:13

121

fr **co-pensée** *f* Lähde 1

fi termiehdotus: **vastavuoroinen pohdiskelu** Lähde 6
 termiehdotus: **yhteisreflektointi** Lähde 6

Déf élément du *travail psychothérapeutique* qui consiste en la réflexion sur la problématique exposée par le *patient* que le *patient* et le *psychothérapeute* font ensemble Lähde 1:72 (muokattu), Lähde 6

Ctxt ” La valeur ajoutée du psychothérapeute tient clairement à deux aspects : d'une part, le phénomène cathartique qui permet à une parole d'avoir une valeur de libération et de détente ; d'autre part, le phénomène de co-pensée où un professionnel essaie de réfléchir de façon bienveillante, neutre, à une problématique exposée.” Lähde 1:72

122

fr **consulter** Lähde 1, Lähde 2, Lähde 4

Déf pratiquer la *psychothérapie*

fi **konsultoida** Lähde 5

Note Suomeksi konsultoiminen tapahtuu vain ammattilaisten välillä ja eri alojen ammattilaisten välillä. Konsultoiminen on lausunnon antamista, esim. syöpätautiklinikka tai saman alan noviisi voi pyytää psykoterapeutilta konsultaatiota Lähde 5

fi **työskennellä vastaanotolla** Lähde 6

Note Kun toiminta on terapeutin ja potilaan välistä, kyseessä ei ole konsultoiminen vaan hoidollinen työskentely potilaan kanssa, vastaanottotyöskentely, vastaanottotyö, hoidollinen jakaminen: potilas jakaa ongelmia ja terapeutti jakaa vastauksia. Lähde 6

fi **hakea hoitoa** Lähde 5
hakeutua hoitoon Lähde 5

Note Kun toiminta on potilaasta terapeuttiin suuntautuvaa, potilas hakee hoitoa, hakeutuu hoitoon. Lähde 5

Ctxt ” Le thérapeute ne peut consulter dans de bonnes conditions s’il est affamé, si des besoins naturels doivent être réglés, s’il attend un appel téléphonique important, ou si son « bip » ou son téléphone sonne en permanence.” Lähde 1:13

Ctxt ” L'effet bénéfique est statistiquement démontrable par des méta-analyses de recherches avec plan expérimental et groupes de contrôles. Ce qui est plutôt rassurant, tant pour les patients qui consultent avec l'espoir d'obtenir une amélioration de leur état que pour les professionnels qui consacrent leur temps à tenter de les aider.” Lähde 2:3

Ctxt ” Généralement, un patient consulte parce qu’il présente une souffrance psychique.” Lähde 4:151

123

fr **exploration** *f* Lähde 2

fi **tutkiminen** Lähde 5

Déf action de rechercher à obtenir des informations sur le vécu intérieur du *patient* Lähde 2:128 (muokattu)

Ctxt ” Dans l’exploration, le thérapeute cherche à s’informer sur certains aspects du vécu intérieur du patient.” Lähde 2:128

124

fr **focalisation** *f* Lähde 1, Lähde 2

fi **fokuksen tarkentaminen** Lähde 6
hoidon painopisteen määrittäminen Lähde 10

Déf action de délimiter la *demande* en centrant *le travail psychothérapeutique* sur un problème précis Lähde 1:28 (muokattu), Lähde 2:129 (muokattu)

Ctxt ” L’exploration peut consister aussi en une *focalisation* sur un problème précis particulièrement important pour le patient. Le thérapeute l’invite alors à se centrer plus intensément sur ce problème pour en approfondir les différents aspects [- -]” Lähde 2:129

125

fr **intervenir** Lähde 1, Lähde2

fi termiehdotus: **tehdä interventio** Lähde 6
termiehdotus: **tehdä hoidollinen väliintulo** Lähde 6

Déf effectuer une *intervention*

Ctxt ” Il ne s'agit nullement dans ce contexte d'entamer une joute avec le patient pour lui faire sentir où se trouve la réalité ; sa réalité propre a été transformée. Il convient simplement d'intervenir sur la souffrance perçue par le malade, liée au contexte ou induite par les idées délirantes.” Lähde 1:117–118

126

fr **faire des liens** Lähde 1

fi termiehdotus: **osoittaa yhteyksiä asioiden välillä** Lähde 5

Déf relier les pensées et les émotions, les événements passés et les faits présents Lähde 1:172 (muokattu)

Ctxt ” Un des aspects essentiels du travail psychothérapeutique consiste à faire des liens entre les pensées et les émotions, entre des événements passés et des faits présents. Ces liens appartiennent soit au processus privé du thérapeute, soit sont communiqués au patient. Ce dernier peut ainsi acquérir cette capacité de relier et de mettre en perspective ses actes, ses pensées, ses sentiments.” Lähde 1:172

127

fr **mise *f* en contexte** Lähde 2

fi termiehdotus: **asiayhteyksiin asettaminen** Lähde 6

Déf action de situer un événement ou un problème dans son contexte dans l’histoire personnelle du *patient* Lähde 2:40 (muokattu)

Ctxt ” Cela consiste surtout à situer l'événement ou le problème dans le contexte dans lesquels il s'inscrit inévitablement et dont il n'est qu'artificiellement separable. Cette mise en contexte éclaire autrement le problème à traiter.” Lähde 2:40

q-SYN

fr **mise *f* en perspective** Lähde 1

fi termiehdotus: **mittasuhteisiin asettaminen** Lähde 6

Déf action de *faire des liens* entre des événements, des vécus, des souvenirs, des situations et/ou des conflits dans l’histoire personnelle du *patient* Lähde 1:23, 38, 73 (muokattu)

Ctxt ” La mise en perspective réunit des éléments distants dans le temps, dans les aspects relationnels et tente de les rapprocher.” Lähde 1:23

fr **mise *f* en relation** Lähde 2

fi termiehdotus: **suhteuttaminen** Lähde 6
Selite: asioiden suhteuttaminen toisiinsa Lähde 6

- Déf action et forme de *clarification* qui consiste à créer un lien entre différents éléments présentés par le *patient* de façon disjointe Lähde 2:130 (muokattu)
- Ctxt ”[- -] La *mise en relation*, qui s’attache à créer un lien entre différents éléments présentés par le patient de façon disjointe ; [- -]” Lähde 2:130
- fr **mise *f* en sens** Lähde 2
- fi termiehdotus: **merkitysyhteyksiin asettaminen** Lähde 6
- Déf action de travailler les liens, de développer la conscience et de construire la pensée Lähde 2:22 (muokattu)
- Ctxt ” Cette *mise en sens* consiste à travailler les liens, à développer la conscience et à construire la pensée. En aidant la personne à penser à partir de ses ressentis, de ses affects et des fantasmes qui les accompagnent, on l’aide à mieux se connaître et à se désaliéner.” Lähde 2:22
- fr **scénarisation *f*** Lähde 1
- fi termiehdotus: **näyttämölle asettaminen** Lähde 6
termiehdotus: **näyttämölle laittaminen** Lähde 5
termiehdotus: **yhteyksien luominen** Lähde 6
- Déf action de construire une hypothèse explicative des liens entre des événements de l’histoire personnelle du *patient* Lähde 1:25 (muokattu)
- Note ’Scénarisation’ on hypoteettisen rakennelman muodostamista siitä, miten asiat voivat olla. Rakennelmasta neuvotellaan potilaan kanssa. Terapeutti joutuu kuvittelemaan tapahtumien käsikirjoituksen. Esimerkiksi: "olisiko voinut käydä niin, että kun vanhempasi kuolivat, romahdit, ja nyt pelkää, että uudessa suhteessa käy samalla tavalla ja et siksi uskalla sitoutua ja paljastaa tunteitasi?". Lähde 5
- Ctxt ” Le thérapeute doit imaginer, forger, un scénario. Cette construction est co-bâtie avec son patient. Elle lui est proposée pour avis et réflexion. Cette scénarisation présente deux intérêts. D’une part, elle montre qu’un enchaînement d’événements disparates semble avoir un sens : comment plusieurs relations sentimentales difficiles dévoilent un attachement ou une difficulté liée aux images parentales, par exemple.” Lähde 1:25

128

- fr **mise *f* en mouvement** Lähde 2
mobilisation *f* du psychisme Lähde 1
- fi **psykyen herättäminen** Lähde 5
psykyen liikuttaminen Lähde 5
psykkisen työskentelyn aktivointi Lähde 6
- Déf action d’activer le *fonctionnement psychique* du patient Lähde 1:24 (muokattu), Lähde 6 (muokattu)
- Ctxt ” La psychothérapie en tant que stratégie d’éveil peut se comprendre à la fois comme une mise en mouvement, une mise en sens et une mise en temporalité. La *mise en mouvement* apparaît essentiellement psychique mais elle ne peut exister et se consolider qu’en faisant également appel à une mobilisation émotionnelle et à la mobilité interactive.” Lähde 2:21
- Ctxt ” Dans le processus psychothérapeutique, l’interprétation ne cherche pas la vérité absolue. Il s’agit d’un outil de mobilisation du psychisme amenant le sujet à réfléchir sur cette hypothèse, parfois à l’écarter fortement, parfois à en admettre quelques aspects positifs.” Lähde 1:24
- q-SYN
- fr **mobilisation *f* émotionnelle** Lähde 2
- fi **tunteiden liikuttaminen** Lähde 5

fr	mobilisation <i>f</i> énergétique Lähde 2
fi	vitaliteetin herättäminen Lähde 5
Ctxt	” Ces prises de conscience et ces changements s'effectuent dans un climat de résonance affective et mentale soutenue. Car mobilisation émotionnelle et mobilité psychique vont de paire et favorisent toutes deux le travail du lien.” Lähde 2:23
Ctxt	”[- -] elle pouvait alors rester face à celui-ci et dire ce qu'elle avait besoin d'exprimer tout en le regardant et en effectuant d'éventuels exercices de respiration et de mobilisation énergétique destinés à l'aider dans cette communication qui pour elle était très difficile et la faisait toujours beaucoup pleurer, du moins au début.” Lähde 2:73
129	
fr	contenir Lähde 2
	porter Lähde 1
fi	kannatella Lähde 5, Lähde 6
	kantaa Lähde 5
Déf	accueillir le matériau émotionnel du <i>patient</i> Lähde 5 (muokattu)
Note	Polysemia: Termillä 'contenir' on yleiskielessä esimerkiksi sanamerkitykset 'pitää sisällään' ja 'pidätellä' (tunteita, kyyneliä). Lähde 5. Termillä 'porter' on lukuisia sanamerkityksiä yleiskielessä, mm. konkreettinen merkitys 'kantaa' (Lähde 14:porter).
Ctxt	” Cette école de vie intègre ainsi une part de transmission plus ou moins restauratrice selon le degré de construction psychique du patient, selon la solidité et la finesse de son aptitude à symboliser. Plus celle-ci sera faible, plus le praticien devra assumer cette part de cadrage visant la reprise structurante d'une pensée suffisamment en mesure de métaboliser et contenir l'épaisseur affective des expériences de vie.” Lähde 2:59
Ctxt	” Certains patients sont difficiles à porter seul [- -] Ce portage définit des entretiens où les plaintes sont massives, où le thérapeute ressent un sentiment d'insuffisance, d'inutilité, d'épuisement. Dans ce contexte, l'indication d'un co-thérapeute est parfois la bienvenue.” Lähde 1:159
130	
fr	contenant <i>m</i> Lähde 2
fi	container-funktio Lähde 5
Déf	fonction du <i>psychothérapeute</i> qui consiste à contenir le matériau émotionnel du <i>patient</i> Lähde 5 (muokattu)
Ctxt	” Il ne suffit pas de faire émerger, il faut aussi contenir. Car ces méthodes créent beaucoup de résistances et de peurs, le patient pouvant être déboussolé, voire effrayé par ce qui se présente à lui. [- -] C'est pourquoi le cadre externe de l'accompagnement et le cadre interne de l'accompagnateur sont-ils fortement convoqués dans leurs valeurs de pare-excitation et de contenant.” Lähde 2:33
131	
fr	visiter Lähde 1
fi	käsitellä Lähde 6
Déf	examiner le <i>monde interne</i> du <i>patient</i> , ses phénomènes et ses profondeurs Lähde 6 (muokattu)
Ctxt	” Visiter ou re-visiter [- -] Imaginons de comparer le psychisme à un grand musée dont on visite les salles : certaines sont bien connues, on les a déjà parcourus dans l'enfance avec ses parents. On les revisite à l'âge adulte au travers de ses souvenirs et avec un « guide thérapeute » qui éclaire avec vous des aspects méconnus ou restés inexploités.” Lähde 1:176

132

fr **revisiter** Lähde 2
re-visiter Lähde 1
révisiter Lähde 2

fi **palata aiheeseen** Lähde 6
palata teemaan Lähde 6
työskennellä Lähde 6

Déf répéter l'action d'examiner des aspects du *monde interne du patient*
Lähde 1:176 (muokattu)

Ctxt "Il s'agit donc de revisiter les habitudes mentales et comportementales. Pourquoi ? Pour comprendre au lieu de juger, disions-nous. Oui mais aussi pour chercher un accord avec son actualité, pour être moins en contradiction avec son présent [- -]" Lähde 2:43

133

fr **perlaboration** *f* Lähde 2
fi **läpityöskentely** Lähde 5, Lähde 7

Déf action d'*élaboration* répétée des *interprétations* des *résistances* du *patient* sous différents aspects
Lähde 2:159, 167 (muokattu), Lähde 7:48 (muokattu)

Ctxt " C'est cette forme de résistance qui rend nécessaire la « perlaboration », c'est-à-dire l'interprétation répétée des résistances qui tendent à se reproduire même si le patient a reconnu la pertinence de l'interprétation." Lähde 2:159

134

fr **technique** *f* **conversationnelle** Lähde 1
fi **keskustelutekniikka** Lähde 6

Déf élément de la *technique* de la *psychothérapie verbale* se composant de différents types de phrases et de questions Lähde 1:10–16 (muokattu)

Ctxt " À côté de la dimension empathique, la psychothérapie nécessite l'utilisation de différentes techniques conversationnelles comme la relance du questionnement, l'invitation à faire des liens dans l'histoire et le temps, la réflexion autour des émotions suscitées par tel ou tel fait ou tel ou tel événement." Lähde 1:10

135

fr **avance** *f* **de la parole** Lähde 1
avance *f* **de parole** Lähde 1

fi **puheella lähestyminen** Lähde 6

Déf élément de la *technique conversationnelle* qui consiste en une proposition d'explication d'un vécu ou d'une attitude du *patient* faite sur un mode interrogatif par le *thérapeute* pour aborder un thème sensible pour le *patient* Lähde 1:57, 77 (muokattu)

Ctxt " En fait, le véritable enjeu consiste à pouvoir parler de l'alcool avec des personnes réticentes ou hostiles à l'idée d'aborder ce sujet. Il est alors utile de faire le tour des difficultés professionnelles, familiales ou conjugales et d'ouvrir la porte en effectuant « une avance de la parole ». L'avance de la parole fonctionne en disant : « Dans ces circonstances il arrive qu'on ait besoin d'alcool pour se détendre, ou pour oublier... »." Lähde 1:77

136

fr **phrase** *f* **de début** Lähde 1
fi termiehdotus: **aloitusfraasi** Lähde 6

Déf phrase énoncée au début d'une *séance* par le *thérapeute* permettant au *patient* de se mettre dans une attitude confortable et détendue Lähde 1:14

Ctxt "Parmi les 3 ou 4 phrases de début classiques, « qu'est-ce qui vous amène ? », « en quoi puis-je vous aider ? », « pour quel motif êtes-vous venu me voir ? », « puis-je vous être utile ? »... sont généralement plus douces et plus sereines que « qu'est-ce qui ne va pas ? » ou « de quoi souffrez-vous ? ». Lähde 1:14

137

fr **phrase *f* de transition** Lähde 1

fi termiehdotus: **siirtymäfraasi** Lähde 6

Déf phrase énoncée au cours d'une *séance* par le *thérapeute* permettant de changer de sujet de la discussion, de reprendre une thématique ou de terminer la *séance* Lähde 1:14–15 (muokattu)

Ctxt " Phrases de transition [- -] Un peu comme les panneaux indicateurs sur une autoroute, elles permettent de changer de direction d'une manière acceptable et pas trop abrupte pour le patient." Lähde 1:14

138

fr **question *f* directive** Lähde 1

question *f* thématique Lähde 1

fi **ohjaileva kysymys** Lähde 6

suljettu kysymys Lähde 6

Déf question posée au *patient* par le *thérapeute* sollicitant une réponse précise et visant à obtenir des renseignements spécifiques sur le *patient* Lähde 1:15 (muokattu)

Ctxt " Questions directives ou thématiques [- -] Ces questions visent à obtenir une information précise : « avez-vous des idées autoagressives ou des pensées suicidaires ? », « quelle est votre consommation d'alcool ? » ou « avez-vous une consommation régulière de cannabis ? » en sont quelques exemples." Lähde 1:15

139

fr **question *f* semi-directive** Lähde 1

fi **puoliavoin kysymys** Lähde 6

Déf question posée au *patient* par le *thérapeute* abordant un domaine particulier et laissant le *patient* libre d'en parler Lähde 1:15 (muokattu)

Ctxt " Questions semi-directives [- -] Elles abordent un domaine particulier sans rentrer de façon technique dans toutes ses dimensions. « Avez-vous subi des sévices physiques ou sexuels ? », « avez-vous des difficultés dans le domaine de la sexualité ? » représentent des exemples de ces questions qui entrouvrent un champ d'exploration en laissant le patient libre d'en parler." Lähde 1:15

140

fr **question *f* ouverte** Lähde 1

fi **avoin kysymys** Lähde 6

Déf question posée au *patient* par le *thérapeute* formulée d'une façon générale qui permet au *patient* d'amener dans sa réponse les difficultés ou les problèmes essentiels pour lui Lähde 1:15–16 (muokattu)

Ctxt " Questions ouvertes [- -] Ces questions peuvent être extrêmement générales : « de quelles difficultés souhaiteriez-vous parler ? », « qu'est-ce qui vous paraît important d'évoquer ou de mentionner ? ». Ces questions donnent au patient la possibilité d'exprimer ce qui lui paraît le plus important [- -]" Lähde 1:15

141

fr **relance** *f* du questionnement Lähde 1

fi termiehdotus: **kyseenalaistaminen** Lähde 6
termiehdotus: **toistuva kysyminen** Lähde 6

Déf élément de la *technique conversationnelle* qui consiste à poursuivre par des questions l'*élaboration* d'un point mentionné Lähde 6 (muokattu)

Ctxt ” À côté de la dimension empathique, la psychothérapie nécessite l'utilisation de différentes techniques conversationnelles comme la relance du questionnement, l'invitation à faire des liens dans l'histoire et le temps, la réflexion autour des émotions suscitées par tel ou tel fait ou tel ou tel événement.” Lähde 1:10

142

fr **neutralité** *f* Lähde 1
position *f* de neutralité Lähde 1

fi **neutraalisuus** Lähde 8
neutraalius Lähde 6, Lähde 7, Lähde 10
neutraaliuseriaate Lähde 6
neutraliteetin periaate Lähde 7
neutraliteetti Lähde 7, Lähde 8
neutraliteettiperiaate Lähde 8

Déf caractéristique de la position de l'*analyste* dans la *cure psychanalytique* appliqué dans la *technique* de la *psychothérapie verbale* et consistant en l'absence d'expression explicite des préférences ou des valeurs personnelles du *thérapeute* Lähde 16:173 (muokattu), Lähde 7:33 (muokattu)

Ctxt ” La neutralité n'interdit pas de préserver et de donner le sentiment d'une présence rassurante et bienveillante. La neutralité peut évoluer, devenant plus importante au fil de la construction d'une relation, mais laissant une part de questions, de soutien et de réponses au début des premiers entretiens.” Lähde 1:173

143

fr **écoute** *f* Lähde 1, Lähde 2

fi **kuunteleminen** Lähde 6
kuuntelu Lähde 6

Déf élément de la *technique* de la *psychothérapie verbale* qui consiste à recevoir, à encourager et à stimuler l'expression du patient Lähde 2:126–128 (muokattu)

Ctxt ” La parole du patient a des effets thérapeutiques si elle rencontre l'*écoute* du thérapeute.” Lähde 2:126

144

fr **attention** *f* **flottante** Lähde 2
fi **vapaasti liikkuva tarkkaavaisuus** Lähde 5, Lähde 6

Déf faculté du *thérapeute* d'utiliser ses capacités d'observation et d'écoute à l'étude et au jugement du discours du *patient* Lähde 5

Ctxt ” À cette attitude s'ajoute l' « attention flottante ». Il s'agit d'un positionnement complémentaire à la libre association du patient : l'analyste ne se fixe pas sur le sens rationnel de ce que celui-ci dit, mais laisse aller sa propre activité associative suscitée par sa parole [- -] Il est donc à l'écoute des liens inconscients en étant attentif à des détails qui peuvent apparaître insignifiants dans le discours du patient (lapsus, doubles sens, connotations symboliques...).” Lähde 2:126

145

fr **compréhension** *f* Lähde 1, Lähde 2
 fi **ymmärtäminen** Lähde 5

Déf élément de la *technique* de la *psychothérapie* qui consiste à appréhender la situation et les difficultés du *patient* Lähde 1:30 (muokattu)

Ctxt ” Dans l’art de comprendre les difficultés d’un patient, il y a plusieurs étapes importantes : la première consiste à obtenir une description précise de la situation dans laquelle le sujet se trouve.” Lähde 1:30

146

fr **étayage** *m* Lähde 1
soutien *m* Lähde 1, Lähde 2

fi **tuki** Lähde 5, Lähde 6

Déf élément de la *technique* de la *psychothérapie verbale* se composant de *l’encouragement*, de la *réassurance* et de la *valorisation* et incluant la disponibilité et la présence empathique du *psychothérapeute* Lähde 1:29–30, 174 (muokattu)

Ctxt ” Dans le soutien actif, des ingrédients comme la valorisation, l’invigoration, les louanges, sont utilisés pour renforcer la personne et son estime de soi. Dans le soutien latent, plus passif, la présence empathique est mise en avant, avec la disponibilité, la réflexion et la co-pensée.” Lähde 1:174

147

fr **intervention** *f* Lähde 1, Lähde 2, Lähde 3
intervention *f* **technique** Lähde 3
intervention *f* **thérapeutique** Lähde 2, Lähde 3

fi **hoidollinen interventio** Lähde 6, Lähde 7
hoidollinen väliintulo Lähde 6
interventio Lähde 5, Lähde 6, Lähde 7, Lähde 10
terapeuttilinen interventio Lähde 7, Lähde 10
väliintulo Lähde 6, Lähde 7

Déf action de soin effectuée par le *psychothérapeute* au cours du *travail psychothérapeutique*

Note Polysemia: Termillä ’intervention’ on yleislääketieteellinen merkitys ’hoitotoimenpide’. Termiä käytetään psykoterapian erikoiskielessä myös laajemmassa merkityksessä: tietty *terapiatyyppi*, tietyn terapian *työmalli*, tietty *psykoterapiatekniikka*, hoidollinen struktuuri tai *hoitomalli*, esim. ’Beardsleen interventio’. Ks. termitietueet 7 ja 41. Lähde 5, Lähde 6

Note Termi ’väliintulo’ on käytössä harvinaisempi kuin termi ’interventio’. Harvoin puhutaan ’hoidollisesta väliintulosta’, yleisemmin puhutaan ’interventiosta’, joka esiintyy yleisesti perheterapian ja systeemisen terapian kielenkäytössä. Lähde 6

Ctxt ” Les formes d’intervention du thérapeute sont extrêmement variées lorsqu’on les observe empiriquement. Beaucoup plus que les différents modèles théoriques ne laissent entendre. [- -] Cette gamme peut être ramenée cependant à quelques accords fondamentaux : l’exploration, la clarification, l’interprétation, le soutien, la confirmation, le conseil, les prescriptions.” Lähde 2:128

148

fr **encouragement** *m* Lähde 1

fi **kannustaminen** Lähde 5
rohkaisu Lähde 7

Déf *intervention* composante du *soutien* qui consiste à favoriser les efforts du *patient* Lähde 1:30 (muokattu)

Ctxt ” L'encouragement est différent de l'invigoration ou de l'exhortation. L'encouragement est une modalité souple admettant la pause, l'échec puis la reprise de l'effort.” Lähde 1:30

149

fr **réassurance** *f* Lähde 1

fi **rauhottaminen** Lähde 5
vakuuttaminen Lähde 5

Déf *intervention* composante du *soutien* qui consiste à montrer au *patient* que l'on a confiance en lui, à fournir des explications, à rappeler que l'on peut soigner son *affection*, à essayer de comprendre toutes les facettes d'une difficulté et/ou à demander un avis complémentaire d'un spécialiste d'un autre domaine Lähde 1:29 (muokattu)

Ctxt ”La réassurance définit une autre forme de soutien.” Lähde 1:29

150

fr **valorisation** *f* Lähde 1, Lähde 2

fi **arvostuksen osoittaminen** Lähde 5

Déf *intervention* composante du *soutien* qui consiste à porter l'attention à des aspects positifs que le *patient* a su réaliser Lähde 1:29 (muokattu)

Ctxt ”La valorisation permet de souligner, de mettre en exergue des aspects positifs que le patient a su réaliser. Arriver à s'opposer sans se mettre en colère ou à faire valoir son opinion en est un exemple. La valorisation apparaît d'autant plus nécessaire qu'il est plus fréquent d'entendre des critiques, une disqualification de soi qu'une approche positive. La valorisation renforce l'estime de soi [- -]” Lähde 1:29

151

fr **clarification** *f* Lähde 1, Lähde 2

fi **klarifikaatio** Lähde 5, Lähde 7, Lähde 10
selvennys Lähde 8
selventäminen Lähde 5, Lähde 7

Déf *intervention* qui consiste à introduire verbalement au *patient* plus de limpidité et d'intelligibilité là où domine une impression d'obscurité, de confusion ou de non-sens Lähde 2:130 (muokattu)

Note La *clarification* peut être réalisée sous la forme de la reformulation, de la *mise en relation*, de la *confrontation*, de l'explication, de la synthèse, de la reconstruction et de l'*interprétation*. Lähde 2:130

Ctxt ” Dans bien des circonstances, l'histoire qui est délivrée peut sembler complexe ou embrouillée. La clarification est utile aux deux protagonistes. Pour le patient, elle permet de mieux poser les tenants et les aboutissants d'une situation. Pour le psychothérapeute, la clarification s'inscrit dans une alliance de travail. Elle montre qu'on participe à la réflexion, qu'on essaie de mieux comprendre.” Lähde 1:73

152

fr **confrontation** *f* Lähde 1, Lähde 2

fi **haastaminen** Lähde 6
konfrontaatio Lähde 6, Lähde 7, Lähde 10
osoittaminen Lähde 5, Lähde 6
tosiasioiden eteen asettaminen Lähde 6

- Déf *intervention* qui consiste à montrer au *patient* des attitudes, des sentiments ou des comportements qu'il semble ignorer ou des contradictions dont il n'est pas conscient Lähde 2:130 (muokattu)
- Note Käsite 'konfrontaatio' on peräisin psykodynaamisesta psykoterapiasta, mutta se on yleistynyt laajempaan käyttöön psykoterapiassa. Dynaamisen terapian kielessä käytetään termiä 'konfrontaatio'. Termit 'haastaminen', 'osoittaminen' ja 'tosiasioiden eteen asettaminen' ovat laajemmassa käytössä. Lähde 6
- Note 'Osoittaminen' on ristiriidan näyttämistä potilaan käyttäytymisessä tai toimintatavassa, esimerkiksi: "Huomasiksa muuten Viivi, että aina kun sä puhut tästä ihmisestä sulle tulee kauheen paha mieli, mutta sä kuitenkin hymyilet". Lähde 5
- Note Polysemia: termillä on yleiskielessä useita sanamerkityksiä, esim. 'kohtaaminen': "Si beaucoup de confrontations avec les proches exposent à la souffrance, au jugement, voire aux remontrances, la confrontation à des groupes thérapeutiques d'alcooliques ou à des alcooliques anonymes permet de retrouver dans un groupe des problématiques individuelles similaires et un soutien par le groupe." Lähde 1:80
- Ctxt ” La confrontation permet une relativisation. Elle autorise à demander au sujet si on ne peut pas penser différemment, si un autre point de vue ne peut pas être soutenu, si une autre manière d'expliquer les choses n'est pas envisageable. La confrontation représente une réelle valeur ajoutée au travail psychothérapeutique. Elle montre comment une pensée attentive, sereine et bienveillante peut aborder le problème en cause.” Lähde 1:73

153

- fr **conseil** *m* Lähde 1, Lähde 2
fi **neuvo** Lähde 5, Lähde 6

- Déf *intervention* qui consiste à proposer au *patient* une suggestion qui tend à orienter sa conduite Lähde 2:133 (muokattu)
- Ctxt ”[- -] certaines démarches thérapeutiques, comme la psychanalyse, récusent absolument le conseil. Pourtant, dans certains cas et dans la mesure où il respecte quelques conditions, le conseil peut néanmoins être utile et judicieux.” Lähde 2:134

154

- fr **déplacement** *m* Lähde 1
fi **toisen sijaan asettaminen** Lähde 6
toisen tilalle asettaminen Lähde 5

- Déf *intervention* qui consiste à inviter le *patient* à se mettre à la place de quelqu'un d'autre pour émettre une opinion ou un jugement sur une situation problématique Lähde 1:23 (muokattu)
- Note Polysemia: Termillä 'déplacement' on sekä psykoterapian erikoiskielessä että yleiskielessä eri merkityksiä: ks. termitietue 196.
- Ctxt ” Ce déplacement fait globalement appel à la théorie de l'esprit. Il s'agit de la capacité qu'a une personne de se représenter ou de se figurer l'état d'esprit et le point de vue de l'autre.” Lähde 1:23

155

- fr **élaboration** *f* Lähde 1, Lähde 2
fi **työstäminen** Lähde 5

- Déf *intervention* qui consiste à faire naître et à verbaliser des hypothèses susceptibles d'être retravaillées par une réflexion approfondie Lähde 1:17, 21 (muokattu)
- Ctxt ” Cette élaboration dans l'après-coup constitue un axe vertébral du travail psychothérapeutique.” Lähde 2:47

156

fr **interprétation** *f* Lähde 1, Lähde 2
 fi **tulkinta** Lähde 5, Lähde 6, Lähde 7, Lähde 10

Déf *intervention* qui consiste à faire émerger la signification *inconsciente* du matériel proposé par le *patient* et à la lui communiquer Lähde 2:131 (muokattu)

Ctxt ” Le principe de l'interprétation consiste à faire des liens, jusque-là inaperçus pour le patient, entre des pensées, des émotions, des événements et leur signification inconsciente. Pour que ces interprétations possèdent une validité, elles doivent découler d'une fine observation des processus de pensée de la personne soignée. Mais l'interprétation tient compte de plusieurs facteurs, dont la réunion réalise l'originalité de la théorie freudienne. L'existence d'un inconscient définit un de ces facteurs essentiels ; accessible au travers du rêve, du fantasme, il ne se révèle qu'au fil des séances de la psychothérapie.” Lähde 1:164

157

fr **interprétation *f* prudente** Lähde 1
 fi **varovainen tulkinta** Lähde 5, Lähde 6

Déf *interprétation* générale avec des sens larges et ouverts laissant la place à des développements ultérieurs Lähde 5

Ctxt ”Interprétation prudente [- -] Une interprétation doit être d'autant plus prudente que l'on connaît peu ou mal le patient, ou que l'on a le sentiment qu'il n'a livré qu'une partie de sa vie psychique ou du conflit en cause.” Lähde 1:74

158

fr **interprétation *f* sauvage** Lähde 1
 fi **ennenaikainen tulkinta** Lähde 6, Lähde 7
villi tulkinta Lähde 5

Déf *interprétation* complètement inadéquate ou fausse ou donnée à un moment inapproprié Lähde 5

Ctxt ” Le terme d'interprétation sauvage décrit des interprétations trop rapides, incompréhensibles ou inassimilables par le sujet du fait de leur précocité dans la relation, ou bien dont il se défend très fortement. Le patient peut les ressentir comme brutales voire agressives.” Lähde 1:24

159

fr **jeu *m* de rôle** Lähde 1, Lähde 2
 fi **roolileikki** Lähde 5

Déf *intervention* qui consiste à inviter le *patient* à jouer une scène au lieu de la raconter Lähde 2:219 (muokattu)

Note Roolileikkiä käytetään *perhe-* ja *pariterapiassa* ja psykodraamassa, mutta ei *psykoanalyysissa* eikä *psykoanalyttisessa terapiassa*. Lähde 5

Ctxt ” La prise de conscience appartient au registre de la représentation et du fonctionnement cognitif. D'autres mécanismes relèvent du registre de l'action et du comportement. On peut les regrouper sous le terme de « mise en acte » (différent, bien sûr, de ce que l'on entend traditionnellement par « passage à l'acte »). Un bon exemple en est donné par la technique du jeu de rôles et du psychodrame : le patient est invité à jouer une scène au lieu de la raconter et, éventuellement, à travers ce jeu, à modifier son comportement.” Lähde 2:219

160

fr **mise *f* en acte** Lähde 1, Lähde 2
 fi Selite: teko, jolla esitetään tai tuodaan näyttämölle jokin sisäinen ristiriita Lähde 5

Déf *intervention* qui consiste à inviter le *patient* à jouer ou à exposer concrètement un *conflit intérieur*, une situation ou un événement pendant la *séance de thérapie* sous la forme d'un mouvement, d'un geste, d'un échange verbal, d'un jeu ou par une médiation comme la danse, le dessin, le collage ou l'écriture Lähde 2:88–89, 146 (muokattu)

Note Termille 'mise en acte' ei ole termivastinetta suomeksi, vaan merkitys ilmaistaan muilla ilmaisuilla: 'tuoda näyttämölle' tilanne, ristiriita, suhde jne. Lähde 5

Ctxt ” Ceci indique que cette mise en acte avait favorisé le mouvement non seulement corporel et sensoriel mais aussi psychique et donc le travail du sens qui est l'axe vertébral de la psychothérapie.” Lähde 2:21–22

Note Polysemia: 'Mise en acte' voi merkitä myös tekoa, johon terapeutti ei ole kehottanut potilasta: 'mise en acte' on esimerkiksi myös sitä, että potilas ei kykene sanomaan terapeutilleen, että on vihainen siitä, mitä terapeutti viimeksi sanoi, vaan sen sijaan potilas myöhästyy tapaamisista seuraavilla kerroilla ja antaa terapeutin odottaa. Lähde 5

Ctxt ” L'adolescent reste le spécialiste de la mise en acte, de la fluctuation des symptômes parfois sur une demi-journée et de la banalisation défensive d'un mal-être profond.” Lähde 1:56

161

fr **prescription** Lähde 2
fi **tehtävänanto** Lähde 6

Déf *intervention* qui consiste à donner au *patient* une tâche à effectuer en dehors de la *séance de thérapie* Lähde 2:135 (muokattu)

Note Polysemia: Termillä 'prescription' on eri merkityksiä sekä yleis- että erikoiskielessä. Erikoiskielessä termillä on myös merkitys 'lääkemääräys': esim. "Ces questions permettent d'animer les premiers entretiens en situation de souffrance psychique ; elles ne figeront pas les réponses, parfois indispensables mais réductrices, en une simple prescription d'un antidépresseur." Lähde 1:116

Ctxt ” Les prescriptions interviennent essentiellement dans les thérapies comportementales et systémiques ; mais elles ne sont pas cantonnées nécessairement à ces démarches. Elles consistent à donner au patient une tâche à effectuer en dehors de la séance de thérapie et peuvent avoir pour l'objectif l'information ou le changement.” Lähde 2:135

162

fr **facteurs m spécifiques** Lähde 1, Lähde 3
facteurs m techniques Lähde 3
fi **erityiset tekijät** Lähde 6
menetelmäkohtaiset spesifit tekijät Lähde 7
psykoterapian spesifit tekijät Lähde 7
spesifit tekijät Lähde 6, Lähde 7
tekniset tekijät Lähde 7

Déf éléments de la *technique* spécifiques d'une *forme de psychothérapie* Lähde 1:174 (muokattu)

Ctxt ” Dans le cadre du processus psychothérapeutique interviennent des facteurs dits spécifiques et des facteurs non spécifiques. Les facteurs spécifiques d'une psychothérapie représentent l'essence du processus. Pour la psychanalyse, il s'agit du transfert, de la régression dans le passé, de l'association libre, de l'intérêt pour les rêves et l'inconscient, des résistances. Pour les thérapies cognitives, il s'agit d'une analyse sémiologique, de la mise en situation, d'un système d'évaluation par des grilles, d'une explication de leurs symptômes de façon pédagogique.” Lähde 1:173–174

163

- fr **fonctionnement** *m* **psychique** Lähde 1, Lähde 2
- fi **psykyen toiminta** Lähde 5
psykkinen toiminta Lähde 5, Lähde 7:26
- Déf fonctionnement de l'esprit englobant *l'affectivité, la représentation et l'imaginaire* Lähde 5
- Ctxt ” Mais on ne parle de psychothérapie qu'à partir du moment où une théorie du fonctionnement psychique est utilisée, une compréhension de ces mécanismes est tentée.” Lähde 1:163

164

- fr **intérieurité** *f* Lähde 2
monde *m* **intérieur** Lähde 2
monde *m* **interne** Lähde 1, Lähde 2
monde *m* **intrapyschique** Lähde 2
monde *m* **psychique** Lähde 1, Lähde 2
univers *m* **intérieur** Lähde 2
- fi **intrapysykinen maailma** Lähde 5
mielenmaailma Lähde 8
psykyen sisäinen maailma Lähde 5
psykkinen maailma Lähde 6
sisäinen maailma Lähde 5, Lähde 9, Lähde 10
- Déf état psychique invisible de la vie intérieure de l'individu Lähde 5
- Note On ne sait quelque chose de cet état que si la personne en parle, et la personne n'en sait elle-même quelque chose que si elle en a conscience. La conscience que nous avons de notre état psychique ne survient qu'en parlant, soit une parole intérieure appelée pensée, soit une parole extérieure adressée à quelqu'un. Lähde 5
- Note *Sisäinen maailma* on yksilöllinen, näkymätön ja muokkautuu läpi elämän esisyntymästä saakka: jo kohtuvauvalle syntyy mielikuvia ja muistoja äidin askelten rytmistä, äänestä, jne. *Sisäiseen maailmaan* kuuluvat tunteet, ajatukset, merkitykset, muistot, nonverbaaliset muistot, haaveet, toiveet ja uskomukset eli kaikki se, jonka ilmaisemiseksi tarvitaan kieli tai taide. Lähde 5
- Ctxt ”Et parfois, il ne disait rien, préférant conserver pour son monde intérieur les expériences qu'il faisait.” Lähde 2:55
- Ctxt ”Lorsque des rêves réapparaissent ou que des patients perçoivent certains de leurs fantasmes, il existe une évolution de leur relation au monde psychique et un sentiment d'avoir parcouru une étape de découverte de leur monde interne.” Lähde 1:54–55
- Ctxt ”Monde intrapsychique (fantasmes, désirs, symptômes, angoisses, défenses) [- -]” Lähde 2:290
- Ctxt ”Ce n'était ni anecdotique ni honteux mais central et bienvenu car révélateur d'une grande partie de son monde psychique méconnu [- -]” Lähde 2:17–18

165

- fr **affectivité** *f* Lähde 1, Lähde 2
- fi **affektiivisuus** Lähde 5
tunnereagoivuus Lähde 6
- Déf capacité de réaction par les sentiments à de nouvelles situations, personnes ou événements Lähde 5
- Note Dans la littérature laïque, le terme 'affectivité' est souvent péjoratif. Lähde 5

Ctxt ” D'autres patients, par méconnaissance de leur émotions ou de leur affectivité, restent dans une pensée logique et rationnelle et rendent banals tous les faits de leur existence. Vis-à-vis de ces patients, il peut être utile de faire une éducation à l'imaginaire.” Lähde 1:54

166

fr **affect** *m* Lähde 1, Lähde 2

fi **affekti** Lähde 6
liikutus Lähde 5, Lähde 6
tunneliikutus Lähde 5, Lähde 6
tunnereaktio Lähde 5, Lähde 6

Déf réaction émotionnelle immédiate et exagérée Lähde 5

Ctxt ” Freud a bâti deux théories de l'angoisse. Dans la première, vers 1894, l'angoisse est liée à une absence de décharge sexuelle ; en cas de sexualité réduite, entravée ou inexistante surgit l'affect d'angoisse.” Lähde 1:85

167

fr **système** *m* **émotionnel** Lähde 1, Lähde 2

fi **tunne-elämän järjestelmä** Lähde 5, Lähde 6

Déf ensemble des émotions, des réactions émotionnelles et le fonctionnement des émotions Lähde 5

Ctxt ” Dans le monde actuel, la maîtrise du système émotionnel en apparence peut expliquer le peu de réactions exprimées dans un premier temps ; celles-ci apparaîtront ultérieurement et pourront s'amplifier.” Lähde 1:63

168

fr **image** *f* Lähde 1, Lähde 2
représentation *f* Lähde 1, Lähde 2

fi **mielikuva** Lähde 7, Lähde 10
representaatio Lähde 5, Lähde 7, Lähde 11

Déf éléments de base structurels et fonctionnels de la vie psychique Lähde 5

Note Polysemia: yleiskielen sanamerkityksiä termille 'image' ovat esimerkiksi 'kuva', 'imago' (Lähde 14:image) tai 'vaikutelma': ks. seuraava konteksti.

Ctxt ” Ces sensations, ces images et ces pensées l'importunaient car elles ne correspondaient pas à l'image virile qu'il voulait absolument donner de lui-même.” Lähde 2:22

169

fr **image** *f* **de soi** Lähde 2, Lähde 4
fi **minäkuva** Lähde 5, Lähde 8, Lähde 9

Déf *image* qu'un individu a de lui-même Lähde 12:127 (muokattu)

Ctxt ” Parmi ces modifications plus structurelles, citons : une capacité accrue de perception adéquate de la réalité, le développement d'une pensée personnelle, la différenciation entre expériences anciennes et nouvelles, l'intégration des expériences nouvelles, la modification de l'image de soi ou de la conception de soi, la compréhension des conditions occasionnant des problèmes personnels, l'élargissement des compétences existentielles, etc.” Lähde 2:10–11

170

fr **image** *f* **des parents** Lähde 1
images *f* **parentales** Lähde 1, Lähde 2

fi **mielikuva vanhemmasta** Lähde 5, Lähde 6

mielikuva vanhemmista Lähde 5, Lähde 6

Déf *image* qu'un individu a de ses parents Lähde 6 (muokattu)

Ctxt ” Le transfert définit une réactualisation, sur un thérapeute neutre, d'une série de processus de pensées, d'émotions ou de sentiments, adressés ou portés, à l'origine sur les images des parents.” Lähde 1:164

Ctxt ”En revenant sur ces éléments du passé et en montrant que les symptômes actuels, même s'ils sont différents, définissent une répétition, le thérapeute pointe des comportements d'attachement dysfonctionnel. Il va en tirer des pistes thérapeutiques en lien ou en relation d'objets qui se sont instaurés dès l'enfance et sans doute également essayer de cerner les images parentales de Françoise.” Lähde 1:115

171

fr **imaginaire** *m* Lähde 1, Lähde 2

fi **fantasiamaailma** Lähde 11:32
termiehdotus: **haaveiltu** (*substantiivi*) Lähde 5
imaginaarisuus Lähde 5
mielikuvamaailma Lähde 8

Déf registre du *fonctionnement psychique* constituant le registre du leurre et de l'identification Lähde 16:116 (muokattu)

Note Le registre *imaginaire*, le registre symbolique et le réel sont un ensemble conceptuel élaboré par le psychanalyste français Jacques Lacan. Lähde 16:116

Note Substantiivi 'imaginaire' ja adjektiivi 'imaginaire' eli 'imaginaarinen' ovat lacanilaista analyttistä sanastoa. Lacanilainen psykoanalyysi on marginaalista Suomessa: vain harvat ovat kääntäneet sen diskurssia suomeksi. Esimerkkinä termin 'imaginaire' merkityksestä on raskaus ja synnytys: äidillä on todellinen vauva (bébé réel) ja haluttu, toivottu, kuvitteellinen vauva eli haavevauva (bébé imaginaire). Jos haavevauva on hyvin erilainen kuin todellinen vauva, se on ongelma. Vanhemman elinikäinen haaste on haavevauvasta luopuminen ja oikean vauvan hyväksyminen. Kyseessä on jatkuva elinikäinen prosessi, jossa on suostuttava realiteettiin ja luovuttava haaveista, jatkuva liike imaginaarisesta realiteettiin. Niiden on helpompi elää, joiden haaveet ovat realistisia: mitä suurempi ero on haaveillun ja realiteetin välillä, sitä suurempia ovat hankaluudet. Haaveiltu ankkuroituu realiteettiin: haavevauva on seuraus todellisen vauvan odotuksesta. Lähde 5

Ctxt ” On peut décrire deux grandes modalités d'accès à l'imaginaire : celle des passe-temps, celle du rêve.” Lähde 1:41

q-SYN

fr **imaginaire** *adjectif* Lähde 1, Lähde 2

fi **imaginaarinen** Lähde 5

Déf relevant de *l'imaginaire* Lähde 5 (muokattu)

Ctxt ” Ce travail d'ancrage dans le réel fut particulièrement important pour lui car il put prendre conscience, sur la base de cet exemple, combien sa vie était placée sous le joug d'un imaginaire certes riche mais aussi déformant, envahissant et déréalisant. C'est sur sa construction imaginaire du monde qu'il bâtissait ses pensées et « choisissait » ses conduites plus que sur le monde réel lui-même.” Lähde 2:67

172

fr **fantasme** *m* Lähde 1, Lähde 2

fi **fantasia** Lähde 5, Lähde 10

Déf *représentation* ou scénario *imaginaire conscient, préconscient* ou *inconscient* qui implique un ou plusieurs personnages et qui met en scène un désir Lähde 16:79 (muokattu)

Note Termi 'fantasme' on tyypillistä ranskalaista psykoanalyttista diskurssia. 'Fantasme' on fantasia, haave, mielikuvituksen tuote, unelma, toive, odotus. Analyttisessä keskustelussa termillä tarkoitetaan kaikkea sitä, mitä ihminen tekee, jotta hänen ei tarvitsisi kohdata todellisuutta, realiteettia, tai kun ihminen ei hyväksy todellisuutta sellaisena kuin se on. 'Fantasme' voi olla esimerkiksi: "olen rikas" tai "pystyn viettelemään kaikki naiset". Psykodynaamisessa terapiassa potilaalla voi olla fantasioita terapeutista: terapeutti edustaa potilaalle äitiä tai isää, ja potilaassa herää haaveita, että terapeutti tyydyttää potilaan lapsenomaisia haluja tai tarpeita. Potilas voi myös käyttäytyä tietyllä tavalla, jotta terapeutti vastaisi käyttäytymällä potilaan olettamalla tavalla. Tällainen fantasia, toive tai odotus voi olla esimerkiksi terapeutin suuttuminen tai terapeutin vietteleminen. Terapeutin tehtävä on paljastaa potilaan fantasiat ja tehdä ne vaarattomiksi kuin pommit. Lähde 5

Ctxt ” Si elle rejette la subjectivité, elle perd ses possibilités imaginatives puisque la créativité naît là où vivent les fantasmes et parfois là où rode le délire.” Lähde 2:41

173

fr **appareil *m* psychique** Lähde 2, Lähde 3, Lähde 4
fi **psykkinen apparaatti** Lähde 6
psykkinen koneisto Lähde 6

Déf ensemble du *fonctionnement psychique* Lähde 5

Ctxt ” Reste que les théories psychanalytiques portant sur le développement de l'appareil psychique ne sont pas légion et reposent principalement sur des modèles spéculatifs inférés par l'étude avant tout de la psychopathologie issue de la clinique. Comment se construit cet « appareil à penser les pensées », pour reprendre la formule de Bion (1962) ?” Lähde 4:69

q-SYN

fr **organisation *f* psychique** Lähde 1, Lähde 2
fi **psykkinen rakenne** Lähde 5, Lähde 6, Lähde 7

Déf organisation de la vie mentale ou psychique incluant les fonctions cognitives et la manière de se comporter Lähde 5

fr **personnalité *f*** Lähde 1, Lähde 2
fi **persoonallisuus** Lähde 5, Lähde 6, Lähde 7, Lähde 8, Lähde 10

Déf ensemble des sentiments, des comportements et des attitudes de l'individu, incluant aussi le temperament, les aspects génétiques du comportement et la gestion des émotions Lähde 5

Note La *personnalité* se construit tout au long de la vie. Lähde 5

Note Käsitteen 'personnalité' ala on laajempi kuin käsitteen 'organisation psychique'. Termit 'organisation psychique', 'psyché' ja 'psychisme' merkitsevät samaa. Lähde 5

fr **psyché *f*** Lähde 2, Lähde 3
fi **psykke** Lähde 5, Lähde 6, Lähde 9

Déf organisation de la vie mentale ou psychique incluant les fonctions cognitives et la manière de se comporter Lähde 5

Note Termiä 'psyché' käytetään vain kirjallisessa viestinnässä. Lähde 5

fr **psychisme *m*** Lähde 1, Lähde 2
fi **mieli** Lähde 6
psykke Lähde 5
psykkisyys Lähde 6

Déf organisation de la vie mentale ou psychique incluant les fonctions cognitives et la manière de se comporter Lähde 5

Ctxt ”Il est important en effet d'évaluer la structuration du discours auquel on a affaire pour pouvoir le référer à un des grand cadres universels d'organisation psychique, névrose, psychose ou perversion, au besoin en s'aidant de l'entourage du patient ou bien des informateurs culturels que peuvent éventuellement être les interprètes.” Lähde 1:131

Ctxt ” LA PSYCHOTHÉRAPIE est la mise en œuvre d'une stratégie d'éveil. L'éveil visé peut être plus ou moins ambitieux selon les patients et selon les praticiens. Il va concerner soit l'ensemble de la personnalité soit certains de ses aspects, dont le choix variera selon les écoles (l'inconscient, le comportement, les tensions corporelles, le mode transactionnel, les conduites cognitives...)” Lähde 2:10

Ctxt ”Melanie Klein soutenait en effet que ce qui se rattache au passé plus ancien est forcément le plus déterminant pour la psyché.” Lähde 2:104

Ctxt ” La patiente et le clinicien s'aperçurent que l'histoire familiale et personnelle de Valérie était encombrée de salissures qui généraient entre autres des taches aveugles dans son psychisme.” Lähde 2:27

174

fr **moi** *m* Lähde 1, Lähde 4

fi **ego** Lähde 10, Lähde 11
minä Lähde 6, Lähde 7, Lähde 10, Lähde 11

Déf élément conscient du *psychisme* qui interagit directement avec le monde extérieur selon la *psychanalyse freudienne* Lähde 12:43 (muokattu)

Ctxt ”Le moi est décrit comme la différenciation périphérique de la vésicule excitable qu'est l'être vivant. Il se trouve en quelque sorte coincé entre le ça, véritable réservoir des pulsions et le surmoi, souvent figuré comme l'introjection de l'image paternelle, mais qui tire lui-même son énergie du ça auquel il est intimement lié.” Lähde 3:36

175

fr **inconscient** *m* Lähde 1, Lähde 2, Lähde 3, Lähde 4

fi **alitajunta** Lähde 6
piilotajunta Lähde 6, Lähde 8, Lähde 10
tiedostamaton *substantiivi* Lähde 6, Lähde 7

Déf matériau psychique non directement accessible qui se manifeste seulement de façon indirecte Lähde 6

Note tiedostamaton on se psyykinen aines tai materiaali, joka ei ole tavoitettavissa välittömästi, vaan joka ilmenee vain epäsuorasti. Lähde 6

Ctxt ” Quand une personne a été endommagé dans son enfance, quelles que soient la forme et les modalités de ce dommage, et quand donc elle se trouve en souffrance durable, il va être essentiel de l'aider à construire son intégrité, ou à reconstituer celle-ci. Pour cela nous nous intéressons à elle en tant que personne et pas seulement à tel ou tel de ses éléments constituants : son corps, son inconscient, son affectivité, son souffle, ses rêves, etc.” Lähde 2:15

q-SYN

fr **inconscient** *adjectif* Lähde 1, Lähde 2, Lähde 3

fi **tiedostamaton** Lähde 6

Déf relevant de *l'inconscient* Lähde 6 (muokattu)

Ctxt ” Cet élargissement de la conception de l'appareil psychique et sa description sous la forme d'un système perception – conscience séparé par la censure préconsciente d'un vaste compartiment

inconscient, inaccessible à l'introspection, constituent la première topique, c'est-à-dire la première représentation spatiale des psychismes." Lähde 3:36

176

fr **pulsion** *f* Lähde 2, Lähde 3

fi **vietti** Lähde 5, Lähde 11

Déf forces ou énergies psychiques fondamentales du *sujet* qui s'exercent au plus profond de lui Lähde 16:229 (muokattu), Lähde 5

Ctxt " Bien entendu, dans une optique analytique, il aurait pu l'envisager comme une forme d'opposition latente et comme un mécanisme de défense contre les pulsions agressives du patient ; et elle avait bien cette fonction." Lähde 2:171

177

fr **pulsion** *f de mort* Lähde 3

pulsions *f auto-agressives* Lähde 1

fi **kuolemanvietti** Lähde 5

Thanatos Lähde 5

Déf groupe de *pulsions* fondamentales qui tendent à la mort et qui sont à l'origine de l'agression et de la violence selon la *psychanalyse freudienne* Lähde 12:111 (muokattu), Lähde 16:234–235 (muokattu)

Note Kuolemanvietti eli Thanatos on psykoanalyttinen käsite, joka tarkoittaa aggressiivisuuden yllykeitä: aggressio tarvitsee yllykkeen, laukaisevan tekijän, provosoivan inputin eli vietin. Lähde 5

Ctxt " Progressivement, Freud constitue une deuxième théorie des pulsions, celle qui n'oppose plus principe de plaisir et principe de réalité, considérant qu'ils sont finalement étrangement proches l'un de l'autre, mais pulsion de vie et pulsion de mort." Lähde 3:36

178

fr **pulsion** *f de vie* Lähde 3

pulsions *f de plaisir* Lähde 1

fi **elämänvietti** Lähde 5

Eros Lähde 5

Déf groupe de *pulsions* fondamentales qui tendent à préserver la vie et qui sont à l'origine de la sexualité selon la *psychanalyse freudienne* Lähde 12:50 (muokattu), Lähde 16:234 (muokattu)

Ctxt "Cette seconde théorie des pulsions, exposée dans son ouvrage *Malaise dans la civilisation* (1929), oppose une pulsion de vie, la libido, qui tend à créer des liens entre des éléments séparés et à constituer des systèmes de plus en plus complexes, d'une part, et l'étrange pulsion « non pulsion » qu'est la pulsion de mort, présente et active dès le début de la vie du sujet et qui tend à le ramener à l'état basal en supprimant toute excitation par la rupture des liens et par l'isolement des entités psychiques peu nombreuses et peu différenciées." Lähde 3:37

179

fr **pulsionnel** *adjectif* Lähde 2

fi **viettipohjainen** Lähde 5, Lähde 8

Déf relevant des *pulsions* Lähde 5 (muokattu)

Note Termi 'pulsionnel' viittaa viettien liikkeelle lähtöön, viettien kategoriaan, vietteihin yleensä: esimerkiksi viettipohjainen käyttäytyminen, viettipohjainen toiminta. Lähde 5

Ctxt ” La psychanalyse freudienne « classique » s’est centrée sur les conflits intrapsychiques liés au développement pulsionnel et tout particulièrement à celui de la sexualité : conflits entre désirs et défenses, entre principe de plaisir et principe de réalité, entre instances (entre les mouvements pulsionnels issus du ça et le surmoi)... ” Lähde 2:195

180

fr **dynamique** *adjectif* Lähde 1
psychodynamique *adjectif* Lähde 1, Lähde 4

fi **dynaaminen** Lähde 6
psykodynaaminen Lähde 5, Lähde 6

Déf relevant des besoins et des forces psychiques pulsionnelles et émotionnelles de l’individu Lähde 8:703 (muokattu), Lähde 13:psykodynaaminen (muokattu)

Note Termi ’psychodynamique’ on substantiivina käytössä erittäin harvinainen, mutta adjektiivin käyttö on yleistä. Termeillä ’psykodynaaminen’ ja ’psykoanalyttinen’ ei ole suomenkielisessä diskurssissa juurikaan merkityseroa: *psykodynaamisessa* ja *psykoanalyttisessa psykoterapiassa viitekehys* on psykoanalyttinen teoria, mutta *tekniikka* eroaa *psykoanalyysista*. Lähde 5

Note Termi 'dynaaminen' on lyhennetty muoto termistä 'psykodynaaminen'. Lähde 6. Polysemia: sanan 'dynamique' yleiskielen sanamerkityksiä ovat 'tehokas' ja 'aikaansaava': esim. "Françoise est dynamique, entreprenante, active ; elle trouve son compagnon négligent et paresseux." Lähde 1:143

Ctxt ” Si on suit la théorie psychodynamique, on laisse venir, au fil des associations libres, les points qui se dégageront comme étant les plus importants dans le discours du patient. On travaille en permanence entre les propos manifestes et le contenu latent ou symbolique des propos. On recherche une symbolisation et un aspect métaphorique” Lähde 1:35

181

fr **conflit m intérieur** Lähde 2
conflit m interne Lähde 1
conflit m intrapsychique Lähde 1, Lähde 2
conflit m psychique Lähde 1

fi **intrapsyykinen konflikti** Lähde 5, Lähde 6
psykinen konflikti Lähde 5
psykinen ristiriita Lähde 5, Lähde 6
sisäinen konflikti Lähde 6
sisäinen ristiriita Lähde 6, Lähde 7, Lähde 10
yksilön psyyken sisäinen konflikti Lähde 5
yksilön sisäinen konflikti Lähde 5

Déf conflit entre des *pulsions*, désirs, sentiments et motifs contraires d’un individu Lähde 5

Note Termi 'psykinen konflikti' on käytössä psykoterapian asiantuntijoiden välisessä kirjoitetussa diskurssissa: psykoterapeutti voisi kirjoittaa kollegalleen esimerkiksi, että potilas kokee repivää psyykistä konfliktiä irtautua tuhoavasta suhteesta. Potilaalle itselleen psykoterapeutti sanoisi esimerkiksi: "Viivi, sulla on iso ristiriita, että jääksä tän vaikean, tuhoavan ihmisen kaa vai valitsetko irtautumisen sillä seurauksella, että joudut kokemaan yksinäisyyttä". Kotoinen ilmaisu 'psykinen ristiriita' on käytössä viestinnässä asiantuntijalta aloittelevalle asiantuntijalle: esim. koulutuksessa olevalle nuorelle psykoterapeutille psykoterapeutti puhuu suullisissa esitelmissä ja luennoissa 'ristiriidasta'. Lähde 5

Note Termi 'sisäinen ristiriita' lähenee arkipsykologian kieltä eli ei ole niin sitoutunut hoidolliseen ideologiaan tai teoriaan, vaan edustaa vähemmän psykologisesti sitoutunutta kieltä kuin synonyyminen ilmaisu 'intrapsyykinen konflikti'. Lähde 6

- Ctxt ” Nos conflits intérieurs naissent d’une discordance et d’un antagonisme entre nos besoins spontanés, nos désirs, nos mouvements pulsionnels et émotionnels d’un côté, et de l’autre les injonctions de notre conscience (qui sont l’intériorisation des injonctions parentales et sociales à l’origine du surmoi et de l’idéal du moi) et les attentes relationnelles envers autrui (être reconnu, être accepté, être aimé...)” Lähde 2:150
- Ctxt ” L’aspect psychodynamique s’intéresse au développement, aux conflits internes et aux résistances spécifiques du sujet.” Lähde 1:130
- Ctxt ” Lorsque ces buts sont définis, il faut préciser à quelles nécessités internes ils répondent. On a dès lors intérêt à comprendre comment se sont mis en place les éléments négatifs, les résistances internes, les conflits intrapsychiques qui empêchent de les atteindre.” Lähde 1:33
- Ctxt ” La notion de refoulement représente un autre concept très important. Il sous-entend un contenu et une force qui suscite le refoulement. Le contenu est directement lié à des conflits psychiques et à des représentations de pensées peu acceptables au niveau conscient ; [- -]” Lähde 1:164

182

fr **préconscient** *adjectif* Lähde 1, Lähde 2
fi **esitietoinen** Lähde 6, Lähde 11

Déf qualité du matériau psychique facilement accessible Lähde 6

Note *Esitietoista* on se psyykkinen aines tai materiaali, joka on helposti tavoitettavissa. Lähde 6

Ctxt ” Là aussi, selon l’orientation de celui qui écoute, les uns évoqueront un trouble de la personnalité, les autres feront état du repérage entre des éléments préconscients et des éléments inconscients.” Lähde 1:149

183

fr **conscient** *m* Lähde 2

fi **tietoisuus** Lähde 6, Lähde 10

Déf matériau psychique présent et immédiatement accessible Lähde 6

Note Tietoisuus on se psyykkinen aines tai materiaali, joka on läsnäolevaa ja välittömästi tavoitettavissa. Lähde 6

Ctxt ” De plus, si les techniques sont multiples, *le patient est un*. Il constitue une globalité. Il intègre en lui les différentes dimensions que les théories tendent souvent à opposer : le corps et l’esprit, la cognition et l’émotion, le conscient et l’inconscient, la représentation et l’énergie, la pensée et l’affectivité, le passé et le présent, le verbe et l’action...” Lähde 2:7

q-SYN

fr **conscient** *adjectif* Lähde 1, Lähde 2
fi **tietoinen** Lähde 6, Lähde 11

Ctxt ” La reprise de ce fonctionnement imaginaire est parfois mal vécue par les patients ; certains ont peur de rêver comme s’il s’agissait d’une perte de maîtrise sur leurs éléments conscients.” Lähde 1:42

184

fr **défenses** *f* Lähde 1, Lähde 2
mécanisme m de défense Lähde 1, Lähde 2
mécanisme m de protection Lähde 2
processus m de défense Lähde 1
système m de défense Lähde 1
système m défensif Lähde 1, Lähde 2

fi **defenssi** Lähde 11:172

psykkinen suojaeino Lähde 10
puolustuskeino Lähde 5, Lähde 11
puolustusmekanismi Lähde 5, Lähde 6, Lähde 9, Lähde 10, Lähde 11
puolustusmenetelmä Lähde 11
suojaeino Lähde 10
suojaeimekanismi Lähde 5, Lähde 9, Lähde 10
suojaeuminen Lähde 5, Lähde 7
suojaeumiskeino Lähde 7
suojaeumismekanismi Lähde 7, Lähde 11

- Déf processus psychique dont la fonction est de protéger le *moi* de l'individu contre les *affects* pénibles, les dangers qui le menacent ou des événements traumatisants Lähde 2:167 (muokattu), Lähde 5
- Ctxt ” La méthode freudienne de libre association consiste à exprimer sans discrimination les pensées qui viennent à l'esprit sans orienter ni contrôler ce déroulement par une intention sélective. Précisons tout de suite que cette liberté est toute relative car rapidement, et souvent tout de suite, le patient prend conscience qu'il résiste, qu'il a peur et qu'il censure. Les défenses inconscientes et préconscientes deviennent beaucoup plus évidentes, c'est aussi un intérêt de cette approche.” Lähde 2:30
- Ctxt ” La crise est un moment d'interaction entre des composantes relationnelles multiples nouées avec les personnes de l'environnement du patient et son psychisme, un lieu de force mouvante pulsionnelle, de résistance, de mécanismes de défense et d'autres dimensions énergétiques.” Lähde 1:113
- Ctxt ”En éveillant la conscience, en décantant les idées, en atteignant la lucidité au niveau des mécanismes de protection et de défense, en rendant intelligibles les enjeux et les modalités de la vie relationnelle, on provoque les facultés créatives et curatives de chacun.” Lähde 2:60
- Ctxt ”Toute menace contre le moi de l'individu entraîne des processus de défense ; ces processus suscitent un refoulement.” Lähde 1:86
- Ctxt ” Un psychanalyste, P.-C. Racamier, a décrit chez des sujets psychotiques ce type de fonctionnement. Il le pose en un système de défense qu'il appelle les attaques contre la pensée du thérapeute.” Lähde 1:46–47
- Ctxt ” On peut donner quelques repères importants : recevoir longtemps l'adolescent seul en essayant de comprendre les éléments de sa souffrance et les systèmes défensifs qu'il a pu mettre en place ; [- -]” Lähde 1:56

185

- fr **affection** *f* Lähde 1
maladie mentale *f* Lähde 1
trouble *m* Lähde 1, Lähde 2
trouble *m* **psychique** Lähde 1, Lähde 2
- fi **häiriö** Lähde 5, Lähde 6, Lähde 7, Lähde 8, Lähde 9, Lähde 10
mielenterveyden häiriö Lähde 6
mielenterveyshäiriö Lähde 7
psykiatrinen häiriö Lähde 6
psykkinen häiriö Lähde 5, Lähde 10, Lähde 11
psykkinen sairaus Lähde 5
- Déf perturbation du comportement, des sentiments et/ou des fonctions cognitives d'une personne Lähde 5
- Note Termi 'affection' on vanhahtava sana, joka tarkoittaa yleisesti sairautta. Se on esimerkiksi kaunokirjallisuudessa käytetty eufemismi: kun ei haluttu puhua tabuna hahmotetusta

tuberkuloosista, käytettiin eufemismia 'affection pulmonaire'. Lähde 5. Polysemia: Termi 'affection' viittaa myös kiintymykseen.

- Note Termi 'trouble' viittaa enemmän *oireisiin*: siihen miten sairaus ilmenee. Lähde 5
- Note Termin 'maladie mentale' merkityksen keskiössä on sairaus, ei mielenterveys, mutta nykyisessä diskurssissa – vaikka ollaan sairauskeskeisiä – puhutaan mieluummin *häiriöistä* kuin sairaudesta. Lähde 5
- Ctxt ” Une autre forme de réassurance consiste à rappeler au patient que ce qu'il ressent porte un nom, qu'il s'agit d'une affection comme une dépression, un trouble anxieux, que cette affection est fréquente, partagée par beaucoup d'êtres humains, qu'on peut la soigner.” Lähde 1:29
- Ctxt ” Connaître des passages permettant de se faufiler à travers la pesanteur de la maladie mentale, c'est, pour les professionnels de cette dernière, toute la différence entre le sentiment d'être emprisonnés dans une espèce de ventre mou de la médecine et la libre pratique d'un métier hors pair.” Lähde 1:IX
- Ctxt ” Ainsi, la multiplicité des voies thérapeutiques rencontre en partie la diversité des demandes et constitue une richesse certaine en apportant des réponses ajustées à cette diversité. Elle correspond aussi à une plus grande finesse dans l'appréhension des troubles psychiques ; à la distinction classique entre névrose et psychose se sont ajoutées d'autres catégories : celles des patients-limites (borderlines), des personnalités narcissiques, des structures psychosomatiques, etc. Chacun de ces profils peut relever d'une démarche spécifique.” Lähde 2:2

186

- fr **auto-réparation** *f* Lähde 1
- fi **itsestään paraneminen** Lähde 6
luonnollinen paranemisprosessi Lähde 6
- Déf amélioration d'un *symptôme* ou d'un *trouble* sans *intervention*
Lähde 6 (muokattu)
- Ctxt ” Dans la plupart des situations de rupture, le délai d'action des antidépresseurs fait que leur prescription doit être réfléchie, car leur efficacité différée permet un processus d'auto-réparation.” Lähde 1:112

187

- fr **souffrance** *f* Lähde 1, Lähde 2
souffrance *f* **psychique** Lähde 1, Lähde 4
souffrance *f* **psychologique** Lähde 2
- fi **psykkinen kipu** Lähde 5, Lähde 10
psykkinen kärsimys Lähde 5
- Déf état de mal-être ou de douleur de la vie mentale ou psychique de la personne Lähde 5
- Ctxt ” Le premier but d'une psychothérapie vise à réduire la souffrance d'une personne, qu'il s'agisse de symptômes comme l'anxiété ou les phobies ou d'un mal-être plus général lié à l'estime de soi ou à sa personnalité.” Lähde 1:168
- Ctxt ” La relation thérapeutique va évoluer vers les notions de compréhension de l'angoisse comme signal de souffrance psychique, de tolérance de celle-ci à partir de système explicatif et de prise d'indépendance progressive par rapport au thérapeute.” Lähde 1:89
- Ctxt ” La France a aujourd'hui le triste privilège d'être « championne du monde » de la consommation de psychotropes. Cette place indique davantage une tendance à traiter la souffrance

psychologique comme une maladie plutôt qu'elle ne traduit l'état pathologique de nos contemporains." Lähde 2:307

188

fr **aggravation** *f* Lähde 1

fi **kliinisten oireiden vaikeutuminen** Lähde 6
psykkisen tilan vaikeutuminen Lähde 10

Déf amplification des *symptômes* existants et/ou l'apparition de nouveaux *symptômes* Lähde 6, Lähde 1:157 (muokattu)

Ctxt " Il va sans dire que les aggravations peuvent toucher tous les aspects symptomatiques, l'anxiété, les troubles du comportement alimentaire, la tristesse..." Lähde 1:157

189

fr **déni** *m* Lähde 1, Lähde 2

fi **kieltäminen** Lähde 5, Lähde 7

Déf *mécanisme de défense* archaïque qui consiste à nier l'existence d'une chose difficile qui suscite de l'angoisse chez l'individu en refusant de percevoir cette chose, de la comprendre ou de la croire Lähde 12:98 (muokattu), Lähde 5

Note Jonkin asian olemassaolo kielletään kokonaan, koko asia kielletään, esimerkiksi negatiiviset tunteet kielletään, koska ne eivät sovi ideaaliminään: kun terapeutti kysyy potilaalta "Oletkohan nyt kiukkuinen minulle?", potilas vastaa ettei ole koskaan kiukkuinen kenellekään. Lähde 5

Ctxt " Le déni définit l'attitude psychique de celui qui ne veut pas voir ou qui déforme la réalité." Lähde 1:52

190

fr **clivage** *m* Lähde 1, Lähde 2

fi **halkominen** Lähde 7, Lähde 11
lohkominen Lähde 11, 56
split Lähde 11
splitting Lähde 6

Déf *mécanisme de défense* archaïque qui consiste à nettement différencier et à opposer ce qui est bon chez l'autre ou chez soi de ce qui est mauvais Lähde 1:173 (muokattu), Lähde 2:253 (muokattu)

Ctxt " Par exemple, le monde de l'amoureux peut être divisé en un objet totalement bon, l'être aimé, et le reste du monde au sein duquel apparaît le mauvais dont il faut se méfier. Pour conserver à l'autre son caractère totalement bon, il faut alors faire un déni de ce qui pourrait ne pas être bon en lui. Le clivage mène ainsi à l'idéalisation." Lähde 2:253

191

fr **projection** *f* Lähde 1, Lähde 2

fi **projektio** Lähde 5, Lähde 7, Lähde 11

Déf *mécanisme de défense* archaïque qui consiste à rejeter dans le dehors et localiser dans le monde extérieur ou dans l'autre personne des pensées, des affects, des conceptions et des pulsions que l'individu ne peut pas accepter pour sa personne Lähde 16:214 (muokattu)

Note Projektiossa ihminen siirtää omia tunteitaan toiseen ihmiseen ja sanoo että toinen ihminen kokee niin. Lähde 5

Ctxt " Toute personne a besoin pour fonctionner de systèmes de protection, plusieurs, souvent semblables chez un sujet donné ; les mécanismes de défense les plus archaïques comprennent le déni, la projection de ses pensées chez autrui, le clivage. [- -] Certains mécanismes archaïques

suscitent des situations relationnelles problématiques : ne pas vouloir admettre lors du déni, opposer des « bons » et des « méchants » lors du clivage, imaginer qu'untel a des pensées hostiles contre quelqu'un lors de la projection.” Lähde 1:173

192

- fr **acting out** *m* Lähde 2
passage *m* à l'acte Lähde 1, Lähde 2
- fi **acting out** Lähde 5, Lähde 6, Lähde 7
acting-out Lähde 7
- Déf *mécanisme de défense* archaïque qui consiste en un comportement impulsif qui s'exprime sous la forme d'un agir Lähde 16:4 (muokattu)
- Ctxt ” Le risque de passage à l'acte est considéré comme une contre-indication à la psychothérapie.” Lähde 1:44

193

- fr **régression** *f* Lähde 1, Lähde 2, Lähde 4
- fi **regressio** Lähde 5, Lähde 11
taantuminen Lähde 5
- Déf *mécanisme de défense* archaïque qui consiste en un recours à des attitudes et des comportements liés à des stades antérieurs de développement Lähde 5, Lähde 2:64, 171–172 (muokattu)
- Note Käsite on peräisin psykoanalyysistä. *Regressio, taantuminen*, on sitä, että potilas palaa käytöksessään aikaisempaan kehitysvaiheeseen, käyttäytyy tietyn kehitysvaiheen mukaisesti. On olemassa alatyypit 'régression au service du moi' eli 'minäpalveluksessa oleva regressio': lapselliset teot ja toiminnot, jotka antavat voimia ja vahvistavat ihmisen minuutta, esimerkiksi leikkiminen, tanssi tai seksi. Lähde 5
- Note Polysemia: *freudilaisessa psykoanalyysissä regressio* käsitteellä on useita määritelmiä, ja käsitettä ja ilmiön käyttöä *terapiassa* ovat edelleen kehittäneet *psykoanalyytit* Sandor Ferenczi, Michael Balint ja Donald Winnicott. Lähde 2:174–183
- Ctxt ” Entre ces extrêmes figurent des mécanismes comme le refoulement, la régression, le déplacement, l'annulation ou la formation réactionnelle.” Lähde 1:173

194

- fr **annulation** *f* Lähde 1
- fi **tyhjäksi tekeminen** Lähde 5, Lähde 6
- Déf *mécanisme de défense* qui consiste à essayer d'effacer ou de nier un acte ou une pensée qui suscite une forte angoisse ou un sentiment de culpabilité. Lähde 5

195

- fr **attaque *f* contre la pensée du thérapeute** Lähde 1
- fi termiehdotus: **hyökkäys terapeutin väliintuloa vastaan** Lähde 5
- Déf *mécanisme de défense* qui consiste à refuser le contact et les interventions du *psychothérapeute* Lähde 6
- Note Suomalaisessa kliinisessä käytännössä tätä käsitettä ei ole olemassa. Käsite tarkoittaa potilaan vetäytymistä kontaktista, hoitohenkilön läsnäolon merkityksellisuuden kieltämistä. Lähde 6. Suomalainen potilas voi tyypillisesti hyökätä terapeutin väliintuloa vastaan passiivisuudella, kieltäytymällä ja vetäytymällä, ja eteläeurooppalainen potilas voi tyypillisesti hyökätä aktiivisuudella, haukkumalla terapeuttia tai hänen ajatuksiaan. Lähde 5

Ctxt ” Certaines structures de personnalité répondent de façon laconique, brève, et ne permettent aucune relance dans les questions ou la conversation. À la question : pensez-vous qu'il y ait eu des événements d'importance pour vous ces derniers jours, ils répondront : « Non. ». En quelques questions le thérapeute éprouve le sentiment qu'il n'y a plus rien à dire, « il rame pour trouver une thématique ». Un psychanalyste, P.-C. Racamier, a décrit chez des sujets psychotiques ce type de fonctionnement. Il le pose en un système de défense qu'il appelle les attaques contre la pensée du thérapeute. Pour éviter d'entrer en relation, ces patients se murent dans un système fermé.” Lähde 1:46–47

196

fr **déplacement** *m* Lähde 1, Lähde 2

fi **siirto** Lähde 5
siirtäminen Lähde 5

Déf *mécanisme de défense* qui consiste à détacher les *affects* de la *représentation inconsciente* à laquelle ils sont liés et à les lier à une autre *représentation* Lähde 16:57 (muokattu)

Note Siirtäminen, siirto, on esimerkiksi sitä, että potilas hyppää asiasta toiseen ja puhuu jostakin aivan muusta kuin siitä, mistä hän on tullut puhumaan. Lähde 5

Note Polysemia: ks. termitietue 154; yleiskielessä useita sanamerkityksiä, esim. ’matka’: ”Lors d'un déplacement professionnel, elle rencontre un collègue.” Lähde 1:143.

Ctxt ” Les *phobies*, les *obsessions*, les *symptômes de conversion* représentent un déplacement de l'angoisse depuis une cause difficile à admettre sur le plan conscient vers une situation, un animal, un objet extérieur, ou une activité psychique.” Lähde 1:84

197

fr **formation réactionnelle** Lähde 1

fi **reaktionmuodostus** Lähde 5, Lähde 7

Déf *mécanisme de défense* qui consiste à transformer une pulsion ou une émotion difficile en son contraire pour la rendre contrôlable Lähde 12:168 (muokattu)

Note *Reaktionmuodostuksessa* toiminta on päinvastaista kuin tunteet: esimerkiksi kun vihaa jotakuta, uhrautuu tämän puolesta. Lähde 5

198

fr **isolation** *f* Lähde 2

fi **eristäminen** Lähde 5, Lähde 7

Déf *mécanisme de défense* qui consiste à séparer les affects pénibles d'un événement qui les a suscités Lähde 12:54 (muokattu)

Ctxt ” Par exemple : l'oubli par le patient de ce qui s'est passé lors de la dernière séance montre l'action du refoulement ; un récit désaffectivé suppose un mécanisme d'isolation (une représentation est vidée de ses résonances affectives) ; une attitude soumise, une formation réactionnelle contre les pulsions agressives...” Lähde 2:160

199

fr **rationalisation** *f* Lähde 2

fi **järkeistäminen** Lähde 5

Déf *mécanisme de défense* qui consiste à trouver des explications avantageuses pour l'individu lui-même, souvent biaisées, à ses attitudes et à ses actes Lähde 12:167 (muokattu)

Ctxt ” Son travail thérapeutique rencontrait les mêmes difficultés, les principaux mécanismes de défense utilisés étant la projection, la rationalisation et l'isolation.” Lähde 2:42

200

fr **refoulement** *m* Lähde 1, Lähde 2
fi **torjunta** Lähde 5, Lähde 7, Lähde 10, Lähde 11

Déf *mécanisme de défense* qui consiste à rejeter des *représentations* difficiles, pénibles, menaçantes ou intolérables pour le *moi* hors du *conscient* et à les déplacer à *l'inconscient* Lähde 12:170, 206 (muokattu), Lähde 2:158 (muokattu)

Ctxt ” La notion de refoulement représente un autre concept très important. Il sous-entend un contenu et une force qui suscite le refoulement. Le contenu est directement lié à des conflits psychiques et à des représentations de pensées peu acceptables au niveau conscient [- -].” Lähde 1:164

201

fr **altruisme** *m* Lähde 1
fi **altruismi** Lähde 6

Déf *mécanisme de défense* accompli qui consiste en l'intérêt pour le bien-être des autres exprimé par des actes prosociaux d'aide, de coopération et de partage sans rémunération, aux propres frais de la personne ou au détriment de ses avantages Lähde 12:17–18 (muokattu)

Ctxt ” Les mécanismes les plus accomplis comprennent l'humour, l'anticipation, l'altruisme ou la sublimation.” Lähde 1:173

202

fr **anticipation** *f* Lähde 1, Lähde 2

fi **ennakoiminen** Lähde 5
ennakointi Lähde 5, Lähde 6

Déf *mécanisme de défense* accompli qui consiste à imaginer et à réfléchir à une future situation par avance Lähde 5

Note Ennakoiminen, ennakointi, on sitä, että työstetään tulevaisuuden tilannetta etukäteen. On olemassa englanninkielinen käsite 'anticipatory grief', etukäteen sureminen. Lähde 5

Ctxt ” Aussi féconde peut être l'anticipation qui est la projection imaginaire dans le futur ; elle peut aider, par exemple, à explorer une situation anxiogène à venir ou, à certains moments, à construire des projets [- -].” Lähde 2:218

203

fr **humour** *m* Lähde 1, Lähde 2
fi **huumori** Lähde 5

Déf *mécanisme de défense* accompli qui consiste en une plaisanterie ludique, chaleureuse et vive Lähde 12:73 (muokattu)

Ctxt ” Les mécanismes les plus accomplis comprennent l'humour, l'anticipation, l'altruisme ou la sublimation.” Lähde 1:173

204

fr **sublimation** *f* Lähde 1
fi **sublimaatio** Lähde 5

Déf *mécanisme de défense* accompli qui consiste à transformer des *pulsions* brutales en des actions socialement acceptables Lähde 5

Note Sublimaatio on kehittyneempi puolustusmekanismi. Sinänsä negatiivisia, raakoja yllykkeitä (esim. väkivalta, aggressio) jalostetaan sosiaalisesti hyväksyttävään muotoon, esimerkiksi tehdään taidetta, raivataan metsää. Lähde 5

LIITE 3: Index alphabétique en français

TERME	NUMÉRO DE FICHE
abstention	35
abstinence	35
accordage	95
acting out	192
adressage	65
affect	166
affection	185
affectivité	165
aggravation	188
aire de jeu	54
alliance	115
alliance de travail	115
alliance thérapeutique	94
altruisme	201
analysant	111
analyse	11
analyste	113
analyste lacanien	113
annulation	194
anticipation	202
appareil psychique	173
approche	5
approche psychothérapeutique	5
approche psychothérapique	5
approche thérapeutique	2
approche thérapeutique	5
arrêt définitif	110
attaque contre la pensée du thérapeute	195
attente	93
attention flottante	144
auto-réparation	186
avance de la parole	135
avance de parole	135
bureau de consultation	40
but	98
but de changement de personnalité	99
but de compréhension	100
but de vie	99
but du soin	98
but technique	100

but thérapeutique	98
cabinet	40
cabinet de consultation	40
cadre	38
cadre d'une psychothérapie	38
cadre de consultation	38
cadre de l'entretien	38
cadre externe	39
cadre interne	56
cadre psychothérapeutique	38
cadre relationnel	53
cadre temporel	49
cadre théorique	4
cadre thérapeutique	38
cessation	108
changement	105
clarification	151
client	111
clinicien	113
clinique	1
clivage	190
co-pensée	121
compréhension	145
confiance	116
conflit intérieur	181
conflit interne	181
conflit intrapsychique	181
conflit psychique	181
confrontation	152
congruence	57
conscient (adj)	183
conscient (m)	183
conseil	153
consultant, consultante	111
consultation	58
consultation en face à face	62
consultation hospitalière	63
consultation liaison	64
consultation psychothérapeutique	58
consultation psychothérapique	58
consultation thérapeutique	58
consulter	122
contenant	130
contenir	129

contre-indication	67
contre-transfert	119
conversation de salon de thé	85
cure analytique	11
cure psychanalytique	11
cure standard psychanalytique	11
cure type	11
cure-type	11
défenses	184
demande	88
demande apparente	90
demande cachée	89
demande de psychothérapie	88
demande explicite	90
demande implicite	89
demande latente	89
demande psychique	88
demande psychothérapeutique	88
demande réelle	89
démarche	7
démarche psychothérapeutique	7
démarche psychothérapique	7
démarche thérapeutique	7
démarches systémiques	21
déni	189
déplacement	154
déplacement	196
détachement	106
diagnostic	69
discussion clinique	80
dispositif	41
dispositif de type bureau	42
disposition côte à côte	43
disposition de type salon	43
durée	52
durée de consultation	50
durée des entretiens	50
durée des séances	50
durée du traitement	52
dynamique	180
écoute	143
élaboration	155
empathie	117
encouragement	148

entretien	80
entretien à portée psychothérapeutique	80
entretien familial	81
entretien filmé	82
entretien motivationnel	83
entretien psychothérapeutique	80
entretien psychothérapique	80
entretien salon de thé	85
entretien supervisé	84
entretien thérapeutique	80
espace potentiel	54
espace psychothérapeutique	54
espace psychothérapique	54
espace thérapeutique	54
espace transitionnel	54
espacement	109
étayage	146
ethnopsychanalyse	10
exploration	123
facteurs communs	87
facteurs communs et non spécifiques	87
facteurs communs non spécifiques des psychothérapies	87
facteurs curatifs communs	87
facteurs non spécifiques	87
facteurs spécifiques	162
facteurs techniques	162
facteurs transversaux	87
faire des liens	126
fantasme	172
fin d'une psychothérapie	107
finalité	98
focalisation	124
fonctionnement psychique	163
formation réactionnelle	197
forme de psychothérapie	7
fréquence des séances	51
groupe Balint	77
honoraires	44
hospitalisation	71
hospitalisation sur contrainte	72
humour	203
image	168
image de soi	169
image des parents	170

images parentales	170
imaginaire (adj)	171
imaginaire (m)	171
inconscient (adj)	175
inconscient (m)	175
indication	66
interaction	112
intériorité	164
interprétation	156
interprétation prudente	157
interprétation sauvage	158
intervenir	125
intervention	147
intervention technique	147
intervention thérapeutique	147
isolation	198
jeu de rôle	159
maladie mentale	185
mécanisme de défense	184
mécanisme de protection	184
méditation de pleine conscience	18
mise en acte	160
mise en confiance	96
mise en contexte	127
mise en mouvement	128
mise en perspective	127
mise en relation	127
mise en sens	127
mobilisation du psychisme	128
mobilisation émotionnelle	128
mobilisation énergétique	128
modalités temporelles du cadre	49
modèle de psychothérapie	7
moi	174
monde intérieur	164
monde interne	164
monde intrapsychique	164
monde psychique	164
neutralité	142
non-demande	91
non-passage à l'acte	36
note formalisée	46
note informelle	47
note manuscrite	48

notes d'un psychothérapeute	45
objectif	98
objectif de soin	98
objectif de soins	98
objectif du soin	98
objectif thérapeutique	98
obligation de soins	70
organisation psychique	173
passage à l'acte	192
patient, patiente	111
perlaboration	133
personnalité	173
personne consultante	111
personne soignée	111
phrase de début	136
phrase de transition	137
pièce de consultation	40
PIP	15
plainte	92
POP	15
porter	129
position de neutralité	142
praticien	113
pratique	1
pratique clinique	1
pré-alliance	114
préconscient	182
prescription	161
processus	86
processus de défense	184
processus de soin	86
processus de soins	86
processus non spécifiques	87
processus psychothérapeutique	86
processus psychothérapique	86
processus relationnel	97
processus thérapeutique	86
projection	191
psychanalyse	9
psychanalyse freudienne	11
psychanalyse jungienne	12
psychanalyse kleinienne	13
psychanalyse lacanienne	14
psychanalyste	113

psyché	173
psychisme	173
psychodynamique	180
psychothérapeute	113
psychothérapie	3
psychothérapie à orientation dynamique	8
psychothérapie analytique	15
psychothérapie brève	32
psychothérapie classique	11
psychothérapie cognitive	17
psychothérapie cognitive et comportementale	19
psychothérapie d'inspiration analytique	15
psychothérapie d'inspiration psychanalytique	15
psychothérapie d'orientation psychanalytique	15
psychothérapie de couple	29
psychothérapie de durée indéterminée	33
psychothérapie de durée limitée	32
psychothérapie de groupe	31
psychothérapie de premier niveau	16
psychothérapie de soutien	16
psychothérapie du couple	29
psychothérapie dynamique	8
psychothérapie en couple	29
psychothérapie en groupe	31
psychothérapie individuelle	28
psychothérapie intégrative	25
psychothérapie interpersonnelle	26
psychothérapie interprétative	8
psychothérapie psychanalytique	15
psychothérapie psychodynamique	8
psychothérapie simple	16
psychothérapie verbale	27
psychothérapies intégratives et éclectiques	25
pulsion	176
pulsion de mort	177
pulsion de vie	178
pulsionnel	179
pulsions auto-agressives	177
pulsions de plaisir	178
question directive	138
question ouverte	140
question semi-directive	139
question thématique	138
rationalisation	199

re-visiter	132
réassurance	149
refoulement	200
règle déontologique	34
régression	193
relance du questionnement	141
relation	97
relation de soins	97
relation psychothérapeutique	97
relation thérapeutique	97
rencontre	58
rencontre familiale	60
rendez-vous	58
réponse à la thérapie	75
représentation	168
résistance	102
résistance au changement	104
résistance caractérielle	103
résistance psychique	102
résistances	102
résistances au changement	104
résistances aux changements	104
résistances caractérielles	103
résistances de la personnalité	103
résistances internes	102
résistances psychiques	102
résistances psycho-émotionnelles	102
revisiter	132
révisiter	132
salle de travail	40
scénarisation	127
séance	58
séance de psychothérapie	58
séance de soin	58
séance de thérapie	58
séance individuelle	59
séance psychothérapique	58
séance thérapeutique	58
secret médical	37
sécurisation	96
sécuriser	120
session	58
session groupale	61
soin psychique	3

soin psychothérapeutique	3
souffrance	187
souffrance psychique	187
souffrance psychologique	187
soutien	146
sublimation	204
suivi	68
sujet	111
superviseur	79
supervision	76
supervision d'entretien	76
supervision de pratique	76
supervision de pratiques	76
supervision psychanalytique	78
symptôme	73
symptôme psychique	74
système de défense	184
système défensif	184
système émotionnel	167
système thérapeutique	7
systémicien	113
TCC	19
technique	6
technique conversationnelle	134
technique de la psychothérapie	6
technique de psychothérapie	6
technique du soin	6
technique psychothérapique	6
technique thérapeutique	6
thérapeute	113
thérapeute cognitif	113
thérapeute émotionnel	113
thérapeute familial	113
thérapeute femme	113
thérapeute homme	113
thérapeute spécialisé	113
thérapeutique	3
thérapie	3
thérapie brève	32
thérapie cognitive	17
thérapie de couple	29
thérapie de groupe	31
thérapie de soutien	16
thérapie familiale	30

thérapie individuelle	28
thérapie longue	33
thérapie psychodynamique	8
thérapie solutionniste	22
thérapie verbale	27
thérapies à médiation corporelle	24
thérapies cognitives et comportementales	19
thérapies cognitivo-comportementales	19
thérapies comportementales et cognitives	19
thérapies corporelles et émotionnelles	24
thérapies de la communication	20
thérapies de la communication et du rôle de la personne	20
thérapies hypnotiques	23
thérapies psychocorporelles	24
thérapies systémiques	21
thérapeute	111
traitement psychothérapeutique	3
transfert	118
transgression	55
travail	101
travail psychothérapeutique	101
travail psychothérapique	101
travail thérapeutique	101
trouble	185
trouble psychique	185
type de psychothérapie	7
univers intérieur	164
valorisation	150
visiter	131

LIITE 4: Suomenkielinen aakkosellinen hakemisto

TERMI	TIETUEEN NUMERO
abstinenssi	35
abstinenssiperiaate	35
abstinenssisääntö	35
acting out	192
acting out:ista luopuminen	36
acting-out	192
affekti	166
affektiivisuus	165
aihe	66
aika	58
alitajunta	175
aloitusfraasi	136
altruismi	201
ammattieettinen sääntö	34
analysandi	111
analysoitava	111
analyttikko	113
analyttinen hoito	15
analyttinen psykoterapia	12
analyttinen psykoterapia	15
analyttinen terapia	15
arvostuksen osoittaminen	150
asiakas	111
asiayhteyksiin asettaminen	127
avoin kysymys	140
Balint-ryhmä	77
CBT	19
container-funktio	130
defenssi	184
deontologinen sääntö	34
diagnoosi	69
dynaaminen	180
dynaaminen psykoterapia	8
dynaaminen terapia	8
ego	174
eklektinen psykoterapia	25
eklektiset terapiat	25
elämiskykyyn liittyvä tavoite	99
elämän ymmärtämisen tavoite	100
elämäntavan muuttamisen tavoite	99
elämänvietti	178

empatia	117
ennakoiminen	202
ennakointi	202
ennenaikainen tulkinta	158
epäviralliset muistiinpanot	47
erikoistunut psykoterapeutti	113
eristäminen	198
erityiset tekijät	162
Eros	178
esitietoinen	182
etnopsykoanalyysi	10
fantasia	172
fantasiamaailma	171
fokuksen tarkentaminen	124
frekvenssi	51
freudilainen psykoanalyysi	11
haastaminen	152
haastattelu	80
haaveiltu	171
hakea hoitoa	122
hakeutua hoitoon	122
halkominen	190
hoidollinen interventio	147
hoidollinen seuranta	68
hoidollinen väliintulo	147
hoidollinen yhteistyösuhde	115
hoidon kesto	52
hoidon painopisteen määrittäminen	124
hoidon pituus	52
hoidon puitteet	38
hoidon päämäärä	98
hoidon tavoite	98
hoidon tekniikka	6
hoitohaluttomuus	91
hoitokerta	58
hoitokeskustelu	80
hoitokäynti	58
hoitokäytäntö	1
hoitomalli	7, 41
hoitomenetelmä	7
hoitomuoto	7
hoitoon hakeutumisen aihe	92
hoitoon hakeutumisen syy	92
hoitoprosessi	86

hoitosuhde	97
hoitosuhteen keskeiset rakenteet	53
hoitosuhteen muodostuminen	95
hoitosuhteen puitteet	53
hoitosuuntaus	5
hoitotavoite	98
hoitotekniikka	6
hoitovaste	75
huumori	203
hypnoosi	23
hypnoterapia	23
hyökkäys terapeutin väliintuloa vastaan	195
häiriö	185
ilmeinen ongelma	90
ilmeinen pyyntö	90
ilmiongelma	90
imaginaarinen	171
imaginaarisuus	171
indikaatio	66
integratiivinen psykoterapia	25
interpersonaalinen psykoterapia	26
interventio	147
intrapyykkinen konflikti	181
intrapyykkinen maailma	164
IPT	26
irtautuminen	106
istunto	58
itsestään paraneminen	186
itsetuntemuksen ja itseymmärryksen lisäämisen tavoite	100
jungilainen analyysi	12
jungilainen psykoterapia	12
jungilainen terapia	12
järkeistäminen	199
kannatella	129
kannustaminen	148
kantaa	129
kehopsykoterapia	24
keskustelu	80
keskustelutekniikka	134
keskusteluterapia	27
kesto	52
kieltäminen	189
KKT	19
klarifikaatio	151

klassinen psykoanalyysi	11
klassinen psykoterapia	11
kleinilainen psykoanalyysi	13
kliininen keskustelu	80
kliininen käytäntö	1
kliininen seuranta	68
kliinisten oireiden vaikeutuminen	188
kognitiivinen käyttäytymisterapia	19
kognitiivinen psykoterapeutti	113
kognitiivinen psykoterapia	17
kognitiivinen terapia	17
kognitiivis-behavioraalinen terapia	19
kognitiivis-käyttäytymisterapia	19
kognitiiviset ja behavioristiset psykoterapiat	19
kognitiiviset ja käyttäytymisterapiat	19
koherenssi	57
kohtaaminen	58
konfrontaatio	152
konsultoida	122
kontraindikaatio	67
kuolemanvietti	177
kuunteleminen	143
kuuntelu	143
kyseenalaistaminen	141
käsin kirjoitetut muistiinpanot	48
käsitellä	131
kätketty pyyntö	89
käynti	58
käyntien harventaminen	109
käyntifrekvenssi	51
käyntikerta	58
käyntitiheys	51
käytäntö	1
lacanilainen psykoanalyysi	14
lacanilainen psykoanalyttikko	113
lacanilainen psykoterapia	14
latentti pyyntö	89
leikillisyyden alue	54
liaison-konsultaatio	64
liesonkonsultaatio	64
liikutus	166
lohkominen	190
lopettaminen	108
lopettamisen prosessi	108

lopetus	107
loppu	107
luoda turvallisuuden tunnetta	120
luonnollinen paranemisprosessi	186
luottamuksen tunteen herättäminen	96
luottamus	116
lyhytkestoinen psykoterapia	32
lyhytpsykoterapia	32
lyhytterapia	32
lähete	65
lähettäminen	65
läpityöskentely	133
lääkärikäynti	58
löpöttely	85
mahdollisuuksien kenttä	54
MBCT	18
menetelmä	7, 41
menetelmäkohtaiset spesifit tekijät	162
merkitysyhteyksiin asettaminen	127
mielenmaailma	164
mielenterveyden häiriö	185
mielenterveyshäiriö	185
mieli	173
mielikuva	168
mielikuva vanhemmasta	170
mielikuva vanhemmista	170
mielikuvamaailma	171
miesterapeutti	113
Mindfulness based cognitive therapy	18
mindfulnesssterapia	18
minä	174
minäkuva	169
mittasuhteisiin asettaminen	127
motivaatiota pohdiskelleva keskustelu	83
motivaatiota tutkiva keskustelu	83
muutos	105
muutosvastarinta	104
naisterapeutti	113
neutraalisuus	142
neutraalius	142
neutraaliusperiaate	142
neutraliteetin periaate	142
neutraliteetti	142
neutraliteettiperiaate	142

neuvo	153
näkyvä pyyntö	90
näyttämölle asettaminen	127
näyttämölle laittaminen	127
ohjaaminen	65
ohjaileva kysymys	138
oire	73
osoittaa yhteyksiä asioiden välillä	126
osoittaminen	152
pakkohoito	70, 72
palata aiheeseen	132
palata teemaan	132
paljastava hoito	8
paljastava psykoterapia	8
palkkio	44
paripsykoterapia	29
pariterapia	29
perheistunto	60, 81
perhepsykoterapeutti	113
perhepsykoterapia	30
perhetapaaminen	60, 81
perheterapeutti	113
perheterapia	30
perheterapiahaastattelu	81
persoonallisuuden muutoksen tavoite	99
persoonallisuus	173
persoonallisuusvastarinta	103
pidättyneisyys	35
pidättyvyys	35
pidättyväisyys	35
piilevä pyyntö	89
piilotajunta	175
pitkä psykoterapia	33
pitkä terapia	33
pitkäkestoinen psykoterapia	33
potentiaalinen tila	54
potilaan odotukset	93
potilas	111
preallianssi	114
projektio	191
psykiatrinen häiriö	185
psykoanalyysi	9
psykoanalyysi	11
psykoanalyysipotilas	111

psykoanalyttikko	113
psykoanalyttikkokoulutukseen liittyvä työnohjaus	78
psykoanalyttinen hoito	11
psykoanalyttinen psykoterapia	15
psykoanalyttinen terapia	15
psykodynaaminen	180
psykodynaaminen hoito	8
psykodynaaminen psykoterapia	8
psykodynaaminen terapia	8
psykofyysinen psykoterapia	24
psykofyysinen terapia	24
psykologinen hoito	3
psykoterapeutti	113
psykoterapeuttinen hoito	3
psykoterapeuttinen hoitosuhde	97
psykoterapeuttinen kehys	38
psykoterapeuttinen keskustelu	80
psykoterapeuttinen menetelmä	7
psykoterapeuttinen prosessi	86
psykoterapeuttinen päämäärä	98
psykoterapeuttinen tila	54
psykoterapeuttinen työskentely	101
psykoterapeuttinen yhteistyösuhde	115
psykoterapia	3
psykoterapiakeskustelu	80
psykoterapiamalli	7
psykoterapiamenetelmä	7
psykoterapiametodi	7
psykoterapiamuoto	7
psykoterapian peruselementit	38
psykoterapian spesifit tekijät	162
psykoterapian tekniikka	6
psykoterapian yhteiset tekijät	87
psykoterapiapotilas	111
psykoterapiaprosessi	86
psykoterapiasuhde	97
psykoterapiasuuntaus	5
psykoterapiatekniikka	6
psykoterapiatunti	58
psyyyke	173
psyyyken herättäminen	128
psyyyken liikuttaminen	128
psyyyken sisäinen maailma	164
psyyyken toiminta	163

psykkinen apparaatti	173
psykkinen häiriö	185
psykkinen kipu	187
psykkinen koneisto	173
psykkinen konflikti	181
psykkinen kärsimys	187
psykkinen maailma	164
psykkinen muutos	105
psykkinen oire	74
psykkinen rakenne	173
psykkinen ristiriita	181
psykkinen sairaus	185
psykkinen suojakeino	184
psykkinen toiminta	163
psykkisen tilan vaikeutuminen	188
psykkisen työskentelyn aktivointi	128
psykkisyys	173
puheella lähestyminen	135
puitteet	38
puoliavoin kysymys	139
puolustuskeino	184
puolustusmekanismi	184
puolustusmenetelmä	184
pyyntö	88
päämäärä	98
raamit	38
rajat	38
rajojen rikkominen	55
ratkaisukeskeinen psykoterapia	22
ratkaisukeskeinen terapia	22
rauhottaminen	149
reaktionmuodostus	197
regressio	193
representaatio	168
rike	55
rikkomus	55
rohkaus	148
roolileikki	159
roolin ja kommunikaation muutokseen pyrkivä psykoterapia	20
ryhmäistunto	61
ryhmäpsykoterapia	31
ryhmäterapia	31
sairaalahoito	71
sairaalahoito pakkohoitopäätöksellä	72

sairaalakonsultaatio	63
sairaskertomus	46
selvennys	151
selventäminen	151
sessio	58
setting	41
seuranta	68
siirto	196
siirtymäfraasi	137
siirtäminen	196
sisäinen konflikti	181
sisäinen maailma	164
sisäinen ristiriita	181
sovittautuminen	95
spesifit tekijät	162
split	190
splitting	190
subjekti	111
sublimaatio	204
suhdeprosessi	97
suhteuttaminen	127
suljettu kysymys	138
suojakeino	184
suojamekanismi	184
suojautuminen	184
suojautumiskeino	184
suojautumismekanismi	184
supportiivinen hoito	16
supportiivinen psykoterapia	16
supportiivinen terapia	16
systeminen psykoterapeutti	113
systeminen psykoterapia	20, 21
systeminen terapia	21
taantuminen	193
tapaaminen	58, 62
tapaamiskerta	58
tapaamisten kesto	50
tapaamisten tiheys	51
tapaamistiheys	51
tavoite	98
tehdä hoidollinen väliintulo	125
tehdä interventio	125
tehtävänanto	161
tekniikka	6, 7

tekniset tekijät	162
teoreettinen viitekehys	4, 5, 7
teoriaviitekehys	4
terapeutin henkilökohtaiset muistiinpanot	47
terapeutin muistiinpanot	45
terapeutin omat muistiinpanot	47
terapeutin työhuone	40
terapeutti	113
terapeuttinen allianssi	94
terapeuttinen interventio	147
terapeuttinen lähestymistapa	2
terapeuttinen lähestymistapa	5
terapeuttinen lörpöttely	85
terapeuttinen prosessi	86
terapeuttinen tekniikka	6
terapeuttinen työskentely	101
terapeuttinen viitekehys	38
terapeuttinen yhteistyösuhde	115
terapia	3
terapiahuone	40
terapiaistunnon kesto	50
terapiaistunto	58
terapiakeskustelu	80
terapiakäynti	58
terapiamalli	7
terapiamenetelmä	7
terapiamuoto	7
terapian lopetusvaihe	107
terapiapotilas	111
terapiaprosessi	86
terapiasuhde	97
terapiasuuntaus	5
terapiatapaaminen	58
terapiatekniikka	6
terapiatunti	58
terapiatyyppejä	7
terapiatyöskentely	101
Thanatos	177
tiedostamaton (adj)	175
tiedostamaton (s)	175
tietoinen (adj)	183
tietoinen, hyväksyvä läsnäolo	18
tietoisuus	183
tiheys	51

todellinen pyyntö	89
toisen sijaan asettaminen	154
toisen tilalle asettaminen	154
toistuva kysyminen	141
torjunta	200
tosiasioiden eteen asettaminen	152
transferenssi	118
transitionaalinen tila	54
tukea antava hoito	16
tukea antava psykoterapia	16
tukea antava terapia	16
tuki	146
tulkinta	156
tunne-elämän järjestelmä	167
tunneliikutus	166
tunnepitoinen vastarinta	102
tunnereagoivuus	165
tunnereaktio	166
tunteensiirto	118
tunteiden liikuttaminen	128
turvallisuuden tunteen luominen	96
tutkiminen	123
tyhjäksi tekeminen	194
työhuone	40
työmalli	7
työnohjaaja	79
työnohjattu haastattelu	84
työnohjauksen alainen haastattelu	84
työnohjaus	76
työskennellä	132
työskennellä vastaanotolla	122
työskentely	101
työstäminen	155
vaitiolovelvollisuus	37
vakauttaa	120
vakauttaminen	96
vakuuttaminen	149
valitus	92
vapaasti liikkuva tarkkaavaisuus	144
varovainen tulkinta	157
vasta-aihe	67
vastaanotto	40
vastaanottohuone	40
vastarinta	102

vastatransferenssi	119
vastavuoroinen pohdiskelu	121
vaste	75
videoitu istunto	82
videoitu keskustelu	82
vietti	176
viettipohjainen	179
viimeinen käynti	110
viitekehys	4, 5, 7
viitekehys	38
villi tulkinta	158
vitaliteetin herättäminen	128
vuorovaikutus	112
väliintulo	147
yhteiset tekijät	87
yhteisreflektointi	121
yhteistyösuhde	115
yhteyksien luominen	127
yksilöaika	59
yksilökäynti	59
yksilöllinen psykoterapia	28
yksilön psyyken sisäinen konflikti	181
yksilön sisäinen konflikti	181
yksilöpsykoterapia	28
yksilötapaaminen	59
yksilöterapia	28
ymmärtäminen	145

LIITE 5: Références / Termistön lähdeluettelo

- Lähde 1 = Schmitt, Laurent 2010. *Premiers pas en psychothérapie. Petit manuel du thérapeute*. Préface du Pr A. Andreoli. Issy-les-Moulineaux : Elsevier Masson SAS.
- Lähde 2 = Delourme, Alain & Marc, Edmond 2014. *Pratiquer la psychothérapie*. 3e édition. Paris : Dunod.
- Lähde 3 = Deneux, Alain, Poudat, François-Xavier, Servillat, Thierry & Vénisse, Jean-Luc (coordinateurs) 2009. *Les psychothérapies : approche plurielle*. Issy-les-Moulineaux : Elsevier Masson SAS.
- Lähde 4 = Michel, Luc 2014. *Psychothérapie brève de l'étudiant : Approche psychodynamique*. Préface d'Alain Braconnier. Paris: Éditions In press.
- Lähde 5 = Schmitt, Florence, FT, vaativan erityistason yksilö- ja perhepsykoterapeutti, TYKS, Turku.
- Lähde 6 = Heinimaa, Markus, LT, FK, psykiatrian erikoislääkäri, vaativan erityistason pari- ja perheterapeutti, perheterapiakouluttaja, kliininen opettaja, Turun yliopisto, psykiatrian oppiaine, Turku.
- Lähde 7 = Huttunen, Matti O. & Kalska, Hely (toim.) 2012. *Psykoterapiat*. 1. painos. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.
- Lähde 8 = Lehtonen, Johannes 2006. Psykoanalyttisen psykoterapian ajankohtaisia kysymyksiä. *Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim* 122:6, 703–710. Saatavissa: <http://www.terveysportti.fi/xmedia/duo/duo95605.pdf> [viitattu 17.5.2016].
- Lähde 9 = Luhtasaari, Sinikka 2010. Psykodynaamiset ja psykoanalyttiset psykoterapiat. *Duodecim Terveyskirjasto*. Saatavissa: http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=ama00027 [viitattu 19.2.2015].
- Lähde 10 = Aalberg, Veikko 2009. Psykodynaamiset yksilöpsykoterapiat. *Duodecim Terveyskirjasto*. Saatavissa: http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=onn00103 [viitattu 24.11.2015].
- Lähde 11 = Keinänen, Matti & Engblom, Päivikki 2007. *Nuoren aikuisen psykodynaaminen psykoterapia*. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.
- Lähde 12 = Kalliopuska, Mirja 2005. *Psykologian sanasto*. Helsinki: Otava.
- Lähde 13 = Kielitoimiston sanakirja. 2014. Kotimaisten kielten keskuksen verkkojulkaisuja 35. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus. URN:NBN:fi:kotus-201433, ISSN 2323-3370. Verkkojulkaisu HTML. Päivitetty julkaisu. Päivitetty 29.2.2016. Saatavilla: <http://www.kielitoimistonsanakirja.fi/> [viitattu 17.5.2016].

- Lähde 14 = Sundelin, Seppo & Kalmbach, Jean-Michel 2000. *Suomi–ranska–suomi-sanakirja Dictionnaire finnois-français-finnois*. Helsinki: WSOY Sanakirjat.
- Lähde 15 = Brusset, Bernard 2003. *Les psychothérapies*. 2e édition. Paris: Presses Universitaires de France.
- Lähde 16 = Chemama, Roland (sous la dir.) 1993. *Dictionnaire de la psychanalyse*. Paris: Larousse.
- Lähde 17 = Article 132-45 du Code pénal [en ligne].
<https://www.legifrance.gouv.fr/affichCodeArticle.do?cidTexte=LEGITEXT000006070719&idArticle=LEGIARTI000006417442&dateTexte&categorieLien=cid> [consulté le 4 juin 2016].
- Lähde 18 = Juutilainen, Minna & Takalo, Ari (toim.) 2009. *Freudin jalanjäljillä*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Teos.

LIITE 6: Résumé en français

Introduction

L'objectif de ce mémoire de maîtrise est d'établir une ressource lexicale : un glossaire terminologique descriptif bilingue français - finnois au sujet de la psychothérapie, visant à un inventaire non exhaustif de concepts élémentaires de ce vaste domaine de spécialité, et à un inventaire le plus complet possible des termes employés dans les deux langues. Les destinataires sont les traducteurs et les interprètes, experts langagiers, mais pas nécessairement experts du domaine des psychothérapies, travaillant vers le finnois depuis le français. L'idée est de les faire bénéficier d'un travail de recherche documentaire et terminologique qui fournit des données sur les rudiments du domaine et qui permet de pénétrer les discours en langues de spécialité (du français vers le finnois). Un tel glossaire n'a pas été réalisé auparavant. Pour atteindre cet objectif, dans ce mémoire sont étudiés les bases théoriques de la terminologie ainsi que les principes et les méthodes du travail terminologique. L'hypothèse de départ du travail est que la synonymie se manifeste abondamment dans la terminologie du domaine choisi.

Ce travail terminologique est descriptif et est ainsi sans visée de standardisation et sans prétention d'exhaustivité. L'objectif du travail est de relever des emplois authentiques et actuels de termes dans des textes rédigés par des spécialistes en langue source, et dans le discours oral des spécialistes en langue cible, ainsi que de présenter les systèmes de concepts principaux et élémentaires du domaine pour des destinataires non experts pour des fins d'apprentissage et de transmission d'information. Les emplois authentiques constatés font partie de la réalité linguistique actuelle que les traducteurs et les interprètes rencontreront dans leurs missions de travail, une réalité où les locuteurs des langues de spécialité ne suivent pas nécessairement les normes ou recommandations (cf. Sunnari 2006 : 29), mais font usage de flexibilité, de variation et de moyens d'expressivité variés de la langue naturelle, notamment de la polysémie et de la synonymie, pour émettre leurs messages à des membres d'une communauté discursive précise. Avec ce glossaire, l'on cherche à éclaircir le contenu sémantique de 204 concepts de base du domaine de spécialité ainsi qu'à prévenir des difficultés éventuelles d'interprétation des textes spécialisés en fournissant des informations sur des termes polysémiques et synonymes.

Le résultat du travail terminologique permet au destinataire d'accéder aux données terminologiques suivantes rassemblées en 204 fiches terminologiques numérotées : (1) les

termes des concepts de base dans la langue source et pivot du glossaire qui est le français, (2) les synonymes absolus éventuels inclus, employés par les spécialistes du domaine dans le discours spécialisé actuel, (3) des équivalents finnois, (4) des propositions d'équivalents ou de courtes descriptions en finnois faute de concept équivalent finnois, fournis par deux experts du domaine finnophones, (5) les relations entre les concepts présentées dans des schémas conceptuels, (6) des indications grammaticales, (7) les sources des termes, (8) les définitions terminologiques avec leurs sources, (9) des exemples d'usage des termes dans leur contexte textuel en langue source, (10) les sources des contextes, (11) des quasi-synonymes éventuels des termes, (12) les équivalents finnois des quasi-synonymes et (13) des notes supplémentaires éventuelles.

Dans ce résumé, j'aborde en premier, de façon brève, le champ d'étude scientifique de la terminologie et quelques-uns des concepts centraux de la terminologie qui constituent les bases théoriques du présent travail. Ensuite, je présente la méthode de travail utilisé, le matériel textuel étudié et les phases du travail terminologique effectué. Finalement, je présente les résultats de l'analyse des données recueillies durant le travail terminologique, suivis d'une courte réflexion des possibilités de poursuite de la recherche.

La terminologie en tant que discipline scientifique

En tant que discipline scientifique, la terminologie a ses débuts dans les travaux pionniers de l'ingénieur autrichien Eugen Wüster (1898-1977), créateur de la théorie générale de la terminologie, une théorie critiquée et renouvelée par les chercheurs en terminologie notamment à partir des années 1990 (Cabré 1999 : 2 ; Cabré 2003; L'Homme 2004 : 23-25). La théorie générale traditionnelle de la terminologie distingue les *concepts*, représentations mentales de classes d'objets existant au niveau de la pensée, les *termes*, appellations linguistiques des concepts, et les *objets*, qui existent dans la réalité. L'objectif de la terminologie traditionnelle a été de démontrer les relations qu'entretiennent les concepts dans un système de concepts, conçu comme la base sur laquelle une langue se construit, et de désigner un seul terme univoque pour un seul concept selon l'idéal de *biunivocité* afin de faciliter et de rendre plus efficace la communication monolingue et plurilingue entre les experts de domaines spécialisés. La théorie traditionnelle de la terminologie fournit ainsi les principes d'une démarche onomasiologique et prescriptive pour le travail terminologique, alors vu en tant

qu'activité de recherche lexicale essentiellement synchronique et d'aménagement linguistique et ne s'intéressant principalement qu'à la langue écrite. (Wüster 1981.)

Les approches théoriques les plus récentes de la terminologie se sont efforcées de trouver des formulations descriptives et non prescriptives pour décrire avec l'objectivité scientifique la démarche *sémasiologique* du travail terminologique et l'objet d'étude primordial de cette discipline, le terme, phénomène multidimensionnel dont les définitions théoriques abondent.

Parmi les approches modernes, l'optique *lexico-sémantique* de la terminologie (L'Homme 2004), puisant dans la sémantique lexicale, se penche sur le terme, unité lexicale ayant un sens spécialisé relatif à un domaine de spécialité, sur ses occurrences dans les textes spécialisés et sur les relations lexicales entre termes et autres unités lexicales. Elle s'ancre dans la pratique terminographique réalisée à partir d'études automatisées de corpus textuels électroniques à l'aide d'extracteurs de termes et de concordanciers.

L'approche *socioterminologique* de la terminologie (Gambier 1991 ; Gaudin 2003, 2005) étudie les termes, non en tant qu'appellations de concepts mais comme des constructions sociales en négociation constante : leur création, leur diffusion et leur circulation s'effectuent dans un modèle *glottopolitique* où les attitudes et les idiolectes des membres des communautés linguistiques transforment la langue en perpétuité. Cette approche socioterminologique cherche à décrire la réalité linguistique et s'intéresse à l'usage réel des termes dans le discours, interrogeant les locuteurs eux-mêmes pour décrire les terminologies.

L'approche *sociocognitive* de la terminologie (Temmerman 1997, 1998/1999, 2000) propose de renouveler radicalement la théorie traditionnelle et de remplacer ses principes en fournissant entre autres une nouvelle conception du concept, puisant dans la sémantique cognitive et la théorie du prototype.

Quelques concepts centraux de la terminologie

A l'intérieur d'une même langue naturelle, les langues de spécialité (LSP), variétés de langue des domaines de savoir spécialisés, se distinguent surtout par leurs lexiques spécialisés de la langue commune ou générale, variété de langue dont le lexique représente le capital commun de tous les locuteurs de la langue naturelle. La terminologie d'une

LSP représente et véhicule le savoir construit dans un domaine de spécialité, et les sens des termes d'une LSP ne sont pas directement accessibles au locuteur non expert du domaine de spécialité. L'on peut diviser les LSP en deux groupes : (1) les *langages cryptiques*, et (2) les *langages delphiques*, selon leurs moyens habituels de formation de termes. Les langages cryptiques créent des néologismes dont la forme linguistique est sémantiquement opaque pour le non expert et indique ainsi directement la nécessité de l'acquisition de connaissances du domaine pour une compréhension du texte spécialisé. Les langages delphiques forment des termes par la *terminologisation* des unités lexicales de la langue commune, ajoutant de nouvelles définitions et de nouveaux sens à des formes lexicales ayant déjà des sens partagés par les locuteurs de la langue commune. Les termes delphiques qui peuvent paraître sémantiquement transparents, ne le sont que partiellement : l'acquisition des connaissances du domaine est nécessaire également pour pénétrer les sens des termes d'un langage delphique, même si la forme linguistique ne l'indique pas directement au locuteur non expert. (Riggs 1982, 1990.)

Selon l'approche traditionnelle conceptuelle, tous les concepts sont liés à d'autres concepts par des relations logiques ou ontologiques et font partie de systèmes de concepts. Les relations logiques sont des *relations génériques* entre un concept générique et un concept spécifique, et les relations ontologiques sont des *relations tout-partie* entre un concept intégrant et un concept partitif ou des *relations associatives* entre des concepts associés. Dans le travail terminologique, l'analyse de concepts et des relations conceptuelles peut se réaliser par l'élaboration des schémas conceptuels où les différentes relations conceptuelles sont représentées graphiquement par des diagrammes se composant d'un différent type de lignes pour chaque type de relation conceptuelle. Plusieurs types de relations entre concepts se manifestent souvent dans un même système de concepts, formant ainsi un système mixte. Un concept *superordonné*, ou un concept *intégrant*, peut être divisé en des concepts subordonnés ou partitifs selon différents types de critères, ce qui crée un système de concepts pluridimensionnel. (Depecker 2002 ; Suonuuti 2006 ; TSK 1989 ; TSK 2006 ; Wüster 1981.)

Dans l'optique lexico-sémantique, l'on ne considère pas les relations entre concepts mais les relations lexicales entre termes. La relation lexicale *taxinomique* correspond à la relation conceptuelle générique, comprenant un lexème hyperonyme de sens générique et un hyponyme de sens spécifique. La relation *méronymique* qui comporte un ho-

lonyme désignant un tout et un *méronyme* désignant une partie, correspond aux relations conceptuelles partie-tout et associative. (L'Homme 2004 : 90-102.)

La synonymie, objet d'élimination de l'approche traditionnelle de la terminologie et du travail terminologique normatif, représente un objet d'étude pour les approches descriptives plus récentes de la terminologie. Dans l'optique conceptuelle, elle peut être définie comme une relation entre deux ou plusieurs termes qui réfèrent au même concept (L'Homme 2004 : 94 ; TSK 1989 : 71). Dans l'optique lexico-sémantique, elle est définie comme une relation lexicale entre deux ou plusieurs termes qui appartiennent à la même langue naturelle et à la même classe de parties de discours et qui ont le même sens (L'Homme 2004 : 96). Traditionnellement, la terminologie fait la distinction entre trois types de synonymie : (1) la synonymie absolue entre termes interchangeables d'un contexte textuel à l'autre sans modification du sens des énoncés, (2) la quasi-synonymie qui relève de facteurs de différenciation liés à l'usage de la langue, et (3) la synonymie fautive, ou pseudo-synonymie, entre des termes qui réfèrent à des concepts distincts mais qui sont utilisés dans le discours par méconnaissance des caractères ou traits conceptuels distinctifs des concepts auxquelles ils réfèrent. (Dubuc 1978 : 59-62 ; Dubuc 1992 : 82-83 ; L'Homme 2004 : 95 ; Picht & Draskau 1985 : 103.)

L'approche conceptuelle de la terminologie définit la polysémie comme une relation entre un terme et plusieurs concepts où un terme peut référer à plusieurs concepts qui ont des caractères communs (TSK 1989 : 70-71 ; TSK 2006 : 29). L'approche lexico-sémantique considère la polysémie comme une qualité des lexèmes qui ont plusieurs sens (L'Homme 2004 : 31).

Méthode de travail

Les trois différentes approches de la terminologie, l'approche traditionnelle conceptuelle, l'approche lexico-sémantique et l'approche socioterminologique, ont toutes servi dans la réalisation du présent travail : la méthode du travail est

- (1) le recueil d'un échantillon représentatif de textes spécialisés non traduits et actuels rédigés par des acteurs du domaine,
- (2) l'étude et l'analyse des unités lexicales extraits manuellement des textes,

- (3) l'analyse de concepts par l'élaboration de systèmes de concepts sous forme de schémas conceptuels
- et (4) l'établissement des équivalences entre les langues source et cible dans un total de 21 interviews demi-structurés de deux experts du domaine finnophones qui ont consenti à contribuer au travail terminologique.

Matériel textuel étudié

Le matériel linguistique source choisi pour l'extraction systématique des termes dans ce travail comporte deux ouvrages traitant de la psychothérapie. Le premier ouvrage, *Premiers pas en psychothérapie. Petit manuel du thérapeute* (Laurent Schmitt 2010), est un manuel rédigé à l'intention de jeunes professionnels, des thérapeutes en formation et des thérapeutes pratiquants. L'ouvrage informatif représente un niveau de spécialisation didactique. Le deuxième ouvrage, *Pratiquer la psychothérapie* (Alain Delourme & Edmond Marc 2014), informatif, expressif et opératoire, traite la pratique des psychothérapies d'une approche intégrative et représente les niveaux de spécialisation expert à expert et didactique. Deux ouvrages informatifs d'un niveau de spécialisation expert à expert, *Les psychothérapies : approche plurielle* (Alain Deneux & al. 2009) et *Psychothérapie brève de l'étudiant : Approche psychodynamique* (Luc Michel 2014) ont été utilisés en supplément dans l'extraction de termes et un ouvrage informatif *Les psychothérapies* (Bernard Brusset 2003) et des dictionnaires spécialisés ont été utilisés pour obtenir des informations supplémentaires en langue source.

Le discours oral et les équivalents proposés par les experts interviewés constituent le matériel prioritaire en langue cible. Deux ouvrages et trois articles finnois ont aussi été utilisés pour des informations supplémentaires en langue cible. Les deux experts locuteurs de la langue de spécialité cible travaillant en finnois sont aussi formateurs de psychothérapeutes, ce qui fait que leur discours non seulement représente la réalité linguistique actuelle du domaine mais aura aussi une influence sur le discours de futurs experts. Le matériel oral utilisé est ainsi authentique, représentatif et actuel. Chacun des experts a des compétences en langue source qui est, de plus, la langue maternelle de l'une des experts, ce qui a rendu possible l'établissement des équivalences dans les interviews.

Phases de travail

Phase 1

La première phase de travail a été le recueil de textes dans les deux langues du glossaire selon les critères terminographiques que décrivent entre autres Cabré (1999 : 135), Dubuc (1992 : 38) ; L'Homme (2004 :125-128) et TSK (1989 : 142, 144). Ces critères de sélection du matériel textuel sont la fiabilité du texte, l'expertise du rédacteur, la représentativité du domaine choisi, la date de parution du texte et la représentativité de la réalité linguistique. L'authenticité des emplois de termes visée dans ce travail descriptif nécessite la sélection du matériel textuel selon laquelle les textes choisis doivent ne pas être des traductions, mais de vraies rédactions. Pour des recommandations de matériel textuel spécialisé et pour l'évaluation de la représentativité des textes que j'ai recueillis, j'ai sollicité deux experts du domaine qui ont participé au travail terminologique dans les interviews. Le recueil du matériel textuel s'est fait d'abord pour toutes les deux langues, avant que la méthode de travail ne soit établie, en ce qui concerne les équivalents en la langue cible, dans le recueil des équivalents du vocabulaire oral des experts dans les interviews demi-structurés. Durant cette première phase de travail, une délimitation préalable du domaine en sous-domaines a été effectuée et un choix d'emphase a été tenté pour délimiter et pour cibler le travail terminologique à ne traiter que comme un ensemble cohérent de sous-domaines à l'intérieur d'un champ de spécialité vaste. La délimitation du travail sans commission de travail réelle a été exigeant, et la solution finale pour la délimitation du travail a été de laisser le contenu de l'échantillon de textes en langue source déterminer les sous-domaines inclus dans le travail. J'ai ainsi choisi le courant psychanalytique, c'est-à-dire le domaine des psychothérapies psychodynamiques, ayant pour but d'établir un glossaire d'un niveau élémentaire traitant de la psychothérapie en général.

Phase 2

La deuxième phase de travail, s'étalant sur la durée entière du projet de travail terminologique, a été l'extraction manuelle de candidats termes et leur enregistrement dans une base de données terminologique créée avec un logiciel tableur. Dans cette base de données, les données terminologiques suivantes sur chaque candidat terme sont enregistrées :

- partie du discours,
- genre du candidat terme substantif ou genre de la tête des candidats termes complexes en forme de syntagmes nominaux,
- source et numéro de page d'où le candidat terme est extrait,
- contextes textuels où les candidats termes sont employés, contenant le plus possible de données conceptuelles et définitives,
- source et numéro de page des contextes extraits,
- observations sur la polysémie et la synonymie ainsi que sur les collocations des candidats termes en fonction d'adjectifs,
- catégorie ou sous-domaine principal où le candidat terme est classé,
- équivalents finnois,
- propositions d'équivalents finnois ou descriptions explicatives en finnois pour des concepts qui n'existent pas en langue cible, obtenus dans les interviews des spécialistes,
- date de l'interview où le candidat terme a été discuté,
- et analyse structurelle des candidats termes complexes.

Au long de cette phase de travail d'extraction de termes candidats, j'ai également enregistré mes observations des phénomènes linguistiques concernant les candidats au fur et à mesure de leur apparition dans le matériel : synonymie, polysémie du candidat terme dans la langue de spécialité source et/ou sa polysémie en tant qu'unité lexicale du langage commun.

Phase 3

La troisième phase de travail a été le regroupement des candidats termes selon les catégories principales où ils ont été classés à l'aide des informations retenues des interviews des spécialistes et de la lecture du matériel textuel, le choix des catégories à retenir dans le glossaire et l'organisation des concepts appartenant aux catégories retenues en des systèmes de concepts à partir du regroupement des candidats termes. L'analyse de concepts et leur organisation a été faite par la représentation des relations conceptuelles et des systèmes de concepts dans des schémas conceptuels que j'ai esquissés à la main. La quantité finale de concepts retenus au glossaire s'est esquissée au fur et à mesure de l'analyse de concepts et des choix d'élimination de sous-domaines non retenus dans le travail final.

Phase 4

La quatrième phase de travail a été le regroupement des données terminologiques contenues dans la base de données des candidats termes sous forme systématique en des fiches terminologiques pour chaque concept retenu :

- le numéro du concept selon le schéma conceptuel où les concepts, représentés par un seul de leurs termes chacun, sont numérotés simplement et de manière continue,
- le terme ou les termes français synonymes absolus,
- la source ou les sources du terme,
- le terme équivalent ou les termes équivalents synonymes absolus finnois ou une proposition de terme équivalent ou encore, faute d'équivalent et de proposition d'équivalent dans les cas où le concept n'existe pas en finnois,
- une courte description explicative en finnois,
- la définition terminologique du concept en français,
- la source ou les sources de la définition,
- une note éventuelle,
- les quasi-synonymes éventuels en français,
- les sources des quasi-synonymes éventuels,
- les équivalents ou les propositions d'équivalents des quasi-synonymes éventuels en finnois et les notes éventuelles.

Durant cette dernière phase, j'ai extrait les définitions de concepts qui étaient disponibles dans le matériel textuel, et j'ai rédigé les définitions qui ne l'étaient pas, à partir des schémas conceptuels et des informations obtenues du matériel textuel et des experts.

Résultats du travail

L'analyse des données enregistrées dans la base de données terminologique durant le travail terminologique a permis quelques observations sur les caractéristiques de la langue de spécialité source. D'une gamme totale de 1249 candidats termes extraits, un total de 130 candidats ont été éliminés, faisant partie des catégories jugées périphériques pour cette recherche, dont la philosophie, la sociologie, le langage médical, les unités de la langue générale et les unités phraséologiques. Après l'élimination de ces catégories de candidats termes, un total de 1119 candidats termes a été retenu pour un examen dé-

taillé. De ce total de 1119 candidats termes retenus, 85,4 % sont des substantifs ou des syntagmes nominaux, ce qui indique que la partie de discours des termes du domaine le plus courant est le substantif. L'adjectif a aussi un rôle important dans la langue de spécialité étudiée : 11,4 % du total des candidats termes retenus sont des adjectifs. Le rôle des adjectifs est remarquable dans les structures des termes complexes de la LSP. La majorité des termes nominaux examinés, 63,9 % de tous les candidats termes nominaux, sont des syntagmes nominaux se composant d'unités graphiques séparées. La structure grammaticale la plus courante des termes complexes dans la langue de spécialité source est le syntagme substantif + adjectif qui représente 34,7 % de toutes les structures des termes nominaux examinés.

L'hypothèse de départ s'est confirmée nonobstant la quantité limitée du matériel textuel étudié. Parmi les concepts retenus au glossaire final, plus d'un tiers (33,8 %) ont au moins deux termes synonymes absolus dans la LSP source. Un corpus plus large produirait vraisemblablement une quantité de synonymes encore plus élevée. La synonymie s'est manifestée également dans la LSP cible, une explication partielle du phénomène étant l'usage parallèle d'un terme emprunté et d'un terme endémique, concernant 20 % des concepts décrits dans le glossaire.

La LSP étudiée est delphique, mais elle contient aussi des termes cryptiques. La polysémie se manifeste dans plusieurs termes de la LSP source, à l'intérieur de la LSP et entre la LSP et la langue générale. Les termes longs se composant de plusieurs unités séparées s'abrègent dans les textes en des formes elliptiques, ce qui crée des cas de polysémie entre la LSP et la langue générale.

Possibilités de poursuite de la recherche

La recherche pourrait être poursuivie en retenant plus de concepts et en élaborant des systèmes de concepts plus détaillés et plus étendus. Un travail plus large pourrait inclure le sous-domaine de la psychopathologie, un sous-domaine important qui a été supprimé de ce travail afin de délimiter le travail. Une autre possibilité fructueuse serait d'inclure plus de langues dans le travail terminologique, notamment l'anglais dont pourraient bénéficier non seulement les destinataires du présent travail mais aussi les étudiants de psychothérapie.

Au moyen de corpus électroniques et d'outils informatisés, une recherche plus avancée pourrait être effectuée, prenant sous observation une quantité plus large de matériel textuel produit par un nombre de rédacteurs plus élevé. Une recherche automatisée produirait des données fiables sur la fréquence des termes et offrirait la possibilité d'étudier la synonymie à plus grande échelle.

La multitude actuelle de différentes formes de psychothérapie offre des possibilités intéressantes d'exploration terminologique. Pour examiner la terminologie qui est commune à toutes les approches psychothérapeutiques et celles qui sont propres à des démarches particulières, l'on pourrait étudier des textes d'un niveau de spécialisation élevé produits par des experts spécialisés dans de différentes formes de psychothérapie.